

ЉУБИНКО ЧАБРОВИЋ

ПЧЕЛАРСТВО И ПЧЕЛАРИ ТРСТЕНИЧКОГ КРАЈА

ТРСТЕНИК 2011 ПЧЕЛАНИК

Љубинко Чабровић

**ПЧЕЛАРСТВО И ПЧЕЛАРИ
ТРСТЕНИЧКОГ КРАЈА**

Библиотека
ПЧЕЛНИК
Књига 4

Издавачи

Народна библиотека „Јефимија“ Трстеник
Друштво пчелара „Сретен Аџић“ Трстеник

Уредници

Верољуб Вукашиновић
Предраг Цветковић

ЉУБИНКО ЧАБРОВИЋ

ПЧЕЛАРСТВО И ПЧЕЛАРИ
ТРСТЕНИЧКОГ КРАЈА

ТРСТЕНИК
2011

За корице је искоришћена слика „Пчелињак Бошка Николића из Трстеника у Прњавору Љубостињском“ аутора Дејана Хинића из Трстеника, власништво породице Николић. Слика је накнадно графички обрађена.

ПРИЧА О ЉУБАВИ

(уводна белешка)

Прича о пчели и пчеларству је, уствари, прича о љубави. О љубави која је заслужна што је гајење пчела током многих векова опстајало и развило се у масовну и корисну народну делатност, успешно одолевајући суровим ђудима природе и друштвених ломова и потреса.

Љубав је била и покретачки мотив идеје нашег Друштва пчелара да се приступи прикупљању и сређивању података и сазнања о пчеларству и пчеларима трстеничког краја од најстаријих времена до данашњих дана, како би се из тишине заборавана на светлу дана појавила имена и труд многобројних старих пчеларских посленика и да тако буду сачувана за будућа поколења, као и да се забележе и сачувају подаци о пчеларима савременог доба, као и садашњег времена.

Истраживач чињеница од значаја за састављање монографије био је од почетка суочен са проблемом недостатка писаних трагова и материјалних сведочанстава о пчеларству на овим просторима. Овај проблем је делимично савладаван вишегодишњим мукотрпним трагањем по архивским документима, сакупљањем усмених и писмених сведочења потомака и на друге начине. Од нарочите користи је био дневник који је из дана у дан пуних 13 година (од 1933. до 1945. године) водио познати трстенички пчелар Стојан Антић и други документи од значаја за пчеларство сачувани у његовој заоставштини, као и литература коју је прикупљао и сачувао Бошко Николић. Ову документацију ставили су нам на коришћење њихови љубазни потомци. За савремене пчеларе и пчеларство подаци су коришћени и из архиве Друштва. Све то, као и други извори, омогућили су да се донекле осветли, нарочито, читавих осамдесет година од како су пчелари овога краја почели да се организују и удружују снаге у корист успешног пчеларења, а посебно је драгоценост сазнање о пионирима и

предводницима неговања тог колективног пчеларског прегнућа, како у ранијим временима тако и од времена пре четрдесет година када је основано наше Друштво пчелара. О тим пчеларима, што су у овом времену били испред осталих, срећом, има и доста сачуваних података.

Монографија приказује наше пчеларство као заиста племениту човекову делатност, а пчеларе као племените и добре људе.

И пчелари су, наравно, живи људи са свим манама и врлинама које има и остали свет, али онај ко буде читао текст монографије у њему неће наћи макар и једну једину реч о нашим манама. А ни то што не говоримо о сопственим манама није мана.

Трудили смо се да се наша монографија у понечему разликује од других.

Она није извештај, већ прича, која застаје пред понеком дилемом, као што је она о стављању под сумњу уобичајене тврдње о првом тексту из немањићког времена где се помиње пчеларство. Или пред откривеном новом чињеницом о првом писаном помену трмке, о пореклу из ибарског краја предака знаменитог Сретена Ацића, чије име носи наше Друштво.

Са радошћу смо склопили мозаик од чињеница које Пољопривредну школу у Краљеви стављају у сам центар идеје о организовању пчелара у Србији и откривају да је ова школа од њеног оснивања (1882. године) за шест деценија пчеларству обучила неколико хиљада будућих пчелара са свих простора Југославије а највише из трстеничког краја.

Заложили смо се да се жени – пчеларки и жени уопште, ода признање као матици људског рода и прегоацу у раду са пчелама. У томе смо први.

Понешто је речено и о карактерним особинама пчеларским, о свестраном занимању пчелара за разноврсне вештине, занате, науке, и шареном свету пчеларском.

Онај што је имао пријатну дужност да у ову причу сложи речи и слова дугује захвалност свима који су заједнички допринели да се она појави у облику књиге на чијем почетку су уписана њихова имена, као и многобројним сарадницима што су дали на коришћење рукописе, дневнике, стару литературу, фотографије, скице, приче о себи, сећања на претке.

У Трстенику, јануара 2011.

ПЧЕЛА – ИДЕАЛ ЉУДСКЕ СРЕЋЕ И БЛАГОСТАЊА

*Добро видјех невољу народа свој...
јер познах муку његову и сиђох да ја
избавим... и да ја изведем из оне земље
у земљу добру и пространу, у земљу где
млијеко и мед шече...*

Мојсеј II -3/7-8

ЧУДЕСНА ПЧЕЛА

Да живи срећно и да живи што дуже вечита је тежња човекова. На свим просторима и у свим временима. Од Библије и индијске Књиге живота до дана данашњег.

Од искона је постојала нада у обећану, добру и пространу земљу правде, реда и рада, изобиља и благостања.

На овој нашој чудној планети што се заноси уверењем да је у бескрајном свемиру само њој дато да има живот и да га може живети по неким својим законитостима истовременог постојања и добра и зла постоји вечита нада да може бити и само добро.

Да ли је мала, чудесна, пчела једна од искрица такве наде и колико је подгрејава и одржава у свим епохама, остаје да наслућујемо.

Миленијумима је човек, случајно или вољно, сазнавао тајне и суштину пчелиње заједнице и уживао плодове њеног неуморног рада везујући у сопственој свести њено идеално уређење за обилан, слadak и драгоцен принос. Спознајући да је човеков живот садржајан и леп онолико колико је умео да уреди и организује сопствену заједницу човек је истовремено постајао способан да прави поређења и извучи

закључке, нажалост, најчешће на штету сопствену и сопственог друштва. Тако је та пчелиња заједница, заснована на инстинкту а не на свести, била и остала изнад могућности човекове заједнице, засноване на свести, да оствари сопствену идеалну друштвену заједницу.

Можда је праисконско сазнање те основне разлике између пчелиње и људске заједнице најјачи разлог што је „то мало чудесно биће“ што живи у друштву по сложеним законима и у мраку изводи дивна дела, одувек фасцинирало мислиоце људског рода. Многи од највећих умова човекове историје били су опседнути пчелом и њеном заједницом као симболом плодотворности заједничког живота безброј јединки, до крајности оданих тој заједници која им је и судбина и услов опстанка. Можда их је највише занимала организација те заједнице која је у свему идеално постављена и идеално функционише. Тако идеално постављена могла је и да буде трајна а пчела да опстане вечито упркос суровостима и недаћама климе и живота на земљи. На основу сазнања о суштини пчелиње заједнице закључивало се и о несавршености човекове заједнице и маштало се и писало о могућностима њеног усавршавања. (Аристотел, Катон, Варон, Плиније, Колумел, Паладије...)

Аристомас, филозоф, посматрао је пчеле пуних педесет и осам година. Филиск са Тасоса прозван је „дивљаком“ јер је живео далеко од насеља и од људи само зато да би могао стално да гледа пчеле.

Један од највећих умова и највећих визионара у целокупној људској историји Никола Тесла говорио је: *...Велики је човек онај који својим умним даровима и способностима најкрије остале људе, који као што пчела прикуља мед, прикуља знања и открива нове истине, али све то крунише љубављу према човечанству, да му помоћне да што пре изађе из беда које га приписују: страха, љаги, незнања, болести. Нису велики они који понижавају човека већ они који обојавају његово духовно наследство и тиме помажу његовој срећи а људска цивилизација ће се приближити савршеној цивилизацији пчеле.*

Говорећи о словенском народу Тесла каже и ово: *Словени који су у успону и који ће повести када на њих дође ред, даће нови подстирак креативном и духовном најору, али и они ће такође морати да се усредсреде на оно што је пошребно и практично. Крајњи резултат биће свети пчела.*

Наши преци, стари Словени, су пчеле гајили још у старој постојбини а у њиховом животу пчела је имала важну улогу. То се види и по томе што су Словени у доба матријархата имали календар од тринаест месеци названих по појединим биљкама (бреза, оскоруша, дрен, клека, врба, глог, храст, липа, леска, винова лоза, бршљан, зова) у којем се неколико месеци поклапа са периодом када биљке по којима су добили име доносе храну за пчеле. Тако је, на пример, трећи месец био месец дрена (прва храна за пчеле) а једанаести месец је био месец бршљана – биљке која је пред зиму давала последњу храну пчелама.

Још од праисторије и раног историјског доба мед је готово једина и најцењенија посластица човекова. Зато је он присутан не само као храна већ и као саставни део многих поступака, обреда, веровања. Он је одувек симбол вечности и истине. Народи широм света започињали су брачне заједнице обредима у којима је мед симбол верности и истине у породици, основној ћелији људског друштва.

У старом Вавилону значајни људи сахрањивани су у меду јер је мед симбол вечности – непроменљив и вечан, са најсветијом од свих боја – златно жутом бојом сунца.

Служио је као храна, као лек, као пиће. Зна се да су медовину као алкохолно пиће користили древни Персијанци, Асирци, Трачани, као и други народи, а нарочито је медовина била омиљено пиће Словена.

Веровало се да Зевсова мудрост и снага потичу од тога што је он у детињству храњен медом који му је подарио вечиту младост и бесмртност.

Стари народи користили су мед за конзервирање воћа, за справљање колача, у Индији мед је служио за балсмовање. Стари Грци су веровали да богови на Олимпу пију амброзију, пиће чији је главни састојак мед.

Стари Словени су пчеле понели са собом када су били принуђени да напусте стара огњишта и одселе се далеко на југ, у Панонску низију. Да су пчеле биле саставни и нераздвојни део њиховог живота сазнајемо из извештаја Прискуса Ретора у писму византијског цара Теодосија II (408-450) хунском владоцу Атили. Прискус вели да су војници у рату уместо хране добијали кашу (кенгрос) а уместо вина медос. Медос је у ствари медовина. Пошто је реч о Панонској низији где су тада владали Хуни реч медос није ни грчка ни хунска већ чисто

словенска. То говори да су Словени насељени око река Дунав и Тиса били главни произвођачи и добављачи медоса.

После продора и коначног насељавања Јужних Словена на Балкан мед и восак су произвођени за подмирење домаћих и ратних потреба и за веома живу трговину.

Нађене су посуде са медом у гробницама фараона у египатским пирамидама. Зачетник медицине, Хипократ мед је користио за зацељивање рана. У чудесну моћ меда на подизање и учвршћивање духа веровали су Питагора и Демокрит. Они су веровали и да мед продужава живот.

Тај чудесни производ пчела ни после 3.000 година у гробницама фараона или 2.000 година стајања у бронзаним посудама пронађеним у рушевинама неких старих градова није променио својства и остао је употребљив за јело. Чак је остао некристалисан.

Цењен као злато у стара времена, мед је у неким земљама служио за плаћање пореза. Вредност злата је код многих старих народа имао и восак, јер је за њих имао божанско значење, а култом паљења свећа они су изражавали верску повезаност са богом. Восак је све до проналажења погоднијих извора за осветљавање коришћен и у ове сврхе.

Један од највећих мислилаца старе Грчке – Аристотел говорио је за мед да је роса прочишћена од дуге и звезда.

Најстарији споменик индијске медицине „Књига живота“ каже да се живот човека може продужити помоћу еликсира и дијете у чији састав улазе мед и млеко.

Доказ о истинитости тврдњи о благотворности живота уз пчеле и лековитост меда јесте, поред осталог, дуг живот многих познатих пчелара и пчеларских легенди.

Тако је, на пример, Ђерзон умро у 96. години живота, Јангстрот у 86. години, Кунаковић у 80. години, Андријашевић у 81., Осипов у 82. а Медвједев у 128. години. Треба имати у виду да је на размеђу XVIII и XIX века просечан људски век био знатно краћи него данас.

Док ради на пчелињаку пчелар пуним плућима удише чист ваздух засићен мирисом цвећа и лековитим испарењима из кошнице, а посматрање загонетног живота и рада пчела отклања психички замор и релаксира. Обилато коришћење пчелињих производа, живот и рад у заносном амбијенту пчелињака обезбеђује пчеларима дуг живот.

У новије време, Академија наука Русије установила је да се од 130 стогодишњака, које је анкетирала, њих 80 % бавило пчеларством.

Најстарији међу стогодишњацима био је Кирали Муслимов. Имао је 168. година а његова трећа жена 91. Оставио је 160 потомака. На лекарском прегледу у 160. години живота био је тежак 62 килограма, притисак му је био 120/70 и био је апсолутно здрав. Нерви, дисајни органи и крвоток функционисали су беспрекорно.

Најновија открића тајни генетске структуре човека наговештавају сензационалне могућности остварења исконске тежње људи да живе што дуже, до неслућених граница. А ако тај исти људски геније својим фантастичним научним достигнућима једнога дана не уништи и сам људски род, захваљујући генетици дуговечност ће бити нормална појава. Али и тада пчела ће бити човеков пратилац и инспирација и чинити му живот лепшим и садржајнијим.

Пчела је јединствена појава у природи и по томе што су скоро цео њен живот и делатност везани за оне делове биљке који су услов за опстанак биљних врста уопште.

Цвет је репродуктивни орган биљке чија лепота и мирис нектара зову пчелу да се са њим сједини у свечаном чину оплодње чији је резултат продужење биљне врсте а мед – јединствена посланица, храна и лек.

Пупољак је почетни део листа који има виталну улогу у животу сваке биљке. Зато га биљка сама штити од свих грубости окружења једним префињеним смоластим омотачем који пчела узима и од њега прави прополис, али то чини у време када је пупољак најмање изложен спољним опасностима. Прополис је материја чудесних својстава.

Очаравајући амбијент мора мириса и боја, бескрајна башта расцветалог биљног света, драгоцени плодови рада марљиве пчеле – оквир су највећих животних радости и пчеле и човека.

ВЕЧИТИ САПУТНИЦИ

Мало је материјалних доказа на основу којих се поуздано може реконструисати историјски развој пчеле и пчеларства. Никада се неће дознати како су дуг и тежак пут морали прећи наши далеки преци на упознавању, искоришћавању и стицању знања о пчели и о пчелиној заједници.

На основу фосилних остатака пронађених у биљним смолама претвореним у ћилибар или опал дошло се до важних сазнања о историјској прошлости пчеле. Најстарији фосил пронађен је у балтичком ћилибару и стар је око 40 милиона година. У стенама крај Њу Џерсија у Америци откривен је фосил пчеле стар 80 милиона година, а недавно је објављена вест да је пронађен фосил пчеле чија се старост цени на око 135 милиона година.

Најстарији документарни доказ о пчеларској традицији људског рода оставио је пре више од 7.000 година примитивни човек у пећини источне Шпаније, где је на каменом зиду насликао човека како из пећине узима пчелама мед.

На обелиску Флемиш, саграђеном пре 6.000 година у древном Египту направљен је лик пчеле са нагнутом главом и уздигнутим крилима. Амблем Доњег Египта била је пчела. Изражавајући покорност, Египћани су у писменим обраћањима фараону цртали пчелу, као знак своје привржености. На гробовима фараона редовно је сликана пчела.

У староиндијској митологији пчела заузима важно место и сматра се светом животињом. Главни бог Вишну, који је отелотворавао сунце и давао живот васиони, цртан је у облику пчеле која се одмара на лотосовом цвету. Бог Кришна представљен је заједно са пчелом плаве боје, која лети изнад његове главе.

У Библији се више пута помиње Ханајана – земља кроз коју теку мед и млеко, јеврејски цар Соломон саветује сина да једе мед, јер је здрав.

Асирија се у стара времена звала земљом меда и маслиновог уља.

Још 2.000 године пре нове ере тела умрлих облагана су воском и потапана у мед. Постоје писана упутства из којих се види да су Асирци вешто радили са пчелама и да су познавали неку звучну тајну којом су владали ројевима.

У Грчкој, у Ефесу, у Артемидином храму статуа богиње украшена је венцима од гранчица различитих воћака са пчелама које су се на њима одмарале.

Славни римски песник Вергилије (70-19. године пре нове ере) био је пчелар. Меду је придавао велики значај, а у класичном спеву *Енеида* пчелама је посветио најлепше речи: да је њихово племе бесмртно, да у себи носи један део божанске мудрости, небеску искру и етерску душу.

И исламски народи су били познати као поштоваоци пчеле и пчеларства. Бавили се пчеларством и велике количине меда користили као своје оријенталне посластице и за лекове.

Куран каже: *...И надахнуо је твој Господар пчелу. Прави себи куће – улишта у брдима и дубовима – дрвећу, и у оном што људи најправе. Храни се сваковрсним плодовима, храном, па онда иде њиховима – стазима Господара своја послушно...*

Извесно је да човек познаје пчеле још из најстаријих времена. Крећући се стално у природи морао је у шупљинама дрвећа и пећинама открити пчеле и мед до кога се никада није лако долазило јер су пчеле увек браниле своје гнездо.

У слободној природи пчеле су се настањивале тамо где су налазиле сигурну заштиту: у шупљинама дрвећа, пећинама, пукотинама земље и слично. Човек их је проналазио праћењем кад се враћају са паше, са извора и потока.

Сматра се да почеци приближавања пчелињих станишта људским започињу прављењем пространих удубљења у стаблима старог дрвећа где се пчеле смештају. Касније је човек на отворе таквих удубљења причвршћивао врата са отвором за лето, означавао стабла својим знаком да их други не присвоје и тако пчелама обезбеђивао пристојно станиште. Како су старе шуме нестајале пчеле су све више преношене и чуване у издубљеним пањевима. Касније су станишта пчела плетена од прућа и омазивана блатом.

У безшумовитим и каменитим пределима (нпр. Брач, Хвар) пчеле су живеле у пећинама а касније је човек почео да прави некакве кошнице од камена.

Где није било ни старог шумског дрвећа, ни камена (Мала Азија) пчелиње заједнице су живеле и развијале се у издубљеној земљи па је логично да је човек у таквим условима започео да прави кошнице од печене иловаче.

Шупљине и удубљења у дрвећу и пањевима, камене кошнице и посуде у облику цеви од печене иловаче, су зачеци првих примитивних пчелињака. Кошнице као лончарске посуде у облику цеви лоцирају се око 5.000 година пре нове ере. Почетком бављења пчеларством сматра се моменат када је човек донео рој у непосредну близину свог станишта.

Пчелиња гнезда су увек била тешко приступачна човековом оку и била су увек браћена многобројним болним убодима. Човек није

могао сазнати шта се унутра збива док такво гнездо не би на неки начин разорио и тада је могао да види само шта су пчеле направиле, али како, то је остајала загонетка и тајна. На ниском ступњу развоја човек се клањао свему чега се бојао а објашњења је налазио у дејству виших сила, у враџбинама, гатању. Отуда је у вези са пчелом и пчеларењем и до данас, када су готово све тајне разјашњене, остало много митова, народних обичаја и веровања.

Када је човек почео да се служи ватром открио је да се уз помоћ дима пчеле могу смирити, па чак и принудити да напусте гнездо а мед да препусте човеку. И док су многа помагала за лов, риболов, земљорадњу и друге човекове делатности усавршавана или напуштана, пчелар се још и данас служи димом као једним од главних начина за рад са пчелама и за узимање меда и других пчелињих производа од пчелињег друштва.

Чудесна трајност пчелињих производа (мед, восак, прополис) у смислу очувања структуре и хемијског састава уз задржавање скоро свих битних елемената током многих миленијума одговара генетској стабилности пчеле као живог бића. Старост пчеле цени се на преко 120 милиона година, али њен организам и његова структура одолевају већим еволутивним променама.

Научно изучавање пчеле почиње у XVIII веку открићима холандског научника Свамердама, мада је пре њега фламански природњак Клациус открио извесне важне истине о матици, али их није доказао. Свамердам је методама научног посматрања осветлио цело уређење кошнице заснивајући га на материнству. Своја сазнања унео је у велико, капитално дело „Библија природе“. Додуше, и пре њега су још стари Словени посматрањем правилно уочили, за разлику од других старих народа, да главни члан пчелиње заједнице није „краљ“ већ матица која је једина мајка свим члановима заједнице.

Реомир је целу једну свеску у „Мемоарима за историју инсеката“ посветио пчелама одгонетнувши више замршених истина и указујући на траг многих: стварање ројева, режим матице, архитектура у кошници, стаклена кошница и друго.

Чудесном свету пчеле одговара једна чудесна занимљивост у науци о пчели: модерној науци о пчели темеље је поставио човек који је пчеле видео само у раном детињству јер је већ као дечак сасвим ослепео. Швајцарац Ибер, рођен у Женеви 1750. године

заинтересован у почетку Реомировим експериментима, које је хтео да провери, страсно се одушевио овим истраживањима и уз помоћ супруге и једног интелигентног и оданог слуге цео свој живот посветио овим истраживањима.

У историји људске патње и победа ништа није дирљивије и тако поучно као што је историја те стрпљиве сарадње у којој је један који је видео само нестварну светлост духом водио руке и погледе другог који је уживао у стварној светлости. Ту је онај који никада својим очима скоро да није видео саће са медом, кроз застор својих мртвих очију што му је удвостручавао други вео којим природа обавија сваку ствар откривао најдубље тајне генија што је за њега градио тај невидљиви свет са медом, као да би хтео да нас поучи да нема стања у којем би смо морали да се одричемо наде и тражења истине.

Иберова „Нова опажања о пчелама“ (прва свеска објављена 1792. а друга 1814. године) је трајна, богата и поуздана ризница знања о пчелама и пчеларству.

Ибер је направио кошницу „расклапачу“ која се састојала од извесног броја спојених оквира у којима су пчеле изградиле саће. Та се кошница могла листати као књига те је била погодна за посматрање али не и за практичан рад.

У доба аустријске царице Терезије донет је чувени „Патент о пчелама“ а Словенац Антун Јанша оснива у Бечу прву пчеларску школу.

У XIX веку су Петар Прокопович и Лоренцо Лангстрот дали допринос усавршавању кошнице са покретним саћем, нарочито овај други.

Лангстрот је утврдио да пчеле сваки простор у кошници од 9 милиметара остављају себи за пролаз и у њему ништа не граде. Ако је простор већи од 9 милиметара граде у њему саће а ако је мањи испуњавају га прополисом. Његову кошницу су касније усавршавали Рут, Квимби и други, а нарочито Дадан и Блат.

Пољак Иван Ђерзон (1811-1906.) проучавао је живот пчеле и до краја објаснио партеногенезу. Радио је на усавршавању оквирних кошница. Конструисао је двоструку и четвороструку кошницу које су дуго биле у употреби.

Године 1857. у Немачкој је Меринг изумео калуп за прављење основа саћа које пчеле одмах прихватају и прилагођавају својим потребама, а 1865. године Чех, мајор Хрушка, проналази врцаљку за мед на бази коришћења центрифугалне силе.

У Француској је, такође 1865. године, Колин направио матичну решетку коју је касније усавршио Ханеман по коме је добила име.

Разрешење тајне матице и партеногенезе, откриће кошнице са покретним саћем, вештачка сатна основа, центрифуга и матична решетка темељи су разбуктавања пчеларства као покрета и важне привредне делатности. Ова открића, уз већ постојеће знање о коришћењу ватре (дима), омогућила су човеку да управља судбином пчеле и пчелиње заједнице.

Куриозитет је да је и један нобеловац био побуђен да остави већи запис о пчели.

Белгијски писац, преводилац, правник, Морис Метерлинк (1862-1949), поред већег броја знаменитих књижевних дела, написао је и 1901. године објавио књигу „Живот пчела“. Ово дело није нарочито значајно по доприносу пчеларској науци колико је значајно по томе са каквим усхићењем овај научник говори о том чудесном инсекту и његовој заједници. Књига „Живот пчела“ је у правом смислу балада о инсекту који фасцинира Метерлинка, којем је 1912. године додељена Нобелова награда за књижевност.

НАДАХНУЋЕ

Пчеле су оплодиле не само рајски врт него и цветник скоро целокупног људског стваралаштва.

Од искона до данашњих дана.

Пчела има повлашћено место у митологији, у природњачким списима, у наукама, у уметности. Она је одувек човеку била узор племенитости и неуморног стваралаштва које рађа драгоцене плодове којима су се приписивала чудесна својства. У свести човековој пчела је, сама по себи, својеврсни уметник који означава тријумф смисла живота над оним што живот обесмишљава.

Метафоре надахнуте пчелом, њеном заједницом и медом у темељу су језика свих народа, ваљда од првих изговорених речи човекових. Нема области људског духовног живота и стваралаштва у којој се, и то увек на најлепши и најплеменитији начин, не говори о пчели. И скоро да нема значајнијег ума људске цивилизације који у свој стих или реченицу није уткао мисао о пчели.

Колективна свест свих народа уздигла је пчелу на пиједестал савршенства и врлине са којег она осветљава многе тајновите појаве са којима се човек сусретао, даје објашњења, буди веру и наду.

Пчела је уграђена у безброј митова, у обичаје, обреде, и садржај разних религија. Пчела није заобиђена ни у садржају Библије, најчитаније књиге света.

Филозофима и песницима пчела и пчеларство су били неисцрпни извор надахнућа током целе историје људског постојања. Неки су је узимали у својим делима као меру за поређење са човеком и његовом заједницом, неки као узор за законе у многим државним заједницама, неки као клицу филозофских идеја а безброј је оних који су певали најлепше стихове о златастом опнокрилцу.

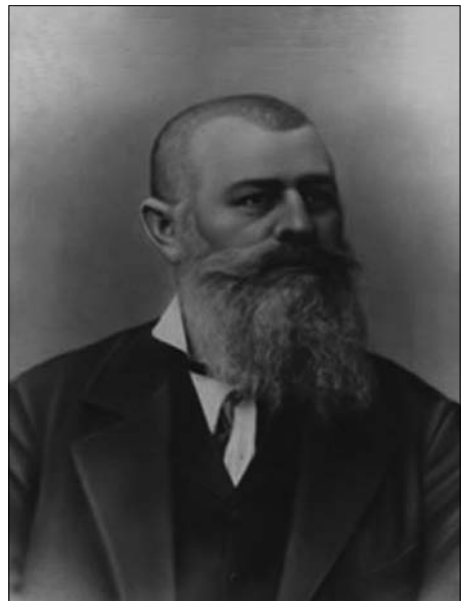
Хомерови спевови, текстови Хесиода, Пиндара, Теокрита, Калимаха, Вергилија, Лукреција, Хорација, Овидија, Сенеке, Дантеа... су оде посвећене баш пчели.

О пчелама су, поред поменутог Метерлинка, надахнуто писали Петрарка, Еразмо Ротердамски, Гете, Толстој, Ниче, Валери, Рилке, Јесењин...

Значајни људи и значајни наши уметници за пунији садржај живота и свог уметничког дела дугују делимично и пчелињем бићу.

У народном предању Свети Сава је стално имао посла са пчелама и са њима чинио занимљива и поучна дела.

О пчели су, код нас, писали: Вук Караџић, Доситеј Обрадовић, Његош, Змај, Бранко Радичевић, Лаза Костић, Дучић, Иво Андрић, Црњански, Момчило Настасијевић, Бранко Миљковић, Десанка Максимовић... а пише и читава плејада младих, даровитих песника.

*Проф. Јован Живановић
1841 - 1916.*

Творац нашег рационалног пчеларства Јован Живановић много је писао о пчелама и пчеларству. Били су то стручни чланци и књиге али су писани са таквим надахнућем и одушевљењем да имају уметнички облик и садржину.

ЗАЈЕДНИЧКА ИСТОРИЈА

Заједништво човека и пчеле потиче из прадавних времена и оно је трајно. Будући да се човек одувек на неки начин бавио пчелом и користио њене производе, судбина и историја су им заједничке. Тако је било, и јесте и на просторима које називамо трстенички крај.

Историјски трагови говоре о дуговечности човековог опстајања на овим просторима.

ПРАИСТОРИЈА

Племена и родови су у близини реке и њених притока сред густих шума и бујних ливада, крај извора питке воде и на сунчаним падинама застајали и остајали. Тамо где је воде, сунца, рибе и дивљачи било у изобиљу.

На основу досадашњих научних сазнања, сматра се да је територија на којој је много касније настала српска држава била настањена пре четрдесет до педесет хиљада година. Пронађен и проучен археолошки материјал открива само трагове или фрагменте живота и рада тих људских заједница али не и целовитост њиховог развоја. Због тога је праисторија Србије, па и трстеничког краја углавном научна претпоставка, која је, зависно од нових открића, подложна допунама и исправкама.

У околини Трстеника до сада нису пронађени трагови људских пребивалишта из старијег каменог доба. Тек је неолитски човек оставио значајне трагове о себи у овим крајевима. Благотин се може сматрати колевком прастановника Балкана старих преко осам хиљада година. Житељи Благодина су живели на обали реке, која је, изгледа,

истицала из језера. Била је то широка река. Живели су у изобиљу. Усавршили су израду оружја за лов и риболов, грнчарије високог квалитета и статуета намењених култовима плодности поља, стоке, дивљачи и рађања нових нараштаја.

Овде је откривен, вероватно, најстарији храм, светилиште, на тлу Европе. Ово насеље је живело неколико стотина година и нестало у доба појаве метала.

У близини, у Страгарима, у долини Риљачке реке такође је откривено неолитско насеље, само нешто млађе. Његови житељи су се бавили риболовом, припитомљавањем животиња и примитивном земљорадњом. Посебну пажњу поклањали су култовима плодности жене. Насеље је трајало око пола миленијума (4.550-4.000. пре нове ере).

И неолитско насеље Лађариште на обали Западне Мораве код Врњаца има сличне одлике. Човек Лађаришта (око 4000. пре нове ере) прави алатке од камена и костију користећи минерале и стене из околине топлих извора.

Тешко се може отети утиску да је у тако организованом животу неолитског човека и његовим насељима смештеним усред цветних поља или уз Благотин пун бујних шума, са већ извршеном некаквом поделом рада и започетом земљорадњом човек Благодина, Страгара, Лађаришта, поред коришћења меса од дивљачи и рибе и шумских плодова, уживао и у слатким плодовима пчеле. Можда се у неком најпримитивнијем облику бавио и њеним гајењем.

У доба рађања античке културе у Грчкој и на Апенинском полуострву, у пределима око Западне Мораве живело је врло ратоборно трачко племе Трибали. Теснац код Трстеника био је у то време гранична капија између Трибала и Аутаријата који су живели у горњем току Западне Мораве, па све до Дрине. Планине Гоч и Копаоник су делиле Трибале од Дарданаца који су живели на територији данашњег Косова.

Када је у II веку пре нове ере почела римска колонизација Балкана и на овом простору се воде жестоке борбе против варварских племена, а када су Римљани сломили отпор балканских племена они успостављају свој поредак и доносе своју културу. Трстенички теснац и цео овај крај добијају на значају јер је овде пролазио важан пут од провинције Далмације до провинције Горње Мезије. Овај пут је

једним делом ишао долином реке Ангрос, данашње Западне Мораве. Пут се налазио на десној страни реке. Од Краљева (данашњег) пут је неколико километара водио уз реку Рибницу до омањег војног утврђења, а затим је преко садашњих села Драгосињци, Вукушица, Отроци и Грачац силазио у Врњачку Бању. У горњем делу села Грачац било је римско војно утврђење док су на топлим изворима у Врњачкој Бањи изграђени базени за лечење. Од римске бање пут је прилазио Западној Морави и код ушћа Попинске реке излазио на њену обалу. Ту је био почетак трстеничког теснаца, сутеске, где се река провлачила између огранака Татарне и Варошких планина. Трстенички теснац је представљао најзначајнију војну и стратегијску тачку на овом делу пута, идеално место за контролу саобраћаја и прелазак преко реке у стару постојбину Трибала као и за увид у промет робе.

Врло је вероватно да је овде, у Стражби, на десној обали реке, постојало римско утврђење а на другој обали, на брегу, још једно на чијим је темељима у XV веку подигнут град Грабовац. Између тих војних утврђења био је мост за прелаз преко реке. Део средњовековног града Кнеза Лазара у Крушевцу сазидан је на темељима римског утврђења које је било на овом месту.

За ислужене римске легионаре је плодна моравска земља била права благодет за гајење нових култура, а испод Гоча су већ били откривени извори лековите минералне воде. Копаоник као и околина Велућа су Римљанима били значајни као налазиште племенитих метала.

Ислужени римски легионари нису имали где да се врате, па су остајали у овим крајевима. Женили се са женама домородаца и заснивали породице. Тако је настао један слој латинизованог становништва које је овде створило значајно богатство. О томе има и матерјалних доказа (Врњачка Бања, Почековина, Рибник) као и пуно топонима.

Највећи дар од старих Римљана овај крај добија за време владавине императора Пробуса (III век) који је, ширећи култ бога вина Бахуса (грчког Диониса) наредио да се са Апенина донесе и засади винова лоза и слави као паганско божанство. Тако је захваљујући римским легионарима виноградарство постало једно од главних занимања житеља овог краја све до данашњих дана.

На овим uzavрелим просторима на пола је пукло Римско царство. Још цео миленијум римско културно наслеђе очувано је у

крилу христијанизоване Византије која је преживела метеж сеобе народа, којој су важно обележје дала словенска племена.

Нема матерјалних доказа о односу варварских племена, па ни старих Римљана и Византинаца који су битисали на овим просторима према пчели, пчеларству и пчелињим производима. Једино се са великом вероватноћом може истаћи претпоставка да су се сви ови народи морали срести са овим благородним инсектом преко његовог слатког плода у којем су уживали, а можда и лечили болести и ратничке ране. То се нарочито односи на византијско доба јер је хришћанство већ било ухватило корене а за хришћанске обреде восак је био незаменљив.

У овим крајевима осећали су се и извесни утицаји развијеног пчеларства у Грчкој, а затим је доминантан постао римски утицај.

У време Римљана на територији Србије изграђена је мрежа саобраћајница ради извлачења природних богатстава за Римску државу. А овде су били развијени сточарство, виноградарство, рударство.

Било је развијено и пчеларство јер је оно било развијено и у Риму и то под утицајем Грчке. Римски писац Варон у свом делу „О сеоском домаћинству“ насталом 116. године пре нове ере описује кошнице од прућа, глине и дрвета. Он тврди да није било имања (вилае) које није имало свој пчелињак (алвеариум). О пчелама су бригу водили искусни пчелари.

Почетком нове ере у Риму је створена обимна литература о пчеларству и то из пера умних филозофа, писаца.

О пчеларењу на територији Србије говоре сребрна емблема са приказом пчеле у култној сцени из Текије и златна огрлица са 18 привезака у облику пчеле са локалитета Нова Божурна код Ниша.

Привредни и културни развој ових крајева покренуле су најезде варварских племена које су почеле у другој половини III века. Први упад су извршили Готи, чији су упади трајали до V века. Од 375. године почињу напади Хуна којима су ови крајеви били на путу према Византији и Солуну.

Године 505. догодио се један велики упад варварских племена и том приликом опустошени су крајеви у Поморављу и од тада се они не помињу под Римским именом.

МЕДЕНА ЉУБАВ СТАРИХ СЛОВЕНА

Бројни историјски извори потврђују да су се Словени у својој старој постојбини од увек бавили пчеларством. У V и у првој половини VI века они врше углавном пљачкашке походе на територије преко Дунава а трајно насељавање на овим просторима започели су у другој половини VI века. Масовну колонизацију простора данашње Србије, с друге стране Дунава, почели су од почетка VII века.

Словенско насељавање дало је нови лик Балканском полуострву јер су имена насеља, река, планина добила оне језичке облике који су били разумљиви племенима која су их настањивала. Грци су земљу коју су настанила нова племена почели да називају Славенија. Античко име реке Маргус мења се у Морава а Римски пут се почео називати Моравски пут.

Постојбина Словена била је између Карпата и реке Дњепра на југу, Балтичког мора на северу, па до између реке Висле и Одре. Живели су у племенским заједницама у пространој равници која је имала блага узвишења. Постојали су добри услови за пчеларство које су Словени од најстаријих времена успешно користили. Пчелињаке су држали у окућницама, а највише су гајили липу, због пчелиње паше. Од меда су правили медовину, и то више врста медовине.

О медовини на територији данашње Србије, Војводине (Баната) податке је оставио византијски историчар и преговарач са хунским вођом Атилом, Приск 448 године. Приск даје податак да су у области којом су владали Хуни, Словени били главни произвођачи меда и медовине, а реч мед је словенског порекла. Приск је био у посланству византијског цара Теодосија II које је водило преговоре са хунским вођом Атилом негде у Банату, а словенски живаљ их је угостио медом.

Византијски цар Маврикије у VI веку је записао да је пчеларство код Словена веома развијено и да од меда справљају медовину. Доласком на Балкан они своје пчеларско занимање знатно унапређују. Преласком у хришћанство долази до снажног развоја пчеларства. Појавила се велика потреба, пре свега, за пчелињим воском. Свуда је вршено паљене воштаних свећа у виду приношења на жртву као невино тело.

Због велике потребе за воском почело је оснивање пчелињака на црквеним и манастирским имањима. Православна црква је постала заштитница пчеларства, а манастири његови расадници. Упоредо са тим долази до развоја трговине медом и воском која је врхунац достигла у време владавине Немањића.

Захваљујући Хришћанству и хришћанским црквама и богомољама формираним на територији садашње Србије, пре и за време владавине династије Немањића, пчеларство је постало значајна привредна делатност. Зато није случајно да најснажнију пчеларску традицију и најдубље корене пчеларства у трстеничком крају имамо нарочито у местима и пределима где су откривана стара црквешта из доба пре Немањића или црква и манастира подизаних у време ове династије и касније.

ЕПОХА НЕМАЊИЋА – ЗЛАТНО ДОБА ПЧЕЛАРСТВА У СРБИЈИ

Историја Србије, односно Рашке, у периоду који је претходио грандиозној појави Стефана Немање и његових даровитих синова, у последњој четвртини XII века слабо је позната. Документи о Србији тог времена су ретки и готово сви потичу из по Србију непријатељских (Византија) или удаљенијих извора (Угарска, Латини, Рим).

Ретки и спорадични спомени српских владара у византијским хроникама редовно су повезани са походима царске војске. Срби нису имали своје средњовековне хроничаре а биографије владара се пишу тек од времена Немањиних наследника. И материјални извори су ретки и недовољно јасни. Нема повеља, нема портрета или задужбина великих жупана пре Немање.

Стефан Немања, као и његови потомци и са њима блиско повезана црква, учинили су да се створи утисак да пре Немање у Србији није било скоро ничега а да је са Немањом и синовима настало готово све.

То, наравно, није тачно. Период великих жупана током XII века је период полагањем издизања Србије како у економском тако и у политичком смислу. У вртлогу ратова, у грчу борби са Византијом, између крсташких ратова и норманских инвазија, у метежима војних похода између ропства и слободе, између шизме и јереси, постепено,

са муком, на Балкану се појављује једна све самосталнија Србија која ће крајем тог века у време Немање и његових синова пронаћи своје место у поретку средњевековних држава.

И пре Стефана Немање развијала се материјална и духовна култура Србије. Све стране српског културног живота у време Немање показују већ знатну изграђеност и један дуг период културног живота.

Рас је био епископско место, бар од X века, а манастири и цркве, и ако скромних димензија, грађени су и у време пре Немањића.

Зна се да је Урош II постао велики жупан почетком XII века, да су његова три сина (Урош II, Деса и Белош) касније такође постали велики жупани. Његов син, Белош, управљао је облашћу која одговара подручју данашње Шумадије (Дендра). На њега подсећа назив Белушић у којем се налазио његов двор – Жупањевац.

Село Калудра добило је назив по грчкој речи калодендра. То значи „лепи храстови“, а што опет сведочи о тада бујној вегетацији у овим крајевима. Белош је достигао највиши положај у Угарској (палатин и бан) и практично водио најважније државне послове у току владавине угарских краљева Беле II Слепог и Гезе II а његов отац Урош родбинским односима и везама постао је предак скоро свих владарских породица у Европи. Урошеви потомци су у ствари владали Мађарском, Чешком, Моравском, Пољском, руским кнежевинама... Све то говори да је Србија у централној и источној Европи и пре Немање имала своје значајно место.

Виљем Тирски, историчар и државник из XII века, прошао је 1166. године кроз Србију за коју каже да обилује у крупној и ситној стоци, млеку, сиру, месу, меду и воску. Баш те, 1166. године на српски престо ступа велики жупан Стефан Немања, родоначелник династије Немањића. Ова династија српским земљама влада пуна два века. Немања је уз помоћ византијског цара Манојла II прво владао српском земљом око Топлице, Расине и Ибра, којима је присајединио крајеве око Лепенице и Белице и жупу Левач. Преузимањем власти од најстаријег брата великог жупана Тихомира, Немања постаје велики жупан са престоницом у Расу.

У време Трећег крсташког рата Немања закључује уговор са немачким царом Фридрихом I Барбаросом о преласку његове војске преко Србије. У вези са овим догађајем занимљиве су две ствари.

Прво, Немања је овај уговор потписао, што значи да је био писмен, а цар Фридрих је ставио отисак прста, што значи да је био неписмен. Друго, Немања је са својом властелом свечано у Нишу дочекао Фридриха Барбаросу при његовом проласку кроз Србију те га је са војском и пратећом свитом богато угостио медовином и вином као знаком посебне пажње. И то говори о значају меда у то време.

У средњовековној српској држави велику улогу је имало више и ниже племство које је све више и више проширивало своја права. Други слој становништва чинили су себри у које су спадале земљорадници и сточари. Међу себрима је било највише меропха који су лично били слободни али су у привредном погледу били потчињени владару, властели или цркви. Пчелари нису били обавезни да обрађују земљу али су били дужни да раде на властелинским пчелињацима (кованлуци, уљаници) да им са свог пчелињака предају сваку десету кошницу, такозвани „пчелињи десетак“ (десетак пчелни, десетак тршчани).

У ово историјско доба Србије пчеларство и пчелињаци су били привилегија владоца и властеле, а на њима су радили људи из народа који су добро познавали пчеларски занат. Додуше, пчеларством, су се поред пчелара сељака, бавили и краљевска властела и црквени великодостојници који су били највећи земљопоседници.

Нарочита пажња је посвећивана гајењу пчела на црквеним и владарским имањима. Ова властелинства су обавезно имала своје уљанике – пчелињаке, о којима је водила рачуна посебна категорија зависног становништва – улијари, који су били ослобођени свих других обавеза. Број улијара на пчелишту се кретао од 1 до 4, а један улијар је, без великих напора, могао да се стара о преко стотину кошница.

Претпоставља се да су поједини уљаници бројали по више стотина (можда и 1000) кошница.

Већина српских средњовековних владара су придавали велики значај пчеларству као привредној делатности од које је, поред осталог, држава имала значајне приходе, а касније, по напуштању световне власти у монаштву су се неки од тих владара предано лично бавили пословима у манастирским пчелињацима.

Краљевска и манастирска властела поседовали су велике „уљанике“ са кошницама („улишта“). Постоје историјски подаци

који говоре да су владоци и властела средњевековне Србије својим задужбинама, манастирима, поред осталих добара поклањали и пчелињаке са пчеларима.

У литератури се наводи податак, да је Стефан Немања (сада већ монах у Хиландару) 1199. године даровао Хиландару, поред осталог, и 4 пчелињака: у Трпезама, Дабшору, Годишеву и Парицама. Са сваким пчелињаком даје и по два пчелара. Међутим, Немања је пре тога 1196. године потписао даровну повељу којом је манастиру Студеница даровао пчелињаке у Расини и Руденици.

Подаци о пчеларству које дају Виљем Тирски, уговор о миру између Дубровника и Стефана Немање, уговор између Фридриха Барбаросе и Стефана Немање, а нарочито Немањине даровне повеље, су сведочанства о развијеном пчеларству у држави Немањића. Ова привредна грана ће се у наредним вековима развити до великих размера захваљујући изванредним природним условима за развој пчеларства, великој потрошњи и потражњи меда и воска и способним пчеларима, итд.

Када се Немања, при крају живота, замонашио у Хиландару византијски цар Алексије III поклонио му је 4 пчелињака у Мелејама на Светој Гори.

Настављајући успон Немањине Србије његов син Стефан подиже Жичу а други син – Сава отвара прву српску митрополију (1219.), седиште српских архиепископа. У Жичи је Стефан крунисан као Првовенчани српски краљ а даровном повељом дао је Жичи поседе и у Жупи Морава која се простирала до данашњег Трстеника, као и у Жупи Левач.

Долина Западне Мораве тада постаје *...цветна башња* *прекривена житним пољима, ливадама њуним стада, пчелињацима (кованлуцима), виноградима и лејим селима...*

Немањин син Растко (Свети Сава) у једном свом делу пише: *... хвала ти Господе, што си ме од малена водио правим путем десном руком и хранио медом и хлебом левом руком...*

Са територије Трстеничког краја и шире околине која је била под духовном влашћу Жичке епископије убиран је и поповски бир – црквени дохотак у натури и новцу, који су сакупљали попови и предавали га Епископу.

И остали владари из лозе Немањића издавали су повеље у којима се помиње и пчеларство. Иако се ове даровне повеље углавном

односе на друге територије може се посредно сагледати развијеност пчеларства и у трстеничком крају.

Тако краљ Стефан Владислав I повељом враћа отета села и имање манастиру Свете Богородице на Лиму. У тој повељи се каже да црквени људи дају десетак пчелињи (десети оули) и да се при том броји и „пресед и рој“ то јест и оне кошнице које су остављене да презиме и сви ројеви од којих ће бити заснована нова производна друштва.

Краљ Урош I, око 1253. године својом повељом прилаже села и имања цркви Свете Богородице у Стону код Дубровника. Међу даровима помиње се “улијаревина Љубовијега Лука” и друга улијаревина под планином на Бистрици. Урош I је у периоду између 1254. и 1264. године издао повељу којом су потврђена даривања манастиру Светог Петра на Лиму.

Краљица Јелена (Анжујска) жена Краља Уроша и мајка краљева Драгутина и Милутина, године 1280. дарује манастиру Светог Николе на Врањини у Скадарском језеру свој уљаник (пчелињак) у Крушевцу заједно са пчеларом Павлом и његовим братом.

Краљ Милутин у периоду 1282. до 1298. године издаје повељу манастиру Хиландар којом потврђује давања свог деде и оца, као прилог помиње се Захак на Бистрици и на њему уљаник са улијарима (пчеларима) који се зову: Добрко, његов брат Братослав, Брајен, Гнус. Међу прилозима помиње се и уљаник (улијаник) у селу Трновци испод Доње Хоче и са њим два пчелара. Године 1300. краљ Милутин обнавља манастир Светог Ђорђа у Скопљу са селима Дубница и Ракита са обавезом људи који живе у овим селима да дају десетак од пчелињака.

Краљ Милутин је издао више других даровних повеља којима је потврђивао раније дате дарове, обнављао манастире, изградио манастир Светог Стефана у Бањској.

Милутин је ослободио пчеларе који су радили у пчелињацима од „свих работа, краљевских и црквених“, а на властелинству у Бањској уведена је обавеза давања сваке пете кошнице уместо уобичајене десете.

У повељи манастиру Грачаница не одређује се висина дажбина на пчеле већ се каже да ко има пчелињак мора о празнику Свете Богородице да даје ули, а да поп узме сам ономе ко има а не да.

У Милутиново време два пута годишње одржаване су редовне скупштине на којима је расправљано о узгоју пчела.

Због краљевог старања о пчеларству, а и зато што се, изгледа, и сам краљ Милутин у монаштву лично бавио пчеларством, Српско пољопривредно друштво славilo је Дан светог краља Милутина као своју славу (12. новембар).

Једна легенда пак каже да је Милутовац добио име по Краљу Милутину чије је стално седиште било у Приштини али је често одлазио у Шумадију, нарочито у Милутовац. Тамо је чак имао и своје воћњаке и пчелињаке, па је по њему село добило име Милутиновац, а касније је преименовано у Милутовац.

Милутинов син, краљ Стефан Дечански 1326. године издаје повељу којом дарива Призренску епископију селима и повластицама. Даровано је село Блакјевац на Дреници са уљаником и пчеларом Иваном и његовим братом Мирком. Даровао је и уљаник у Жураку заједно са улијарем. На имању Богородице Љевишке, у месту Которане, подигнута је „воштана кућа“. Воштана кућа је била радионица где се непречишћени, сирови восак прерађивао у фини, чисти восак. Ову кућу Стефан Дечански је поклонио Призренској епископији. Ако би се неко огрешио о наредбу о монополу морао би Призренској епископији, која је имала монопол над цеђењем воска, да плати пет стотина златних перпера .

Једна повеља краља Драгутина говори да је он поклонио свој пчелињак цркви и да је лично изабрао место где пчелињак треба да буде постављен. То значи да се краљ Драгутин разумео у пчеларство.

Српска држава достиже свој врхунац за време владавине краља, а потом цара, Душана. Цар Душан је издао неколико повеља у којима се помињу пчелињаци и пчелари.

Године 1331. Душан издаје повељу хиландарском пиргу којом, поред осталог, дарује и село које се налази под црквом Словиње са људима, ливадама и уљаником. Потом издаје повељу којом потврђује дар Хиландару цркве Св.Николе у Врању са селима и имањима које је учинио син кнеза Балдовина – Маљуштат. У њој се каже да игуман од уљаника у Јагденици узима део на „пресвештеније“ Свете Богородице Хиландарске.

У Јагденици се помиње улијар Брата, у Цервици Негослав и брат му Радослав, а у Бањи – Воихна и син му Ругја.

Својој задужбини манастиру Св. арханђела Михаила и Гаврила код Призрена издао је повељу којом га богато дарује. Међу даровима су пчелињаци и пчелари. Највећи је пчелињак у Слатини. Међе овог пчелињака иду до планине Грамос у Грчкој, до брда Стражника, а од Стражника до Голог брда и путем до Макинеша и њену долину и од Голог Брда до Патковог брда. Јован Живановић сматра да је на овом простору било више пчелињака и да је кошница било на хиљаде. Уз пчелињаке Душан је дао и пчеларе: Пометка, Рашка, Плноша, Радомира, Халика са два брата, Добрила, Костадина. Они су доведени са пчелињака у Штипљу и околини а један је узет са пчелињака у Брњици.

Цар Душан је дао прилог и цркви Преображења у Врани (пчелињак са пчеларима). Године 1349. издао је повељу манастиру Св. Пантелејмон на Светој Гори којом му дарује пчелињаке са пчеларима.

Повеља коју је цар Душан, заједно са сином Урошем, издао 1353. године односи се на дар серском Митрополиту Јакову и Архађелском манастиру у Призрену. Дарована је црква Св. Николе на Пшини под Кошељем. Повељом се налаже да сваки црквени човек који има трмку даје Светом Николи десетак.

То је први помен трмке у писаним документима као још једног назива за кошницу у средњем веку.

Године 1360. цар Урош, син Душанов, издаје повељу којом потврђује раније дароване цркве и насеља у Средњем Поморављу (Јагодина, Параћин) манастиру Хиландар.

Мед и восак су од давнина били предмет трговине. О томе је нешто података оставио Маврикије у VI веку. Димитрије Солунски (VIII-IX век) каже да су на солунски сајам Словени допремали разне производе због размене а међу њима мед и восак.

Византијски цар Теодосије III је 718. године склопио трговачки уговор са ханом Тербиллом по коме су трговци морали да имају уредна документа о роби јер би им у противном сва роба била заплена. На граници се плаћала царина. О томе сведочи „Едикт Лава XI Мудрог“ или „Књига Епарха“, где се налази и закон о трговини воском.

Главни трговачки путеви са запада на исток и са севера на југ пролазили су преко српских земаља са важном раскрсницом у близини Раса, Немањине престонице. Трговина се обављала на

многим трговима као што су били: Брсково, Ново Брдо, Рудник, Брвеник и други.

Трговину су углавном држали Дубровчани, Сплићани, Млечани. Било је и нешто италијанских трговаца. У Србију су са запада увозени: тканине, крзна, скупоцено посуђе, со, оружје, чоја. А извожени су: стока, сточни производи, мед, восак, усолјена риба.

Немања је на мору основао и први српски трговачки град Котор са 650 кућа. Котор је био главна спона у трговачком пословању са Дубровником, са развијеним воскарским занатом и трговином пчелињим производима. Године 1186. Немања је склопио уговор са Дубровником о слободној трговини воском и медом по српским земљама, без плаћања царине, уз услов да се ниједном Србину у Дубровнику не сме учинити никакво зло. Сличан однос имали су и Стефан Првовенчани, краљ Урош I и други Српски владари.

Основу привреде средњовековне Србије имали су: земљорадња, сточарство, виноградарство, пчеларство, рударство, трговина, занатство, лов и риболов.

Восак је био један од главних извозних артикала средњовековне српске државе и по количини извоза налазио се одмах иза производа од рударства. То говори о великом броју кошница и пчелара који су били у стању да на тржиште изнесу толико вишкова воска упркос ограниченим могућностима примитивног метода пчеларења..

О самом начину пчеларења у средњем веку у Србији нема пронађених писаних трагова. Тада се пчеларство заснивало на раду са вршкарама. Материјала за вршкаре било је на сваком кораку у природи а плетење или прављење вршкара на неки други начин било је блиско степену знања тадашњих људи као и развијености средстава за рад.

Због развијене пчеларске делатности током дугог времена многа места и предели у Србији, па и у околини Трстеника, добила су по томе своја имена: Уљари, Уљаник, Кованлук, Кованлучиште, Пчелице, Трмчани, Трмчиште и слично. По правилу то су била прва еснафска насеља у којима се радило са пчелама, односно са кошницама.

ПЧЕЛАРСКИ ТРАГОВИ КНЕЗА ЛАЗАРА У ТРСТЕНИЧКОМ КРАЈУ

После смрти цара Душана у Србији настаје феудална анархија која је веома ослабила државу, нарочито после пораза у бици са Турцима на Марици 1371. године. Тада северни крајеви Србије добијају на значају, због опасности од турске најезде.

Један од обласних старешина, кнез Лазар Хребелановић, у намери да ојача остатак државе и припреми је за отпор Турцима премешта политички центар земље из угроженог југа на сигурнији север. У Западном Поморављу кнез Лазар подиже утврђену престоницу Крушевац и окупља око себе српску властелу. Од тада почиње период наглог успона моравске Србије у којој ничу многа нова насеља, међу њима и насеље у трстеничком теснацу.

Кнез Лазар је успео да у насталом обрачуну обласних господара постане први стварни носилац српског суверенитета. Томе је допринела и чињеница што је он под својом влашћу држао централне области српске државе у којој су се налазили најважнији привредни центри.

Трудио се да се родбинским везама повеже са осталим обласним господарима те су га савременици сматрали владаром целе Србије.

Од 1350. године био је ожењен Милицом, кћерком кнеза Вратка који је припадао лози Вукана Немањића. Са Милицом је Лазар имао седморо деце: синове Стефана и Вука (неки помињу и трећег сина Добривоја) и кћери Мару, Јелену, Драгану, Теодору и Оливеру.

Први писани трагови о Трстенику потичу из времена кнеза Лазара. У повељи манастиру Раваници, Лазаревој задужбини и гробној цркви, коју је око године 1381. кнез Лазар потписао заједно са српским архиепископом Јефремом, ктитор поклања цркви села Трстеник, Рибник и Велуће (Горње и Доње). Када је у питању насеље Трстеник не може се тачно рећи да ли је реч о селу Стари Трстеник или о насељу у моравском теснацу, које је, свакако, по постанку млађе. Без обзира на ову недоумицу за сада је прихваћено да се у овом случају ради о насељу у моравском теснацу, односно, о данашњем Трстенику.

У вези са овим поклоном кнеза Лазара постоји једна озбиља дилема која доводи у сумњу да је реч о насељима у трстеничком крају. Ову дилему треба научно разјаснити а ради се о томе да у

близини манастира Раваница су постојала насеља: Трстеник, Горња и Доња Велућа, па би могло бити логично да је кнез Лазар та насеља поклатио својој задужбини, што тврди и Милан Милићевић.

У време Турске владавине раја формира хајдучке дружине које нападају турске караване који су пролазили долином Западне Мораве. Да би се заштитили од напада хајдука Турци формирају посаде дербенџија – чуваре кланаца. Тако је основано насеље Стражба а становници неких села у овом крају су, као дербенџије уживали одређене привилегије.

На садашње место Трстеник је премештен тек после 1832. године по наредби кнеза Милоша. Изграђен је на платоу поред Западне Мораве у близини места где је ова река била најпогоднија за премошћавање. Кнез Милош се двоумио да Трстеник формира у Горњем Рибнику али је од те идеје одустао зато што мочваран терен није омогућавао прелазак преко реке и због плавлјености Рибника од Црнишавске реке.

Насеље се брзо развијало и постало значајно место како по броју домова и становника тако и по економској снази. Зато је Трстеник добио право да се једино у њему на простору између Карановца и Крушевца одржавају панађури и постао је привредни центар ближе околине.

Кнез Лазар је многе имовинске ствари такође решавао издавањем писаних докумената, углавном повеља.

Када је 1379. године окончан спор вођен због цркве у Лешју између војводе Црепа и монаха Дионисија са Хиландаром, кнез Лазар то потврђује својом повељом издатом 1379. до 1380 године. Ту се помиње и више села са пчелињацима.

У време 1380. и 1381. године настаје повеља кнеза Лазара којом руском манастиру Св. Пантелејмон на Светој Гори потврђује прилог челника Мусе са породицом. Муса је био Лазарев зет, ожењен његовом сестром Драганом са којом је имао синове Стефана, Јована и Лазара, а владао је жупом Брвеник. Повеља је издата у месту Миливи и њој се помиње више пчеларских термина.

Године 1381. поводом изградње своје задужбине манастира Манасије Лазар издаје Оснивачку повељу, којом јој дарује велико имање у области Средњег Поморавља. Поред осталих добара помиње се и пчеларски називи (Пчелиња стена, Липовачки поток, Црвене липе, села Медаревац Горњи и Медаревац Доњи, Медаре).

За време постојања српске државе кнеза Лазара, према традицији, земља је у овом крају имала више категорија власника. Највећим делом она је припадала владару који је на више места имао своје летњиковце, угледна добра, кованлуке и винограде.

Кнез Лазар је имао своја имања у Милутовцу, Лазаревцу, Рујишнику, Малој Сугубини, а вероватно и у другим местима. Обзиром на то да се кнез Лазар као личност формирао на двору цара Душана разумљиво је да је касније, као владалац веома водио рачуна о економији своје државе, а у погледу пчеларства наставио је драгоцену искуства лозе Немањића.

Што се тиче порекла и послова којима се Лазар Хребелјановић бавио на двору Цара Душана постоје извесне недоумице. Поуздано се сматра да је Лазар на двору био задужен за протокол, односно, за организовање свечаних пријема и обреда. То је било једно од најнижих места у дворској хијерархији. Обзиром на каснији његов успон и место у српској историји његови биографи су његово место на Душановом двору „подигли“ на степен главног дворског економа, задуженог за изградњу објеката.

Земљорадња је у овом крају у Лазарево време била прилично напредна и развијена. Меропси и себри јављају се као ситни поседници земље који су могли имати и сопствене мале пчелињаке. Овај крај је у то време био веома погодан за развој пчеларства. Цветне ливаде, миришљаво пољско цвеће и разнолике бујне шуме омогућавали су да се успешно развија пчеларство. Међу пчелињацима нарочито су се истицали кованлуци кнеза Лазара у селу Лазаревац на које подсећају многи топоними. Кованлук се зове и место код Мале Сугубине где се састају Риљачка и Божуревачка река.

По легенди која се у овом крају преноси са колена на колени и на овом месту Кнез Лазар је имао свој велики пчелињак. У близини села Коњух налази се место Велики и Мали Кованлук. У селу Љубави налазио се поток Кованлук, Кованлучка доља или Кованлук падина, познато по лепој изворској води. Верује се да су се у тој дољи налазиле трмке у кованлуку кнеза Лазара.

После Косовске битке држава Кнеза Лазара се нашла у тешкој ситуацији. Са југа су претили Турци а са севера Угри. У земљи је изванредан број властелина отказао послушност. Сву одговорност за судбину земље преузела је Лазарева удовица Кнегиња Милица, јер

су оба њена сина, Стефан и Вук, били малолетни. Србија је ступила у вазални однос према Турцима, а услови мира били су тешки.

Око 1392. године Стефан са мајком Милицом и братом Вуком издаје повељу којом се манастиру Хиландар дарује црква Св. Ваведења у селу Кукањ, са селима и „улијаницима“.

Из периода владавине Стефана Лазаревића има још неколико повеља од значаја за пчеларство.

Једна повеља односи се на дар села Јабучја, које се налазило у Левачкој жупи, деспотици Евпраксији (Јефимији), са пчелињаком. Повељу су заједно издали монахиња Евгенија (Милица) са синовима Стефаном и Вуком.

Даровна повеља деспота Стефана светогорском манастиру Лаври Св. Атанасија из 1407. године има елемената који се односе на пчеларство.

Хрисовуљом Стефана Лазаревића из 1411. године, која је издата на сабору у Јагодини, манастиру Хиландар дарована су и два села у Левчу (Бачина и Церница) између Варварина и Доњег Крчина, такође са пчелињацима.

Деспот Стефан је издао још две повеље (1414-1415. и 1427. године) које се односе на манастир Св. Атанасија чији је предмет, поред осталог и пчеларство.

У време владавине деспота Стефана Лазаревића подигнута су два значајна манастира: Каленић и Манасија. Грађени су у пределима са изванредним природним условима за пчеларство, који су веома успешно коришћени за развој ове делатности. Нема сумње да су и у ово време манастири предњачили у гајењу пчела и неговању пчелињака (кованлука, уљаника, улишта). То сведочи и повеља кнегиње Милице и њених синова из 1393. године Василијевом пиргу манастира Хиландар о правима на уживање неких поседа у Биначкој Морави у којој се помињу старинци Здевоје и Борош, „љубостињски људи“. То потврђује да је Љубостиња већ имала сопствену економију, да је она била толико велика да су на њој радили „манастирски људи“ разних занимања, довољно обучени за обављање пољопривредних и других радова и да то нису били обични „паори“ већ људи „бољари“ у које је Милица имала поверење и зато их шаље на другу доста удаљену економију да тамо воде послове. Највероватније је да је једна од „специјалности“ тих „манастирских људи“ била и рад са пчелама, пчеларство.

На манастирску економију ступало се чим се пређе Љубостињска река у Грабовцу, а узвишење са десне стране пута према манастиру називало се Кованлук, што говори да је овде некада био један од манастирских пчелињака. Од изградње манастира Љубостиње до почетка XX века манастиром је руководило 13 старешина укључујући и кнегињу Милицу (у монаштву Евгенија). Успешност старешинства сваког од њих цењена је нарочито по томе како је водио манастирску економију.

На овом простору, као нурија манастира налазила су се и села Богдање са 81 кућом, Грабовец са 78 кућа, Прњавор са 40, Планиница 39, Лободер 19, Рајинац 68, Доњи Дубич 18, Мијајловац 54, Угљарево са 4 и Лозна са 4 куће. Стара граница манастирских добара пружала се путем од Западне Мораве крај Богдања и Мијајловца на Криву косу, даље на Дубичку реку, па Планиничком реком на Татарну, косом на десној обали Љубостињске реке, крај Грабовца опет до Мораве: Ову границу потврдили су и кнез Милош и кнез Александар.

У време Карађорђевог устанка манастир је поседовао три воденице који се Турци после слома Карађорђеове Србије одузели манастиру и продали сељацима.

Вероватно због кајања што чине грех користећи се манастирском имовином сељани из Селишта: Радивоје Јовановић, Мијаило Јовановић и Милосав Јовановић су се 01. јуна 1837. године трајно одрекли права власништва и коришћења једне воденице и вратили је манастиру уз напомену: *А што смо досад нејраведно воденицу држали дајемо Књазу десет дукаша ћесерских.*

Ово „уступително писмо” именовани су лично потписали, а потврдио Милош Обреновић, књаз Српски.

Игуман Јоаникије Обрадовић 2 јунија 1847. године обавештава више црквене власти: *... Једно ђарче земље које су били сељаци из Бојдана прейисли пре неку годину сад су усћуили манастиру грајовољно...*

Севастијан Путник, један од старешина Љубостиње и њен хроничар, са посебном пажњом и поштовањем говори о игуману Данилу Марковићу родом из Чаира као „осредњем духовнику“ али добром раднику и домаћину који је обновио све воденице, засадио многе шљиваке и винограде, а један виноград на Богдањском брду по њему се зове Даниловац. И јеромонаси Теофило и Вићентије били

су „просечни духовници“ али добри домаћини. Изгледа да је игуман Виктор Гиздавић био сав предан подизању и очувању манастирских имања. Био је „користан и проницљив у раду, уопште у економији“. Израдио је и поклонио Љубостињи „баштинку“ целог њеног зиратног имања али је дошао у сукоб са сељацима из околине због заштите манастирских имања, изгубио вољу за рад и по својој молби премештен у манастир Сретење.

Разумљиво је да су све старешине Љубостиње, а нарочито они којима је брига о економском стању манастира била основна преокупација, веома водили рачуна о манастирским кованлуцима (уљаницима). Један такав пчелињак са 15-20 кошница ђерзонки био је, по казивању Путника, смештен у североисточном делу порте (у време када је он био старешина манастира око 1924. године).

Љубостиња: чувар најбоље пчеларске традиције

И манастир Велуће имао је своје велике и лепо уређене пчелињаке.

Обзиром на већ снажну хришћанску традицију становништва трстеничког краја, о чему сведоче темељи и други остаци православних богомоља откривени у скоро свим местима, била је веома изражена потреба за воском који је коришћен за обреде како у црквама и манастирима тако и за породичне славе и друге празнике.

У скоро сваком атару трстеничког краја налазе се остаци старих грађевина и црква подизаних за потребе богослужења у разним периодима, чак и из преднемањићког доба. У Доњем Дубичу су остаци града Краља Уроша (како каже Севастијан Путник), остаци старог града су у Грабовцу, пронађене су развалине старе грађевине код Богдања, на обали Западне Мораве. Код Богдања је скоро пронађена црква Петровача, у Прњавору су остаци цркве Требнице, у атару села Медвеђа пронађени су остаци старе цркве. На Богдањском брду је црквица Св. Петке, а у близини је црквиште Ђуровача.

У Рајинцу су темељи велике цркве коју су, по легенди, Турци спалили заједно са тамошњим мештанима. Оруђи своју њиву која је у непосредној близини тих темеља Милан Милетић је тридесетих година прошлог века изорао велики колут воска који потиче од претопљених остатака паљених воштаница.

Манасџир Велуђе: најстарији манасџир моравске школе

Манастирски и властелински пчелињаци и обучени пчелари који су на њима радили били су центри из којих је зрачила и развијала се пчеларска традиција и пчеларско умеће, што је оставило дубоке и трајне трагове на стање пчеларства у околини Љубостиње, Велућа и других црква у овом крају, до данашњих дана.

Манастири и цркве грађени су на најлепшим природним стаништима, усред бујних шума, цветних ливада и пашњака, поред

бистрих планинских река, потока и извора, а то су одувек били идеални услови за живот и гајење пчела. Захваљујући томе, и снажној пчеларској традицији, пчелари овог краја и данас своје пчелињаке најрадије постављају (или их селе на пашу) у пределе Дубича, Планинице, Прњавора, Рајинца, Пањака, Опарића, Лозне, Угљарева, Риђевштице, Велућа.

Близна Лазарева престонице у којој је био његов релативно раскошан двор, као и дворци и летњиковци његови и његове властеле, у околини Трстеника поред меда захтевали су и веће количине воска за верске обреде и свечаности, као и за осветљење, јер су друге могућности за то биле скромне. И то је био један од разлога и подстицај гајењу пчела на манастирским, властелинским и на ситним поседима сељака.

Легенда каже да је на сваком камену који је узидан у манастир Љубостињу, приликом градње манастира, обавезно паљена по једна свећа од воска.

ПЧЕЛЕ У ТУРСКИМ ДЕФТЕРИМА

Исте године када је Иса-бег основао данашњи Нови Пазар (1455.) Турци су долином Ибра, преко старих рударских центара продрли на север и заузели делове Подибра и Западног Поморавља. Тада су под турску власт пала и два села у близини Трстеника: Дубље и Попина, као и села Грачац, Ново Село, Врњци, Гоч, Пределе. Ових седам села проглашени су за царски хас, султаново апанажно добро. Тај статус су ова насеља задржала за све време турске владавине.

После пада Смедерева 1459. године престала је да постоји српска средњовековна држава а под Турску власт су дошла и сва насеља у трстеничком крају. Освојене земље Турци су организовали у војно-управне области такозване санџаке. Санџак је био основна административна јединица турског система. Више санџака сачињавало је беглербеглук (вилајет, пашалук). Највећи део Србије чинио је смедеревски санџак касније Београдски пашалук, којем је припадала цела територија у околини Трстеника, осим Дубља и Попине која су била у Новопазарском санџаку, касније Босански пашалук.

Санџаци су се делили на нахије. Села на десној страни Западне Мораве до Бресног Поља припадали су нахији Маглич, затим Пожешкој, па Чачанској нахији. Насеља на левој обали Западне Мораве припадала су нахији Рудник. Дубље и Попина припадали су Јошаничкој нахији.

У освојеним земљама Турци су завели свој феудални режим и свој аграрно правни систем. Врховни и једини сопственик земље био је султан који је додељивао спахилуке (села) појединим заслужним Турцима на уживање и сакупљање десетка од плодова.

Земља је била подељена на хасове, тимаре и зеамете. Поред Дубља и Попине, султан је у трстеничком крају за своје потребе задржао повеће комплексе земље па је село Оџаци са Рибником постало једна од 15 мукада (султанских спахилука), колико их је укупно имало у целом Београдском пашалуку.

Тимари и зеамети су били добра војничког сталежа.

Дажбине на кошнице су, по доласку Османлија, биле прикључене спахијским приходима. Наплаћивање је вршено у натури или новцу о Св. Илији. Домаћинства која су поседовала више од 10 кошница давали су ушур (десетак), док се код појединачних кошница давала акча. Давање пореза и десетка били су ослобођени војници, припадници посебног турског војног реда, тј.: хришћани – слободни сељаци – баштиници који су за вршење своје војне службе уживали слободне баштине.

Приликом превоза меда скелом плаћао се ђумрук (царина). Од Муслимана се узимало „три аспре на сто, а од неверника (Срба) четири на сто аспри ђумрука“.

Од 1459. до 1476. године манастир Љубостиња имао је на располагању извесна имања и није плаћао глобу новоствореној турској власти. Крајем петнаестог века манастир постаје са свим својим поседима зеамет Ибрахима, „Малкочевог сина“. Ибрахим је свакако био припадник првог колена исламизираниог српског становништва.

Тада већ манастир ... „Турчину спахији јежегодно плаћа главницу по 30 гроша и от свашта даје десетак...“

Раја је плаћала три врсте дажбина: дажбине на основу шеријата, законске и обичајне дажбине и ванредне дажбине.

Ушур, познатији као десетак, је био шеријатом прописана натурална дажбина од житарица, винограда, воћа, поврћа и кошница.

По правилу ушур је износио десети део убране летине. Даван је у натури, а касније и у новцу, према тржишној вредности десетка убране летине.

Подаци о величини десетка на кошнице са којима се располаже за поједина села из овог краја из времена турских катастарских пописа указује на стање пчеларства у тим насељима. Пчелињаци су се налази на читлуцима, поседима на којима су радили чифчије – беземљаши.

Турци су били веома заинтересовани за мед обзиром на начин исхране мухамеданског становништва и подстицали су развој пчеларства, како оних пчелињака које су одржавали чифчије, тако и оних који су били у њиховом власништву. Колико су Турци ценили мед показује податак да је турски ага продао цело село Сасе у близини Рашке за врг пун меда. Тако је, на пример, све до ослобођења Србије на Багдали постојао велики турски пчелињак. Није искључено да је таквих пчелињака било и у насељима у околини Трстеника. Зна се да је у Мачковцу постојао велики пчелињак Шиљан субаше, да је био лоциран у атару где се налази црква у Мачковцу, да се о пчелињаку старао Вучо а онда га преместио у село, код куће. Има неких назнака да је Шиљан субаша имао пчелињак и у Глободеру.

Турци су у свом освајачком походу уништили српску државу у успону, а уништили су и многе цркве и манастире. Покидани су традиционални трговачки путеви и трговина а то је имало катастрофалне последице и на пчеларство. Ипак, многа сеоска домаћинства и по неки манастир успели су да одрже по неколико, а понекад и више кошница..

Први катастарски попис Смедеревског санцака извршен је наредбом султана Мехмеда II освајача 1476. године. У том дефтеру налази се први помен Трстеника за време владавине Турака. Уписана су и оближња насеља: Почековина, Јасиковица, Стопања, Стари Трстеник, Горња Црнишава, Лопаш, као и два насеља чије локације није могуће одредити. Помиње се и село Коњуши (Коњух) као и Брајковац у темнићком крају. У овом попису нема података о плаћеним дажбинама, осим за Трстеник, па ни о десетку за кошнице, већ само о броју домова и списак харачких глава. Најпотпунији су подаци за Трстеник. Тада је он имао 66 домова (кућа) и толико пореских глава. На основу тога се може проценити да је имао укупно око 450 до 500 становника. Имао је две воденице које су радиле преко целе године.

На мед је укупно плаћен порез од 48 акчи (турски сребрни новац). Порез на свиње, нпр. износио је 87 акчи, на воће 30, на конопљу 22, а на две воденице по 30 акчи.

О дажбинама за насеља Лопаш, Почековина, Горња и Доња Црнишава и Стари Трстеник нема података јер су у овим селима живеле влашке пастирске породице, а оне су биле ослобођене плаћања свих дажбина.

У Лопашу је било 7 кућа са око 50 житеља, у Почековини 28 кућа са око 200 житеља, у обе Црнишаве 31 кућа са око 220 житеља, а у Старом Трстенику 24 куће са око 160 становника.

Султан Селим III Окрутни наредио је да се 1516. године изврши **други катастарски попис** Смедеревског санцака. У овом попису нема села из околине Трстеника. Трстеник има 87 домова и око 700 становника. Тада је за порез на кошнице плаћено 30 акчи, за свиње 140 акчи, за пшеницу 200 акчи, за конопљу 30 акчи, за воће 30 акчи.

У **трећем турском катастарском попису** извршеном 1523-1525. године по наредби Сулејмана II Законодавца, уписан је поново само Трстеник са укупним порезом од 8929 акчи, али других података нема.

У **четвртном попису** извршеном 1528. године нема Трстеника и околних насеља, јер и Трстеник улази у Турски хас, а он не плаћа порез.

Пети катастарски попис извршен је, опет, по наредби Сулејмана II Законодавца, око 1540 године. Тада Трстеник има знатно мање и кућа (23) и становника (око 200). Порез на кошнице је знатно већи него у претходним пописима и износи 150 акчи, што би могло значити да је број пчелињих друштава осетно увећан или је порез био већи. Остали порези су мањи. Тако је порез на свиње износио 38 акчи, на конопљу 10 акчи, на пшеницу 600 акчи.

Султан Селим II године 1574. наређује да се изврши **нови попис Смедеревског санцака**. Сада у Трстенику има 21 кућа и око 150 становника. На приход од кошница порез је износио 62 акче, на пшеницу 360 акчи, на конопљу 84 акче, на свиње 40 акчи. У овом попису помиње се још Јасиковица као пусто село чију земљу користе становници Лопаша. Почековина је имала 21 кућу и око 150 становника са укупним порезом од 2552 акче. Доња Црнишава је имала 13 кућа са 2782 акче пореза, Стари Трстеник (Доњи Трстеник) са 9 домова, 60 житеља и 1572 акче пореза.

И касније, за све време турске владавине редовно су вршени пописи али нам ти дефтери нису доступни.

Занимљиво је да је у свим турским пописима насељеног места Трстеник постојао и поп, као занимање, што говори да је у Трстенику постојала црква, богомоља, чија локација није утврђена, као и да је у време Турака у овом крају било извесне верске толеранције. Трстенички хришћани имали су и цркву брвнару у шуми крај извора и тамо су кријући од Турака празницима одлазили на верске обреде. Можда је то било тамо где се данас налази црква Петковица у Чаирима.

ИЗМЕЂУ ДВЕ ЦАРЕВИНЕ, НЕМИРА И РАСЕЉАВАЊА

Од краја XVII века моћ османлијског царства почиње да опада. У честим сукобима са Аустријом и Русијом Турска почиње да трпи војне поразе и да напушта многе освојене крајеве. Интерес Европе је био да протера Турке, великих сила да прошире своје границе, а интерес српске раје је био само слобода. Зато су се Срби редовно придруживали хришћанским силама дижући на својој територији буне и устанке против Турака.

У време великог рата Турци су протерани са ових простора: из Алаџи Хисара (Крушевац), Карановца, Чачка, Козника, Маглича, а ова места су добила аустријске посаде.

Рат је завршен миром у Карловцима 1699. године који је успоставио границу између Аустрије и Турске на Сави и Дунаву, а Србија је тако постала гранична област са хришћанским светом од кога се могла очекивати помоћ и склонити од све већег турског безакоња и насиља. Тај рат је оставио тешке последице у Србији. Почетак XVIII века Србија је дочекала опустошена. У Београдском пашалуку живела је једва једна десетина преосталог становништва. Привреда је разорена а највећи државни приход у пашалуку био је ђумрук.

Када су се прилике у Европи и на Балкану измениле опет су ови крајеви постали поприште сукоба, разарања и миграција становништва. Аустрија у двогодишњем рату (1716-1718.) осваја Београд и српске земље јужно од Саве и Дунава, до Западне Мораве,

што је санкционисано миром у Пожаревцу 1718. године. Тако се један део трстеничког краја, са леве стране Западне Мораве нашао под аустријском, а насеља на десној страни реке под управом турске царевине. Трстеник се тако нашао на самој граници између две велике силе крвно завађене и непријатељски расположене једна према другој. На само пар стотина метара, на другој обали Западне Мораве, била је хришћанска Аустрија, а Трстеник је био на муслиманској земљи. И тако је остао још скоро читав век. Прелаза преко реке више није било, скеле и чунови су извучени на обалу. Сви ранији прелазни преко реке били су строго контролисани. На другој обали реке, код Угљарева, Лозне, Грабовца, Богдања и других насеља низ Мораву виделе су се патроле српске и аустријске милиције како обилазе границу.

Насупрот аустријским граничарима, постављене су турске карауле и шанчеви. У насељу Курилово (данас село Грачац) никла је омања турска варошица са војном посадом. Турске карауле су биле у Врби, Грачацу, Стражби, Трстенику и даље према Крушевцу.

Преко питоме, Западне Мораве у овом крају две, тада најмоћније царевине и две у корену супротстављене религије, на туђој земљи, реже једна на другу задојене мржњом због својих себичних интереса, оштре зубе, гризу и пију крв недужног српског народа који се ту налазио на својој земљи и у својој вери.

Турци убрзано насељавају трстенички крај муслиманским становништвом. У Трстенику је подигнута џамија, више турских кућа и ханова. Стационаран је и већи турски гарнизон. Са око 200 турских становника Трстеник постаје турска касаба. Место на коме је џамија била није утврђено а има предпоставки да је то било где се сада налази Чаирско гробље.

Средином 1739. године опет избија аустријско-турски рат који је протутњао и овим крајем, остављајући пустош и сеобу многих житеља на север, преко Саве и Дунава. Закључен је 1739. године мир у Београду и цео Београдски пашалук се нашао опет у границама отоманске империје. Србија је остала на око педесет до шездесет хиљада становника. Од 1546. села само 592 су била насељена (1741.) док су остала била пушта. У целој Србији било је укупно 6586 пореских глава, а у самом Трстенику мање од десет. Због умањених прихода Турци су извршили извесне реформе, извршили досељавање

становништва и на тај начин, уз природни прираштај, до краја XVIII века у Србији је било око две стотине хиљада становника.

Овим крајевима ваљао се и оставио страшне последице још један, трећи, аустро-турски рат, од 1788. до 1791. године. И поред великих успеха Аустрије помогнуте српским добровољцима интереси великих сила одлучили су (по миру у Свиштову) да се ти успеси пониште и Србија остане у османлијском ропству.

Аустријско-турски ратови оставили су пустош у трстеничком крају. Биле су то гладне године, године опште беде и немаштине.

Економија је уништена, становништво у збеговима и сеобама, а војске су харале у потрази за задњим резервама хране. Тај период је оставио и страшне последице на пчеларство овога краја. У општој несигурности и пљачкама људи су се борили за голи живот, за опстанак. Земља је слабо обрађивана и запуштена. Залуштено је и оно мало преосталих пчелињака, пчеле су гајене у забитим крајевима подаље од путева којима су пролазиле војске.

ПЧЕЛЕ У БОРБАМА ЗА ОСЛОБОЂЕЊЕ СРБИЈЕ

Деветнаести век је изузетно буран и значајан период у историји српског народа.

То је време буна и ослобађања од ропског јарма, лечења рана од ратних разарања и погибија, осамостаљивања и организовања какве-такве државе и њеног постепеног развоја.

Пчеле и пчеларство су увек, па и тада, делили судбину народа који је и у најтежим временима настојао да сачува пчеле. Када се морало у збегове уз остале неопходне ствари Србин је носио и понеку трмку, највише зато да би пчеле сачувао од уништавања, а и због меда, и воска као неопходних производа за одржавање живота.

Зна се да су Срби користили пчеле у бојевима са Турцима. У чувеном боју на Делиграду 1806. године Карађорђеви устаници су у пресудним тренуцима битке бацали на Турке у јуришу трмке са пчелама задајући им на тај начин неподношљиве муке. Има података да су и Турци користили српске пчеле у бојевима са Србима.

У ратовима и бунама восак је био драгоцен лек и ратницима и народу. Првима да видају љуте ране од сабље и олова а народу да лечи нејач, слабе и болесне. Мед је крепио изнемогле и децу.

У бунама и хајдучијама борци за слободу су у својим торбама, поред барута, кремена, дувана, пљоске ракије, увек имали по који грумен воска за жвакање да би утолили глад. Восак је и много касније, спашавао животе српских војника, учесника албанске голготе. Војници су тада говорили један другоме „боље је да имаш мало воска него сто кила хлеба“.

Восак је био неопходан Србима за обављање свих богослужбених обреда те је и тако пчела доприносила очувању националне свести, језика, културе и обичаја.

Судбина две најзнаменитије личности овог историјског доба Србије, Карађорђа и Кнеза Милоша била је повезана са пчеларством.

КАРАЂОРЂЕ – СИН ПРОФЕСИОНАЛНОГ ПЧЕЛАРА

Буран и релативно кратак револуционарни животни век није Карађорђу пружио прилику да остави траг у пчеларству, али су пчела и пчеларство били део његове судбине.

Петар Мркша, Карађорђевићев отац, био је професионални пчелар, од пчела је живео и издржавао породицу. Свако станиште где се његова породица задржавала на досељеничком путу ка Србији добијало је име кованлук по Мркшиним пчелињацима. Петар Мркша је у шумадијском селу Загорица десетак година служио код Турчина Мула Хусеина и старао се о његовим пчелама.

Предање вели да се пчелама може захвалити што будући највећи јунак српског народа у борбама против Турака није постао јаничар већ вођа устанка који је Турцима задао први, судбоносни, ударац на овим просторима.

Када је Карађорђе био дете а Турци по Србији скупљали злогласни „данак у крви“ родитељи су га скривали испод трмки у пчелињаку. Пчеле су га прихватале и чувале. Никада га, каже предање, ниједна није убола. Из тог топлог крила родила се легенда српског народа.

Међу познатим српским војводама пчелари су били Станоје Главаш и Младен Миловановић, који је у свом пчелињаку имао 500 трмки.

ГОСПОДАР ПЧЕЛАР

Карађорђевићев следбеник, значајан учесник Првог српског устанка а потом и вођа Друге српске велике буне против Турака, успешан вођа устанка, лукави преговарач и претварач пред турским великодостојницима и пред самим султаном, препредени уцењивач и стрпљиви освајач онога што су Турци огњем и мачем отели од Срба, господар и наследни кнез Милош Обреновић био је човек другог времена.

Некада сиромашан сељак који је за голи живот служио марвене трговце, као књаз Србије брзо се богатио не бирајући средства, користећи се правом неприкосновене власти, старешинским кулуком и монополом трговине стоком, брзо је постао најбогатији човек Србије и на Балкану, са великим имањима у Србији и Влашкој. Имао је конаке – дворце у Крагујевцу, Пожаревцу, Топчидеру.

Многи списи из његовог времена говоре да се разумео у пчеларство, да је чак био добар пчелар. Имао је пчелињаке у Топчидеру и више пчелињака по Србији, о којима су водили бригу посебно задужени пчелари. Милош се стално интересовао о стању пчеларства у Србији, а својим пчеларима редовно је давао савете и водио рачуна о стању пчела и приносима меда.

Милошеви људи: Живко Михаиловић, Георгије Чарапић и Мита Анђелковић редовно су обавештавали кнеза о „стању пчела“.

Чарапић 04. септембра 1821. године извештава Књаза како у два села ... *имамо добри шрмки 694 а хрђави 10...*

Из писма Мите Анђелковића се види да је кнез препоручивао (у марту 1830. године) да се пчеле хране ...*да њагне не буду.*

Ја књима оглазим и кованцији прејоручујем да их добро надгледа и мед дајем да се ране, а што су зимус 5-6 померле незна се од штојаје, меда је у кошници било, а пчела нема, зар шака им година.

Живко Михаиловић пише 20 септембра 1830. из Београда Књазу у Крагујевац:

Време дошло да се кошнице бију, за које усуђујем се Вашу свейлост и што хоћемо ли кошнице побити и што ћемо са медом чинити, или ћемо ја продати или процедити пак да штоји до Ваше даље расположења...

Из писма Мите Анђелковића књазу (1830.) види се да је Милош имао пчелињак у Београду са 26 кошница и види се да ни тада нису била „стара добра времена“ када је пчеларење цветало само од себе, већ да је и тада постојала вечита пчеларска неизвесност.

Покорњејше Вашем Сијашељству јављам за пчеле како им је ова зима и ово пролеће сасвим убијачно. Од зимус до сада 12 је померло, остало је још 14 комада живи и од њих не знамо шта може бити. Мед дајемо и ранимо али није вајде кад је година шакова. И ове што су живе остале врло мало пчела имају, јербо како која изађе у свети више се не враћа. Ово није само код наших пчела но многи се људи шуже да је и код њиних пчела.

Занимљиво је да се и Љубица, жена кнеза Милоша разумела у пчеларство и лично је водила бригу о кошницама у Љубичеву, лепом природном парку познатом по ергели коју је основао кнез Михајло а место назвао по кнегињи Љубици.

Повлачењем Турака из Србије султанска добра су на овај или онај начин прелазила у српске руке. Већ 1816. године кнез Милош је готово принудио београдског везира Марашли-Али Пашу да му уступи највећи број мукада у пашалуку под закуп и то за само 40.000 гроша годишње. Међу закупљеним мукадама био је и Рибник за који се у овом крају дуго сматрало да је био приватно имање кнеза Милоша и ако он то правно никада није био.

Рибник је кнез Милош држао под закуп од 1816. до 1822. године, а касније његов шурак, нахијски старешина Василије Поповић, вероватно заједно са Милошем, до 1835. године.

Пошто је кнез Милош био и пчелар, и по Србији имао више својих пчелињака могло би се претпоставити да је гајио пчеле и у Рибнику. Такву претпоставку подгрејава чињеница да је касније дуго година Рибник био центар пчеларства у трстеничком крају. Нема доказа о Милошевом бављењу пчеларством у овом крају, али је пчеларској традицији овде он значајно допринео, на други, посредан начин. Наиме, по његовој наредби и у његово време у Рибнику је 1823/4. године подигнута црква која је од 1830. године увек имала свештеника. Основна школа је од 1836. године увек имала учитеља а познато је да су свештеници и учитељи увек били лучоноше ширења и развоја пчеларства. Очигледно је да су такву мисију и у Рибнику обавили сеоски учитељи и свештеници.

У то време свештеници су живели на својим имањима у својим селима и уз црквене обавезе обављали су све пољопривредне послове као и остали сељаци. Тако је поп Мина Поповић из Горње Црнишаве, свештеник у Рибнику 1834/35., био познат као произвођач вина, меда и стоке и плаћао спахији десетак на мед и кљук. По њему је остало име Минацац једном атару у Горњој Црнишави, где су били његови виногради.

Поп Бора Трнавац био је парох цркве у Горњем Рибнику, бавио се пчеларством и био један од најбољих пчелара у трстеничком крају. Отуда је и у Рибнику и у његовој околини увек било истакнутих пчелара из читавог трстеничког краја, па и шире околине. Ту је основана прва пчеларска задруга и пчеларска подружина.

Може се предпоставити да је Милош са ове мукаде имао приходе и од пчелара јер су сељаци на мукадама имали обавезу да плаћају порез на трмке (кошнице). Опорезивана је свака 10 кошница и наплаћиван је у новцу или меду. Порез је износио између 30 пара и једног гроша.

Ока меда вредела је тада колико једна ћурка, као ока пиринча, као 8 ока пасуља, 40 јаја или 8 ока хлеба, ако није гладна година.

КНЕЖЕВИНА И ПЧЕЛАРСТВО У УСПОНУ

Мир између Марашли Али Паше, београдског везира и кнеза Милоша склопљен је 25. октобра 1815. године. Резултат тог споразума јесте увођење двојне власти у Београдском пашалуку – турске и српске. Задржана је дотадашња подела на села, кнежевине и нахије. Са српске стране нахијом је управљао нахијски кнез, а са турске муселим.

Порез народни прикупљан је два пута годишње у тзв. Ђурђевско и Митровско полугође. Царски харач је остао годишњи. Тридесетих година укидају се спахилуци. Уставна права Османског царства утврђена су давањем треба које је исплаћиван до 1876. односно 1878. године. Двадесетих година стварају се нахијски судови. Султановим Хатишерифом Србија стиче одређени степен аутономије. Године 1833. долази до прикључења шест нахија Србији. Године 1835 доноси се Сретењски устав који је био кратког века. Нови правни акт,

познат под називом Турски устав, донет је 1838. године. Тим уставом уведена је нова административна подела на округе. Под притиском уставобранитеља 1839. године Милош напушта власт, одлази у изгнанство, а његовим одласком започиње власт уставобранитеља која ће трајати више година.

Прва владавина кнеза Милоша (1815-1839) обухвата два периода. Први је започео Другим српским устанком 1815. године а завршио се добијањем другог и трећег хатишерифа 1830-1833. године. Основна карактеристика тог раздобља јесте упоредо постојање турске и српске управе. Са тим двовлашћем Србија је фактички била полуаутономна провинција Турског царства. Други период почео је добијањем поменутих хатишерифа а завршио се кнежевим падом 1839. године. У том периоду нестало је двовлашће и сва управа се нашла у рукама Срба. То је период успона народне привреде па и пчеларства.

У Милошевој Србији основна мера богатства није била земља већ стока, али је Србију већ тада „освајала земљорадња“. Године 1831. у просеку је у сваком домаћинству било 9 свиња, 19 оваца, или коза, 5 грла крупне стоке.

Радећи на осамостаљивању Србије Милош је стално подстицао Србе да купују имовину од Турака који су се иселавали. Тако су и многобројни турски пчелињаци постали власништво Срба. Исто тако радо је у Србију примао досељенике из „Турске“, делова Србије који су остали под турском влашћу. А ови досељеници су са собом у нови завичај доносили све што се могло понети и са чим су могли да наставе нормалан живот. Чак су са собом доносили и кошнице (трмке) са пчелама. Тако је Лаза Полић досељеник из Нововарошке нахије у Подрињско окружје 1835. године од „мала“ доселио 106 оваца, 84 козе, 5 коња, 40 говеда, 31 свињу и 10 кошница.

Пчеларство је било прилично неговано. Два основна производа, мед и восак, служили су за домаћу употребу а били су и тражени на домаћем и страном тржишту. Године 1831. је у Србији било 88.328 кошница, а на једно домаћинство просечно је долазило по 2 кошнице. Тада је пчеларство било најраспрострањеније у Пожаревачком округу.

Из кнежевине Србије су се извозили у Аустријску монархију највише: свиње, рогата и ситна стока, овчија и козја вуна, сирове коже, пијавице, корњаче, рогови, сланина, маст, лој, шишарке, креч, дрво за огрев, даске, дуге, мед, восак, ајвар, суво воће, лук, ракија,

жута боја. Постоје подаци да је Вуле Трифуновић из Крагујевца 1834. године извозио мед у Аустрију. Његов заступник за откуп меда у трстеничком крају откупљивао је мед у неколико села трстеничке капетаније. У Трстенику је откупио 1.070 ока. Тада је 24,1% домаћинстава у трстеничкој капетанији гајило пчеле, а 28 домаћинстава у Трстенику је платило десетак од меда.

У Аустрију је 1835. године из Србије извезено 88.000 ока воска и 250 до 500.000 ока меда.

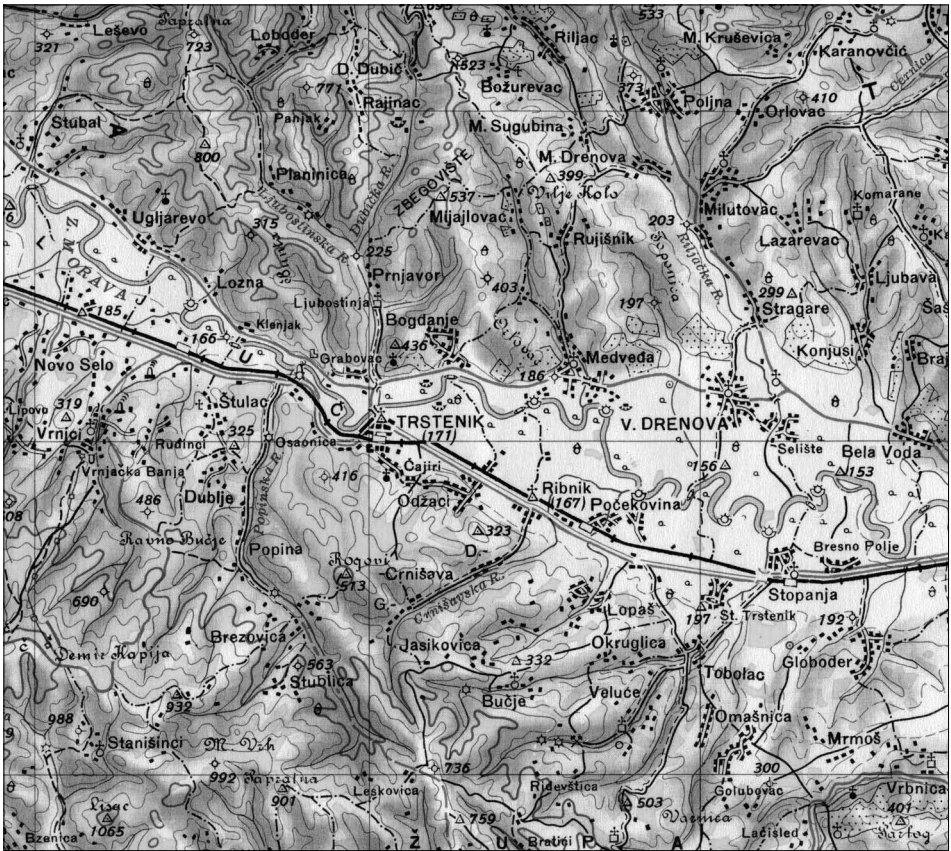
По подацима енглеског конзула Хоџеса 1837. године из Србије је извезено 440.000 литара меда по цени од 2,5 гроша за 1 оку (1200 грама) и 88.000 ока воска по цени од 15 до 20 гроша уз наплату царине при извозу.

По добијеној самосталности Србије почео је увоз шећера из Војводине у Србију. Једна ока шећера коштала је 10 гроша, колико и 10 ока меда у Милошевој Србији.

У обновљеној Србији Трстеник постаје мали управни центар за села своје непосредне околине, потом центар кнежине у саставу Пожешке нахије са седиштем у Чачку, а од 1834. године и новоформираног трстеничког среза у оквиру Крушевачког окружја.

Број кошница се у Србији Књаза Милоша стално увећавао све до 1860. године када наступа период стагнације (до 1895. године).

Године 1848. пописано је 101.042 кошница, 1858. године било их је 155.775 а 1895. године 144.597.

Топографска карта трстеничкої краја

ТРСТЕНИЧКИ КРАЈ

Крај је уобичајен, стари назив за већи простор који обухвата атаре више насељених места са људима, грађевинама, путевима, воденим токовима, који се ту налазе.

Такав простор по неким географским, економским, административним обележијима, насељима која обухвата и слично, представља одређену целину.

Поглед у историју пчеларства суочава нас са чињеницом да је трстенички крај одувек био, као што је то и данас, топло станиште пчели и пчелињој заједници.

Рељеф је и равничарски и брдовит, обрастао је разноврсним растињем, али се увек налазила и нађе понека зараван од ветра заштићена да се на њој постави пчелињак, потече мед.

Има нешто заједничко у овом крају што прија и племенитој пчели и племенитој виновој лози и укорјењује их у сам живот људи. Онако како је богата историја пчеларства тако је богата и прича о виновој лози, а трстенички крај је и међу највећим виногорјима у Србији, и познат пчеларски крај.

Изгледа да је и пчели и лози једнако топло сунце овога краја, једнако блага клима, и плодна земља, једнако благодатне топле кише и једнако нежна рука човека овога краја који личи и пчели и племенитој лози.

ПОЛОЖАЈ И РЕЉЕФ

Трстенички крај је у западном делу крушевачке и крајњем југоисточном делу краљевачке котлине. Он захвата и делове пречаге између ових котлина који се на север простиру до врхова Гледићких

Трстенички крај

планина: Самара (922 m), Смрдана (843 m), а на југ до североисточних огранака Гоча (М. Врх 992 m, Поглед 736 m и Чикер 759 m).

Величина области која је гравитирала Трстенику и чинила са њим једну административну целину није била стална. Она се мењала и прилагођавала различитим потребама администрације и политике. Може се узети да су природне границе овога краја углавном одређене извесним морфолошким елементима. Јужну границу чине североисточни огранци Гоча чија висина опада идући од М. Врха, преко Погледа и Чикера, до Илијине Главе (503 m). Одавде, југоисточна граница је представљена благим неогеним косама на развођу између долина Западне Мораве и Пепељуше.

Западна граница иде од М. Врха косама и повијарцима између долина Попинске и Бадњевске реке, који се према северу спуштају у долину Западне Мораве. Даље на север граница води косом Татарном до врха Међице (795 m). Северна граница се пружа гребеном планине Самар до Превешког пута. Ту се она спушта на југ преко Суве Чуке, Збеговишта и Орловца и поново избија на долину Западне Мораве.

На овако оивичену просторију настављају се подручја Крушевачког, Жупског, Левачког, Врњачког, Краљевачког краја.

Трстеник је на 171 метру тако да до највиших висинских тачака овога подручја има око 750 метара надморске висине. То је занимљиво са пчеларског становништва јер је развитак вегетације и почетак и трајање цветања појединих медоносних биљака поступан те тако пчелиња паша траје дуже и богатија је. Тако у појединим годинама багремова паша се користи и више од месец дана док багрем поступно цвета и меди почев од речне долине па поступно ка околним планинским висовима. С друге стране, речице и потоци који чине слив Западне Мораве протичу низ бројне усеке и дубодолине на чијим странама расте разнобројна флора која се због таквог положаја, развија и цвета успорено и неуједначено тако да то доприноси да често друга паша буде врло богата у појединим подручјима.

На простору који данас припада трстеничкој општини, око 500 километара квадратних, има 51 насељено место у којима живи око 50.000 становника.

Средином територије општине пролази железничка пруга Крушевац-Краљево као и модеран асфалтни пут. Сва насељена места повезана су са центром асфалтним путевима, што је још један од услова за лакше и успешније бављење пчеларством.

Трстеник има аеродром, а раније је имао редовну авионску линију Трстеник-Београд.

Тако је данас у Трстенику и његовој околини. А живот је овде од давнина бујао, доживљавао периоде цветања и периоде ломова, периоде мирног стваралаштва и трагичних неспокоја.

ХИДРОГРАФИЈА

Вода је значајна за успевање разноврсних биљних врста – гајених и самониклих које користе пчеле.

Речну мрежу трстеничког краја чини део тока Западне Мораве у дужини од око 20 километара, који правцем запад-исток пресеца ово подручје, као и већи број бујичних водотокова.

Са становишта природних услова за пчеларство нарочито поред Западне Мораве је занимљив слив Љубостињске реке. Ова река и њене притоке одликују се дубоко усеченим долинама (300-400 m) које често засипају поплавни материјали, као што је то случај са Дубичким потоком.

Јужни део планинске области обухваћен је углавном сливовима Попинске и Осаоничке реке који се уклапају у североисточне падине Гоча.

Изворишни делови Камењачке, Стубличке и Брезовачке реке су дубоко усечени али су стране блаже и са мањим усецањем. Нижи делови, до висине од 300 метара чине централну језерску раван. Низом речних токова чије се плитке долине одликују широким дном и благим странама она је рашчлањена у више пространих коса и повијараца. Постављањем пчелињака на одређеним висинама могуће је праћење цветања и дуже коришћење паше.

Долина Западне Мораве најужа је у трстеничкој сутесци, а низводно се долина шири у пространу алувијелну раван широку 1-3 km. У долинским странама усечена је серија пространих речних тераса. Све ово и састав земљишта која задржавају влагу у себи, омогућавају да биљке обилно цветају и тако богате пчелињу пашу.

КЛИМАТСКЕ ОДЛИКЕ

Што се климатских прилика тиче трстеничко подручје припада области умереноконтиненталне климе коју мало модификују утицаји источноконтиненталне климе који су све више ублажени уколико се долази ближе Гледићким планинама и огранцима Гоча. Заштита од ветрова и ублажавање климе утиче на успешно зимовање пчелињих друштава.

За пчеларство су од значаја повољне топлотне прилике, количина падавина и њихов распоред у току године и особине ветрова. Све су то потенцијали овог краја.

Зиме су овде доста хладне, некада могу бити чак и оштре. За пчеларство су у овом погледу нарочито занимљиви зимски месеци и октобар и новембар. Средње месечне температуре ($^{\circ}\text{C}$) у овим месецима за периоде 1925-1940., 1950-1953. и 1958-1962. имају следеће вредности:

месеци	1925-1940.	1950-1953.	1958.	1959.	1960.	1961.	1962.
Јануар	-1,0	-0,3	-1,6	0,1	-0,4	-2,5	-0,4
Фебруар	0,2	2,3	6,3	5,3	-1,3	2,5	2,3
Март	5,3	6,3	6,9	2,1	7,9	6,2	7,4
Октобар	11,7	10,9	10,8	11,9	8,8	14,8	13,3
Новембар	7,1	6,2	7,3	7,2	5,9	9,5	8,0
Децембар	0,5	3,9	1,0	5,5	5,0	5,8	-0,2

Средње месечне температуре ($^{\circ}\text{C}$)

ЗИМСКО ПРОЧИШЋАВАЊЕ ПЧЕЛА

Стојан Антић је прилежно, из дана у дан бележио своја запажања о утицају зимских услова на понашање пчелињих друштава у периоду од 1933. до 1945. године. Неке анализе понашања пчела у зимском периоду у новије време показују да нема великих одступања и да су подаци Стојана Антића драгоцени и актуелни. Они показују следеће:

година	Број дана излетања	
	Јануар	Фебруар
1933	3	10
1934	3	10
1935	3	9
1936	8	7
1937	5	7
1938	4	6
1939	11	15
1940	-	6
1941	7	8
1942	3	1
1943	-	13
1944	2	5
1945	3	8

Зимска излетања пчела

Подаци указују на доста стабилне климатске прилике у дужим временским периодима. У погледу нестабилности карактеристична је друга половина фебруара која се преноси и на почетак пролећа, што у појединим годинама није повољно за пчеле и пчеларство.

Стабилне климатске прилике у овом крају имају и своја екстремна одступања. Тако у једном дужем временском периоду имамо и овакве екстреме:

месеци	I	II	III	X	XI	XII
Апсолутни максимум	19,5	19,8	29,1	36,0	33,8	32,3
Апсолутни минимум	- 25,5	- 28,5	- 22,2	- 4,5	- 8,0	- 33,5

Овде се просечно први јесењи мраз јавља 19. октобра а последњи пролећни 09. априла. Значи, просечна дужина безмразног периода траје 193 дана.

Забележено је да се у анализираном петнаестогодишњем периоду први јесењи мраз јавио 28.09. а најкаснији пролећни 06.05. Ако се узме у обзир чињеница да овде багрем почиње цветање почетком маја, сасвим је јасно да таква појава може пчеларству да нанесе велику штету.

Овај крај припада зони умерених годишњих количина падавина. По суми укупних падавина он се налази на прелазу од влажније континенталне ка сувљој клими источне Србије. Просечна годишња количина падавина (киша, град, снег, иње, слана) износи око 820 mm. Веома су ретке године са количином падавина испод 700 mm. У зимском периоду (октобар-март) овај крај добија 361,4 mm а у летњем (април-септембар) 459,5 mm воденог талога.

Летњи период има две етапе. Прва је од априла до краја јуна месеца а друга од јула до краја септембра. За пчеларе је занимљиво да први период добија 257,9 mm а други 201,6 mm воденог талога, а посебно је значајно то што у мају месецу падне 101,2 mm, значи највише од свих месеци. То има значаја јер је мај месец интензивног цветања багрема, као главне паше, а и осталих цветница. Период јул-август ако буде са падавинама утиче да багрем припреми пупољак за наредну годину.

Средњи датум прве појаве снега пада крајем новембра а последњи почетком априла. Као најранији датум са првим падавинама снега у петнаестогодишњем периоду забележен је 26. септембар, последњи 12. мај. Најдуже трајање снежног покривача износило је 86 а најкраће 7 дана. Просечно 33 дана. Највећа максимална дебљина снежног покривача износила је 75 cm. Најснежнији су Јануар и фебруар. У трстеничком крају доминирају северозападни ветар (горњак) и североисточни и источни (кошава).

НЕКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ ЦВЕТАЊА МЕДОНОСНОГ БИЉА

Пчелари су заинтересовани за цветање свих биљака на чији цвет иду пчеле ради узимања праха и нектара. Међу тим биљкама многе су гајене у култури, многе су самоникле и живе у разноврсним

облицима у природи. А структура вегетације се временом мењала и мења зависно од више фактора.

Стојан Антић је у свом дванаестогодишњем (од 1933. до 1944. године) праћењу динамике цветања медоносне флоре у Трстенику и непосредној околини забележио и низ других природних феномена, (климатских и др.) занимљивих за живот пчела и пчеларство.

Стојан у групу биљака које најраније цветају, осим дрена који цвета најраније, убраја трнак. Под тим именом се препознаје ценерика, а има и неких других врста, (дивља шљива и сл.) које народ тако зове. Све оне цветају крајем марта а ређе и у првој половини априла.

Следећа група је рано воће: кајсија, трешња, крушка, а онда сво остало воће.

Багрем је тих година, па све до данашњих дана, цветао у првој половини маја. Дужина периода цветања зависи увек од климатских услова а за пчеле је најбоље када цветање траје што дуже.

У време када је Стојан Антић пратио цветање медоносних биљака, багрем није био масовна биљна врста у овом крају. Тако чувени пчелар из Врњачке Бање Вељко Стижанин у „Пчелару“ број 1 и 2 из 1927. године пише: ... *у моме месџу бајрен је врло рејко дрво, да се може рећи да ја и нема...*

Стојан Антић поред “багрена” помиње да је цветао ситан, кинески багрем а на другим местима га помиње као јапански багрем (свакако да је у оба случаја у питању багремац).

И Радош Радовановић из Лободера сведочи да је тридесетих година прошлог века и у овом реону багрем био права реткост („могао је на прсте да се изброји“) а да је тек после 1945. године почела сетва багремовог семена и садња садница ове медоносне биљке.

Радош тврди да су, тих година ливаде биле главна пчелиња паша. Нарочито је била цењена трава серуша. Она је цветала и по 30 дана што је било драгоцено за пчеле. Сељаци су чекали и по петнаест дана да она прецвета па су тек онда косили ливаде. Он вели да су богату пчелињу пашу давали: бела (тролисна) детелина, вучји реп (данас се зове лисичји реп), ива, леска, дрен, јасика, јова, јасен, дивља и питома трешња, крушка, јабука (више дивља). Медљика је тада била реткост.

На територији Трстеничког краја и данас постоје врло повољни природни услови, за ливаде, пашњаке, шуме. Али њихова распрострањеност није увек била иста. У периодима несигурности и слабе настањености, што се није ретко догађало у овим крајевима, шуме, пашњаци и ливаде освајали су готово све површине. У временима мира и веће насељености ове категорије земљишта уступале су место обрадивим површинама, пре свега, ораницама, воћњацима и виноградима. Тако, на пример, 1866. године шуме, пашњаци и ливаде обухватили су 89,4% од укупне површине у овом крају, 1940. године 51%, а 1963. године 46,6%. Данас су ове површине још осетније смањене. Стари и старији пчелари причају да је привођење култури многих утрина, пашњака, и сл. негативно утицало на развој пчеларства, јер су пчеле тако губиле значајне количине медоносног биља које је самоникло расло на тим површинама. Корови су, такође, богати извори пчелиње паше.

Што се шумских површина тиче, у новије време појављује се једна значајна новина.

За шуме Трстеничког краја карактеристично је да се углавном не јављају у истим састојинама и да је старих четинарских шума нестало. Буква се јавља у мешавини са грабом и цером. Имало је јасена, црног и белог граба, храста, клена, глога, дивље крушке, дивље трешње, црног јасена, јавора, липе и млеча. Багрем је у овим крајевима релативно нова биљка. Сађен је на еродираним земљиштима али и дуж путева и међа. Обзиром на прилагодљивост багрема природним условима и његовом брзом и масовном размножавању он је постао веома присутан и једна од главних медоносних култура.

Шумари нису одушевљени багремом и нерадо га виде у саставу шумског покривача. Зато су планови прочишћавања шума и подизања нових шумских засада оријентисани на кестен, што одговара и пчеларима пошто се ради о медоносној биљци и врло квалитетном меду од ње.

По подацима из дневника Стојана Антића
о цветању неких биљних врста у
Трстенику од 1933 до 1945 године почетак цветања био је :

биљка	Дрен	Трнав	Рано воће	Остало воће	Багрем	Липа
1933.		07.04.	19.04.	20.04.	22.05.	02.07.
1934.	12.03.	24.03.	26.03.	31.03.	22.04.	27.05.
1935.	22.03.	08.04.	14.04.	18.04.	15.05.	16.06.
1936.	01.03.	27.03.	27.03.	10.04.	12.05.	15.06.
1937.	07.03.	20.03.	26.03.	27.03.	16.05.	14.07.
1938.						
1939.	09.03.	06.04.	11.04.	17.04.	03.05.	16.06.
1940.	20.03.	19.04.	23.04.	28.04.	15.05.	23.06.
1941.	21.02.	29.03.	04.04.	15.04.	07.05.	23.06.
1942.	20.03.	19.04.	21.04.	01.05.	17.05.	22.06.
1943.	01.03.	02.04.	17.04.	18.04.	05.05.	21.06.
1944.	31.03.	16.04.	20.04.	07.05.	14.05.	25.06.

Момчило Тодосијевић, познати пчелар, бележио је преко 10 година време цветања медоносног биља у свом родном Глободеру (надморска висина од 147 до 240 метара), где се налази његов пчелињак. Други пчелињак се налази у Брезовици.

Време цветања медоносног биља на подручју Глободера

Биљка	1991	1992	1993	1994	1996	1997	2000	2001	2002	2004	2006
Висибаба	20.02	10.02.	15.02.	-	-	10.02.	28.01.	25.01.	20.01.	-	-
леска	05.03.	27.02.	10.03.	26.02.	-	15.02.	-	04.03.	15.01.	-	-
Јова	10.03.	-	20.03.	-	-	25.02.	-	-	-	-	-
Врба	10.03.	-	07.04.	08.03.	-	15.03.	04.04.	13.03.	08.02.	-	-
ива	10.03.	-	10.03.	-	-	02.03.	27.03.	27.02.	01.02.	-	-
Дрен	12.03.	20.02.	22.03.	10.03.	-	01.03.	10.03.	10.03.	01.02.	15.03.	-
Љубичица	15.03.	20.02.	22.03.	-	-	10.02.	24.03.	-	20.01.	-	-
кајсија	25.03.	20.03.	12.04.	15.03.	12.04.	23.03.	28.03.	11.03.	04.03.	18.03.	-
Трњак (Ценерика)	05.04.	01.04.	15.04.	20.03.	20.04.	28.02.	04.04.	12.03.	05.03.	20.03.	12.03.
крушка	12.04.	05.04.	22.04.	01.04.	-	-	-	27.03.	17.03.	-	-
трешња	12.04.	03.04.	21.04.	01.04.	22.04.	21.04.	-	27.03.	16.03.	-	-
маслачак	12.04.	05.04.	22.04.	25.03.	22.04.	13.04.	14.04.	26.03.	18.03.	30.03.	21.03.
перко	-	-	-	-	22.04.	17.04.	14.04.	19.03.	17.03.	-	21.03.
шљива	15.04.	25.04.	24.04.	30.03.	22.04.	24.04.	14.04.	27.03.	13.03.	-	30.03.
Јабuka	21.04.	20.04.	01.05.	18.04.	28.04.	02.05.	20.04.	07.04.	-	-	15.04.
дуња	05.05.	18.04.	08.05.	25.04.	08.05.	10.05.	24.04.	-	-	-	-
глог	10.05.	01.05.	10.05.	30.04.	08.05.	13.05.	24.04.	02.05.	-	-	25.04.
Багрем	30.05.	11.05.	15.05.	05.05.	14.05.	18.05.	05.05.	05.05.	-	05.05.	01.05.
детелина смиља	-	-	20.05.	-	-	04.07.	-	-	-	-	-
детелина црвена	-	-	20.05.	-	-	06.06.	-	-	-	-	-
липа	20.06.	15.06.	20.06.	-	13.06.	20.06.	-	-	-	-	-
купина	18.06.	15.06.	20.06.	-	08.06.	14.06.	-	-	-	-	-

Овај истраживач је забележио да је разлика у почетку цветања између Глободера и Брезовице 7 до 8 дана (касније у Брезовици).

Момчило Смиљковић је од 1988. до 2000. године (13 година) бележио време цветања багрема у Велућу, где је био његов пчелињак (надморска висина је око 250 до 300 метара).

Почетак цветања багрема по годинама био је :

Година	Почетак цветања
1988.	16.05.
1989.	27.04.
1990.	04.05.
1991.	24.05.
1992.	10.05.
1993.	16.05.
1994.	10.05.
1998.	13.05.
1996.	13.05.
1997.	20.05.
1998.	10.05.
1999.	10.05.
2000.	01.05.

Овај пчелар каже да у нижим пределима Трстеничког краја багрем обично цвета два дана пре а у пределима на већој надморској висини од Велућа два до три дана касније.

Запажено је да се у Трстеничком крају годинама први цвет багрема појављује поред пута Рибник - Доња Црнишава у месту Ручковац. Треба рећи да на овом подручју постоји црни и бели багрем. Почетак цветања разликује се за седам дана, што багремову пашу продужава за седам дана. То повећава принос у багремовој паши.

Занимљиво је да цветање багрема у задњој декади XX века почиње приближно у исто време као и 30-их и 40-их година века.

Тројица трстеничких пчелара: Томислав Младеновић, Будимир Атанасковић и Предраг Цветковић су од 1975. године до 2000. године, независно један од другог, посматрали и бележили време цветања биљака од значаја за пчеларство. Посматрања су вршена у атару села Чаири и Богдање, са надморском висином 200-250 метара.

Истовремено су бележили и основне податке о клими тих година. Пошто су подаци углавном упоредиви пчелари су их заједнички обрадили и објавили у Зборнику радова за 2000. годину.

Подаци за неколико најраспрострањенијих медоносних биљака показују следеће:

Година	Висбаба	Леска	Дрен	Кајсија	Ценарика	Шљива	Јабuka	Глог	Багрем
1975	21.02.		26.02.	15.03.		05.04.	06.04.	12.04.	03.05.
1976	12.01.		21.03.	05.04.		12.04.	25.04.		10.05.
1977	18.02.		18.02.	08.03.		23.03.	30.03.	18.04.	28.04.
1978	26.02.		28.03.	28.04.		13.04.	15.04.	03.05.	17.05.
1979	23.02.		25.03.	29.03.		12.04.	12.04.	04.05.	13.05.
1980	27.01.		17.03.	05.04.		21.04.	22.04.	15.05.	29.05.
1981	09.02.		14.03.	27.03.		08.04.	12.04.	26.04.	18.05.
1982	12.05.			12.04.		21.04.	22.04.		21.05.
1983	24.01.		17.03.	26.03.		06.04.	11.04.	12.04.	28.04.
1984	24.01.			13.04.		28.04.	05.05.	07.05.	18.05.
1985	04.03.	25.03.	30.03.	08.04.		16.04.	16.04.	12.05.	20.05.
1986	20.03.	28.03.		10.04.		18.04.	21.04.	15.05.	23.05.
1987	18.02.		31.03.	06.04.		23.04.	25.04.	06.05.	21.05.
1988	25.01.	06.02.	14.03.	19.03.	20.03.	23.04.	28.04.	08.05.	15.05.
1989	12.02.	17.02.	11.03.	21.03.	22.03.	05.04.		14.04.	25.04.
1990	23.01.	04.02.	04.03.	11.03.	12.03.	24.03.	31.03.		01.05.
1991		07.03.	10.03.	25.03.	28.03.	10.04.	15.04.		18.05.
1992		15.02.	22.02.	25.03.	29.03.		17.04.		10.05.
1993			20.03.	09.04.	10.04.		22.04.		15.05.
1994		17.01.	01.03.	14.03.	15.03.	01.04.	15.04.		09.05.
1995		05.02.	25.02.	13.03.	14.03.		13.04.		13.05.
1996				15.03.	20.03.				14.05.
1997		10.02.	20.02.	17.03.		20.04.	29.04.		19.05.
1998				07.03.	07.03.	03.04.	10.04.		08.05.
1999				28.03.	29.03.				07.05.
2000		06.02.	07.03.	28.03.	29.03.	07.04.	13.04.	04.04.	29.04.

Багрем, за пчеларе врло занимљива биљка, у овом периоду пре 1. маја цветао је 1977., 1983., 1989. и 2000. године, а од 1. до 5. маја цветао је 1975. и 1990. године. Од 5. до 10. маја цветао је 1976., 1992., 1994., 1998. и 1999. године. Од 11. до 15 маја цветао је 1979., 1988., 1993., 1995. и 1996. године. Најчешће је цветао у периоду од 16. до 20. маја: 1978., 1981., 1984., 1985., 1991. и 1997. године. Године 1980., 1982., 1986. и 1987. цветао је после 20. маја.

ТРАГОМ СТАРИХ ПЧЕЛАРА

Деветнаести век је значајно историјско доба Србије у којем се она ослобађа вишевековног турског ропства, осамостаљује, постаје кнежевина, па краљевина, организује државне институције, економски се опоравља и развија. Економском опоравку доприноси и све развијеније пчеларство.

То је веома важно доба у историји пчеларства уопште, у којем су научно утврђене и објашњене многе тајне о биологији пчеле и пчелиној заједници. Објављује се све више научних и практичних дела корисних за пчеларе.

У то време пада и појава професора Јована Живановића „оца српског рационалног пчеларства“ чије ће идеје снажно утицати и на развој пчеларства у трстеничком крају у првим деценијама двадесетог века.

У Србији 1895. године има 167.765 кошница и знатан број пчелара код којих сазрева сазнање да се морају удруживати и организовати у интересу напретка пчеларске делатности и борити се за прелазак са примитивног на рационално пчеларство. Зато они 1897. године оснивају Српско пчеларско друштво. Све је више пчеларске литературе а штампају се и пчеларски часописи за које је све више читалаца, јер је повећана писменост пчелара. У периоду од 1930. године до 1936. године у часопису *Пчелар* објављено је више текстова из пера наших пчелара или о нашем крају. Промене у пчеларству Србије имају утицај и на пчеларе трстеничког краја којих је у приличном броју. У трстеничком срезу тада је имало 1574 кошнице. Пет година касније (1900. године) у крушевачком округу коме је припадао и трстенички срез било је 11.112 кошница.

Остало је мало писаних података и докумената о старим пчеларима и пчеларству трстеничког краја.

За склапање мозаика пчеларске историје тог времена од помоћи су била често избледела сећања више најстаријих живих пчелара и понеког далеког потомка пчеларских породица, текстови из *Пчелара* из 1924. до 1936. године, понеки податак пронађен по разним књигама и списима. Драгоцен је и пчеларски дневник Стојана Антића вођен свакодневно од 1933. до 1944. године који је обилато коришћен и други записи из заоставштине овог знаменитог пчелара.

1936
20. мај - облачно, много ветра
радило добро до предвече, када је
пао магла киша.
Копирање др 10. изградња
машинаре, ситан мањичу сам
удио, да би сретно рјеше
21. маја, изградња жувањо
врно. ведро, уредно и много,
пече радило веома
Лана сам направио један
вештачки рожу у кошници др 26
јав сам у Заповјери мањичу
јавис кошницу др 10.
22. мај - ведро и много
23. мај - ведро и много, предвече
киша
Лана машина Мањичу Младер
у свом рожу кошницу др 26 + у ситан
рожу др 10.

ПРВИ ПОМЕНУТИ ПЧЕЛАРИ

Први писани спомен о појединим трстеничким пчеларима потиче из времена Србије кнеза Милоша, али за владе Уставобранитеља.

Тако године 1844. Максимилијан Ђуричин, пензионисани граничарски официр, објављује у Панчеву књигу *Стари пчелар или крајко руководство к целисходном практичном пчеловодству у илешеним кошницама*.

На ову књигу било је 477 пренумераната из Војводине, 173 из Србије и 42 из Далмације. Међу пренумерантима из Србије су четворица из трстеничког краја: Обрад Георгијевич, учитељ трстенички, Сава Карамарковић, кмет трстенички, Алекса Смиљковић, кмет почековачки и Петар Ратајац, кмет оџачки. Пошто су били пренумеранти на ову књигу сигурно је да су били пчелари. Ова књига је један од првих писаних текстова о пчеларству на српском језику.

О Обраду Глигоријевичу као учитељу у овом крају нема писаних података, као ни о Алекси Смиљковићу и Петру Ратајцу. Саву Карамарковића, угледног трстеничког трговца, налазимо као закупца трстеничке скеле (1841. године). Његов син Матија С. Карамарковић, професор Гимназије – реалке у Крушевцу био је аутор прогласа о оснивању Друштва за подизање Врњачке Бање 1868. године.

ПОТСЕЋАЊЕ НА ПЧЕЛАРСКЕ ПРЕТКЕ

На самом крају друге владавине Књаза Милоша 1859. године извршен је попис стоке у свим домаћинствима по селима крушевачког и трстеничког среза и у јагодинском округу. Целовити резултати пописа у селима јагодинског округа са леве стране Мораве нису нам били доступни.

Поред тога што подаци о пчеларима и кошницама дају макар и делимичну слику о стању пчеларства у овим крајевима тог времена, они многе савремене пчеларе могу да подсети на њихове претке који су се занимали за пчеле.

Срез Крушевачки
Општина: Мачковац
Село: Мачковац

Домаћин – пчелар	Број кошница
Грујица Спасојевић	10
Стеван Миљковић	3
Здравко Милетић	10
Смиљко Лазић	4
Милета Миљковић	4
Смиљко Илчићић	12
Милунка, удовица	3
Вук Сојкић	2
Милета Вучић	48
Јевта Миљковић	3
Вуица Миљковић	3
Миленко Томић	3
Ђура Антић	8
Анка Милосављевић	10
Вукадин Миленковић	3
Анта Ђорђевић	10
Станко Лазић	10
Милета Милосављевић	2
Нада Миловановић	8
Миленко Миљковић	6

Општина Глободер
Село Глободер

Домаћин – пчелар	Број кошница
Радослав Милутиновић	3
Милоје Миљковић	6
Милутин Миловановић	1
Милисав Миловановић	3
Недељко Шарановић	3

Миленко Шарановић	15
Милутин Рацић	6
Никола Радовановић	10
Милисав Шљивић	20
Јован Шљивић	2
Милосав Шљивић	2
Јован Шљивић	2
Раденко Шљивић	2
Станија, удовица	2
Петар Шљивић	2
Коста Ђорђевић	8
Милорад Трнавац	9
Миленко Трнавац	3
Милоје Кочинач	6
Милета Васић	7
Јован Шарановић	6
Танаско Вучићевић	2
Радојица Савић	3
Вујица Тодосијевић	2

Срез Трстенички

Општина: Стопања

Село Стопања и Бресно Поље

Домаћин – пчелар	Број кошница
Вучко Шорић	8
Арса Јаховић	3
Момчило Шарић	10
Грујица Шорић	5
Милета Шорић	15
Лазар Шорић	4
Никола Џамбас	7
Ната Лазић	15
Вук Џамбас	11
Мина Витковац	6
Јаков Мрмошанин	7

Ђорђе Мрмошанин	10
Прока Мрмошанин	3
Недељко Батоћанин	3
Благоје Марић	4
Ђира Ристић	3
Дамњан Миљковић	13
Пркоа Унић	2
Тодосије Унић	2
Максим Унић	2
Милосав Унић	2
Момчило Унић	2
Анђелко Жарић	1
Ђирко Манџукић	2
Никола Терзић	3
Петар Риђевац	5
Станојло Пиперац	7
Милутин Раденковић	2
Момчило Батоћанин	3
Момчило Клецић	5
Јован Новаковић	4
Миленко Миловановић	4
Јевта Ступљанин	8
Нестор Ступљанин	5
Исаило Новаковић	6
Миладин Ђелекар	6
Милутин Новаковић	4
Младена, Костина удовица	4
Петар Крипић	5
Мила Манџукић	3

Општина: Омашница

Село Омашница

Домаћин – пчелар	Број кошница
Павле Радосављевић	10
Василије Алуровић	20

Момчило Ђурић	2
Милутин Ђурић	2
Васа Ракић	2
Сава Гавриловић	6
Јован Антић	3
Никола Антић	6
Сима Вучић	10
Милосав Вучић	2
Тодор Вучић	10
Пана Домишевац	3
Радош Ристић	3
Вукојица Ристић	9
Стеван Савић	40
Јован Павловић	1
Ђорђе Павловић	2
Миљко Павловић	2
Здравко Стевановић	5
Урош Стевановић	1
Марко Стевановић	5
Никола Стевановић	1
Матија Павловић	4

Општина Омашница
Село Голубовац

Домаћин – пчелар	Број кошница
Миладин Катић	2
Јован Обрадовић	2

Општина Омашница
Село Тоболац

Домаћин – пчелар	Број кошница
Петар Мутавцић	2
Петар Томић	6

Станојло Мутавцић	10
Илија Милић	10
Радивоје Стојановић	3
Лука Пећић	10

**Општина Почковачка
Стари Трстеник**

Домаћин – пчелар	Број кошница
Вучко Топличанин	6
Маринко Склопић	3
Радослав Ковазић	8
Марко Топличанин	1
Панта Васиљевић	2
Атанаско Стевић	6
Василије Клецић	10
Стеван Клецић	40
Митра, удовица	8
Лука Симић	3
Мијајло Миловановић	7

**Општина Почковина
Село Лопаш**

Домаћин – пчелар	Број кошница
Сима Милетић	5
Милић Цветковић	4
Ђурђе Цветковић	1
Милан Марић	6
Вучко Марић	4
Миладин Милетић	4
Марко Камењачанин	5
Милета Вучић	6
Јован Цветковић	1
Митар Ђокић	2
Јован Мијаиловић	3

**Општина Доња Почковина
Село Доњи Рибник**

Домаћин – пчелар	Број кошница
Мијаило Петаковић	8
Локсим Николић	4
Танасије Николић	25
Велимир Пуношевац	9
Стеван Коларевић	2
Марко Сударац	10

Село Почковина

Домаћин – пчелар	Број кошница
Стеван Милошевић	4
Јаћим Батоћанин	5
Величко Недељковић	2
Петроније Тривунац	3
Аћим Васић	3
Ђорђе Кравчевић	4
Вукоје Савић	30
Стеван Смиљковић	1
Максим Николић	9

**Општина Велуће
Село Велуће**

Домаћин – пчелар	Број кошница
Василије Томић	8
Радоје Крсмановић	11
Милоје Ерић	8
Живан Ђурђевић	10
Радован Обрадовић	10
Јован Ђокић	3

Радован Ђокић	3
Василије Антић	4
Вукојица Радосављевић	6

Општина Велуће
Село Риђевштица

Домаћин – пчелар	Број кошница
Миљисав Мијајловић	1
Мијајло Дегерић	2
Јован Егерић	2
Димитрије Јованоић	4
Јеврем Егерић	2
Мина Танасковић	5
Никола Цураковић	6
Милић Вешковац	2

Општина Јасиковица
Село Јасиковица

Домаћин – пчелар	Број кошница
Милић Вимуковић	8
Димитрије Ђирковић	4
Новица Вукојичић	10
Стеван Милићанин	8
Вучко Вуковић	17
Јеремија Бекрић	1
Стеван Милићевић	4
Станија Агатоновић	2

Општина Јасиковица
Село Бучје

Домаћин – пчелар	Број кошница
Миљен Миљковић	5
Милован Цветковић	3

Марко Раденковић	5
Алекса Миловановић	10
Нестор Стевановић	6
Андреја Стевановић	10
Арсеније Јовановић	3
Милош Јовановић	4
Марко Миљковић	3
Миљко Јовановић	1
Момчило Јовановић	4

**Општина Почковачка
Село Камењача**

Домаћин – пчелар	Број кошница
Радосав Величковић	3
Агатон Величковић	10
Сава Мијајловић	5

**Општина Оџачка
Село Рибник**

Домаћин – пчелар	Број кошница
Јаков Батоћанин	2
Милета Ћонић	14
Живота Косовац	4
Тома Милићанин	3
Милан Ћонић	1
Петар Росић	3

**Општина Оџачка
Село Доња Црнишава и
Горња Црнишава**

Домаћин – пчелар	Број кошница
Анђелко Алексић	4
Мирко Лапчевић	3

Величко Ивковић	7
Васа Павловић	15
Јован Палић	3
Миљко Палић	4
Миленко Гавриловић	2
Срећко Поповић	3
Лазар Палић	6
Тодор Шљивовац	3
Вукосав Лапчевић	2
Радич Радичевић	6
Јаков Поповић	3

Општина Оџачка
Село Оџаци

Домаћин – пчелар	Број кошница
Петар Баточанин	6
Стеван Ратајац	4
Андреја Расинац	6
Живан Радуловић	3
Милета Белоглавац	10
Миљисав Смиљковић	3
Ђока Ђурковић	12
Миленко Арсић	3
Жарко Белоглавац	5
Пауна Бинић	4

Општина Брезовачка
Село Брезовица

Домаћин – пчелар	Број кошница
Милоје Минић	5
Радосав Минић	4
Стеван Минић	2
Петроније Минић	4

Милоје Радосављевић	3
Веселин Костић	10
Ђорђе Савић	6
Јаков Томић	2
Рака Јовановић	3
Милета Јовановић	4
Милић Ђурић	1
Петар Алексић	6
Илија Ћирић	3
Јован Атанасковић	4
Милоје Атанасковић	5
Вукосав Марковић	6

Општина Дубљанска
Село Попина

Домаћин – пчелар	Број кошница
Стеван Петровић	6
Иван Велотић	6
Глишо Радмановац	3

Укупно 15
Село имало 29 домаћинстава

Општина Дубљанска
Село Дубље

Домаћин – пчелар	Број кошница
Радован Чајетинац	5
Сава Вукојевић	2
Марко Пецић	6
Милош Милићевић	2

Укупно 15
Село имало 28 домаћинстава

**Општина вароши Трстеник
Село Чаири**

Домаћин – пчелар	Број кошница
Спасоје Павловић	4
Нићифор Марковић	19
Ђорђе Миљковић	1
Јован Ивановић	13
Андрија Петровић	8
Мијаило Печић	10
Стеван Манџукић	8
Илија Миленковић	8
Радован Роглић	4
Илија Радисављевић	5
Петар Роглић	6
Агатон Стојановић	6

Укупно 92

Село имало 56 домаћинстава

**Општина вароши Трстеник
Село Осаоница**

Домаћин – пчелар	Број кошница
Јован Каравилић	2

Укупно 2

Село имало 53 домаћинства

**Општина вароши Трстеник
Село Стражба**

Домаћин – пчелар	Број кошница
Мијаило Вучковић	2
Јован Вучковић	2

Илија Кошутарац	3
Спасоје Мијушковић	2
Андрија Балнавац	1

Укупно 10

Село имало 13 домаћинстава

Попис је за цео срез вршио Андрија Јовановић, писар.

1935.

27. април - Кимов са малим
прекидима целог дана

28. април. Освајало ветро и
целог дана било ветро.

Воту преувешано, рачово срп, редко,
која сабука доцне сарше, ита још црето.

29. април - облачно исуше,
преко дана ветро.

Занад дан сантиско кимов Велар
од Машревића

30. април, исуше, облачно,
преко дана Кимов

1. Мај - облачно и кимов целог
дана

2. Мај - облачно и хладно целог
дана.

3. Мај - Освајало доцне ветро,
то хладно, преко дана облачно и хладно

Још једна старица Стојановић дневника

ДУБОКИ КОРЕНИ НЕРАЦИОНАЛНОГ ПЧЕЛАРСТВА

Пчеларство је у трстеничком крају имало дугу и дубоку традицију и било је саставни део свакодневних послова и живота у већини домаћинстава, укључујући и манастире.

Пчелари су радили на стари, нерационалан начин а пчеларске новине које су најављивале нов, рационални начин пчеларења, прихватили су опрезно и прилично споро, да би с почетка и у првим деценијама двадесетог века постале стварност за коју се борила и Пчеларска организација Србије, и писци пчеларске литературе, најнапреднији пчелари – практичари.

Поред наслеђених нерационалности примитивних поступака и слично, пчелари су наследили од својих претходника многа ирационална објашњења, обичаје, веровања, предрасуде, а многи од њих пренели су у нове, рационалне пчелињаке и задржали их и када су за многе појаве у свету пчела добили научна објашњања.

КАКО СУ РАДИЛИ СТАРИ ПЧЕЛАРИ

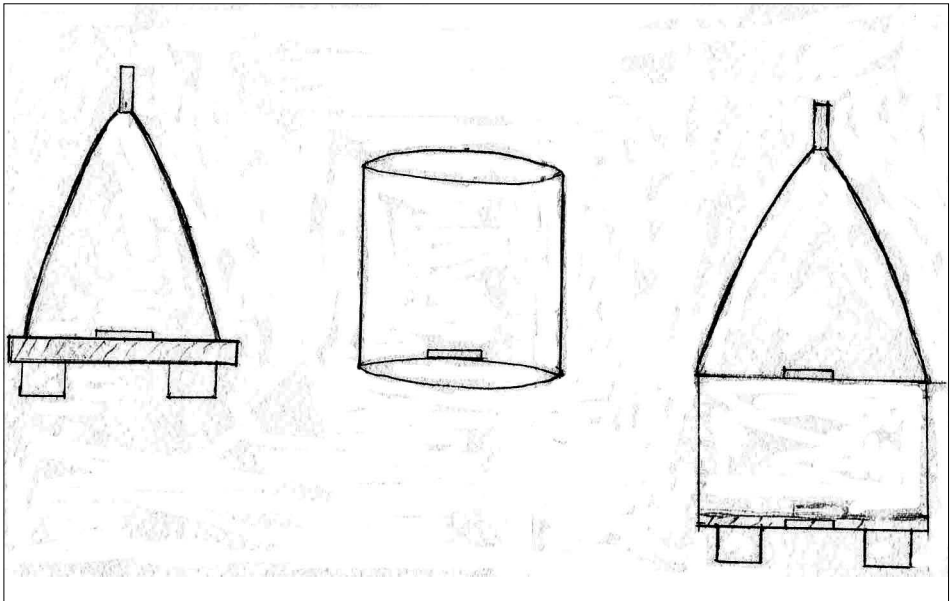
Са вршкарама (трмкама) се и у трстеничком крају радило слично као и у другим крајевима, уз одређене специфичности.

Пчелињаци су називани: пчелињаци, пчеланици, уљаници, кованлуци.

Трмке су обично плетене од павитине, које је свуда било у изобиљу, или од врбовог прућа. Трмку је умео да исплете сваки пчелар. Исплетена трмка се споља облепљивала масом од блата помешаног са пшеничном плевом или пепелом, или масом од говеђе

балеге и креча и пепела. У врх трмке унутра су стављане унакрст дрвене шипке које су биле ослонац и носач саћа. Сав материјал за израду трмке био је на дохват руке пчелару и бесплатан. Неки су од прућа плели и кошнице са покретним саћем. На пчеларској изложби „Дани пчеларства 1988“ у Трстенику излагачи из Коњуха изложили су тако плетену стару кошницу са покретним саћем која је била један од најзанимљивијих експоната.

По некад су пчелари правили наставке које су додавали испод вршкаре – трмке и тако повећавали простор за израду саћа и сакупљање меда.

Вршкара са наставцима, цртеж Жике Ђурића

Обично се сматра да су послове око пчела обављали старији људи или они који су неспособни за теже пољске послове. Ово је само делимично тачно јер су се пчеларством најчешће бавили, и по томе били познати у свом крају, отресити људи, домаћини, који су уживали одређени углед међу својим земљацима, као и људи који имају неке специфичне способности и знања. Зато су у својој средини уживали посебно уважавање.

Трмке су покриване „каптаром“ направљеним од трешњевог коре или исплетеним од сламе. За „каптар“ су коришћени и други материјали. Овај покривач је штитио пчеле од кише и хладноће или од прекомерне жеге.

Каптари су прављени и од јелове коре која је за то била нарочито погодна. По некад су каптари прављени и од неког другог материјала. У новије време пчелари који су држали још по неку трмку, користили су и друге материјале: тер-папир, пластику, лим и слично. Од места до места и каптари су различито називани. Бивши пчелар Драгослав Дракче Вучић из Мачковца каже да је то „крпуч“ а Милован Николић из Горњег Дубича га назива „крапуч“.

Вршкаре у пчелињаку Радојка Николића у Лобогеру

Пчелињак (кованлук, уљаник) обично је лоциран у близини куће, у каквој дољи, поред неке споредне зграде и у башти са цвећем. То место је морало да буде чисто, да је у хладу али окренуто сунцу и да је заклоњено од јаких ветрова. Пчелињак је увек био ограђен најбољом оградом. То је било место које се посебно поштовало и уважавало. Ограда је спречавала да стока не претури кошнице – трмке, да пси не

наносе нечистоћу, а и да пчеле не би ко покрао. Водило се рачуна да прилаз кошницама буде слободан, да пчеле несметано улећу у њих. На ограду пчелињака су стављали лобању од вола или коња „ради урока“ јер, сматрали су, „да се на лобањи заломи поглед од злих људи који би могли пчелама шкодити“.

У овако ограђеном пчелињаку побијани су кочићи висине „до колена“. Преко побијених кочића стављана су шира брвна а на брвна су поређане трмке са пчелама.

Брвна са трмкама су постављана довољно размакнуто једно од другог да пчелар може комотно прићи. Постављане су трмке и на друге начине, а не само на брвна, као на клупе. Радосав Петрашиновић из Мијајловца каже да је трмке постављао и на постоља од камена, појединачно. Радован Петровић из Омашнице вршкару је постављао на камену плочу која је лежала на земљи у воћњаку.

Трава у пчелињаку се никако није смела косити косом или српом, да се пчеле не би међусобно „косиле“. Пчелар је израслу траву морао уклањати чупањем рукама.

У рано пролеће, био је обичај да то буде на Младенце (09. март по старом календару), кад пчеле почну излазити и уносити прашак у трмку, пчелар улази у уљаник, носи нешто од судова, обично тепсију или карлицу – перушку и нож за подрезивање саћа.

Пчелар прво окади трмке димом а потом их једну по једну подигне а испод њих перушком почисти мртве пчеле и талог, све то сакупи у карлицу или тепсију и однесе и закопа у земљу, ван пчелињака.

Буђаво саће се подрезује а трутовско одсече и повади.

Пошто се изврши подрезивање и наместе каптари поново на трмке више се у пчелињак не улази до ројења, осим што се рашчупа израсла голема трава.

Пчеле се почињу ројити од маја до краја јула. Прво изројене пчеле су „првенац“, који се редовно роји пре подне. Девет дана од првог ројења роји се „другенац“, а након три дана од другог ројења роји се „трећенац“ – трећи рој.

Пред ројење се пчеле узрујају, а „матица стане да цичи“. У трстеничком крају то необично понашање матице звало се „мачкање“, каже Радосав Петрашиновић, стари пчелар из Мијајловца.

Чим се пусти први рој пчелар на њега баца воду, или ситну земљу и сл., и са посебним нагласком виче: „земљи мацо, земљи мацо“.

Радосав Петрашиновић каже да се пчелиње друштво тада дозивало: „кот блага, кот бела“ уз отегнут звиждук.

Радивоје Марковић из Мачковца каже да „је нови рој гледан кроз рукав како би остао у пчелињаку“, као и да је пчелар везивао канап за кваку на вратима и три пута понављао: „како врата замном, тако и ти роју мој“.

Понекад су пчелари користили огледало којим су сунчеве зраке усмеравали на рој који „се пустио“ верујући да тако имитирају севање муње од чега се рој уплаши и ухвати на погодно место.

Рој обично пада на грану најближег дрвета. Тада пчелар стане да виче: „мац, мац, к земљи мацо, у кућицу мацо!“ Он узме празну трмку, натрља целу унутрашњост травом матичњаком (негде се говорило маточина), чији мирис пчеле особито воле. У околини Трстеника пчелари су унутрашњост трмке мазали или прскали медом. Трмка се подносила под рој па се грана снажно затресе да рој упадне у трмку. Затим се оно место на грани, на коме су биле пчеле, кади запаљеном крпом, да се пчеле не би повратиле на то место. Ако се рој умири у трмци тада се трмка однесе на клупу међу остале трмке, а у противном се она остави на земљи под дрветом до вечери. Ако се рој ухватио високо на дрвету, да се рукама не може дохватити, онда се трмка опаше каквом узицом, за узицу се набоду подуже рогуље помоћу којих се трмка стави под сам рој и тако држи док један од укућана узме кукасту мотку па њоме закачи рој и јако тресне те рој са гране спадне већим делом у трмку а мањи део падне на земљу. Чим се пчеле расуте по земљи поново прикупе на грану, опет се њоме тресне док се већина пчела не стресу у трмку која се сада пажљиво скида са рогуља и намешта на земљу одмах под дрветом где се рој био ухватио. На трмку се стављало нешто од венчаних хаљина или венчани каиш. То су чинили зато да рој у кошници остане као да се венчао за њу.

У трстеничком крају био је обичај, каже Радивоје Марковић, из Мачковца, кад се рој „ухвати“ на какву грану да пчелар седне уз то дрво, дигне руке у вис и гласно изговара: „земљи мајко, у травицу мајко“ и при том чупка траву.

Кад се заврши ројење, обично на Видовдан, трмке се оставе на миру да пчеле раде свој посао. На Светог Илију пчелар гледа трмке да види да ли су пчеле сакупиле нешто меда, па ако јесу он подреже по

неки сат из крајева трмке у коме има меда. Ово узимање меда је зато што се сматрало да је Илински мед најлековитији.

По правилу пчеле више нису диране све до Крстовдана (14. септембар по старом календару). Тада се приступало убијању пчела. У разним крајевима поступак убијања пчела и вађење меда из саћа вршени су на сличне начине али је резултат увек био исти – примитиван и нехуман.

Овако примитивном и нехуманом поступању са пчелама жестоко се успротиво млади учитељ и пчелар Александар Бркић из Пољне па се свом снагом обрушио на примитивно пчеларство и све што га прати. У фебруарском броју „Пчелара“ из 1936 године он пише:

... „ како сваке тако и прошле јесени обишао сам више места, да покупим ројеве који су примитивни пчелари хтели поубијати ради меда и воска. Од тих ројева сам скоро удвостручио број кошница на своме пчелињаку.

Том приликом видео сам праву слику наших нерационалних пчелара. Видео сам многе кошнице одрпане, и пчелињаке зарасле у трави и корову. Код неких сам приметио како пуна кошница пчела пливају по води, а код других читаве гомиле опрљених пчела. Они први убијају пчеле водом, а ови други ватром. То су веома жалосни призори.

Зар у пчеларству да се чују речи „давити“ и „палити“!

Зар тако зулумћарски да се отима пчели мед и восак!

Зар то нису џелати који убијају милионе невиних бића?

Није ли то грехота и штета?

Треба ли како томе злу стати једаред на пут?

Ако погледамо статистику нашег пчеларства видећемо да код нас у Југославији има свега 750.000 кошница. Од тога долази на кошнице са непокретним саћем 487.500 а остатак од 262.500 су кошнице са покретним саћем.

Из горњих података можемо видети да су нерационални пчелари у огромној већини. Ето, они су ти који коче напредак нашег пчеларства. Због тога мед није постао код нас „народни производ и народна храна“.

Но, сад је питање да ли ми смемо у толикој мери осуђивати наше примитивне пчеларе? Свакако да они

нису свему криви. Ту је по среди незнање. Треба њих обучити рационалном пчеларењу, па је питање решено. Ништа више. ... „У том грму лежи зец“.

Ако се обазremo на другу страну видећемо напредне пчеларе са савременим кошницама који пчеларе по савременим методама. Они од једне кошнице добијају по 50 до 100 килограма меда не убијајући пчеле док примитивни пчелари не могу добити ни 10 килограма меда по кошници, убијајући пчеле. Напредни пчелари добијају мед чист као кристал а примитивни веома нечист, „муљан“.

Дакле, још на први поглед можемо уочити колико је већа корист од рационалног пчеларења. Зато неминовно треба наше пчеларство рационализовати.

То је једно крупно питање. Тај проблем има више решења. Једно од тих било би: да сви рационални пчелари добровољно (без икакве накнаде) обуче рационалне пчеларењу примитивне пчеларе у својој ближој околини. Тих примера већ имамо пред очима. Рецимо, дође у неко место учитељ или свештеник који се бави рационалним пчеларењем, на једанпут у томе месту стану ницати модерни пчелињаци на место старих примитивних, зараслих у траву и коров.

Дакле, апсолутна је потреба успоставити чврсту везу између напредних и примитивних пчелара. Тако би напредни пчелари утицали на примитивне, те би се целокупно наше пчеларство рационализовало.

Наше пчеларство може једино рационализовати читава војска наших напредних пчелара, јер су они стално у контакту са својом околином преко целе године. Они би заинтересовали примитивне пчеларе показујући им свој пчелињак. Затим ако им покажу све важније радове преко године на пчелињаку успех је ту.

Особито ће још добро бити да им се пружи и која пчеларска књига и наш „Пчелар“ - и они одоше сами даље на путу усавршавања.

Није само Александар Бркић ишао да сакупља ројеве пчела намењене „убијању“. Велимир Обрадовић казује да је тако у Угљареву био неки пчелар Мица који је имао око 200 друштава а долазио је у Доњи Дубич (вероватно и у друга села) и узимао ројеве за које није ништа плаћао. То је чинио првенствено зато да се пчеле „убијањем“ не би уништавале.

А за „убијање“ пчела то јест за узимање меда бирају се најслабија друшва, јер неће моћи да презиме, као и најтеже трмке које су се „омедиле“ и следеће године неће да се роје. За „пресаде“ остављају се само оне које су средње тежине.

И рад са медом по убијању пчела био је мукотрпан посао за пчеларе. Саће је чишћено од сувих делова и мртвих пчела. Саће је загревано да би се мед лакше цедио а мед се одвајао од саћа тучењем тучком у некој посуди ради отварања медних поклопаца или муљањем рукама, цеђењем кроз некакве тканине, платнене кесе или корпе (не варени мед) а преостала воштина и саће са отвореним медом се загревала на ватри и такође цедио мед (варени мед). Неварени мед се сматрао квалитетнијим. Судови у којима је мед чуван повезивани су чистим крпама и чувани на сувом месту.

Топљење воска је била посебна прича. То се радило на примитиван начин тако што је воштина, по цеђењу меда, заједно са саћем са отвореним медом загревана на ватри у посудама а онда се восак разливао у посуде које су служиле као калупи за добијање колутава воска.

При оваквом начину рада са воском у восковарини је остајао велики проценат воска па са восковарина није уништавала него се продавала откупљивачима – восковарцијама, који су у овај крај долазили обично из западне Србије или из околине Ниша. Ови су имали нешто усавршеније справе, „овнове“, за топљење и цеђење воска и на њима су завршавали тај процес. Сматрало се да су успевали да из восковарине одвоје и искористе висок проценат воска.

Додуше, и у трстеничком крају неки пчелари су имали примитивне дрвене направе (ступе) за цеђење воска из восковарине. Једна таква „ступа“ чува се код потомака некада чувеног пчелара Богдана Васиљевића у Планиници, који су такође пчелари.

Једно откупно место за восковарину било је смештено преко пута Сидине куће (касније: комитет) а откупљивач Пера је два пута годишње ишао по селима да купује восковарину и восак.

СВА ПИТАЊА СУ ОТВОРЕНА

Пчелари су све више били закупљени интересовањем о томе како прећи на тај нови, рационалан начин пчеларења.

Пред њима је много непознаница и дилема. Неколико њих из трстеничког краја, за које се може рећи да су већ испредњачили у прихватању новина и да су већ стекли и добра и лоша искуства, на страницама „Пчелара“ пишу о тим својим сазнањима, дају савете „браћи пчеларима“, мењају искуства. Неки од њих већ држе популарна предавања, нарочито у оквиру пчеларских подружина када су оне почеле да се оснивају.

Анџоније - Тоне Анџић, у ичелињаку у Трстенику, фотографија из 1968.

Нарочито су активни банкарски чиновник Стојан Ј. Антић, из Трстеника, свештеник Борисав Бора Трнавац из Рибника, учитељ Александар Бркић из Пољне, Милан П. Милосављевић из Велике Дренове. Јавља се и Влад. С. Лапчевић, учитељ из Рибника, родом из Глободера.

Сви проблеми су отворени. Главни предмет интересовања и полемике међу пчеларима јесте кошница.

Пчелар Велимир Обрадовић из Доњег Дубича прича да су у том крају око 1920. године пчелари почели да праве обичне дрвене сандуке разних димензија и у њих стављали летвице да би на њима пчеле наставиле израду саћа. Велимир каже да су се прве праве кошнице са покретним саћем на подручју Дубича појавиле тек после Другог светског рата.

Велимир Обрадовић на свом пчелињаку у Доњем Дубичу

У пчелињацима су касније били заступљени сви до тада познати типови кошница. Пчелари су их куповали или правили онако како су се оне појављивале па тако у већини пчелињака, без обзира на величину пчелињака или знање и искуство пчелара, има и вршкарa и обичних, не стандардних, сандука, као и других типова кошница на којима су пчелари често вршили и извесне адаптације. Наравно, било је и нових типова – полошких, Дадан-Блатових и тд.

Поред различитих димензија покретних рамова различита је и дебљина дасака од којих су кошнице прављене. Пчелари су нарочито сумњичави према могућностима кошница да обезбеде довољно

топлоте за пчеле у зимском периоду. Неки произвођачи су правили кошнице са танким бочним зидовима (око 1 cm). Зато се пчелари залажу да се за кошнице праве павиљони од дасака или другог грађевинског материјала, где ће пчелиња друштва бити заштићена од утицаја ћуди зимског периода. Изразито танки зидови кошница често су поправљани постављањем дуплих зидова између којих би пчелари стављали дрвену струготину или неки други утопљавајући материјал.

Пчелари су уочавали слабости тако направљених „дуплих зидова“, нарочито код оних пчелара који такве кошнице нису одржавали и поправљали. Тако један од критичара немарних пчелара, каквих је сигурно било и у трстеничком крају, у „Пчелару“ 1924. године пише:

„... како су били дупли дуварови, испуњени струготином од дрвета, спољашње даске натруле и оцепиле се, струготина отпала, а сироте пчеле не излећу на лето већ између дуварова“...

Стојан Антић се залагао да „дуварови“ буду дебели бар 5 cm ако кошнице нису зими биле смештене у павиљонима, подрумима или каквим других заклонама. Он пише:

„кошнице које ће зимовати у каквом заклону (павиљону - подруму) могу бити са много танким дуваровима“.

Као поклопна даска на кошницама коришћене су најчешће крпе јер су по „топлој теорији“ оне обезбеђивале већу заштиту од хладноће него поклопне даске од дрвета, а пчеле су су их увек импрегнирале прополисом.

Више пчелара из трстеничког краја оставили су писани траг, а неколико најстаријих живих пчелара нам је то и потврдило, да су у време наступања рационалног пчеларства пчелари често у зимско време вршили преглед и чишћење кошница од угинулих пчела, отпадака од воска и др. и контролисали да мишеви у кошницама не направе какву штету.

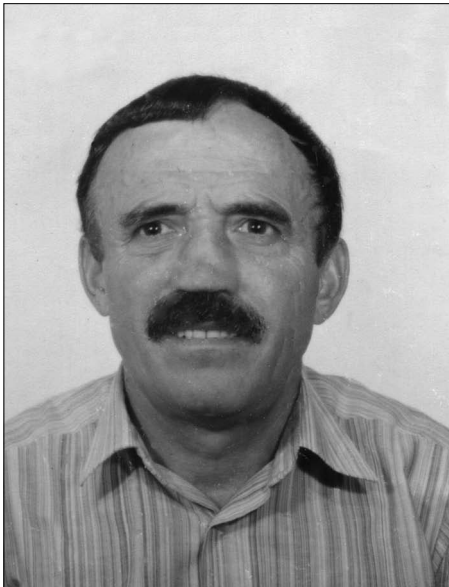
Неки типови кошница имали су тада уграђена мала врата на обе уже стране кошнице тако да је чишћење у току зиме било лакше. Ако се догодило да су неке кошнице биле са покретном подњачом а без врата (настављаче) онда је чишћење било знатно теже јер је кошница морала да се подигне са подњаче, па да се

онда чисти. Стојан Антић пише да је и на оваквим кошницама са стране уграђивао врата а подњаче закивао и тако добијао кошнице са непокретним подњачама које су биле лакше за преглед и чишћење и у зимском периоду.

Ако би се догодило да зими у некој кошници пчеле нису у стању да пређу са рамова на којима су потрошиле храну на рамове са медом онда су пчелари пребегавали поступку да такве кошнице са пчелама унесу у топлу собу и да ту остану извесно време.

Радош Радовановић, стари пчелар родом из Лободера, прича како је у својој пчеларској пракси често током зиме морао слабија друштва без хране да уноси у замрачену топлу собу и да их прихрањује. Једном приликом је тако прихрањивао 40 друштава. Прихрањивао их је шећерним сирупом из преокренутог балона, а на 5 литара сирупа додавао је килограм меда.

Овакве интервенције старих пчелара најчешће су биле успешне. За такво поступање, у случају нужде, залагао се и наш познати пчеларски писац Тихомир Јевтић. Он је говорио и писао да пчелар не сме да чека неки леп дан па да предузима шта је потребно ради спасавања сумњивог друштва већ то треба чинити одмах када се проблем уочи.

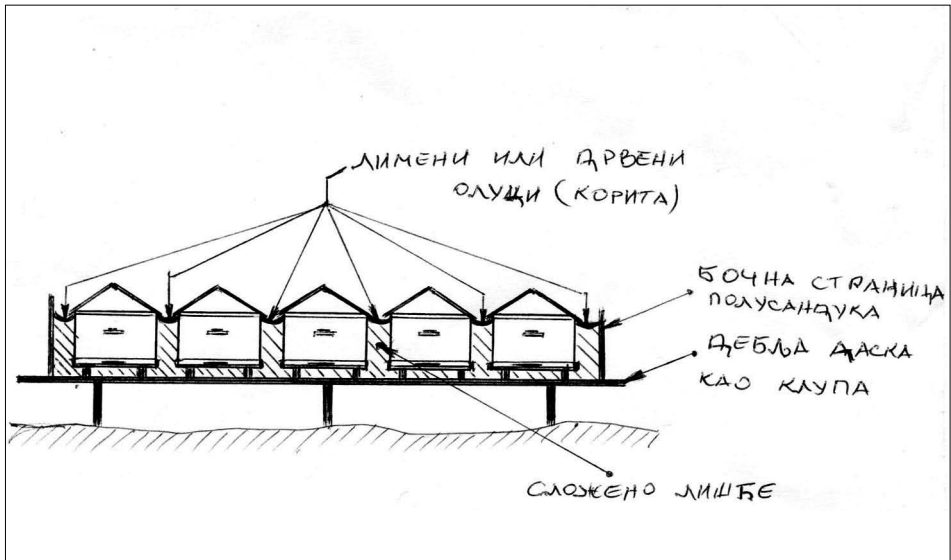
Милован Николић

Овакав став у новије време заступао је и Михаило Филиповић-Фића, ранији председник СПОС-а.

Занимљиву причу о једном од начина борбе против ниских температура у кошницама у току зиме сазнали смо од Милована Николића који се некада бавио пчеларством у Горњем Дубичу (Вуковцу). Пчелињак са око 20 кошница типа Даданблат, са 10, 11 и 12 рамова, био је смештен у дворишту домаћинства, на месту сунчаном али заклоњеном од ветрова. Место је иначе веома

погодно за пчеларство јер се налази усред бујне вегетације која дуго цвета почев од подножја према врховима околних планина.

У јесен по пет кошница је стављао на јаку даску, попут клупе, размак између кошница је био око 15 cm, а са бочних и задње стране стављане су даске (тање) и тако је око кошница прављен тространи полусандук. У овај полусандук са свих страна око кошнице стављано је суво лишће које је уредно сложено и покривало је сваку кошницу са три стране (осим предње) до крова кошница. Кровови су били на две воде. На местима између ивице кровова стављано је корито од даске или лимених олука које је имало задатак да одводи воду на страну и тако спречава да се лишће и зидови кошница овлаже.

Зазимљавање кошница коришћењем сувог лишћа, цртеж Мирослава Васиљевића

Понекад кошнице нису стављане на даску већ на одвојена постоља која су била постављена на петнаестак сантимерара размака, околу су стављане даске између њих, око кошница, стављано је суво лишће. Све остало је рађено као и у предходном случају.

Уместо сувог лишћа као утопљавајући материјал коришћена је и папрат.

Милован тврди да је то био изванредан начин за зимско одржавање и развој пчелињих друштва у рано пролеће. Практиковао

је да већ половином фебруара, а некад и раније, пчеле прихрањује шећерним сирупом који су оне одмах користиле. Као хранилице служили су обични плитки тањира или сличне посуде.

Тако узимљене пчеле су нормално презимљавале, биле су виталне и живахне, и нормално се развијале. Приноси меда су износили у просеку око 30 килограма по једном друштву што је за оно време (1950-1957.) било задовољавајуће.

Пчелари су водили полемику и о томе који тип крова на кошници има предност: раван кров или кров „на две воде“. Већина је сматрала да други тип крова у овом поднебљу има предност.

Већина познатијих и искуснијих пчелара тога времена сматрали су да пчелари - почетници треба да почну да раде са положеним, једноспратним, кошницама док не овладају основним знањем и вештинама а после тога на једноспратне кошнице могу додавати наставке или користити сложеније системе.

У том прелазном периоду за пчеларе се постављао и проблем претеривања пчела из трмки у кошнице са покретним саћем. „Пчелар“ је доста писао о томе, а из трстеничког краја своја искуства су објављивали Стојан Антић и поп Бора Трнавац. Обично се у кошницу стављало неколико рамова са леглом, трмка се тестером пресеца у врху, затим се преокретала и ужим делом стављала у кошницу па се онда димљењем одозго претеривала из трмке. Ако је пчелар хтео да мање оштети трмку и поново је оспособи за коришћење онда би у врху само избушио мало већи отвор и цео поступак претеравања је рађен на исти начин.

Неки пчелари су на месту где је стајала трмка исту подизали и стављали ђерзонку или неки други тип кошнице. Кошницу су стављали тако да је легло долазило на исто место где је стајало легло од трмке. У кошницу су затим стављали трмку, покривали је неком тканином а пчеле из трмке су излазиле и враћале се у кошницу. После извесног времена кошница је склањана.

Неки су се опет довијали да у овом послу врше услуге другим, неискусним, пчеларима и за то наплаћивали по 50 динара. Занимљива је о томе прича деведесетогодишњег (у време разговора са њим у Краљеву) најстаријег живог пчелара који је некада пчеларио на овом терену) Боже Златковића.

Божа Златковић на свом пчелињаку

Набавио Божа три друштва у вршкарама па хоће да их премести у Ђерзанке. У Медвеђи био добар пчелар Аврам Градиштанац који се бавио, (за паре) и тим послом.

„Одемо ја и жена из Омашнице (где је био учитељ), у Медвеђу код Аврама да ми изврши ту услугу. Аврам донесе мех и брзо претерамо два друштва а онда ја, видећи да то могу и сам да радим, намигнем жени и кажем да трећу нећемо да претерујемо. Нека остане у трмки. И тако ја и жена уштедесмо пет банке...“

Изгледа да је и Аврам у Медвеђи вршио, али у мањем обиму, и услуге прављења сатних основа.

И неки други сналажљиви пчелари су се брзо оријентисали да уновче своје знање пчеларског заната. Тако је Радивоје Марковић из Мачковца радио на задружном пчелињаку у Старом Трстенику за месечну накнаду од око 1000 динара. Касније је вршио услуге пчеларском друштву у Крушевцу, на пчелињаку од око 30 друштава у школском дворишту у Наупарама.

Остало је у сећању да је тридесетих година прошлог века Обрен Карајовић „Поп“, из Читлука у Мачковцу свима одржавао пчеле и

обављао све послове око њих. Он је редовно, кад треба, долазио у село и ишао редом од пчелињака до пчелињака. Отуда је и добио надимак „Поп“. Бавио се и гајењем цвећа. За узврат је од сељака добијао све врсте намирница (кукуруз, пшеницу, месо, и др).

За кошнице са покретним саћем било је потребно вештачко саће, сатне основе, и у томе су се пчелари некако сналазили. Тако Стојан Ј. Антић у *Пчелару* бр. 8 и 9 из 1935. године пише да је следећи савете из овог часописа направио пресу од гипса за израду вештачког саћа и на тај начин решио овај свој проблем. Додуше, из описа начина на који он користи овако направљено саће да се закључити да то није неки савршени начин прављења саћа али је за ондашње прилике и он пчелару завршавао посао. Писани трагови и сећања најстаријих живих пчелара говоре о томе да је у Угљареву, у породици Прокић, који су били велики пчелари, постојао пункт са модернијим пресамма за израду вештачког саћа где су вршене услуге великом броју пчелара и свих насеља трстеничког краја и околине.

Други центар, највећи у овом крају, био је у Липови где су услуге користили пчелари са подручја Врњачке Бање и Краљева, али и са трстеничког подручја. Радослав Петрашиновић каже да је то било у Врби и да се тим бавио Рус.

*Сергеј Зелински
(фотографија са сџоменика)*

Тај Рус био је Сергеј Зелински, родом из Туркестана, царски дворски пуковник који је емигрирао из Русије и настанио се у Врби код Рафаиловића који су били кумови краљице Драге. Исту судбину и животни пут имао је и његов земљак, такође царски пуковник, Прокопије Долгошев.

Богати Рафаиловићи су царским пуковницима дали скромне куће са окућницом и имањем у самом селу Врби.

Пуковници Сергеј и Прокопије су били вредни и ћутљиви људи, веома су помагали своје комшије и све активности у селу. Нарочито су помагали храм Вознесења Господњег у Врби коме су даровали већи број икона и слика донетих из Царске Русије.

Сергеј је био добар пчелар и свима је помагао у радовима око пчела, како мештанима Врбе, тако и пчеларима из околних насеља.

Пуковници су били веома цењени и поштовани.

После њихове смрти сахранио их је и на гробљу у Врби подигао им споменике Милош Рафаиловић.

На споменику Сергејевом, поред осталог пише да је умро „1939. г. у Врби као пчелар“.

У Горњем Рибнику у власништву среске пчеларске подружине била је једна центрифуга за цеђење меда. Она је била начињена од метала а унутрашњи делови су били од дрвета. Њу су узимали

на послугу чланови подружине и за то су плаћали по килограм меда. Касније су сами пчелари почели да набављају центрифуге за своје потребе или да их сами праве, као Радослав Петрашиновић из Мијајловца. Он је металне делове направио уз помоћ шлосера а дрвене делове правио је сам. Такве центрифуге имали су и Богдан Васиљевић из Планинице, Радоје Вукашиновић из Доњег Дубича, Радош Радовановић из Лободера. Сналазили су се пчелари и за друге пчеларске алатке и потребе за рад око пчела. Радивоје Марковић из Мачковца прича да је зврк правио од зупчаника поквареног сата који је монтирао на шљивово дрво.

Радослав Петрашиновић из Мијајловца нам је причао како су решавали проблем израде пчеларског шешира. Каже, чим се заврши

Споменик Сергеју Зелинском на гробљу у Врби

свадба у кући или у селу, од снаше се узме „бедевин“ (вео) који се намонтира на обичан шешир и тако користи у раду око пчела. Некада се на лице стављало и сито као заштита.

Сналазили су се пчелари на овај начин и у решавању проблема прихрањивања пчела. У том циљу су користили разне приручне посуде или су правили хранилице.

Када је реч о прихрањивању пчела треба поменути експеримент предузимљивог учитеља – пчелара из Пољне Александра Бркића. Суочен и са том непознаницом у исхрани пчела Бркић већ има сазнање да медљика није добра за исхрану пчела, али је сасвим не искључује као могућност за то. Он каже да мед од медљике није тако доброг квалитета као мед од цвећа те пчеле на њему много теже презиме. Због тога мед од медљике има другоразредну улогу у исхрани пчела.

Бркић виноградарима упућује поруку да пчеле и ако иду на зрело грожђе нису штеточине у виноградарству јер је утврдио да оне нису у стању да прегризу опну на зрну грозда, већ да то чине стршљенови и осе.

Бркић тако потврђује исправност пресуде суда у чувеном спору који је водио отац нашег рационалног пчеларства Јован Живановић са својим компијама – Карловачким виноградарима. Они су сматрали да професорове пчеле из пчелињака који се налазио у близини винограда, у време зрења грожђа једу грожђе. Пчеле су по њиховој тужби, главни кривац за општећене и исисане бобице. Уважени професор је на суду експериментом доказао да пчеле не дирају здраве бобице већ да долазе на она зрна која су претходно други инсекти, првенствено осе и стршљенови, оштетили или су сама прсла услед много воде у њима.

А кад већ пчеле исишу сок од грожђа и другог воћа Бркић се пита да ли се то може искористити за прихрањивање пчела. Каже да грожђани сок јесте слadak и пчеле га радо сакупљају, али је сувише редак. Зато га треба учинити гушћим и ствар је решена. То је решио на једноставан начин – кувањем. Изабрао је најзрелије грожђе у винограду, од њега оцедио слатко вино (ширу) а затим је то вино кувао све док није дошао на једну четвртину од стављене количине за кување. Кад се ова маса охладила имала је изглед једне густе течности тамне боје. Сигуран је да је садржала 70 до 80 % шећера. Овим соком је почео да прихрањује једног слабог „пчелца“ који је имао врло

мало меда. Он је радо уносио стављену му храну. Прихрањивао га је док није спремио довољну резерву за зиму. Зазимио га је и пустио да зимује „на ризик“.

У пролеће је утврдио да је одлично презимио и постао једно од најачих друштава.

Закључио је да се пчеле могу прихрањивати куваном широм од грожђа и на њој презимити. Ипак, он позива пчеларе да у пракси провере резултат који је он постигао. Време је показало да сок од грожђа није прихваћен за прихрањивање пчела.

ВЕРОВАЊА, СУЈЕВЕРЈЕ И ПРАЗНОВЕРИЦЕ

Однос према пчели и свему што је у вези са њом у народу, а нарочито међу пчеларима, увек је био посебан и обележен многим веровањима и обичајима. Сматрало се да је Бог створио пчелу, да је она света животиња, да је паметнија од осталих и да због тога људи треба на њу да се угледају. Доста тога се сачувало и до данашњих дана. Поред посебних правила за уређење кованлука обичај је био да се петком не ради у пчелињаку, да се из пчеларске куће не даје ватра после заласка сунца, да се на Божић сипа искључиво изворска вода на сваку кошницу (да мед тече као вода), да мотавило божићкује у пчелињаку (да се пчеле мотају по пчелињаку), да се слама од Божића и крст од бадњака обавезно стављају у пчелињак. У трстеничком крају се веровало да су пчеле „од Христове крви“, да су хришћанске, православне вере и отуда је доста од православних обреда које су упражњавали људи примењиван и на пчеле, нарочито у време божићних празника. Веровало се да кад умре домаћин мора умрети и које пчелиње друштво. Веровало се да нико са стране не треба да гледа када се пчеле роје јер ће рој утећи, да у пчелињак не треба никог уводити јер може пчеле да урекне, да пчелар не треба да говори колико има пчела јер му може која пропасти, да пчеле не треба продавати већ смао размењивати. Нарочито је незгодно веровање да се пчеле најбоље множе кад се бар једна кошница украде, једна купи а једна добије на поклон. За пчелу се никада не каже да је угинула или слично, већ да је умрла. Када се пронађе рој у неком деблу дрвета на отвору се направи крст и то је знак да рој припада налазачу. Када примитиван пчелар ухвати нови рој он на

вршкару у којој се рој налази обавезно ставља неки предмет: бео, плав, итд.

Веровало се да кад је година преступна не треба започињати са оснивањем пчелињака.

У време жестоке борбе за превладавање рационалног пчеларства у трстеничком крају још један врстан, легендаран овдашњи пчелар, рибнички прота Борисав-Бора Трнавац диже свој глас и у „Пчелару“ из јуна 1936. године апелује на све пчеларе да се окрену књизи – пчеларској литератури.

„Пракса без теорије то је чекић без наковња или плуг без раоника. Једно без другог нема никакву важност.“

„Практичари, бар у пчеларству, који се не интересују за теорију из незнања све рђаве догађаје у свом раду преводу у нека веровања која предају мањим пчеларима уместо тачног одговора. На тај начин се развија сујеверје.“

Он настоји да неке празноверице елиминише логичним закључивањем. Тако веровање да кад умре домаћин мора умрети по неко пчелиње друштво има основа, и то се често догађало, али не из других разлога већ зато што нико други у породици није био оспособљен да се стара о пчелама.

Нарочито му смета наопако веровање о крађи пчела. У томе највише страдају рационални пчелари, они који имају највише пчела и свако јутро морају пребројавати пчелињаке – да им неко није украо коју кошницу.

Да би пчеларство постало напредно Трнавац каже да је потребно, пре свега за примитивне пчеларе, праксу проткати са теоријом, тј. да су пракса и теорија за пчеларство исто што су разум и тело за човека. Кад се ово успе сами ће пчелари доћи до закључка да је пчеларство једна најидеалнија и најкориснија привредна грана.

Када се практичари заинтересују за теорију самим тим ће код њих теорија – пчеларска књижевност – побити сва сујеверја, празноверја, егоизам и уображеност. Просвећени пчелари биће темељ напретка пчеларства, пчеларства рентабилног и занимљивог.

Сматра да на послу просвећивања пчелара за прихватање рационалног пчеларства најважнију улогу имају економи, свештеници и учитељи, који су се већ увелико доказивали на овом послу.

ГРЕШНИ ПЧЕЛАР ИЗ ПОЧЕКОВИНЕ

Свако доба има један слој људи који покушавају да на неморалан и незаконит начин дођу до брзе зараде и богатства.

Прављење и продаја вештачког (фалсификованог) меда се увек сматрало великим грехом. Мед је посебно драгоцену храну и лек и ни по коју цену га не треба скрнавити. Тако је то било од увек, тако је и данас. Нажалост, увек је било огрешења о то основно пчеларско правило па су отуда и реакције од самих пчелара увек биле оштре.

Занимљива је прича о једном почековачком лажном пчелару која је почетком треће деценије прошлог века изазвала велико занимање и осуду пчелара у Србији.

У априлском броју „Пчелара“ из 1924. године М. Глигоријевић из Заблаћа пише под насловом „Један интересантан пчелар“:

„Ово неколико последњих година с којим год се пчеларем сретнете, или који год пчеларски лист из наше простране Отаџбине у руке узмете, свуда и редовно чујете вајкање, само жалбе на лошу пчелињу пашу, на оскудицу меда и ројева, на слабо или никакво бројно напредовање појединих пчеланика или чак и опадање и пропадање њихово! Ушао је неки немир или - боље рећи - некаква забуна у пчеларе: плашљивчине, малодушни и неодлучни, као и у сваком другом послу, хладе се и брзо почињу напуштати “вредну пчелицу”, док енергични жилаво и упорно покушавају да се одупру лошим природним условима: они препоручују једну општу и широку пропаганду сејања и гајења медоносних биљака, како би се на тај начин колико-толико пчелама надокнадило у ономе што оне сваке године губе општим и сталним разоравањем природних ливада и њиховим претварањем и по сељака у рентабилнију, ораћу земљу, са које пчеле обично немају никакве користи.

Случај је хтео да у доба ове опште забуне и бриге наших пчелара за будућност пчеле и пчеларства натрапам прошлог лета у Врњцима на једног безбрижног и утолико више интересантног - и морам признати - не баш тако обичног пчеларског колегу.

Да ли благодарети вештом искоришћавању природних блага једног, пчеларству врло благонаклоног предела, или можда још више својом ретком пчеларском проницљивошћу и дубоким познавањем живота пчелијег, наш срећни колега, по сопственом казивању, добио је прошлог лета од својих пчела једну прилично завидну количину меда: просечно од једне кошнице по 82 килограма! Али што је још интересантније пчеларска срећа није се насмехнула нашем колеги тек од прошлог лета већ и сушних 1921. и 1922. године проценат добивеног меда од једне кошнице био је код њега приближно горе наведеном броју.

Је ли онда чудо што за тога пчелара – да се послужим његовим речима - “не постоји рђава пчелија паша већ постоје рђави пчелари, који не умеју да је користе”.

“Ја - вели он - имам годишње више прихода са мојих 7 кошница него други са свога великог пчелињака са 40 до 50 и више кошница”. И одиста био је у праву.

При помену кубаш-детелине он се иронично насмејао: “шта ће им, вели, то? То нек сеју беспослени Американци, да би и они шкрти јели природног меда; јер сам чуо да код њих мед не збирају пчеле већ га праве фабрике од шећерне репе. А ми имамо наше простране потесе и шарене ливаде и са њих природан мед.”

То вам је један плећат, лепо развијен сељак из Почековине (село на прузи Крушевац-Врњци) човек од својих 48 до 50 година, округла лица као пун месец, румених неувелих образа; безазлених скоро детињастих очију и наивнога, простосрдног осмеха. Већ кад га човек погледа онако здравог, једног и снажног, заобљеног врата и округластог трбуха, мора одмах бити на чисто: да би одиста и при иначе једнаким условима овај дебелко без по муке могао знатно више меда исцедити него нпр. један неразвијен и жгољави Г. Мршуља.

Свакога празника, а и иначе кад би се надао бољем пазару, наш вредни пчелар већ од раног јутра чекао је купце, љубитеље пчеларских производа. Пред сами улазак на Бањску пијаци, на обали једног жубор поточића наместио би он свој велики сандук, поређао би по њему

фине високе теглице пуне меда, који је већ својој дивном сјајном, жућкасто златном бојом, сам за себе довољно говорио, да га сопственик није имао потребе нарочито хвалити и препоручивати. Десно је стајала широка, но не дубока лимена кутија, из којег су навек вирила по два до три свежа или још потпуно цела, или тек мало начета саћа с медом. Била је то као нека мала пчеларска изложба.

У време бањске сезоне виђао сам овога пчелара и 1921. и 1923. године па сам се као и остали пролазници дивио лепоти и сјају његовог меда. Нисам му ранијих година прилазио, јер нисам желео да га у послу ометам, а он никако није волео залудничење, те чим би прекинуо разговор и објашњавања с купцима, лађао се жудно књиге, која му је стално отворена на сандуку стајала. Брзо би наместио наочаре па би побожно утонуо погледом у жуте и чађаве листове.

Виђајући га више пута онако погрушена и већ утонулог читање оне масне књижурина је сам инстинктивно стекао уверење да је то неки верски занешењак и нисам хтео да га из његових слатких небеских сањарија будим.

Али кад сам га и овог лета спазио на његовом месту реших да га бар за који тренутак одвојим од његовог “молитвеника” и спустим озго са рајских висина овамо доле на ову грешну земљу. Ове године баш сам желео да се с њим упознам и поразговарам, што већ од многих познаника чујем да је то најбољи пчелар у Србији.

На неколико корака предамном шетаху под руку један мајор и његова госпођа, и ја чух да дама, мало изненађена ценом меда, протестујући добаци нашем пчелару како је његов мед скуп као да је из апотеке, нашта јој он гледајући је преко наочара, хладно и без устручавања одговори: “Коме је мед скуп нек једе бели лук, он је јефтинији”.

Пришао сам му. Али како сам се изненадио кад сам се уверио да она књига није молитвеник већ “Срп. Пчелар” познато дело професора Ј. Живановића. Рекох му како сам мислио да је то нека црквена књига али ми он поносно и уверљиво одговори: “И нисте се преварили: за мене је ово заиста Јеванђеље!”

Казао сам му да нисам купац његових производа, али да се и сам радо бавим пчеларством чему се очигледно веома обрадовао. Причао ми је о својим успесима у пчеларству са највећим заносом и одушевљењем као што фанатик прича о вечном животу. Чинило ми се да преко његових усана тече мед. А посао већ толико силно воли да је намерно са својим производима дошао на овај поточић, јер кад слуша његово жуборење чини му се као да чује рој пчела. Иначе пчеларство сматра за корисну и рентабилну привредну грану и само ће га смрт од пчела моћи раставити.

У време светског рата провео је дуже време у Француској и од тога бављења још више је пчеларство заволео.

Прекинуо сам бављење у Бањи и дошао у село на један дан, колико само да обиђем кућу, пчеле и башту. А кад сам све прегледао мој поглед се и нехотице зауставио на двома - трима теглицама мога пролетошњега меда. Био је то необично густ али и необично таман, скоро црн мед. Ни његов изврстан укус као ни ванредно пријатна арома нису могли побити рђав утисак што га је на гледаоца чинила његова одвећ мрка боја. Тамно - загасита боја мога меда баци ме у размишљања. У неку руку осећао сам се постиђен пред самим собом при помисли на упоређење мога меда са медом онога сељака из Почевине. И не само да ме сељак туче извесним особинама свога меда већ ме и у погледу процентуалног приноса оставља иза себе јер ја постижем мале приносе а он чак и по 80 кгр по кошници, као да је његов пчелињак негде у Елдораду а не на удаљености 40 - 50 км од мог пчелињака.

Најзад, све ћу да разумем па и да опростим. Привиђењу што је на тако малом размаку створио тако велике неједнакости. Али две су ме ствари доводиле у не малу забуну. Прво, зашто да ја од сваког мог цеђења добијем мед нове боје, нове нијансе; од сваког другог цеђења други мед; док код Почевца за три пуне године мед је једне те исте, апсолутно непромењене, јасно светле неодољиве боје. И друго: зашто Почевац при свим тако

изврсним и погодним околностима свога краја, зашто већ две године држи само седам кошница система А.Ж., кад му тако лудо пчеларство иде од руке? Зашто не заснује пчеланик од 70-80 кошница па бар да живи безбрижно?!

Међутим, није се смело ни посумњати у његову неисправност. Па он је један тако безазлен сељак; па онај мед у саћу и пчеларска књига вазда отворена - околности тако опипљиве и убедљиве за наш свет, да су купци имали у њему пуно поверења.

Али како свако зашто има своје зато, то сам и ја при поновном повратку у бању добио сасвим природно разјашњење болне загонетке.

Једног дана један мој познаник, иначе инспектор пошта у Јужној Србији купио је у своју чашу четвртину килограма меда од Почековца. Одлазећи даље од продавца госпођа мога друга желела је да опроба укус овог дивног меда, како би при поласку из Бање могла да га понесе два до три килограма у Скопље али тек што је језиком мед додирнула, госпођа је као опржена цикнула: "па овај мед мирише на загорео шећер". И њен муж и ја "пробали" смо мед и сагласили се да у овом "меду" на 1000 грама нема ни само један једини грам природног пчелијег меда.

Сељак из Почековине користио је своје бављење у Француској и продајући сваке године неко-лико стотина килограма вешто обојадисаног сирупа по скупе новце успео је да се код потрошача рекламира и прочује као славан пчелар: ем паре ем слава.

Доцније сам сазнао да је један пчелар из Врњаца пре две године тужио полицији оног сељака из Почековине због фалсификовања животних намирница. Али - што је у осталом лако разумети - полиција из "појимљивих" разлога није му никад у послу сметала

Данас се већ нико не усуђује порицати велику хранљиву вредност шећера. А шта тек да се каже за мед који не само да је признат као изврсна храна већ је у многим болестима и незаменљив лек?! Па кад се ипак у свету нађе ниских спекуланата који место лековитог меда пружају болнима и невољнима које какве сумљиве

мешавине и отровне сирупе то је исто као кад би неки несавестан странац апотекар место преписаног лекаревог лека пружио тешком болеснику отров.

А бар у Врњцима могло би се лако ући у траг спекулантима ове врсте јер тамо сем потпуне полиције преко лета су на пракси 13 до 15 лекара. И тако, место да Почековац због преваре почека који месец у затвору, морамо ми “невешти” пчелари да прочитамо Закон о заштити пчеларства а после – здравља боже - видећемо колико ће прослављени “пчелар” из Почековине моћи годишње “исцедити меда од својих 7 кошница”.

Заблаће, марта 1924.

М. Глигоријевић
учитељ

Интересантан „пчелар“ из Почековине, очигледно наставио је да ради свој нечастан посао а то је изазвало реакцију и других пчелара. Тако у „Пчелару“ бр. 1-2 из 1927. године Марјан Стојиљковић из Алексинца објављује обимнији чланак којем је повод „Почековац“ али се бави широм проблематиком пчеларства.

Под насловом: „Један интересантан сеоски пчелар“ Стојиљковић пише:

“За време Бањске сезоне у Врњцима 1925 године дала ми се прилика да и ја лично видим и упознам оног “безбрижног, интересантног и не баш тако обичног колегу пчеларског” о коме је писао наш колега г. М. Глигоријевић у бр. 4 “Пчелара” из 1924 године и о продаји његовог фалсификованог меда.

Чим сам првог дана изашао на Бањску пијацу са женом уочио сам тога “интересантног пчелара” и за дивно чудо баш на оном истом месту како га је описао колега г. Глигоријевић, - тј. пред сам улазак у бањску пијацу, на оном жубор поточићу са намештеним сандуком и поређаним теглама са медом, “жуто-златном бојом”, и тепсијом- медним сатовима “на софту”, а поред сандука стоје му вазда у резерви две веће канте од по 30 кг “меда исте каквоће” за доливање тегли или самог саћа у тепсији. Поред њега била му је жена као помоћник...

Знајући за горњи чланак и интересујући се “о производњи меда” и уновчавању на бањској пијаци, одмах сам му пришао.

На моје питање, како иде посао - каква је била “берба меда” - колико има кошница и тд. одговорио ми је да има 20 “ђерзанки”, да је берба меда доста добра, а мед, као што већ видим, продаје цеђен по 30 а у саћу по 50 дин од кгр. Приметио сам да нерадо ступа у даље разговоре!

Бавио сам се у бањи 25 дана, и кад год сам изашао на пијациу стално сам виђао на свом месту овог “интересантног пчелара” где ревносно уновчује “свој мед”... и за дивно чудо, публика стално наваљује и журно пазари видећи пред собом простосрдачног и “наивног” сељака, а поред њега сељанку... што је било доста гаранције за “квалитет меда”!

На главној раскрсници у бањском парку постоји киоск за продају сервираних медова у укуским теглама познатог практичног пчелара г. Вељка Стижанина, а исти се разноси по целом бањском реону на нарочито удешеним малим колима, на киоску и самим колима стоји вазда напис: “Стижанинов мед” - обишао сам његово добро уређени рационални пчелињак који броји преко 100 “ђерзанки” међу њима највећи број “Даданблатки” - који постоји на висораван до његове виле “Стижанке”. Берба му је била слаба 1925. године јер липову пашу није могао искористити због кише.

Запазио сам укусно опремљене лимене кантице са етикетама медова са пчелињака г. Глигоријевића “Заблаће - Чачак”, изложено близу виле “Балкан” пред једном угледном трговином, али посматрајући уочио сам, да публика рађе пазари мед на пијаци... код сељака. Питао сам неке зашто не купују одличне медове признатих горњих рационалних пчелара... али одговор беше: “море ко зна да ли је баш природни мед” - а мед наших простих сељака - па још цеђен из ђерзанки, мора да је природан, пошто је нашем сељаку непозната фабрикација вештачког меда!

Једног дана застанем и посматрам продају “меда” интересантног пчелара из Почековине. Долази један војно - административни капетан са госпођом, пита за цене меда - и по 30 динара кгр. Узима једну овећу дугуљасту теглу

“златно жутог меда”. - Другог дана видим га опет где пазари мед у саћу и наш “интересантан пчелар” дајући му меда у саћу једновремено граби са кашиком из тепсије и залива саће “софтом” тј. “златно-жутиим медом” из тепсије... где се пак стално додаје из “резерве”. На примедбу г. Капетанову да он жели мед у саћу... сељак пчелар из Почековине му одговара: “Е, па мора бити и “софта””!

Дакле, уме наш наивни сељак “Почековац” да фино уновчи “његов производ” и по скупе паре - јер доливајући “софт” у саће он купцу повећава продајну цену од 30 на 50 динара за кгр. Велећи: “и месо без кости не може бити”.

За време мога 25 дневног бављења у бањи, кад год сам био на пијаци, увек сам виђао “интересантног пчелара” на свом месту и послу - стално је довозио по две канте од по 30 кгр. “меда” на продају из његове Почековине, што значи: за 25 дана $\times 60 = 1500$ кгр. Меда $\times 40 =$ (просечно) 60.000 динара.

Посматрао сам да ли ма ко контролише каквоћу и цене меду од надлежних... али о томе ни трага, а још медних “фалсификата”.

Наш колега - пчелар г. Глигоријевић полаже велику наду, као и сви ми, на “пчеларски закон” о заштити пчеларства - али дотле разни ситни “почековићи и скоројевићи” правиће атакe на рачун богом даног меда и воска - трују народно здравље и убијају лепи глас нашој честитој производњи - као и нашој контролној организацији - “полицијско - санитарској” која није дорасла да овоме злу стане на пут!?

Неки наши писци и колеге пчелари пропагирајући за рачун унапређења пчеларства у народу, наводили су примере о производњи огромних количина меда и воска - позивајући се на званичну статистику: Чехословачку, Аустрију - Мађарску, Француску, Немачку, Америку - те су стално замерали нашим пчеларима како су неуспешни и неактивни према пчеларству - тој најрентабилнијој грани привредној - и излажући произведене количине пчеларским продуктима - прорачунавајући приходе ништа ситније већ са заокруженим цифрама на милионе!!!? У исто време критикују наш општи немар на подизању пчелиње паше, - доказујући: да ми можемо створити приходе у пчеларству, ако не на милионе, оно бар на хиљаде.

Све је то корисно, а и лепо од жеље - али ипак уштрбљује се воља истинским пчеларима, кад очима својим виде да му се конкурише фалсификатима под именом: мед или восак - не презајући од ничега - а ми још увек чекамо заштитни пчеларски закон.

Варају се и сами наши поштовани пропагатори - г.г. писци ако мисле да је све то статистика продаја меда и воска - природан пчелињи производ - кад знамо да баш у поменути државама ничу као печурке фабрике за "продукцију пчелињег меда"... И како се вели: фалсификатори толиког су савршенства постигли; да меду даду какву хоће боју. Они већ умеју да начине да се и "лажан мед" ушећери!... А шта да речемо за ситније фабриканте по примеру нашег колеге "интересантног пчелара из Почковине" - који је испекао свој занат негде у Француској на брзу руку а у заветрини од ратних окршаја - те, ево, на делу својом вештином туче рекорд рационалног пчелара - пуни ћупове златно-жутим медом, згрће лепе паре а с подсмехом упућује нас као беспослене на подизању вештачке пчелиње паше!! Зар да се продавци нагнају да своје производе могу износити на продају тек онда када покажу доказ о пореклу и квалитету својих производа - тј. хемиском анализом са потврдом надлежних власти.

Заиста, нема већих греха од изопачене трговине на рачун: пчелице - Божје душице - на штету не само пчелара већ наше вере и народног здравља - тога највећег блага на коме почива моћ државе."

„Интересантан пчелар из Почковине“ био је само једна, додуше лоша епизода у историји пчеларства трстеничког краја. Она иначе није имала никакав већи значај за даљи развој трстеничког пчеларства, али је била корисна опомена свакоме ко би се могао усудити да прави фалсификован мед.

Занимљиво је да се сличан случај поновио у почековачком крају када је неколико несавесних пчелара, због сличне ствари, осуђено шездесетих година прошлога века.

Стара преса за ливење сајних основа, из доба Стојана Анђића

ПРИХВАТАЊЕ РАЦИОНАЛНОГ ПЧЕЛАРСТВА

КРИТИКЕ НА РАЧУН ТРСТЕНИЧКИХ ПЧЕЛАРА

Замена трмки (вршкара) кошница са покретним саћем догађала се у трстеничком крају опрезно и споро. Овде је пчеларство од давнина ухватило корене, постало је саставни део делатности људи. Било је уобичајено да свака боља кућа има, за своје потребе, бар 2-3 трмке са пчелама. Било је у скоро сваком насељеном месту и пчелара који су имали и нешто веће пчелињаке, располагали са више пчеларског знања, а међу њима су углавном били они пчелари који су се брже одлучивали да осавремене свој начин пчеларења.

То се овде почело дешавати, у врло малом обиму, око 1920. године, а почетком тридесетих година овај процес добија и на обиму и на интензитету. Можда је том убрзању допринела чињеница да су се трстенички крај и његови пчелари нашли под критиком неких пчелара из других крајева Србије који су тих, двадесетих година прошлог века, долазили на лечење у Врњачку Бању и видели како је врњачко тржиште, са око 30.000 посетилаца бање годишње, занимљиво за продају меда а Трстеничани се, по њиховом мишљењу мало интересују за развој ове привредне гране.

Да су неки Врњчани знали да користе ову погодност за себе говори сведочење једног пчелара из Алексинца који је посетио „добро уређен рационални пчелињак са преко 100 „Терзанки“ – међу којима је највећи број „Даданблатки“... власника Вељка Стижанина из Врњачке Бање“. Помиње он и ... „укусно опремљене лимене кантице са етикетама медова са пчелињака Г. Глигоријевића из Заблаћа – Чачак“, које су продаване у Врњачкој Бањи и др.

Исти тај Алексичанин Марјан Стојиљковић, износи још нека занимљива запажања о овом крају. Он тврди да...

“И треба да се сматра срез Трстенички као центар Западног Поморавља за развој и унапређење рационалног пчеларства, тим пре што сав произведени мед може богато да се уновчи на бањском тржишту у току бањске сезоне.“

Као живи примери за унапређење рационалног пчеларства овога краја наводи да је у своје време постојала у Трстенику пчеларска подружина али је после кратког века остала само у сећању... У Врњачкој Бањи постојао је низ година, па и дан-данас, врло активно дејствује као примарни, рационални велепчелар Г. Вељко Стижанин – или како то гласи на његовој рекламној фирми: “Практична пчеларска школа”.

“По административној подели срез трстенички налази се између суседних срезова са којима становништво вазда има додира који располажу са организованим пчеларским подружинама као: Крушевачка пчеларска подружина, Јагодинска пчеларска подружина, Шумадијска пчеларска подружина у Крагујевцу. У Краљеву постоји већ 50 година пређе Ратарска и сад Сточарска школа и за планско газдовање, а поврх свега овога постоји и Среска пољопривредна економија”.

Па ипак, човек мора да жали како пчеларство не само да веома слабо креће напред - већ је у застоју, па и опадању - и поред свију услова за развијање и унапређење међу сеоски земљораднички сталеж овог краја...”

Овај случајни хроничар пчеларства у трстеничком крају оставио нам је и податак да су од модерних кошница тада (1933. године) највише у употреби код сељака Српска полошка почетна кошница А-Ж.20х40 - сасвим ређе Ј-Ж . 26х27 па су оба ова система потискивана „Даданблатком“ која је прилично омиљена у овом крају, а има изгледа да је заслуга за увођење Даданблатовог система г. Вељка Стижанина, пошто он пчелари већином са овима.

Стање у пчеларству трстеничког краја у то време није баш онако поразно каквим га види површни посматрач са стране, привремени бањски гост. Поједини пчелари у селима су 1920. године почели сами да праве неку врсту кошница са покретним саћем: направили би обичан дрвени сандук различитих димензија, у сандук би ставили дрвене летвице као сатоноше да би пчеле на њима изградиле саће.

Из Велике Дренове се у Пчелару 1928. године јавља Милан П. Милосављевић и саопштава да је пре четири године покушао да се бави пчеларством али због неискуства и незнања никако у томе није успевао, све док се није обратио за помоћ Пчеларском друштву у Београду. Они су му саветовали да се учлани у њихово друштво, упутили му основне савете како да пчелари и послали му књигу „Пчеларство“ Јована П. Јовановића и један Пчелар. Милосављевић каже да је сам правио кошнице и да 1927. године има 3 вршкаре, 2 полошке и 7 кошница са једнаким плодиштем и медиштем. Године 1930. јавља да у кошницама има 16 друштава.

У Медвеђи Аврам Градиштанац почиње да прави и продаје кошнице, у Пољни учитељ Александар Бркић спрема нове кошнице, у Омашницу и Рибник долазе млади учитељи који се спремају да одмах почну да пчеларе на рационалан начин, а на том путу су већ и многи други пчелари. То доноси и добре резултате. На Свесловенској изложби пчеларства у Прагу 1927. године учествовале су све словенске земље познате у свету по развијеном пчеларству. И Србија је учествовала на тој изложби са знатним бројем излагача од којих је 28 награђено златном медаљом, а посебно је награђена подружница из Крушевца.

Златном медаљом награђен је пчелар из Трстеника Милан Петрашиновић.

Из Крушевца су златну медаљу добили пчелари: А. Дакић, Јулка Арамбашић, Ђока Дреновац и Коста Илић.

Божидар Златковић, млади учитељ и пчелар у Омашници, учествује на Видовданској пчеларској и пољопривредној изложби у Крушевцу где је изложио безакохолно вино од меда у флашама. То је био запажени експонат.

Подаци до којих се могло доћи из разних извора (часопис Пчелар, сећања најстаријих живих пчелара из овог краја као и сећања потомака старих пчелара) говоре да се процес увођења рационалног пчеларства одвијао споро и опрезно и у различитом обиму и брзини у појединим срединама. У преласку на рационално пчеларство предњачили су пчелари у Трстенику, Рибнику, Стопањи, Медвеђи, Пољни и другим местима.

Тај процес су носили људи, пчелари, са мањим или већим пчелињацима али пуни љубави за пчеле и пчеларство. То су

пионири замене вршкаре (трмке), дрвеном кошницом са покретним саћем као модернијим стаништем за пчелиње друштво, примереном новим временима и новим схватањима о пчеларству.

У покушају да означимо те пионире модерног пчеларства по насељима трстеничког краја свесни смо неправде коју чинимо према њиховим савременицима и саборцима, које је нажалост, време у њиховим селима и Трстенику прекриво заборавом, али више података о њима нисмо пронашли.

Ови пчелари, које условно називамо пионирима рационалног пчеларства у трстеничком крају и прича о њима, осветљавају тек део процеса потискивања трмке (вршкаре), о којој се може и мора говорити са дубоким поштовањем за њену племениту улогу у опстајању и развоју пчеларства и увођења савременије кошнице са покретним саћем. Као озбиљан почетак тог процеса у трстеничком крају може се означити време од 1920. године.

ПЧЕЛАРСТВО НАСЕЉА НА ПАДИНАМА ГЛЕДИЋКИХ ПЛАНИНА

Насеља Горњи и Доњи Дубич, Планиница, Лободер, Лозна, Угљарево својим географским положајем ослањали су се на манастир Љубостињу и друге хришћанске богомоље чији су остаци пронађени на овом подручју. Отуда је поред осталог и пчеларство било, за оно време, развијено и одржавало се као важна привредна делатност током читаве историје постојања ових насеља. Атари ових села налазе се на падинама планинских коса и кланаца Гледићких планина од долине Западне Мораве до, скоро, Самара и Смрдана.

Насеља Горњи и Доњи Дубич помињу се у периоду између 1804. и 1822. године. На попису извршеном 1822. године установљено је да је Горњи Дубич тада имао 9 домова са 87 становника, а Доњи Дубич 8 домова са такође 87 становника.

Ослањајући се на народну традицију пчелар Велимир Обрадовић из Доњег Дубича забележио је да су први становници ових села одмах по насељавању почели да се баве пчеларством. Тако су отсецали шупља стабла – пањеве са ројевима пчела и доносили их у своја дворишта. Онда су почели да праве трмке и

са њима пчеларили скоро читав век. За пчеларство су постојали идеални природни услови а и доста пчеларског знања и искуства стеченог у манастиру Љубостињи и његовој околини.

Сељаци су имали потребе за медом и воском које су углавном трошили у сопственим домаћинствима те је скоро свака, а нарочито „боља“ кућа имала бар по неколико трмки са пчелама. Било је домова који су имали и понеки мало већи пчелињак.

Велимир Обрадовић бележи причу Милана Миловановића који потврђује да се овде све до 1920. године пчеларило искључиво у вршкарама.

После 1920. године пчелари су почели да сами праве дрвене сандуке разних димензија и да у њих, као сатоноше, стављају дрвене летвице не би ли пчеле на њима изградиле саће.

Прве праве, модерније, кошнице овде су се појавиле тек после Другог светског рата и то истовремено у Доњем и Горњем Дубичу. Први је са њима почео да ради Радоје Вукашиновић (рођен 1890. године) из Доњег Дубича. Одмах после њега трмке су заменили Живан Обрадовић (рођен 1895. године) и Мијаило Ристић.

У Дубичком реону од давнина су били познати као добри пчелари: отац Владислава Радоичића, деда Зорана Обрадовића, стриц Богомира Вукашиновића, чији су потомци наставили да се до данашњих дана баве пчеларством.

У Горњем Дубичу познати стари пчелар био је Драгић Милетић. Пчеларством се бавио, вршкарама, све од 1910. године до смрти, а наставио је његов син Живадин.

Од старијих пчелара у Горњем Дубичу помињемо Лашу Петровића, бавио се пчеларством око 1935. године, а наставио је његов син Бора Петровић. Нешто између био је Радисав Лазаревић (око 1938. године) као и Миленко Ристић (1946) а наставио његов син Богољуб. Спасојевић Радомир био је пчелар почетком Другог светског рата, Првослав Павловић око 1946. године. Млађи су Радашин Спасојевић, Драган Јевтић, Владислав Спасојевић, Љубивоје Јевтић.

Локација села Угљарево и Лозна увек је обезбеђивала добре природне и остале услове за бављење пчеларством. И у овим селима свака мало боља кућа у прошлости је имала бар по неколико

вршкара са пчелама. Угљарево је 1822. године имало 47 домова са 310 становника, а Лозна 41 домаћинство са 254 становника. У попису од 1804. године нема Лозне и Угљарева.

Међу првим пчеларима Угљарева помиње се Петар Симић, син Симе Антонијевића - Јовановића. Он је своје пчеларско умеће пренео на сина Велимира - Мицу, рођеног 1882. године. Умро је 1977. године. Остао је у причама као човек који је ишао по селима у време “убијања” пчела и цабе узимао ројеве које би пчелари убили приликом вађења меда из вршкара. О њему су подаци непоздани јер се у неким селима помиње да је имао 200 друштава, негде да је имао чак 350 друштава, а вероватно је најреалнија прича да је имао око 70 друштава. Био је познати пчелар у трстеничком крају.

Радоје Петровић је у Угљареву имао пчелињак са 140 друштава и био је познати пчелар. Његов син Милета је био још чувенији. Радојев братанац Љубодраг-Љуба је такође био изузетан пчелар.

Познати пчелар из овог подручја био је Драгутин Прокић (1895-1947.). Он је имао пресу за прављење сатних основа и њом вршио услуге пчеларима из читавог трстеничког краја. Доста старијих пчелара говоре да су се овом врстом услуга бавили искључиво Прокићи из Угљарева. Други их демантују подацима о појединим пчеларима у више села трстеничког краја који су двадесетих и тридесетих година прошлог века имали сопствене пресе за восак. И Драгољуб Савић из Угљарева са око 150 друштава убрајао се (и сада) у значајне пчеларе овог краја.

И Лободер се као насеље појављује тек у попису извршеном 1822. године, са 11 домова и 102 становника. Овде су природни услови за живот пчела били повољни. Пчеларство је било породична традиција породице Радовановић. О томе сведочи деведесетогодишњи Радош.

Каже да су се у доба његовог детињства његови стричеви увелико бавили пчеларством, са вршкарама. У породици је био обичај да се пчеле не деле када се поделе браћа, већ остају у заједничком пчелињаку. Прве кошнице са покретним саћем, 7 комада, направили су 1931. године. Кошнице су биле типа ДБ. То су биле прве такве кошнице у Лободеру и са њима је започет процес замене вршкара модерним кошницама.

И у Лободеру први становници су пчеларење започињали доношењем шупљих стабала са пчелињим друштвима из шуме у кућно двориште. Ројеве су проналазили у природи пратећи лет пчела од извора и потока до њиховог станишта.

Кошнице су тада (1931. године) правили Милан Петровић из Рајинца и Ракић Јовановић а за главног мајстора важио је Живота Вукадиновић из Божуревца.

Радовановићи су, може се рећи, пчелари од заната. Од четво-рице браће: Радош, Владимир, Светислав и Жарко „главни“ пчелар је био Светислав и ако је био трећи по рођењу. Сви су наставили да се баве пчеларством а Светислављев син Радмило „Цига“ посветио се искључиво пчеларству. Данас има пчелињак са око 120 кошница.

Радош Радовановић рођен је у Лободеру 1919. године. Пчеларством су се бавили сви у његовој фамилији па је и он у најранијој младости почео да помаже старијој браћи у раду око пчелињака. Године 1925. имали су 15 трмки а 1931. године прешли су на рад са Даданблатовим кошницама, имали су 15 друштава. Затим су увећавали пчелињак узимајући ројеве од пчелара који су се спремали да их убијају. Једне јесени Радош и његова браћа су тако сакупили 50-60 пчелињих друштава. Из Лободера за ројеве су ишли у Рајинац, Шљивицу, Каленићки Прњавор, Надрље. Радош и његова браћа сарађивали су са Српским пчеларским друштвом и добијали су редовно часопис *Пчелар*. Из Лободера је отишао пре 40 година када су деца пристигла за школовање. У Врњцима је купио плац, направио скромну кућу, школовао децу, и они су отишли својим путевима, али не далеко, у Трстеник и засновали своје породице. Са Лободером је трајно везан. Тамо му је све време пчелињак, тамо му је родно огњиште, тамо су му рођаци, пријатељи и комшије. Тамо су му успомене. У Лободер одлази често и радо. Радо прича о својим пчеларским искуствима и експериментима. Каже да се на подручју Лободера вароа појавила 1982. године, значи две-три године након што се код нас уопште појавила. Тада је имао 87 пчелињих друштава а вароа му је уништила 20 друштава.

Године 1946. први пут Радош је уочио да се појавила у овом крају европска куга (трулеж). Од ове напасти лечио је пчеле јаком љутом ракијом и кречом. Каже да је то био користан експеримент.

Радош је одиграо значајну улогу у развоју пчеларства у Лободеру и околини. Заједно са свим пчеларима из његове фамилије.

Јовановић Живојин, садашњи пчелар, из Лободера каже да је љубав према пчели и пчеларству наследио од свога оца који је успешно пчеларио са вршкарма.

У Лободеру је породичну пчеларску традицију наставио Милан Милићевић, дипломирани машински инжењер. Пчелињак је наследио од оца Радојка (Милетић) који је опет, љубав и пчелињак наследио од свог оца Милића, а овај од свог оца, у ранијем времену.

Од познатијих старијих Лободерских пчелара треба поменути још и Милетић Радојка, Милетић Милића, Милетић Срећка, Миленковић Живојина, Димитријевић Живојина, Милетић Радосава и Живковић Радосава.

Средњој генерацији припада признати пчелар из овога села Радојко Николић.

Радојко Николић у пчелињаку манастира Љубосиња

Колико се једна породична традиција може дуго одржавати и изборити међу потомцима сведочи пример Богдана Васиљевића из Планинице.

И Планиница се као насеље у пописима појављује 1822. године. Имала је 18 домова и 158 становника. Пчеларство је овде имало историјски пут као и у осталим селима овога краја.

Богдан је рођен 1894. године. Завршио је четвороразредну основну школу. Учествовао је у Првом и у Другом светском рату. У селу је био угледан и добар домаћин и пољопривредник. Једно време је био председник Љубостињске општине.

Пчеларством је почео да се бави после Првог светског рата када је од оца Тасе наследио десетак вршкара (Таса је био дугогодишњи и за ондашње прилике добар пчелар). Богдан је вршкаре заменио кошницама (Даданблатове) и одржавао је пчелињак од двадесетак друштава који се налазио у дворишту куће у Планиници.

Доста је садио багрем. Умро је 1975. године.

Од њега је наследницима остала дрвена центрифуга за мед ручне израде и ручна преса за саће, као и ступа – дрвена направа за цеђење воска из восковарине.

Стара преса за восак, власништво фамилије Васиљевић из Планинице

Имао је четири сина. Пчелињак је после њега преузео Раде (Рака) који је повећао број пчелињих друштава у кошницама на око 50. И син Јанко се бавио пчеларством али у мањем обиму. Рака је био добар пчелар. Као такав је био познат у трстеничком крају. Добитник је признања „Златна пчела“. Ракин син Стеван се такође бавио пчеларством а од њега је наставио његов син Богдан, Боки. У новије време из ове фамилије појавио се још један млад, напредан и амбициозан пчелар. То је Мирослав који живи у Грабовцу а пчелињак му је у Планиници, на породичном имању. Он је Богданов унук по сину Радошу.

Међу пионирима пчеларства у Планиничком крају је и Милан Јовановић који је двадесетих година прошлога века имао десетак вршकारа и за ондашње прилике постигао солидне резултате. Пчелињак је наследио син Станојло али је вршкаре заменио са кошницама тек 1947. године. Иначе, Станојло се солидно опремио за обављање пчеларског посла: имао је ручну пресу за прављење сатних основа и центрифугу за мед. За цеђење воска направио је цедиљку од тежињавог платна и дрвених летвица која је добро и корисно служила.

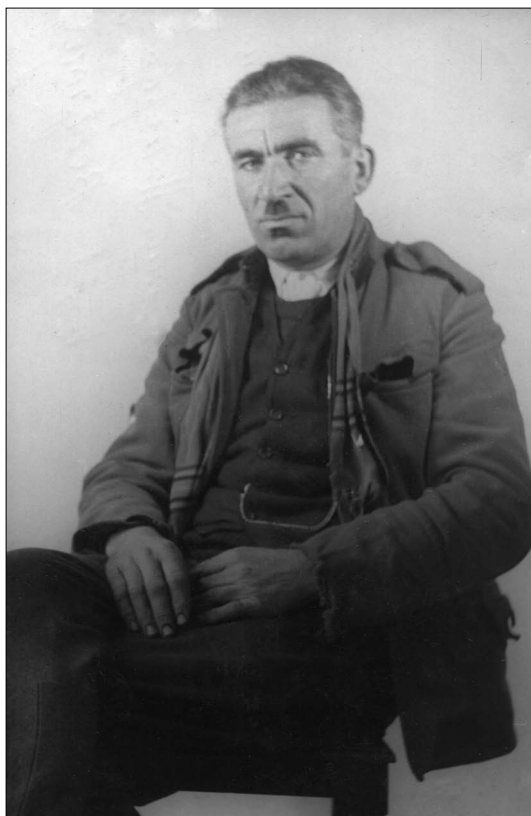
Стари пчелари у Планиници били су и Аксентијевић Мирослав, Вукосављевић Станимир, Лукић Александар, Витомир Недељковић, отац Станислава Николића и др.

МЕДВЕЂА И МИЈАЈЛОВАЦ – РАСАДНИЦИ ДОБРИХ ПЧЕЛАРА

У време преласка на рационално пчеларство Медвеђа је била важан пункт око којег су се окупљали многи пчелари са овог подручја, али и из других насељених места. Медвеђа је доста давно била једно од највећих села у Србији, била је седиште општине, имала школу и цркву, развијен привредни живот, вредне, напредне и богате сељаци који су прихватили новине у свим областима, па тако и у пчеларству.

Међу првима који су учествовали и дали допринос увођењу рационалног пчеларства, свако на свој начин, помињемо Аврама Градиштанца и неколико учитеља.

Аврам је био отресит и предузимљив сељак. Као пчелар разумео је суштину модерног – рационалног пчеларства и почео да примењује његове методе. Осетио је да нов начин пчеларења захтева прављење дрвених кошница, прављење вештачких сатних основа, неке нове поступке код пресељавања пчела из вршкаре у кошницу и др. И да онај који то уме да направи и уради може да оствари зараду. И тако Аврам почиње да гради и продаје кошнице а пчелари, најпре из радозналости, почињу да купују по једну-две. То је и са ширег становишта био користан посао. Вршио је Аврам и друге услуге за којима се указивала потреба у процесу увођења рационалног пчеларства.

Аврам Градишанац

Из Медвеђе је потекао и учитељ Јездимир Милојковић - Језда. Ту је стекао права пчеларска знања и радио на рационалном пчеларењу да би као учитељ у Јасиковици, са животном сапутницом Надом, основао велики, уређен и стручно одржаван пчелињак. И Јездин пчелињак је био угледни објекат за пчеларе тог дела трстеничке општине а многи мештани, поготову његови и Надини ђаци, постали су, вођени њиховим примером и поукама, добри пчелари.

Случај је хтео да се већ тада (око 1932. године) за Медвеђу веже млади учитељ из Омашнице Божидар Златковић. Супруга му је била из Медвеђе из велике породице Јаношевић, па су често одлазили у Медвеђу и сарађивали са Аврамом и другим пчеларима.

Божа сведочи да је и тадашњи месни учитељ у Медвеђи имао две нове, лепо сређене кошнице са пчелама.

Божа је у Омашници био врло активан учитељ и засновао је пчелињак од 40 кошница. Касније је овај пчелињак преселио у Медвеђу, на имање рођака своје супруге, Јаношевића. У Медвеђи је пчелињак имао 58 кошница.

Као напредне и познате пчеларе тог времена у Медвеђи помињемо и Момира И. Ковачевића, Ђорђа Максимовића, Тихомира Вељковића, Миливоја Дубљанина, Александра Јовановића, Младена Јевтића, Тодора Веселиновића, Радоја Ђ.Ковачевића, Радоја Ђ.Бајића, Милана Б.Топличића, Радослава Градиштанца, Живојина Здравковића.

СТАРИ ПЧЕЛАРИ ИЗ МИЈАЈЛОВЦА

Мијајловац је као насељено место настао 1822. године, када је имао 20 домова и 192 становника. То је велико и напредно село, а фамилија Петрашиновића бројна, разграната, пуна школованих, вредних и предузимљивих људи. Има их свуда, и свуда су успешни.

Отуда је и природно да и о пчеларству, оном када се окретало напуштању примитивног, а прихватању модерног, рационалног, разговарамо са једним од најстаријих Петрашиновића, актера тих догађаја.

Радосав Л. Петрашиновић рођен је 1909. године и овде је провео живот дуг скоро цео век. Упркос одмаклим годинама Радосав је виталан (разговарано: 18.02.1999. године), служи га памћење, ум му је бистар.

Каже да је у његовој породици пчеларство заступљено још од почетка прошлог века. И не само код Петрашиновића. Тако је настављено и касније, па је, на пример, само у горњој половини села до појаве варое – 1985/86. године имало преко 300 пчелињих друштава. А онда се слика изменила.

Отац и стриц имали су у време Првог светског рата доста (40-50) друштава у вршкарама али су немачки окупатори то уништили узимајући мед. Радосав каже да су и неке комшије из села тада наносили штету пчелињаку.

Радослав Пејрашиновић

Неколико друштава у Гузјаку је преживело, као и једно на плацу где им је сада кућа и од тих друштава су наставили да пчеларе одмах након Првог светског рата. У овом крају до 1932-1933. године није било кошница са покретним саћем, већ су пчеле гајене искључиво у вршкарама. Тада (1932/33) у Медвеђи је Аврам Градиштанац већ био познат пчелар, па је поред осталих

пчеларских послова и услуга које је, за паре, вршио пчеларима почео да прави и кошнице (ђерзонке, конгресовке). Отац и стриц су купили по једну кошницу и од тога је почео њихов пут ка модерном пчеларству. Био је то пример и другим пчеларима у Мијајловцу. Међу онима који су брже прихватили новину био је добар пчелар Рака Ђорић, као и Радосављевићи Лаза, Ђурђе и други.

Радосав је наследио пчелињак од свог оца а пчеларио је на начин како се у тим временима у овом крају иначе радило. Било је ту и неких малих специфичних вештина око појединих пчеларских послова, провере квалитета воска и меда, израде пртених цедиљки за цеђење меда, неких специфичних обичаја (петком се није радило са пчелама, ватра се није давала из куће по заласку сунца, на први Божић се свака кошница поливала са мало воде али искључиво са извора, никако из бунара или потока и реке). Уз помоћ шлосера ручно је направио прву центрифугу за мед.

После Другог светског рата, сећа се, Радосав, једно време је у атару Мијајловца сејан сунцокрет (плански), показало се да је био богата пчелиња паша, чак и у години када од багрема није било користи.

ПОД ОКРИЉЕМ БЛАГОТИНА

Није случајно Кнез Лазар испод Благодина, у Милутовачком и Дреновачком крају, као што је већ описано, имао толико великих пчелињака, о чему сведоче топоними, око Пољне, Лазаревца, Милутовца, Мале Сугубине. Овде је од давнина бујао живот праисторијских народа, као и народа у каснијим раздобљима. Њима пчеларство сигурно није било страно, а природни услови за гајење пчела су били идеални.

Једна друга легенда о постанку имена Милутовац вели да је у основи имена села мушко име Милутин, који је био мештанин и највештији пчелар и старешина пчелара у кованлуку Кнеза Лазара. По њему је селу дато име Милутовац.

Са познатим старим пчеларом из Пољне, Љубом Димићем, пратимо по нешто из богате пчеларске историје овог занимљивог дела трстеничког краја.

*Жива историја пчеларства
исход Благошина: Љуба
Димић данас у кругу
породице*

Љуба каже да је најстарији пчелар у Пољни до кога су допирала сећања његових предака био Андреја Парађанин. Постоје наговештаји да је Андреја као познат пчелар и богат човек био учесник Оснивачке скупштине на којој је 31. октобра 1897. године основано Српско пчеларско друштво са седиштем у Београду.

У Пољни живи прича да је Андреја 1884. године основао и био први председник пчеларског друштва у Пољни и да је већ тада почео да пчелари са кошницама са покретним саћем. Ова прича има основ у томе што је у Београду 1869. године основано Српско пољопривредно друштво међу чијим оснивачима су били и др. Јосиф Панчић, Чедомир Мијатовић и други. Задатак друштва је био да у народ шири савременија корисна знања и методе рада у пољопривреди, предавањима, курсевима и слично, укључујући и пчеларство. Током 1872. године оснивају се „подружине“ друштва у Чачку и Шапцу, а затим и у другим местима, 1883. године почео

је да излази „Пољопривредни календар“. Таква активност Српског пољопривредног друштва, није вероватно, могла да заобиђе богату Пољну и предузимљивог Андреју Парађанина. Може се основано претпоставити да је он био оснивач и први председник „подружине“ Српског пољопривредног друштва у Пољни 1884. године. Од напредног а остарелог пчелара након Првог светског рата око 1925. године пчелињак је преузела и старала се о њему његова ћерка Дара. Остала је у сећањима старих Пољанаца да је знала пчеларски занат и да је за то доба најсавременије пчеларила. Године 1945. пчелињак је престао да постоји.

Момир Бркић-Моша је још један од родоначелника пчеларства Пољне у време када се примитивно пчеларство постепено повлачило испред рационалног. У његовој фамилији његови преци пчеларством су се бавили више од 150 година. Моша је пчеларио са вршкарама и у тим условима важио за доброг пчелара. Како није имао мушког наследника за зета је довео у кућу Милована Радивојевића. То је било после првог светског рата. Милован је већ био пчелар па је до 1925. године вршкаре заменио кошницама са покретним саћем (Даданблатовим). Одмах је купио пресу за вештачко саће са којом је вршио услуге пчеларима из ближе и даље околине.

У Пољанској пчеларској историји светло место припада младом пчелару, учитељу, ентузијасту Александру Бркићу. Живео је само 26 година и оставио светао траг у пчеларству. Александар Бркић Сана је умро 1936. године. До тада је стигао да формира око 30 друштава у Дадан-Блатовим кошницама, да пише у „Пчелару“ и буде члан српског пчеларског друштва. Објављивао је чланке којима је критиковао тадашње нерационалне пчеларе и заостало пчеларство, писао о својим искуствима и експериментима. Због тих чланака у Пољни је остала прича да је Сана писао књиге о пчеларству. Његови родитељи су, док су могли, бринули о пчелињаку али је са њима нестао и пчелињак, осим једног друштва које се на невероватан начин одржало читавих 40 година по његовој смрти. Пољански пчелари су то сматрали неким тајанственим знаком.

Часопис „Пчелар“, у броју 3 из 1936. године, објавио је поводом смрти Александра Бркића некролог:

“Угасио се један млад живот пун љубави и воље да радом допринесе добру свог народа. Умро је 22. фебруара у 10 часова пре подне у Пољни одличан учитељ и пчелар, члан нашег друштва и сарадник “Пчелара” Александар Бркић у 26 години живота, оставивши за собом жену, синчића од 5 месеци, оца, мајку, брата и сестру. Његова смрт је тежак губитак како за несрећну породицу тако и за цео наш пчеларски покрет, коме је он посвећивао много слободног времена. Ожалошћеној породици изјављујемо најискреније саучешће у великом болу. Молимо Свевишњега да његовој доброј души да рајско насеље. Вечан му помен међу нама.”

Станисављевић Јездимир, пчелар из Пољне, каже да је отац његове бабе, Мола Симић био пчелар и да је од 1890. године па до своје смрти радио са вршкарама.

Међу најпознатије и најстарије пчеларе у Страгарима спадају неколико њих из породице Божица Милетића који је и сам пчелар. Његов деда је пчеларио до самог почетка XX века, наставио је његов отац, па Божин до данашњих дана.

Љуба Димић је забележио како су се некада сналазили пољански пчелари. Држава је, каже Љуба, некада помагала пчеларима дајући им шећер за прихрањивање пчела по повлашћеним ценама. Тако су око 1925. године пчелари преко Српског пчеларског друштва добијали шећер за пчеле по цени од 3,5 динара а у продаји је шећер коштао 13 динара. Да би спречили да добијени шећер пчелари користе у друге сврхе у пчеларском друштву су шећер мешали са дрвеним ђумуром, али су се пчелари снашли. Сипали су воду у шећер, а ђумур би као лакши испливао на површину а они би користили шећер као конзумни. Али је и за то нађен лек. Уместо ђумура шећер је мешан са млевином љутом паприком коју је било немогуће одвојити од шећера. Тако је престала злоупотреба шећера намењеног за исхрану пчела. У Малој Дренови је на самом крају XIX века и почетком XX века као учитељ радио поменути Станислав Спасић. Њему припадају заслуге за ширење и напредак пчеларства у читавом овом крају. И за прихватање идеја рационалног пчеларства од стране пчелара Мале Дренове, Сугубине, Божуревца, Риљца. На овом подручју су иначе увек постојали добри услови за гајење пчела. Познати су били многи стари пчелари, а међи њима су деда Десимира Николића и отац Мирослава Ерца који су наставили пчеларску традицију својих предака.

Покрет прихватања рационалног пчеларства, није, разуме се, заобишао ни Великодреновски крај. Листајући пчеларску литературу из прве трећине прошлог века налазимо дописе Милана П. Милосављевића у којима он саопштава сопствена искуства на заснивању и ширењу пчелињака снабдевног кошницама са покретним сањем. Пише он о својим напрезањима да се уврсти у ред добрих пчелара, о остварењу тог циља, а другим пчеларима преноси своја искуства и савете.

Пчелар Мирослав Левићанин нам саопштава да је његов прадеда Љубомир Цветић, од почетка прошлог века и између два светска рата био успешан пчелар, али са вршкарама.

И Душан Обрадовић из Велике Дренове, отац добрих пчелара Драгослава-Госе и Вука, био је познат пчелар између 1927. и 1942. године. Радио је са стандардним кошницама, истог плодишта и медишта.

ПЧЕЛАРИ И ПЧЕЛИЊАЦИ У ТРСТЕНИКУ

Трстеник је на почетку XX века био типична србијанска паланка у постепеном успону, природни и административни центар овога краја. Већи број Трстеничана од давнина се бавио и пчеларством, као успутним занимањем, ради, пре свега, задовољавања потреба свог домаћинства у меду и воску.

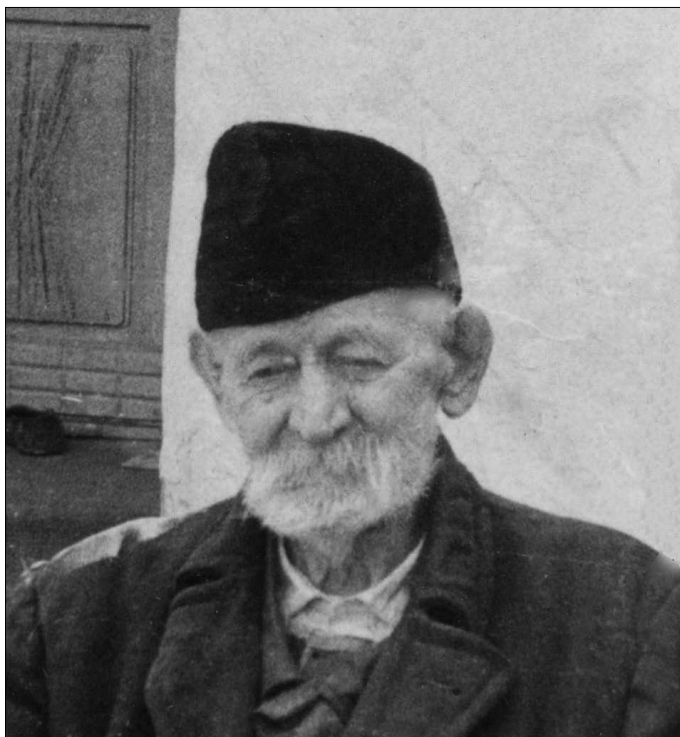
Пчеларили су на исти начин, као што се то радило на пчелињацима у црквама и манастирима и сеоским домаћинствима, радили са вршкарама а постепено су прелазили на кошнице са покретним сањем. Пошто су сви у Трстенику имали породичне куће са већим двориштима и засађеним цвећем, разним воћем и баштама пчеле су држали у близини куће, а само по неко на имању у близини Трстеника.

Бољи пчелари су, по правилу, спадали у ред имућнијих и угледнијих домаћина, трговаца, занатлија, чиновника. Они су брже од других прихватили новине рационалног пчеларства, и први су долазили до сазнања да за крупније кораке у развоју пчеларства треба да се међусобно удружују и испомажу.

Такви су били: Бранко Бранковић, Миодраг Милосављевић, Милош Марковић, Драгомир Б. Јанковић, Стојан Антић, Добросав

Ђурић, Славко Петровић, Стојанка В. Радосављевић, Јован Павловић, Милутин Ђ. Стефановић и други.

Међу приметнијим трстеничким пчеларима тог доба помињу се: Петар Стојановић, Љубомир Томашевић, Теодор Петковић, Павле Мазанко, Сава Ракочевић, Миодраг Милетић, Милорад Милутиновић, Милан Милутиновић, Благоје-Блажо Антић, књижевник, Живота Павловић, опанчар, Александар Павловић, опанчар, Хранислав-Хране Петровић, Миодраг Милосављевић.

Стојан Антић

Има података да су трстенички пчелари, и пре званичног удруживања и организовања (ортакљук, подружница), међусобно сарађивали, позајмљивали алат и прибор, ројеве, мењали искуства, помагали у раду на пчелињацима. Стојан Антић је ишао још даље. У часопису „Пчелар“ вредно је писао и објављивао чланке о скоро свим актуелним и занимљивим питањима и проблемима из области пчеларства у трстеничком крају, али и од ширег значаја.

У плејади трстеничких пчелара из доба прихватања и развијања рационалног пчеларства запажени су били Стојан Антић и Добросав Ђурић.

ПОЧЕТАК РАДА СА КОШНИЦАМА У ОМАШНИЦИ

У историји пчеларства трстеничког краја Омашници припада значајно и занимљиво место.

Овде се у другој половини осамнаестог века из Павлице код Рашке доселио предак Гмитар, а од њега настала породица Антић, која је имала запажену улогу у овом селу, а касније и у Трстенику.

На попису извршеном 1859. године двојица Антића имали су пчеле: Јован 3 а Никола 6.

Димитрије је дуго био председник села. У Српско-турском рату био је командант батаљона трстеничког и народни посланик у више мандата.

Живојин (Жика) био је годинама председник села Омашнице, а у једном мандату (1928. године) и секретар Скупштине Окружја крушевачког.

Стојан је био иницијатор за оснивање земљорадничке задруге за села Омашницу, Голубовац, Тоболац и Велуће и то је била трећа по реду (1899.) основана задруга у Србији (Враново, Велика Дренова). Био је иницијатор за отварање школе у Омашници. Основао је виноградарску задругу. Он је у Омашницу 1912. године донео први шпорет, као и неке савршеније пољопривредне справе (копачица, сејалица, гвоздени плуг). Стојан Антић је руководио задругом а био је и уредник њеног листа *Вредан задругар*.

У Омашници су се тридесетих година прошлог века срели предузумљиви човек и пчелар Стојан Антић и млади учитељ Божидар Златковић, који је распоређен да службује у овом месту. Учитељ је помагао Стојану око послова у задрузи а Стојан је код Боже запалио искру љубави за пчеле и пчеларство. А онда су отишли свако својим путем, али су до краја живота оба остали пчелари. И то – добри пчелари.

Породица Стојана Антића се из Омашнице 1920. године преселила у Трстеник. Пресељен је и пчелињак из Омашнице, а Стојан се запошљава у среској финансијској управи, као ликвидатор.

Божа Златковић је рођен 1910. а умро је 2000. године. Сведочи да до 1933. године у Омашници није било кошница са покретним саћем. Пчеларило се искључиво са вршкарама (трмкама). Прва пчелиња друштва у кошницама формира Божа 1933. године.

Пошто су сељаци у Омашници имали мали број друштава и нису их продавали Божа је у Риђевштици купио три друштва у трмкама и донео их, са школским послужитељем, у Омашницу. Без искуства у раду око пчела они су трмке увиле у некакве тканине и тако их донели, али прилично оштећене. Срећом, матице су преживеле. Онда су пчеле пренете у Медвеђу где је учитељ купио три кошнице од Аврама Градиштанца који је кошнице правио и продавао. Платио је по “пет банке” да му Аврам пресели пчеле из две вршкаре у кошнице. Божа каже да је саће из вршкаре отсецано па стављано у рамове у кошници и увезивано рафијом.

За Божом су пошли први Здравковић Милан и Стевановић Ранко.

Божа је на основу дугогодишњег пчеларског искуства дошао до неких сопствених закључака из ове области: „... и од најгорег пчелара можеш научити дивне ствари“... или, „пчеле не воле маље и више убадају пчеларе који имају маљаве руке“.

Као нарочито плодну пчеларску годину помиње 1934. када су он и његова супруга три пута узимали мед из кошница.

Радио је са Даданблатовим (са спратом) и са полошким кошницама.

Био је члан пчеларске подружине у Горњем Рибнику и активно је учествовао у њеном раду. Редовно је пратио „Пчелар“ и другу пчеларску литературу.

Са поносом наглашава Божа да од његових нуклеуса потиче велики пчелињак од 300 кошница, који је власништво професионалног пчелара Зорана Ковачевића, у Гроцкој.

Пчеларску каријеру у трстеничком крају завршио је на свом пчелињаку у Медвеђи, формираном на имању Јаношевића од којих потиче његова супруга. У овом пчелињаку било је око шездесет кошница са пчелама.

Божа каже да су пре њега, и у његово време, у Омашници били пчелари Милан Здравковић, Ранко Стевановић.

Божа се својевремено преселио да са породицом живи у Краљеву, где је до задњег дана био веома поштован и уважаван.

Тридесет година пре смрти био је један од оснивача Друштва пчелара у Краљеву, у чијем раду је активно је учествовао до дубоке старости. У једном мандату је био председник Друштва а више пута је био члан Председништва. За рад у пчеларству добио је признање: Заслужни пчелар.

Живојин-Жика Петровић из Трстеника, родом из Доње Омашнице, прича да су се од давнина, у његовој породици, пчеларством бавили његов прадеда Милош Петровић, од Милоша је наследио његов син Светозар, а од Светозара син Радован (Жикин отац). Милош и Светозар су се пчеларством бавили са вршкарама и постизали су мале приносе. Тек је Радован 1935. године, када је наследио пчелињак вршкаре заменио кошницама типа Даданблат и са њима имао веће приносе. Радовану је помагао искусан пчелар, учитељ Божа Златковић, а читао је и часопис Пчелар.

Миограј - Мики Петровић

Пчеларством је наставио да се бави Радованов син Живојин -Жика са својим сином Миодрагом и унуцима Бојаном, Дејаном и Ненадом.

У Голубовцу је познат пчелар био Петар Милутиновић, а у Доњој Омашници и Јанко Антић и Миодраг Брашић.

СТОПАЊА И СТАРИ ТРСТЕНИК

Стопања је у прошлости, као велико и напредно село са повољним географским положајем (путеви, железничка пруга итд), богатом историјом и вредним народом, била центар овога краја, смештеног између Трстеника и Крушевца. И у пчеларству су пчелари Стопање, Старог Трстеника, Бресног Поља, Тоболца, Велућа, Риђевштице, обе Омашнице били упућени једни на друге, сарађивали, и измењивали искуства.

Познатији пчелари из времена прихватања рационалног пчеларства били су: Ранђел Глицић, учитељ у Старом Трстенику, Љуба Аранђеловић, Миљојко Величковић, Станимир Живановић, Милета Савић, Драгомир Живановић, Ђорђе Ђокић, Аврам Ристић, Душан Глицић, Божидар Смиљковић, Љуба Ћеличанин, Милан Стјеповић, Обрен Лазовић.

У овом крају снажан утицај у смислу ширења и унапређивања пчеларства имао је манастир Велуће у којем је пчеларству увек посвећивана велика пажња.

У Велућу је живео и бавио се пчеларством Божидар Смиљковић. Рођен на половини прошлога века а умро је 1946. године у деведесет петој години живота. Он је радио само са вршкарима и на примитиван начин, али је љубав према пчеларству развио код свог унука Момчила Смиљковића, дугогодишњег познатог пчелара, дипломираног правника, помоћника директора дома здравља у Трстенику. Момчило каже да су у Велућу старији пчелари од њега били Мишо Ерић и Милоје Стевановић, а нешто млађи био је Љубивоје С. Цураковић-Врцко.

Момчило Смиљковић

Као познатијег пчелара тога доба у Округлици помињу Милутина Обрадовића.

Било је у Стопањи и околним селима у то време, а и касније, доста пчелара. Нарочито су просветни радници били вредни пчелари, а неки су у задњим деценијама прошлог века постали веома познати по пчеларству (Милан Стјеповић, Жика Ђурић, Ранђел Глицић, Милија Стевановић, Миломир Ћосић). И трговци Јездимир Богићевић и Љубодраг Ћеличанин из Старог Трстеника спада у вредне и познате пчеларе. Љубав за пчеларство пренео је Љуба на сина, доктора Милорада Ћеличанина који се активно бави пчеларством.

ПЧЕЛАРИ ГОРЊЕГ РИБНИКА И ОКОЛИНЕ

Стицајем околности Горњи Рибник је тридесетих година прошлог века био пчеларски центар и то не само за села у његовој околини већ и читавог трстеничког краја. То је у извесној мери остао и након организовања пчелара у Трстенику, Стопањи, Медвеђи. Такође и села: Озаци, Почековина, Горња и Доња Црнишава, Лопаш, Камењача, Бучје, Јасиковица су насеља у околини Рибника са јаком пчеларском традицијом и доста познатих пчелара из периода прихватања рационалног пчеларства.

Борисав - Бора Трнавац на свом пчелињаку

У време прихватања рационалног пчеларства и организовања и удруживања пчелара у оквиру Среске пчеларске подружине, „душа“ целокупног пчеларског живота био је месни парох рибничке цркве поп Борисав-Бора Трнавац.

Уочи II светског рата рибничка пчеларска подружина је већ увелико радила а модерно пчеларство ухватило корен у овом крају. Рат је нанео штету и пчеларима и пчеларству али се ова делатност одмах почиње да опоравља након ослобођења. Посебно када, 1945. године, за учитеље у школи у Рибнику долазе Лазар Спалевић и супруга Фанија.

Лазар Спалевић са породицом у ичелињаку

Лазар је рођен 1908. године у Шекулару код Андријевице, Учитељску школу завршио је у Беранама 1928. године. Након учитељевања у 12 места у Србији, до II светског рата, краћег заточеништва у немачким логорима на Бањици и Јајинцима (одакле бежи) долази у Горњи Рибник. Потстакнут примером свештеника Боре Трнавца и још неких овдашњих пчелара и сам почиње да се бави пчеларством. У Горњој Врбници купује две трмке са пчелама и доноси их у Рибник. Пчеле одмах премешта у полошке кошнице постављене у школском

дворишту. Кошнице су направљене у столарском предузећу „Живадин Апостоловић“ у Трстенику. Имале су 18-20 рамова и одвојени део са 4 рама за резервну матицу. Једна од тих „шездесетгодишњака“ и данас стоји испред виле у Врњачкој Бањи коју је „од меда“, како сам каже, Лазар купио док је био учитељ и пчелар у Рибнику и Оџацима.

Кров ове кошнице шаркама је спојен са предњом страном сандука и када се кров - поклопац подигне и кошница отвори штити пчелара од налета пчела. У кошници још стоје велике, у дрвету издубљене хранилице. У десном делу је простор за резервну матицу – нуклеус. Кошница је и данас очувана и спремна за коришћење. Нажалост, Лазар за то више нема снаге.

У Рибнику је имао око 40 јаких друштава са којима је постизао принос меда од 30 до 50 килограма.

Сећа се да је 1968. или 1969. године у једном раму било 7,3 килограма меда.

Године 1956. премештен је за учитеља у школу у Оџацима, а десет година касније (1966.) је пензионисан и преселио се да живи у Врњачкој Бањи. Деведесетих година прошлога века престао је да се бави пчеларством.

Оџаке хвали као место са одличним условима за пчеларство.

У Рибнику је био члан пчеларске подружине, помагао у њеном раду. За цеђење меда користио је центрифугу подружине и за то плаћао по килограм меда за једно коришћење. Сатне основе правио је код Прокића у Угљареву.

Сећа се Лазар да је у време његовог доласка у Горњи Рибник, док није постао пчелар, мед куповао од Живка Бзенића из Доње Црнишаве, а да су у Рибнику били пчелари, поред попа Боре, још Мила Вукчевић и Милан Степановић, Страхинја Степановић, дипломирани инжењер агрономије и познати привредник у Врњачкој Бањи, родом из Горњег Рибника, који се бави пчеларством и има пчелињаке у Врњачкој Бањи и у Горњем Рибнику, потврђује да му је Милан Степановић био стриц и добар пчелар али каже да се пре њега тридесетих година прошлог века у Рибнику бавио пчеларством и Миланов отац (Страхинјин деда) Момир Степановић који је радио са вршкарама али је 1935. године у пчелињак унео и 5 кошница ДБ и радио са пчелама на модеран, рационалнији начин.

Од познатијих пчелара у овом делу Трстеничког краја који су се пчеларством бавили у време поступног преласка са примитивног на рационално пчеларство помињу се: Владислав Андрић, Павле Алексић, Миливоје Михајловић, Бранко Величковић, Михајло Ђурковић, Јован Арсић, Станојло Недељковић, Радојица Јовановић, Милан Агатоновић, Сретен Рашковић, Добривоје Левић, деда и прадеда садашњег пчелара из Оцака Смиљковић Зорана и други.

Велики и напредан пчелар у Почковини био је Живојин Митровић.

Занимљиво је поминути да се из Горњег Рибника 01. априла 1927. године јавља учитељ Влад. С. Лапчевић и пита уредништво часописа „Пчелар“ ... *да ли су кошнице које израђује и продаје Лудвик Вицман у Н. Врбасу, доиста израђене као модел Г. Јов. П. Јовановића?* добио је негативан одговор, а упућен је на праву адресу за набавку оваквих кошница.

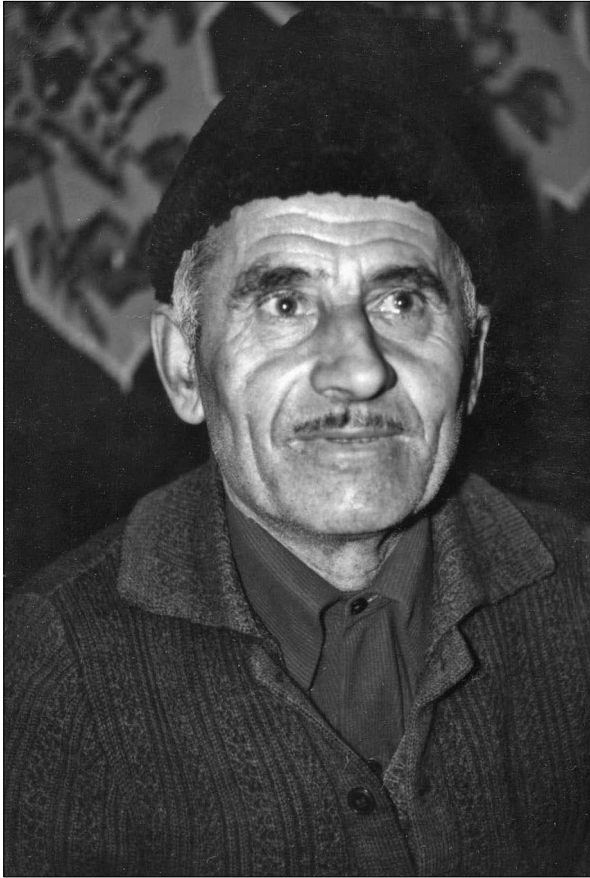
Живојин Митровић

Овај допис говори да је учитељ Лапчевић, родом из Глободера, постојао, да се бавио пчеларством и да је то радио, или желео да ради, по принципима модерног пчеларства. Међутим, о учитељу Лапчевићу из Рибника у литератури о Трстеничком школству нема података, а налазимо податак из тридесетих година да је добио награду за пчеларство и за рад у Земљорадничкој задрузи у Рибнику.

ПЧЕЛАРИ БРЕЗОВИЦЕ И ОКОЛИНЕ

У реону Стублице, Брезовице, Попине и Дубља услови за пчеларство су увек били добри. И данас многи пчелари из Трстеника и околине селе пчеле у атар ових насеља, а било је и раније, и сада има доста добрих пчелара.

Породица Младеновић спада међу најстарије и најпознатије пчеларске породице тога краја.

Божидар Младеновић

Божидар Младеновић је рођен 1905. године у Стублици. Живео је до 1976. године. Век је провео у овом селу а пчеле је наследио од свог оца Ранка који му је оставио тридесетак пчелињих друштава у вршкарима. То значи да су се у овој фамилији пчеларством бавили још у осамнаестом веку. Трећој генерацији, савременој, припада

Драган, коме је деда Божидар оставио пчелињак од 22 јака пчелиња друштва, а он наставио да их одржава и развија као напредан и врло познат пчелар у Трстеничком крају. Из фамилије Младеновића, поред Драгана, пчеларством је наставио да се бави и Милосав Младеновић, али у нешто мањем обиму.

Драган се сећа како је његов деда Божа увек имао уредан пчелињак, уз једну стару кућу, а поред њеног зида биле су поређане вршкаре са пчелама и то на постољима – полицама окренутим сунцу. Уљаник је имао третман култног места где се са пчелама све радило у свечаној тишини, полако и уредно. Тридесетих година прошлог века Божа је почео да вршкаре и трмке замењује великим кошницама са покретним саћем, типа ДБ, док посао на замени није довео до краја.

Говорећи о своме деди Божи његов унук, Драган Младеновић, каже да је Божа пчеларски занат учио од свог оца Ранка, почевши од најраније младости. Био је напредан пчелар увек спреман да помогне мање искусним пчеларима и онима који су намеравали да почну да се баве пчеларством: Такве особине наследио је и унук Драган, који сада има 15 пчелињих друштва у ДБ кошницама.

Пчеларску традицију Младеновића наставио је да успешно негује Драгиша. Драгиша је цењен грађевински стручњак. Живи и ради у Трстенику а пчелињак држи у Мијајловцу. И као пчелар познат је по уредности, одговорности и другим племенитим особинама. Има уметничких склоности. Бави се и иновацијама пчеларског прибора и алата и о томе пише у *Пчелару*.

Из Стублице, из породице Мијајловића потиче Љубисав, признати пчелар из Чаира (дошао на мираз) који је оставио часно пчеларско име и дубок траг у пчеларству овога краја.

И деда садашњег пчелара Љубише Срејића бавио се пчеларством.

Љубодраг Јевтовић из Брезовице који се данас бави пчеларством каже да је некад и његов отац Драгић био пчелар.

УСЛОВИ ПЧЕЛАРЕЊА И ПРИНОСИ МЕДА

Обично се сматра да је у стара времена било лакше и једноставније бавити се пчеларством и да су и приноси меда били велики. На основу прича могло би се закључити да су за пчеларство била златна времена кад на овим просторима није било америчке куге

и европске трулежи, кад вароа још није пристигла у пчелињаке, кад није било хемијских средстава у широкој примени, кад је било много више некултивисаних ледина и врзина, са много самониклог медоносног биља и др. То јесте делимично тачно, али је то било у време нерационалног пчеларства и у време постепеног преласка на модернији, рационалан начин пчеларења, те су и приноси меда, у односу на савремено гајење пчела били мали.

Прелазак са екстензивног на рационално пчеларење, модернизација пчеларства у целини, а нарочито висок ниво знања савремених пчелара учинили су да је пчеларство напредовало и да су се пчелари успешно борили и боре, са недаћама у пчеларству као последицом савремене цивилизације. Просечни приноси меда су се стално увећавали. Реконструкцијом забелешки из дневника Стојана Антића долази се до неких, оријентационих података о приносима меда у његовом пчелињаку, где су пчеле гајене у неколико типова кошница са покретним саћем.

Година	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940	1941	1942	1943	1944
Просечан принос по друштву (kg)	8-10	7	-	0,5	-	-	3,6	-	-	7,7	7,3	6

Ово су просечни приноси утврђени на мањим узорцима пчелињих друштава, али се подаци ипак могу узети као реални. Приноси су, као и увек, зависили од више фактора, а тип кошница је био један од најважнијих. Тако налазимо податак да је друштво у полошкој кошници са два медишта 1942. године дало 30 килограма меда.

У литератури је остао забележен податак да је 1935 године свештеник Бора Трнавац у Горњем Рибнику од својих 10 друштава добио 500 килограма меда. За тадашње прилике то се сматрало за изванредан успех у пчеларењу. Овај податак је занимљив јер се он доводи у везу са сеобом пчела на боље паше. То је, додуше, само наговештај да је поп Бора користио ту могућност која се за тај период

пчеларења (1920-1945.) више нигде не помиње. На основу тога би се могло закључити да је летописац случајно поменуо сеобу пчела у том времену, а да она, у ствари, још није примењивана у трстеничком крају. Може се веровати и прихватити као тачан податак о просечних 50 килограма меда по једном друштву у Горњем Рибнику, и то у једној, за пчеларство изузетно погодној години.

Најстарији живи пчелари из овог краја, као и друга сазнања, говоре да су у време примитивног пчеларства, као и у време преласка на рационално пчеларство, многа домаћинства настојала да у свом дворишту имају бар по две-три трмке, колико да обезбеде мед и восак за кућне потребе. А мед је коришћен за справљање куване ракије најчешће о Божићу и још неком празнику, и да су такву ракију тада давали и деци и женама. Мед је коришћен и као лек, а восак и као лек и за верске потребе – прављење свећа. У неким домаћинствима постојале су примитивне дрвене направе на којима су прављене свеће.

Пчелари са већим бројем друштава су део меда продавали откупљивачима (у Врњачкој Бањи је то радио Агип Јерменин), нешто на пијацама, а мали део код куће – комшијама, пријатељима и слично. То су биле углавном ситне куповине (у чашама) и то најчешће за лек. Обзиром на ограничену потражњу пчелињих производа већ афирмисани пчелари у неким срединама нису били одушевљени појавом нових, младих пчелара. Један од најстаријих пчелара у овом крају прича како је као учитељ у једном нашем месту намеравао да почне да се бави пчеларством и то саопштио искусном и познатом пчелару. Овај је почео да га одвраћа говорећи: „Учитељу, то је тежак и неисплатив посао. Него, кажи ти мени колико ти треба меда годишње за кућу, ја ћу то да ти дам а ти батали ћорава посла.“

Двадесетих година прошлог века (1921-1927.) на пијаци у Врњачкој Бањи цеђени мед је достигао цену по 30 а у саћу по 50 динара по килограму.

Године 1934. мед је продаван по 11 динара за килограм.

Лазар Спалевић је дуго пчеларио са 40 друштава у Горњем Рибнику и Оџацима. Пчеле је држао у полошким кошницама са 18-20 рамова и четири рама за резервну матицу. Имао је и Дадан Блатове кошнице. Каже да су педесете године биле „златне године“ за пчеларство јер је постизао приносе 30 до 50 килограма по друштву, а није се постављао проблем продаје. „Мед сам паковао у бурад и слао у Скопље у неограниченим количинама. Видиш, половину ове виле

купиле су ми тада пчеле...“ прича и показује велику вилу изнад језера у Врњачкој Бањи где данас живи са својим успоменама.

Како је време одмицало пчеларство у трстеничком крају је напредовало у сваком погледу. Просечни приноси меда су повећавани, али су увек зависили од природних услова, у којима су пчеле гајене. Формирано је уверење да једно просечно развијено пчелиње друштво и у слабијој години може да произведе око 10 килограма меда, а да је свака десета година у просеку, изузетно добра за пчеларство.

То илуструју подаци које је познати трстенички пчелар Будимир Атанасковић стрпљиво израчунавао и записивао двадесет година на свом пчелињаку у Богдању:

Година	Укупно друштва	Број производн. друштва	Просечан принос по друштву	Просечан принос по производном друштву
1976	8	6	17	22
1977	10	7	12	17
1978	10	6	13	21
1979	11	7	8	13
1980	12	7	10	17
1981	18	15	21	35
1982	20	14	18	25
1983	22	16	15	20
1984	26	18	16	23
1985	25	15	28	33
1986	18	20	17	25
1987	16	13	20	25
1988	21	14	13	19
1989	18	6	10	30
1990	20	12	16	25
1991	18	4	2	9
1992	15	6	8	20
1993	14	12	31	36
1994	8	2	0	0
1995	10	4	2	5
Просечно	16	10	14	20, 5

Богдање се, из више разлога, може сматрати погодним тереном за пчеларство.

У двадесет анализираних година пчелар је постигао просечан принос по друштву од 14 килограма, а по једном производном друштву остварио је просечан принос од 20,5 kg.

Треба имати у виду да је Буда Атанасковић био вредан и врло стручан пчелар.

Данас се сматра да је за насељен пчелињак просек од 10 килограма из друштва добар, а 15 килограма је изузетан принос.

УМНОЖАВАЊЕ ПЧЕЛИЊИХ ДРУШТАВА У ПРАКСИ СТАРИХ ПЧЕЛАРА

Природно ројење пчела био је једини начин на који су стари пчелари надокнађивали „убијена“ пчелиња друштва због узимања меда из трмки (вршкара) и повећавали број друштава у својим пчелињацима (кованлуцима).

Појава кошница са покретним саћем омогућила је пчеларима да на вештачки начин умножавају пчелиња друштва. Они су то чинили веома опрезно и поступно, без претеране журбе да се за кратко време дође до што већег броја друштава, али су се старали да новоформирана друштва буду што јача и да се брзо развијају. Касније су наши пчелари „журили“ да брзо увећавају своје пчелињаке.

Стари пчелари су то радили тако што би из 5-6 кошница узели по један рам са леглом, пчелама, медом, прахом и тако формирали нуклеус. Стара матица се остављала у старом друштву а ново друштво је изводило младу матицу.

Година	Време ројења	Број ројева
1933	25.05-11.06.	6
1934	03.06-01.08.	4
1935	27.05-19.07.	6
1936	20.05-02.07.	3
1939	20.06-02.07.	4
1940	18.06.	1
1941	31.05-18.07.	5
1942	05.07.	2

Подаци из дневника Стојана Антића показују да је он, и ако је за тадашње прилике имао већи пчелињак, годишње „производио“ 1 до највише 6 нових друштава.

Тај посао је обављао углавном у јуну месецу (до Видовдана).

У дневнику Стојана Антића се налази и једна занимљива забелешка у вези са зимском контролом пчелињих друштава. Каже да је на дан 23. јануара 1941. године прегледао друштва и установио да је једно остало без матице па га је одмах припојио другом друштву које је имало матицу. Изгледа да је тих дана температура била већа од уобичајене за то доба године, јер је на другом месту у дневнику записао да су 21. јануара „пчеле јако излетале“.

ШКОЛОВАЊЕ ЗА ПЧЕЛАРСТВО

ШКОЛЕ У ТРСТЕНИЧКОМ КРАЈУ

Године 1813. Осаоница и Велика Дренова имају основне школе. У Горњем Рибнику основна школа је почела са радом 1836. а 1840. у Медвеђи. Грабовац и Стопања добијају школе 1852. године, а године 1864. у Трстенику се отвара женска основна школа. Затим следе: Велуће (1866), Пољна (1868), Врњци (1869), Милутовац (1872), Брезовица, Мала Дренова и Ново Село (1895), Риљац и Угљарево (1898), Мијајловац (1899). И Милутовац 1905. године добија женску основну школу.

У Трстенику се 1906. године отвара и Радничка школа женског друштва.

Омашница (Горња) и Јасиковица добијају своје школе 1908. године, а у Врњцима се отвара женска занатска школа. Године 1922. основне школе су отворене у Чаирима, Богдању, Горњој Црнишави, Осаоници, Почековини, Рајинцу.

У Трстенику је 1923. године отворена Трговачка занатска школа, која ће 1935. године постати Стручна продужна. Женска занатска школа у Трстенику основана је 1924. године.

Године 1926. школу добија Мала Сугубина, 1927. Селиште и Лазаревац, 1929. Рсовци и Рујишник, 1930. Врњци (Село) и Планиница, а 1934. године Бресно Поље, Божуревац, Доњи Дубич, Риђевштица. Те године, 1934, министар просвете доноси одлуку да се у Трстенику оснује Мешовита грађанска школа пољопривредног смера.

Још неколико школа отворено је до 1941. године а од ослобођења 1945. године наставља се ширење школске мреже по насељеним местима. Четвороразредне основне школе прерастају у осморазредне. Средње школе оснивају се у сагласности са потребама ових крајева.

Године 1882. донет је Закон о основним школама којим је основна школа продужена на шест година. Тамо где није било услова за рад петог и шестог разреда било је обавезно отварање продужне школе у трајању од две године. У овим, продужним, школама настава је извођена једном недељно (четвртком) по цео дан. Важан предмет је био ПОЉСКА ПРИВРЕДА у чијем оквиру је било планирано и упознавање са гајењем пчела.

Продужна основна школа радила је и у Трстенику школске 1883/84. године. Исте године такву школу добила је и Медвеђа (у Левачком срезу). Пољопривредне поуке предавао је Милоје Спасић, учитељ, о чијем ће се раду школски инспектор Јанићије Поповић повољно изразити. Ваља нагласити да је и првим школским законом из 1844. године у све сеоске основне школе, као нов, уведен предмет „Практични радови у школској градини“.

Предмет „пољопривредне поуке“ дуго је задржан у школским програмима и плановима.

Државна мешовита грађанска школа у Трстенику радила је са прекидима и у време окупације, а пољопривредне поуке предавала је наставница Миланка Мороквашић.

Скупштина обласног одбора Крушевац решавала је 1927. године и позитивно решила молбу учитеља Димитрија Станковића из Београда да се препоручи школама да се претплате на књигу „Усмерач пчела“.

У општини Трстеник 1954. године формиране су школе за пољопривредне произвођаче. Школа је трајала 2 године, радила је само у зимском периоду. Школе су радиле у Милутовцу, Великој Дренови, Медвеђи и Стопањи. Имале су и предмет пчеларство.

Скупштина општине Трстеник увела је школске 1968/69. године предмет пољопривреда за ученике седмог и осмог разреда основне школе са по два часа недељно. Наставу овог предмета изводили су пољопривредни стручњаци – агрономи. Настава је била стручно заступљена у свим школама.

ШКОЛА И ЦРКВА НА ИСТОМ ПОСЛУ

Прве школе су, по правилу, грађене и отворане у непосредној близини цркава и манастира којих је овде било доста, у већини насељених места.

Неписмени кнез Милош је за време своје владавине у Србији изградио око 350 школа и изградио или обновио преко 300 цркава а већ је речено да је и у време најжешћег турског зулума овде било извесне верске толеранције. Први српски учитељи били су људи који су своја оскудна знања стицали по црквама и манастирима и из црквених књига. Таква блискост школе и цркве морала је за резултат имати да су ђаци добијали извесна сазнања и о гајењу пчела, како у манастирским и црквеним пчелињацима, кованлуцима, уљаницима, тако и од учитеља којима је пчеларско умеће било блиско. С друге стране, будући да је Србија, па и овај крај, свој опстанак везивала за пољопривреду од које је живела већина становника, власти су настојале да на сваки начин ђаци у школама стекну неко знање из пољопривреде. Зато се у пети и шести разред основне школе, продужене основне школе (по закону из 1882. године) уводи предмет Пољска привреда, затим предмет Познавање природе са пољопривредним поукама, итд. да би се у Трстенику 1934. године основала Мешовита грађанска школа пољопривредног смера. У оквиру ове школе ђаци су стицали одређена теоријска и практична знања и из пчеларства. За то су постојали сви услови.

Истина је да је блискост школе и цркве у развоју пчеларства и у трстеничком крају одиграла велику улогу. Свештеници и учитељи су практично били носиоци често мукотрпног посла одржавања и развоја пчеларства. Посебан терет они су носили у време преласка на рационално пчеларство.

Могло би се рећи да на почетку прошлог века скоро и није било цркве и школе без бар неколико пчелињих друштава. Учитељи су се трудили да одржавају пчеле и усмеравају ђаке ка пчеларству.

Остало је записано, а и у народном предању, у малодреновском крају, да је учитељ Станимир Спасић школске 1897/98. године на пољопривредном курсу у Краљеви, у организацији министарства просвете, био један од најистакнутијих и најзапаженијих полазника.

Те школске године Спасић је набавио и прве кошнице „Берзонке“ и почео да пчелари. Он је пчеларењу и калемарству учио своје ђаке. Због тога су биле честе посете школи у Малој Дренови ученика и учитеља из суседних школа којима је учитељ Спасић давао корисне савете.

ОСНИВАЊЕ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА И ЊЕГОВ ЗНАЧАЈ ЗА ПЧЕЛАРСТВО

У Београду је 1869. године, на иницијативу Милована Спасића, начелника Економског одељења Министарства финансија основано Српско пољопривредно друштво које је постојало све до 1946. године.

Задатак Друштва је био да у народу шири савременија корисна знања и методе рада у пољопривреди путем предавања, курсева, издавањем илустрованог часописа *Тежак* и др.

Одмах затим по Србији се у окружним центрима оснивају подружине Друштва. Године 1883. почео је да се штампа *Пољопривредни календар*. Друштво је чинило напоре да се унапреди пољопривреда применом свих до тада познатих агротехничких мера. Посебно се настојало да се пчелари упуте да прихвате и развијају рационално пчеларство. У том циљу објављивани су стручни чланци, организовани курсеви и предавања.

Године 1883. мали чиновник из Београда, Драгутин Посниковић покреће први српски пчеларски часопис „Пчела“, који је већ у трећој години излажења престао да се штампа због опште мобилизације и рата са Бугарима. Излажење овог часописа више није обнављано.

Уз оснивање школа за опште образовање и Топчидерског економског завода 1851. године пришло се и оснивању школе за стручно образовање сеоских младића 1853. године.

Тада Књаз, у договору са Совјетом, потписује решење „О устројству Земљоделске школе“ у Топчидеру. То је била школа интернатског типа у којој је теоријско и практично оспособљавање трајало по две године. У школу се могао сваке године уписати само по један сеоски младић из сваког од тадашњих 55 срезова у Србији. Школа је радила до почетка 1859. године. Поред осталих предмета изучавано је и пчеларство.

Не располажемо подацима о полазницима ове школе из трстеничког краја али се са сигурношћу може предпоставити да су бар пет-шест овдашњих младића учили у овој школи и да су доприносили развоју пољопривреде и пчеларства у овом крају.

ПОЧАСНО МЕСТО ПОЉОПРИВРЕДНЕ ШКОЛЕ У КРАЉЕВУ У ИСТОРИЈИ СРПСКОГ ПЧЕЛАРСТВА

У Краљеву је 1882. године основана школа за ратарство која све до данашњих дана, скоро 130 година, преко неколико хиљада свршених ученика и великог броја њихових учитеља, исијава светлост научних сазнања из области пољопривреде. На оранице, воћњаке и винограде, бескрајне пашњаке, штале и оборе, на све оно што хлебом храни народ и војске мучене и слабљене Србије. На пољопривреду која је темељ народне привреде.

Светлост овог жаришта напредне пољопривредне мисли није осветљавала само крајеве у околини Краљева, већ читаву Србију, па и друге крајеве некадашње Југославије.

Школа је у току своје бурне историје мењала и име и садржаје наставних програма, а све од оснивања 1882. до 1941. године, као обавезан предмет, имала је пчеларство. За то време, школовање је завршило преко хиљаду ученика и то су први наши школовани пчелари који су знатно доприносили неговању, ширењу и развијању пчеларства у Србији. У литератури о историји пчеларства у Србији, често се помињу имена економа – свршених ученика Пољопривредне школе у Краљеву као врских пчелара, оснивача првих пчеларских подружина, руководиоца пчеларских курсева и слично, а нарочито у крајевима око Ужица, Пожеге и других места Западне Србије.

Посвећујући велику пажњу и бригу пчеларству, школа се тако нашла у центру читавог пчеларског покрета у Србији и битно утицала на његов садржај и резултате.

Почетком 1899. године у школској башти подигнут је пчеларник, зидана зграда са два крила, капацитета 50 кошница и засађеним медоносним биљем. Други део баште сваке године засејаван је уљаном репицом, хељдом и фацелијом.

У почетку су доминирале вршкаре, нешто касније су уведене полошке американке а конструисана је и једна опитна кошница вршкара са медним магацином. До краја је остављено 5-6 вршкара за ројење а уведено је 15-20 полошких американки, и 15-20 Дадан-Блатових кошница.

У Првом светском рату уништен је пчелињак и богата збирка пчеларских справа и прибора.

Пчелињак је у мањем обиму поново формиран, те је 1941. године, имао 6 Дадан-Блатових кошница и две вршкаре.

ЂАЦИ ПОЉОПРИВРЕДНЕ ШКОЛЕ ПРВИ ШКОЛОВАНИ ПЧЕЛАРИ ИЗ ТРСТЕНИЧКОГ КРАЈА

Ову школу је у време када се пчеларство изучавало као посебан предмет (1882. до 1941. године) завршио већи број ђака из трстеничког краја: из Дубља – Миливоје Ђурковић (1889), из Врњаца – Милован Миљковић (1893), из Почековине – Александар Рашковић (1899), из Дубља – Јован Стојановић (1899), из Милутовца – Александар Антић (1900), из Велике Дренове – Светозар Ђулаковић (1900), из Медвеђе – Стеван Ђирић (1900), из Велике Дренове – Љубомир Неђић (1901), из Стопање, Живојиновић Велимир (1891) и Вујић Ратомир, из Медвеђе – Стојановић Никола (1941), из Лопаша – Милетић Тихомир (1941).

Драгољуб Марковић из Милутовца школу је завршио 1901., Божидар М. Поповић из Трстеника 1902., Јован Арсић из Почековине 1906, Милош Трипковић из Милутовца 1907, Илија Миленковић из Милутовца 1911, Радоје Антић из Милутовца 1926, Душан Думановић из Станишинаца 1926, Ратко Топличичић из Медвеђе 1932, Драгољуб Рашковић из Медвеђе 1933. године, Стојадиновић Благоје из Медвеђе (1910), Јанковић Милош из Лопаша (1930), Барић Вукојица из Мачковца (1926).

Од 1935. године до 1941. школа је била сточарско-млекарског типа. Пчеларство је и даље изучавано као посебан предмет. У том периоду школу су завршили: Милић Ђурковић из Оцака, и Радивоје Цветковић из Рибника (1935) а Ђорђе Обрадовић из Грабовца, Сава Шарановић из Глободера и Миодраг Шљивић из Глободера 1936. године.

За свршене ученике Ратарске школе (1882-1907), Школе за планско газдовање и сточарство (1908-1925), Сточарско-ратарске школе (1926-1934) и Сточарско-млекарске школе (1934-1941), како се школа све називала у току свог постојања, док се пчеларство изучавало као посебан предмет, може се рећи да су били први школовани пчелари ових крајева, па и трстеничког краја.

Душан Думановић (први слева) као ђак Ратарске школе 1926. године

Нису сви они касније постали и пчелари али је сигурно да су многи од њих то били и сигурно је да су значајно доприносили напретку пчеларства. Зна се нпр. да је Јован Арсић из Почековине касније био велики пчелар а за Александра Рашковића, такође из

Почековине, се зна да је до 1941. године био заменик главног дворског економа на свим добрима династије Карађорђевић. Несумњиво је да је у том послу користио и пчеларско знање стечено у школи у Краљеву. Душан Думановић из Станишинаца је био одличан ученик, а такође, касније је био веома познат као велики пчелар у овим крајевима.

У вези са пчелињаком Пољопривредне школе у Краљеву је и једна занимљивост из историје нашег пчеларства. О томе пише Ђорђе Пилчевић у монографији *Пчеларство у пожешком крају*.

Он каже да је тај пчелињак јуна 1911. године посетио познати пожешки социјалиста – пчелар Божидар Мићић и да је установио да су друштва у јако лошем стању.

Мићић је потом о пчелињаку и пчелару који су се о њему старали (вероватно је реч о супленту Ђорђевићу) неповољно писао у *Радничким новинама* стављајући их у политички контекст: ... и одмах ми би јасно да је све шруло у буржоаском друштву ња и њине привредне установе.

Поред редовне наставе и практичне обуке својих ђака школа је организовала многобројне курсеве из пчеларства за сеоске младиће, за војнике, за учитеље и за свештенике. На овим курсевима су професори упознавали полазнике са гајењем пчела и савременим начинима пчеларења. Унапређивању пчеларства школа је доприносила и учешћем на пољопривредним изложбама широм Србије. На њима је демонстрирано савремено пчеларење и приказивани резултати таквог рада у сопственом пчелињаку. У свему томе незаобилазна је улога суплента Ратарске школе Владимира Ђорђевића (од 1892. до 1901. године).

Када је Драгиша Лапчевић 1896. године у оквиру Српског пољопривредног друштва у Пожеги организовао тродневни пчеларски курс Ђорђевић је на овом курсу држао практична предавања као изасланик Српског пољопривредног друштва. О курсу је писано у *Тежаку* број 29/1896 а опсежан извештај Ђорђевића *Тежак* је објавио у три наставка: 3., 10. и 17. новембра 1896. године. На крају свог извештаја Ђорђевић истиче и своја два бивша вредна ученика Ратарске школе у Краљеву, сада економа у Пожеги, који су му помагали за време трајања курса: ... и осветљали образ мени, школи у којој су учили, и сами себи.

Ђорђевић је одржао велики број оваквих курсева и предавања у Краљеву и другим местима. Значајно је да је на једном пчеларском курсу за учитеље у Ратарској школи у Краљеву прве појмове о пчеларству стекао, учитељ Јован П. Јовановић рођен у Алексинцу, са службом у Петровцу а затим у Крагујевцу, где је у време бурних политичких превирања тога времена два пута био председник општине. За нас је тај Јован П. Јовановић, по природи бистар и немирна духа, занимљива и значајна личност стога што је био главни иницијатор (са игуманом манастира Витовнице Методијем) и другим пчеларима за стварање пчеларске организације Србије и за покретање листа по узору на Српско пољопривредно друштво. Они су и сазвали оснивачку скупштину Српског пчеларског друштва.

Важна одлука Оснивачке скупштине српског пчеларског друштва, која је имала далекосежан значај за развој пчеларства у Србији, била је да часопис *Пчелар* буде штампан почев од 1. Јануара 1898. годне (по старом календару).

Часопис је престао са излажењем крајем 1902. године да би свет поново угледао након 18 година, 1 јануара 1921. године. Тада је за уредника постављен Јован П. Јовановић (1865-1935.), школски надзорник у пензији. Он је био уредник све до 1. Јануара 1934. године.

У тим временима *Пчелар* је имао важну улогу у пропагирању рационалног пчеларства и упознавању пчелара са свим новинама у пчеларству у Србији, као и у свету.

штва. За извршење ове одлуке секретар ће написати молбу уз коју ће приложити оригинална правила у три примерка, препис скупштинског записника, препис записника седница управног и надзорног одбора и списак чланова.

Кад молбу и све прилоге потпише Управни одбор, секретар их спакује и препоручено доставља Српском Пчеларском Друштву заједно са чланским улогом (по 25 динара за свакога члана).

Друштво ће, чим молбу прими, примити подружину у свој састав и два примерака правила вратити а један задржати и свима члановима послати „Пчелар“.

Од ова два примерка правила подружина шаље један среском начелнику са молбом да је уведе у регистар и пријави бановини за помоћ а један примерак правила задржава за себе.

Ако је Подружини потребан кредит онда заједно са молбом за пријем у чланство треба послати и молбу за позајмицу.

Новим подружинама друштво отвара кредит до 3.000 динара с тим да га исплати најдаље до 1. октобра т. г.

Пчеларске подружине и чланови ступањем у чланство Српског Пчеларског друштва не примају на себе никакву обавезу сем обавезе да плате оно што су узели.

За гаранцију да ће Подружина исплатити свој дуг у одређено време, чланови управе издају друштвену меницу коју треба послати заједно са молбом за зајам.

СРПСКО ПЧЕЛАРСКО ДРУШТВО
Матићева 5 : БЕОГРАД : Тел. 29-875

ПРАВИЛА

ТРЕТЕНИЧКЕ пчеларске
подружине, срез Трстенички
бановина Моравска
пошта Трстеник

БЕОГРАД, 1936

УПУТСТВА

за оснивање пчеларских подружина Српског пчеларског друштва у Београду

Кад у неком месту или крају има најмање седам чланова који желе да буду чланови Српског Пчеларског Друштва у Београду, они могу основати Подружину Српског Пчеларског Друштва.

Чланови подружине плаћају годишње на име чланског улога: 1) за Српско Пчеларско Друштво дин. 25 (двадесет пет) и 6) за подружину динара 5 (пет) или колико скупштине реши.

Чланови који су за текућу годину платили улог Српском Пчеларском Друштву плаћају само улог за Подружину.

Сви чланови који плате улог добијају „Пчелар“ бесплатно.

Кад се сложе најмање седам пчелара и реше да оснују подружину, један од њих сазива оснивачку скупштину и о томе обавештава Среског Начелника на три дана пре него што ће се скупштина оджати. На скупштину позива све пчеларе из места и околине.

Одређеног дана и у одређени час сазивач оснивачке скупштине отвара скупштину и пред пчеларе износи потребу и значај оснивања подружине у месту или околини.

Затим предлаже скупштини да изабере претседника и секретара скупштине и три оверача скупштинског записника.

ПРАВИЛА

Трстеничке пчеларске подружине
срез Трстенички бановина Моравска

ИМЕ И СЕДИШТЕ

Чл. 1. Пчелари из Трстеника и околине на основу члана 20 Правила Српског пчеларског друштва у Београду оснивају пчеларску подружину (друштво), која се зове Трстеничка пчеларска подружина.

Чл. 2. Седнице подружине и њене управе је у Трстенику.

ЗАДАЦИ

Чл. 3. Трстеничка пчеларска подружина има ове задатке:

1. Да удружи све пчеларе из Трстеника и околине, и да тако удружени раде на унапређењу и ширењу пчеларства;

2. да приређује пчеларске течајеve, предавања и излете ради упућивања својих чланова у разумно гајење пчела;

Неке од страница Правила Српског пчеларског друштва

ОРГАНИЗОВАЊЕ И УДРУЖИВАЊЕ ПЧЕЛАРА ПРЕ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА

После ослобођења дела српских земаља од Турака отпочело је оживљавање свих привредних ресурса а нарочито пољопривреде. Ради тог циља највећу помоћ у развоју знања међу пољопривредницима је, несумњиво, одиграло Српско пољопривредно друштво (основано 1869. године). Подружине Друштва убрзо се оснивају у готово свим окружним центрима и имале су велики утицај на примену свих тада познатих агротехничких мера. Исто тако Друштво је чинило велике напоре, штампајући поучне чланке, за прелазак са примитивног на рационално пчеларство.

Пробуђени ентузијазам је требало одржавати и још више подстицати, а за то није било довољно само Српско пољопривредно друштво. Зато се пчелари Србије организују и оснивају Српско пчеларско друштво 1897. године са јединим циљем: унапређење пчеларства у Србији. Одмах је почело штампање часописа *Пчелар* али је већ 1902. године престало његово излажење да би се поново појавио тек након 18 година (1920. године).

У међувремену се догодио I светски рат који је опустошио Србију и њено пчеларство.

Српско пчеларско друштво је било главни носилац развоја и унапређења пчеларства у Србији и у томе (иако младо) имало доста успеха. Одржало је 1900. године Конгрес пчелара и изложбу на којој су присуствовали и пчелари из Хрватске, Војводине, Словеније, Босне и Херцеговине, Македоније и Црне Горе.

Одржан је и Други Свесловенски конгрес (1911. године) а 1921. године основан Савез југословенских пчеларских друштава

који је између два рата одржао више конгреса и изложби на којима је Српско пчеларско друштво, као најбројније, успешно учествовало.

Српско пчеларско друштво се у априлу 1936. године спојило са Савезом пчелара Србије и наставило са радом под именом Друштво пчелара Србије, а од 1975. године се трансформисало у Савез пчеларских организација Србије и под тим именом ради и данас.

Бурни догађаји у Србији имали су одраза и на стање пчеларства, а све то је утицало и на пчеларе и пчеларство у трстеничком крају. Пчелари све више схватају и прихватају нужност преласка на рационално пчеларство као и чињеницу да за тако велики подухват као појединци немају могућности и почињу да се организују и пчеларске подружине. Додуше то се овде дешава доста касно, прва је основана тек 1932. године, а наступајући II светски рат учинио је немогућим њихово дугорочније деловање на унапређивању пчеларства.

ПРВА СРЕСКА ПЧЕЛАРСКА ПОДРУЖИНА

Горњи Рибник никада није био среско место, али је у њему 9. фебруара 1932. године на збору пчелара из Среза трстеничког основана Среска пчеларска подружина.

То је учињено “настојавањем господина Борисава Трнаваца”, свештеника у Горњем Рибнику, који је већ био искусан и познат пчелар.

На збору су усвојена правила подружине, извршен упис чланова, изабрани чланови Управног и Надзорног одбора.

За председника Управног одбора изабран је Борисав Трнавац, свештеник, за благајника Владислав Андрић, земљорадник из Доње Црнишаве, за секретара Миливоје Михајловић, учитељ из Горњег Рибника, а за чланове: Бранко Величковић из Јасиковице, Михајло Ђурковић из Оцака и Павле Алексић из Доње Црнишаве.

За председника Надзорног одбора изабран је Ђорђе Максимовић, учитељ из Богдања, а за чланове Аврам Градиштанац из Медвеђе и Јован Арсић из Почековине.

По избору управе вођен је разговор о пословању подружине и програму њеног рада на ширењу и унапређењу пчеларства. Главна активност усмерена је на сузбијању примитивног гајења пчела у

вршкарама и ширење рационалног пчеларства помоћу модерних кошница са покретним саћем. Одлучено је да се одржава што више практичних, популарних предавања ради обучавања пчелара за рационално пчеларство. Упућен је захтев Српском пчеларском друштву да им упути једног предавача па да после тога слична предавања одржавају и чланови подружине управе. Циљ је био да се пчеларима препоручује најпогоднији систем кошница за рационално пчеларство. Збору пчелара у Горњем Рибнику који је 1932 године основао Среску пчеларску подружину присуствовали су и пчелари Трстеника, и других, околних, насељених места. Из пчеларског дневника Стојана Антића сазнајемо да је био члан рибничке подружине и да је учествовао у раду свих њених годишњих скупштина, све до оснивања подружине у Трстенику.

Оснивање пчеларске подружине у Горњем Рибнику резултат је доста развијеног и омасовљеног пчеларства у Трстеничком крају модерније и већ нарасле потребе да се напушта стари нерационални систем пчеларења и пређе на рационално пчеларство. Деловање ове подружине имало је за резултат општи напредак пчеларства и омасовљавање броја пчелара у овим насељеним местима и њихово организовање у нове пчеларске подружине.

Пошто је ова подружина прва основана на подручју среза трстеничког (четири године пре медвеђанске, шест година пре стопањске, а седам година пре трстеничке) имала је нешто више времена за активности које су наиласком великог рата угашене или сведене на најмању меру.

Сазнања о раду рибничке подружине од оснивања до II светског рата су оскудна, како због недостатка писаних докумената тако и због нестанка живих учесника.

Из дневника Стојана Антића сазнајемо да је био на скупштини подружине 22. априла 1934 године, као и на скупштини одржаној 19. маја 1935 године. О тим скупштинама, нажалост, није оставио друге податке.

Пчелар је у двоброју 7 и 8 из 1936. године објавио у рубрици „рад наших подружина“, вест да је Среска пчеларска подружина у Горњем Рибнику одржала своју годишњу скупштину 20. марта 1936. године.

У вести се каже да је управа поднела скупштини извештај о раду у претходној години. Од Српског пчеларског друштва набављена је

роба у вредности од 6.604,50 динара а подружина је уступила својим члановима у вредности од 5.074,33 динара. Имовина Подружине, по ликвидирању свих рачуна, износила је 2.144,82 динара.

Управи је дата разрешница. Управни одбор је остао исти а за чланове Надзорног одбора изабрани су Радојица Јовановић, Милен Атанасковић и Сретен Рашковић.

Управа је овлашћена да реши питање отварања продавнице у Врњачкој Бањи.

Формирањем пчеларске подружине Горњи Рибник и формално постаје центар пчеларства у трстеничком крају. Поред солидног пчелињака свештеника Боре Трнаваца, који је већ овладао методама рационалног пчеларства, свој пчелињак је имао и учитељ у Рибничкој школи, као и један број мештана Рибника и околних насеља који су такође већ пчеларили у кошницама са покретним саћем. Око ново-основане пчеларске подружине окупили су се бројни напредни пчелари и из других насељених места: Трстеника, Медвеђе, Богдања, Почевине, Јасиковице, Црнишаве, Оцака и др.

„Душа“ подружине био је свештеник Борисав Бора Трнавац. Поред тога што је стално био председник поп Бора је држао предавања пчеларима, писао о својим искуствима у тадашњој пчеларској штампи, набављао потребан материјал и расподељивао га пчеларима. Набавио је центрифугу за вртање меда и организовао њено издавање пчеларима на послугу. Ова подружина се озбиљно заинтересовала за отварање продавнице пчелињих производа у Врњачкој Бањи али, на жалост немамо сазнања колико је ова идеја реализована.

Члан подружине у Горњем Рибнику стално је био и учитељ из Омашнице Божо Златковић. Он сведочи да је Подружина радила добро и стално под руководством попа Боре Трнаваца. Божо каже да је Подружина имала и неколико подружничких пчелињих друштава.

Године 1945. у Горњи Рибник за учитеља долази Лазар Спалевић и одлучи да се и он бави пчеларством.

Пчелињак је формирао у школском дворишту а постао је члан пчеларске подружине. Она је и у послератном периоду наставила са радом. У том раду највише се опет ангажовао свештеник Бора Трнавац. Поред осталог посла, у оквиру подружине вршене су услуге пчеларима. Спалевић каже да је у Рибнику постојала пчеларска задруга, али о томе нема података.

ОСНИВАЊЕ ПЧЕЛАРСКЕ ПОДРУЖИНЕ У МЕДВЕЂИ

Иницијативом Момира Ковачевића, свештеника из Медвеђе, пчелари Медвеђе одржали су 25. марта 1936. године састанак на којем су основали Пчеларску подружину у саставу Српског пчеларског друштва.

Као основни циљ подружине пчелари Медвеђе су поставили заједнички рад на унапређењу пчеларства. У подружину се одмах уписало 17 пчелара.

У Управни одбор пчелари су изабрали Момира Ковачевића, Тихомира Вељковића, Миливоја Дубљанина, Александра Јовановића, Младена Јевтића и Тодора Веселиновића.

За чланове Надзорног одбора изабрани су: Аврам Градиштанац, Радоје Ђ. Ковачевић и Радоје Ж. Бајић.

Секретар је постао Тихомир Вељковић, благајник Милан Б. Топличић, а магационер Радосав Градиштанац.

На првој седници Управни и Надзорни одбор су се конституисали. За председника Управног одбора изабран је Момир Ковачевић, за подпредседника Миливоје Дубљанин а за председника надзорног одбора Аврам Градиштанац. Скупштина је одлучила да робу за пчеларе набавља од Српског пчеларског друштва. Даља судбина ове Подружине нам није позната јер о њеном даљем раду и опстанку нема сачуваних података. Зна се да је Медвеђа била важан центар напредног пчеларства, захваљујући, пре свега свештеницима и учитељима, као и њиховој родбини, комшијама и пријатељима. У познате пчеларе Медвеђе спадају Аврам Градиштанац, као и његов брат учитељ Адам који се касније бавио пчеларством у Трстенику.

ПОДРУЖИНА У СТОПАЊИ

Пчеларска подружина у Стопањи (срез Трстенички, Бановина моравска) основана је на скупштини пчелара 9. априла 1938. године.

Скупштину је сазвао Ранђел Глицић, учитељ из Старог Трстеника. За председавајућег скупштине изабран је Ранђел Глицић, за секретара Љуба Аранђеловић, а за овераче записника Миљко

Величковић, Станимир Живановић, Јован Живановић и Милета Савић. Усвојена су правила подружине и изабрана управа.

За председника Управног одбора изабран је Ранђел Глицић, за подпредседника Љуба Аранђеловић, учитељ, за секретара је изабран Миљко Величковић а за благајника Станимир Живановић.

За председника Надзорног одбора изабран је Милета Савић, а за чланове Обрен Лазовић и Драгомир Живановић.

Одлучено је да се Подружина може задужити до 2.000 динара код Српског пчеларског друштва у Београду.

Не располажемо подацима о одржавању Прве редовне скупштине пчеларске подружине у Стопањи која је, вероватно, одржана почетком 1939. године, пошто је скупштина, по правилима, одржавана сваке године.

Друга редовна скупштина одржана је 15. фебруара 1940. године.

Председник је и тада био Глицић М. Ранђел. За оверу записника скупштина бира Ђорђа Ђокића и Милету Савића.

Скупштина је прихватила извештаје Управног и Надзорног одбора о раду у 1939. години.

У Управни одбор изабрани су: Аврам Ристић, Милета Савић и Миљко Величковић.

За чланове Надзорног одбора изабрани су Ђорђе Ђокић, Ранђел Глицић и Станимир Живановић.

Решено је да се управа може задужити до 2.000 динара.

Ова подружина је имала пресу за извлачење сатних основа и центрифугу.

Имали су 5 кошница које су биле власништво подружине и служиле су за обуку пчелара.

Познато је да су пчелари – чланови ове подружине, у припреми пчелињих друштава за презимљавање, правили зимовник од снопова кукурузовине и тако их утопљавали. Ово је рађено под утицајем руске школе коју су пропагирали досељени руски емигранти.

ТРСТЕНИЧКА ПЧЕЛАРСКА ПОДРУЖИНА

Српско пчеларско друштво донело је 1936. године Упутство за оснивање пчеларских подружина Српског пчеларског друштва и усвојило Правила пчеларских подружина.

Подружина Српског пчеларског друштва могла се основати кад у неком месту или крају има најмање седам пчелара који желе да буду чланови Српског пчеларског друштва. Кад се најмање седам чланова сложе и реше да оснују подружину један од њих сазива оснивачку скупштину и о томе обавештава среског начелника на три дана пре него што ће се скупштина одржати. На скупштину позива све пчеларе из места и околине.

Упутством за оснивање подружине детаљно је регулисан рад оснивачке скупштине, затим поступак пријема подружине у Српско пчеларско друштво и увођења у регистар.

Члански улог износио је годишње 25 динара за Српско пчеларско друштво а 5 динара за подружину или колико скупштина реши. Чланови који плате улог добијали су *Пчелар* бесплатно.

На оснивачкој скупштини члановима се читао пројекат подружинских правила добијен од Српског пчеларског друштва. Потом су били дужни да правила у два примерка потпишу и уплате члански улог. Затим је писана молба за пријем подружине у Српско пчеларско друштво и молба среском начелнику за упис у регистар.

Пошто су испунили све услове предвиђене упутством и правилима у Трстенику су се пчелари састали 12. марта 1939. године и одржали Скупштину ради оснивања пчеларске подружине.

На почетку скупштине Стојан Ј. Антић, који је вероватно био главни иницијатор за њено сазивање, одржао је предавање о значају удруживања пчелара у подружине.

За председника Скупштине изабран је Петар Стојановић, за секретара Стојан Ј. Антић, а за овераче записника Љубомир Томашевић, Добросав Ђурић и Тодор Петковић.

У Управни одбор су изабрани: Љубомир Томашевић за председника, Павле Мазанко за потпредседника, а за чланове Миодраг Милосављевић, Добросав Ђурић и Драгомир Јанковић.

Занимљиво је да је Стојан Ј. Антић изабран за секретара, благајника и магационера јер је скупштина проценила да он све ове дужности може успешно обавити.

За председника Надзорног одбора изабран је Тодор Петковић, а за чланове Сава Ракочевић и Миодраг Милетић.

Одлучено је да се Подружина може задужити код Српског пчеларског друштва у Београду до 5.000 динара, а поједини чланови код Подружине до 500 динара.

Годину дана након оснивања пчеларска подружина у Трстенику одржала је Прву редовну скупштину 11. фебруара 1940. године.

По правилима Подружине скупштином је председавао Љубомир Томашевић, председник Управног одбора.

Потом је секретар поднео Скупштини извештај и дао друга потребна обавештења. Из овог извештаја сазнајемо да је у току 1939. године у подружину уписано 17 чланова, да су сви уплатили члански улог и тако стекли право гласа на скупштини и да овој скупштини присуствује 11 чланова, чиме су се стекли услови да скупштина може пуноважно да ради и одлучују по утврђеном дневном реду.

За овераче записника изабрани су Бранко Бранковић и Милорад Милутиновић.

Усвојени су годишњи рачуни подружине и извештај о раду, које је Скупштина одобрила и дала разрешницу Управном и Надзорном одбору.

Скупштина је констатовала да у 1939. години није коришћен кредит код Српског пчеларског друштва и да то неће учинити ни у 1940. години.

За чланове Управног одбора изабрани су Љубомир Томашевић, Павле Мазанко, Добросав Ђурић, Драгомир Јанковић и Миодраг Милосављевић.

У Надзорни одбор изабрани су: Тодор Петковић, Сава Ракочевић и Миодраг Милетић.

За секретара, благајника и магационера опет је изабран Стојан Ј. Антић, банкарски чиновник.

Изабран је и делегат за годишњу Скупштину српског пчеларског друштва. За делегата је изабран Милорад Милутиновић, капетан у пензији, који је изјавио да ће у Београд ићи о свом трошку пошто је подружина немоћна да плати путни трошак.

З А Н И С Н И К

Скупштине пчелара из Третеника и непосредне околине, одржане 12. маја 1939. год. у Третенику, са задатком: Оснивање Пчеларске подружине Српског Пчеларског Друштва.

У овој Скупштини овој било је присутно 17 пчелара исто:

<p><i>Младен Петковић</i> <i>Петар Савић</i> <i>Будимир Петковић</i> <i>Стефан Анђелић</i> <i>Зоран Савић</i> <i>Ване Миларић</i></p>	<p><i>Ване Раковић</i> <i>Мирза Миловаковић</i> <i>Милош Миловаковић</i> <i>Петар Раковић</i> <i>Зоран Раковић</i> <i>Милош Миловаковић</i> <i>Мирза Миловаковић</i> <i>Милош Миловаковић</i> <i>Милан Савић</i></p>
--	--

I.

Стојан Ј. Анђелић оvd. објашњава да су пчелари позвати данас на овај састанак ради договора, да се за Третеник и његову непосредну околину оснује Пчеларска Подружина Српског Пчеларског Друштва, са седиштем овди у Третенику. Објашњава да би пчелари помоћу Пчеларске подружине имали и много веће користи од пчеларења него што га имају радећи сваки посебно. Но удружена снага пчелара преко пчеларске Подружине донеће очекиване користи само тако; ако би Управа Подружине била радна, несебична и вредна у обављању свих дужности које је би примила драговољно на себе као почасну службу, као и ако би чланови Подружине били такође вредни, несебични и савесни, те би као такви своје чланске дужности на време и уредно испуњавали, међусобно другарски један другог помагали делом и узајамном поуком на општем пољу рационалног пчеларског рада, јер би се само са таквом управом Подружине и таквим члановима постигла она добит коју нам може дати Подружина, Неговањем узајамне пчеларске љубави, чланови - пчелари стекли би углед и уживаји би добар глас код остале браће пчелара у нашој домовини, што је и то једна тековина.

Затим предлаже - ако су присутни вољни да оснују Подружину - да се приступи раду и то: на првом месту да се ова скупштина конституише т.ј. да себи изабере председника, секретара и три оверача записника, Сви присутни једногласно **РЕШАВАЈУ**

Прва страна записника са оснивачке скупштине Третеничке пчеларске подружине

12

ра над радом Подружине. Све примедбе Министарства пољопривреде и Српског пчеларског друштва су обавезне за Подружину.

ПРЕСТАНАК ПОДРУЖИНЕ

Чл. 36. Третенничка пчеларска подружина може престати кад број редовних чланова спадне испод 7 или кад то скупштина реши. У том случају преостали чланови бирају између себе 3 члана у ликвидациони одбор, који ће ликвидирати сва имања и издавања подружине и евентуални вишак са рачунима предати Српском пчеларском друштву, које ће новац чувати док се у истом месту не оснује поново Подружина са истим задатком као и раније.

Чл. 37. Сви чланови подружине дужни су при ступању у подружину да потпишу ова правила у три примерка, које ће управа Подружине чувати као доказ да су својевољно ступили у чланство подружине.

Чл. 38. Ова правила важе кад их прими скупштина пчелара у Третеннику и одобри управа Српског пчеларског друштва у Београду.

Ова правила је примила скупштина пчелара из Третенника 12. маја 1939. г.
у Београду 12. маја 1939. г.

Секретар: *[Signature]*
Претседник скупштине: *[Signature]*

13

Оснивачи:

1. *[Signature]*
2. *[Signature]*
3. *[Signature]*
4. *[Signature]*
5. *[Signature]*
6. *[Signature]*
7. *[Signature]*
8. *[Signature]*
9. *[Signature]*
10. *[Signature]*

12. *[Signature]*
Мојав. у Третеннику

13. *[Signature]*
Зволице 2. септ.

14. *[Signature]*

15. *[Signature]*

ПОЧАСНОМ ДРУШТВУ
ПЧЕЛАРСКОМ ДРУШТВУ

Београд

Б. В. КРАЉА ЈУГОСЛАВИЈЕ
ОКРУГ II
СРПСКО ПЧЕЛАРСКО ДРУШТВО
Бр. 419
24-III-1939 год.
БЕОГРАД, ул. Катинска бр. 5
Телефон 29-275

Ова правила
[Signature]

Превешенско ичеларско подрушће, на основи чл. 21. правила, Федералног одбора Српског ичеларског друштва ишмења иврсту и подружину, чују дрима у свој састав.

Секретар: *[Signature]*
Претседник: *[Signature]*

СРПСКО ПЧЕЛАРСКО ДРУШТВО
БЕОГРАД, КАТИНСКА 5

Пошйиси чланова и овера иравила Трштенничке ичеларске йодружине

Организовање и удруживање пчелара пре Другој светској рати

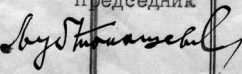
Била је то и последња Скупштина трстеничке пчеларске подружине јер је већ следеће године почео Други светски рат.

Сачувани подаци о раду Подружине током 1939. године говоре да су и руководство и чанови подружине током 1939. године вредно радили.

ТРСТЕНИЧКА ПЧЕЛАРСКА ПОДРУЖИНА
Број 6.

С П И С А К

ЧЛАНОВА ПЧЕЛАРА , КОЈИ ЖЕЛЕ ШЕЋЕР ЗА ИСХРАНУ ПЧЕЛА.

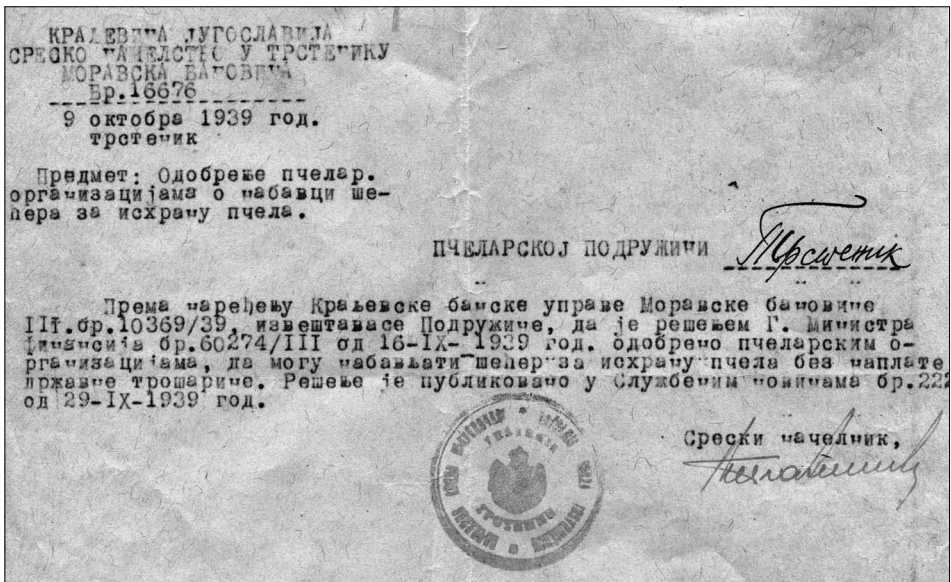
Редн. број	Име и презиме	Место одакле је	колико има колиница пчела	колико му треба шећера?	Напомена,
1.	Рука Никојић	Третеник	2.	10.	
2.	Тодор Петковић	"	2.	10.	
3.	Милош Милутиновић	"	10.	10.	
4.	Љубомир Томашевић	"	4.	15.	
5.	Добросав Бурић	"	8.	10.	
6.	Милан Ђорђевић	"	3.	15.	
7.	Сава Ракочевић	"	4.	15.	
8.	Миходрог Милосављевић	"	2.	10.	
9.	Бранко Бранковић	"	1.	5.	
Сто кгр.				100.	
Да су унети подаци у овоме списку тачни и истинити тврди и					
ЈАМЧИ					
29. августа 1939. год.					
ТРСТЕНИЧКА ПЧЕЛАРСКА ПОДРУЖИНА					
Третеник.					
			Секретар	Председник	
					

Списак чланова који су се пријавили за набавку шећера за исхрану пчела

Девет чланова (за које постоје подаци) имали су укупно 36 пчелињих друштава, просечно 4 по једном пчелару. За њих је те године у СПД наручено и добијено 100 kg денатурисаног шећера, за који се бележи да је денатурисан паприком средње љутине.

За све чланове прибављено је и купљено

- саће (воштане сатне основе) 30 kg
- димилице
- жица на калему 3 ком.
- американски размак 300 ком.
- штитови за патичњаке 7 ком.
- враташца за лето 6 ком.
- капе и др.

Особрење среској начелника за набавку шећера за њчеларе

За трстеничку пчеларску подружину се може рећи да је основана доста касно у односу на горњорибничку, да је имала мали број чланова и да је деловала кратко време јер је њене активности пресекао Други светски рат. По неким подацима се може закључити да је подружина озбиљно радила, да су у њеном чланству били врло озбиљни и угледни трстенички домаћини и добри пчелари. Ови пчелари су се на други начин организовали и удружили пет година раније (1934. године) него што је основана пчеларска подружина у Трстенику (1939.).

**СПИСАК ЧЛАНОВА ТРСТЕНИЧКЕ ПЧЕЛАРСКЕ ПОДРУЖИНЕ
ЗА 1939. ГОДИНУ**

Ред. бр.	Име и презиме	Занимање	Место	Члан. уплата	
1.	Петар Стојадиновић	Трговац	Трстеник		Непосредно платили Друштву
2.	Павле Мазанко	Пчелар			
3.	Тодор Петковић	Трговац			Платили у Г. Рибнику
4.	Љубомир Томашевић	Трговац			
5.	Добросав Ђурић	Плетар		25,00	
6.	Миодраг Милосављевић	Воскар		25,00	
7.	Стојан Антић	Књиговођа		25,00	
8.	Милош Милутиновић	Месар		25,00	
9.	Хаци Ружа Николић	Трговац		25,00	
10.	Драгомир Јанковић	Трговац		25,00	
11.	Сава Ракочевић	Судски чиновник			Платио у Рибнику
12.	Милорад Милутиновић	Мајор - пензион.		25,00	
13.	Миодраг Милетић	Судски чиновник		25,00	
14.	Милан С. Ђорђевић	Студент		25,00	

**ИЗВЕШТАЈ ПОДНЕТ НА ГОДИШЊОЈ СКУПШТИНИ
ПОДРУЖИНЕ**

ТРСТЕНИЧКА ПЧЕЛАРСКА ПОДРУЖИНА

ИЗВЕШТАЈ
УПРАВНОГ ОДБОРА ТРСТЕНИЧКЕ ПЧЕЛАРСКЕ ПОДРУЖИНЕ, О РАДУ И
СТАЊУ ПОДРУЖИНЕ ЗА ПОСЛОВНУ И РАЧУНСКУ 1939. год.

БРАЋО ПЧЕЛАРИ

Код свију друштава и установа постоји ред да управни одбор поднесе скупштини чланова извештај о раду и стању дотичне установе за минулу годину, тај ред постоји и код ове наше установе и ми се тога реда овим одазивамо. Молимо скупштину да изволи саслушати следећи наш извештај и о њему да донесе одлуку.

У Трстенику сваком пчелару је пчеларство споредно занимање, драговољно стављамо себи у задатак више из љубави према вредној пчели, доста мање ради уживања пријатне употребе пчелињег производа – меда. Као што се привредници осталих занимања интересују о постигнутим успесима својих другова, тако се и пчелари, заинтересовани својим задатком, често распитују о стању пчела и пчеларских прилика код својих ближих другова пчелара, а каткада и о стању најудаљенијих крајева своје отаџбине. Када се састану и само два пчелара, они се немогу уздржати а да бар напослетку свога разговора некажу по неку реч и о пчелама, често пута при сусрету пчелара, главни разговор бива баш о пчелама. Из таквих сусрета и другарских разговора поникла је жеља пчелара, да се у Трстенику оснује пчеларска подружина, која је и основана 12. марта 1939. године убеђени да ће мо се помоћу подружине лакше, брже и са мање трошкова снабдевати пчеларским потребама, па према томе да ће мо постићи боље и веће успехе у своме пчеларском раду.

Поред снабдевања пчеларским потребама, ми ћемо се удружени помагати међусобно и на тај начин, што ћемо резултате свога рада – успехе или неуспехе износити и показивати један другоме, те ће мо се путем праксе своје и својих другова, као засада једине школе и на лицу места учити и најнужнијем знању потребном за рад у напредном пчеларству.

Српско Пчеларско Друштво примило је нашу Подружину у своје коло чим смо му се пријавили, те смо одмах отпочели рад у Подружини.

Неповољне прилике у свету утицале су и на Управу наше Подружине, те са тих разлога нисмо тражили кредит код Српског Пчеларског Друштва, већ смо рад Подружине подешавали у границама сопствених средстава, па према таквом раду у успеси нашега рада за 1939. годину врло су скромни.

Пословна и рачунска година наше Подружине почиње 1. јануара а завршава се 31. децембра сваке године. Изузетно за прошлу годину почела је са даном оснивања.

У току нашега рада за прошлу годину није било случаја какве важније одлуке Управног одбора. Најважније питање које је Управни решавао у сагласности са Надзорним одбором, било је питање кредита у смислу одлуке оснивачке Скупштине наше Подружине од 12. марта пр. год. Из разлога којег смо већ рекли, ово питање одложено је за боље прилике које очекујемо, и ако их буде било, питање кредита биће остварено, па и веће успехе сигурно ће мо постићи.

Благајна наше Подружине у току свога рада за прошлу годину

ПРИМИЛА ЈЕ:

чланских уплата – чланарине.....	Дин. 385.00
добровољних прилога од члана Добросава Ђурића	Дин. 15.00
од чланова за поручену робу	Дин. 2205.50
укупно	Динара 2605.50

За исто време Благајна је издала:

Српском Пчеларском Друштву – чланарину за чланове ..	Дин. 300.00
на трошкове Подружине	Дин 70,00
за поручену робу својих чланова	Дин 2212.50
враћено поручиоцу робе	Дин. 7.00
укупно	Динара 2589.50

На концу године остало је у благајни готовине

Дин	16.00
-----	-------

ПРИХОД Подружине чине ови износи:

од чланарине	Дин. 85.00
од разних прихода	15.50
	Динара 100.50

РАСХОДА је било на ове издатке:

Купљене су књиге потребне за рад Подружине и то: књига Благајне, књига Партијалник, књига Записник седница Управног одбора и књига Записник седница Надзорног одбора – 4 књиге плаћено

Дин.	61.00	
плаћено поштанске таксе	Дин 9.00	
	Динара	70.00

Организовање и удруживање пчелара пре Другој светској рат

У обрачуну са Српским Пчеларским Друштвом за поручену и плаћену робу својих чланова, остало је код Друштва наших Динара 46.50

по закључку рачуна код благајника Дин. 16.00
Дакле имовина Подружине, концем прошле године износила је укупно Динара 62.50

Остали смо дужни нашем члану Љубомиру Томашевићу по обрачуну за поручену робу за његов рачун Динара 32.00

По одбитку реченог дуговања, Подружина располаже са Дин. 30.50 своје имовине, коју чини наша уштеда постигнута у току прошле год.

БРАЋО ПЧЕЛАРИ

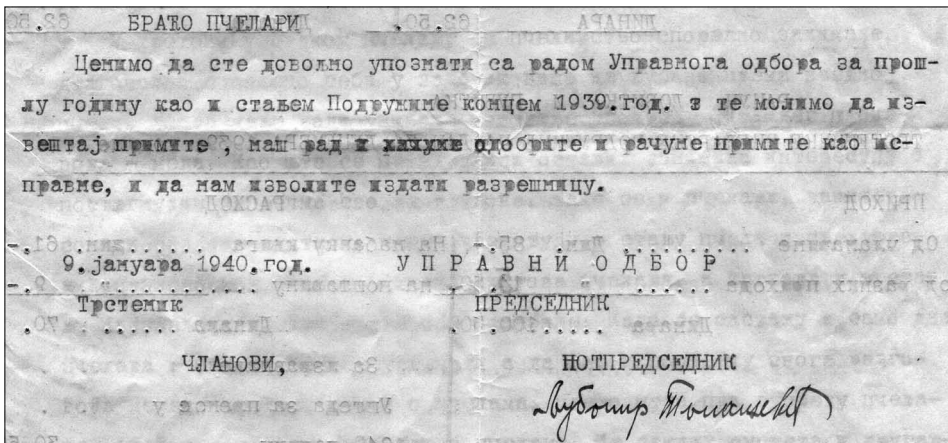
Ценимо да сте довољно упознати са радом Управног одбора за прошлу годину као и стањем Подружине концем 1939. год. те молимо да извештај примите, наш рад одобрите и рачуне примите као исправне, и да нам изволите издати разрешницу.

9. јануара 1940. год.
Трстеник

УПРАВНИ ОДБОР
ПРЕДСЕДНИК

ЧЛАНОВИ,

ПОТПРЕДСЕДНИК
Потпис: Љубомир Томашевић

Потпис извештаја Управног одбора

ОРТАКЛУК ПЧЕЛАРА У ТРСТЕНИКУ

Угледни трстенички домаћини:

1. Бранко Бранковић
2. Миодраг Милосављевић
3. Милош Марковић
4. Драгомир Б. Јанковић
5. Стојан Антић
6. Добросав Ђурић
7. Славко Петровић
8. Стојанка В. Радосављевић
9. Јован Павловић
10. Милутин Г. Стефановић

одлучили су 1934. године да се уортаче у циљу ортачког и рационалног неговања пчела. У том смислу су припремили и потписали уговор о ортаклуку којим су детаљно регулисана питања у вези са функционисањем ортаклука, међусобним правима и обавезама ортака и др.

Са колико је озбиљности и систематичности направљен овај уговор види се из неких припремних скица и забелешки које су дуго дорађиване, мењане, усавршаване док се није дошло до коначног текста који су ортаци потписали.

Ортаци полазе од чињенице да свако од њих појединачно нема ни знања, ни времена, ни других могућности да би могли рационално и са успехом гајити пчеле и да се зато ортаче у заједницу у којој ће остварити постављени циљ.

Као основне задатке ортаклука поставили су:

– оснивање ортачког пчелињака набавком ројева, кошница са покретним сањем и савршенијим пчеларским справама, као и осталим потребама нужним и потребним овом пчелињаку за рационално пчеларење.

Основни принцип рада у ортаклуку јесте солидарност и договарање свих ортака и њихово споразумевање. Само када се не може постићи споразум одлуке се доносе гласањем ортака, када одлучује већина гласова.

Ортак је могао да иступи из ортаклука а могао је бити искључен кад за то наступе законом предвиђене околности. За овакве случајеве било је предвиђено међусобно регулисање права и обавеза.

Почетни капитал ортаклука чинили су члански улози ортака који су износили по 200 динара. Ројеви добијени путем „припатка“ – приплода уношени су у инвентар главне имовине. Остали приходи од меда, воска, продаје расходованих кошница, ројева, справа, итд. били су, такође, приход ортаклука. Чист приход, по одбитку трошкова, делио се по завршетку пословне године на ортаке подједнако. Сви ортаци су подједнако сносили штету која се евентуално деси без ичије кривице, а за штету ортак одговара до износа суме његовог улога.

Ортаци су бирали и старешину који се старао о извршењу одлука ортаклука, контролисао рад благајника и био наредбодавац за финансијско пословање. Контролисао је рад руковаоца пчеланика, рад магационера и рад сваког радника кога ортаклук буде најмио за свој рачун, а ови су били дужни да се покоравају наредбама старешине. Ортаци су уговор закључили на неодређено време с тим да се ортаклук увек састоји од 10 чланова. Новог члана ортаклука ортаци су могли да приме само ако је остало упуражњено место.

УГОВОР О ОРТАКЛУКУ

Потписани уговорачи, немајући довољно потребног разумевања и практичне спреме, за успешно гајење пчела сваки за свој рачун и посебно, а и главно занимање уговорача, недозвољава им толико слободног времена, да би могли рационално и са успехом гајити пчеле, зато се као љубитељи пчеларства ОРТАЧЕ, у циљу ОРТАЧКОГ и РАЦИОНАЛНОГ неговања пчела, под условима изложеним у овоме уговору, којег данас међусобно закључују у смислу & 723 и 724 Грађ. закона.

Тачка 1.

Задатак је овог Ортаклука: оснивање ОРТАЧКОГ пчеланика набавком ројева, кошница са покретним саћем и савршенијим пчеларским справама, као и осталим потребама нужним и потребним овом пчеланику ОРТАЧКОМ, за рационално пчеларење.

Тачка2.

Све послове око оснивања пчеланика, око даљег уређења, увећавања, одржавања у добром стању и рационалном искоришћавању ОРТАЧКОГ пчеланика, воде договорно сви ортаци, у смислу & 732 Грађ. зак.

Споразумно ће се решавати свако питање овог ОРТАЧКОГ пчеланика, које се буде појавило, а није овим уговором унапред решено. Кад неможе да се постигне споразум, онда ће се гласати, и тада одлучује већина, узимајући у рачун укупан број ОРТАКА, колико их буде у том времену, & 732 Гр. зак.

О сваком решавању и гласању, водиће се записник.

Тачка 3.

Поједини ОРТАК, може из овог ОРТАКЛУКА да иступи кад хоће, о иступању своме он мора јавити писмено, у смислу & 736 и 757 Грађ. зак.

Ортак може бити искључен из овог ОРТАКЛУКА, кад наступи случај предвиђен & 755 Грађ. зак. О искључењу извештава се искључени ОРТАК писмено.

На место ОРТАКА који буде искључен, или буде сам иступио, може се примити други ОРТАК, у смислу & 731 Грађ. зак.

ОРТАКУ који буде иступио, или буде искључен вратиће се улог његов на крају друге пословне године, по његовом иступању, и то: по одбитку једне четвртине, на име оснивачких и других трошкова, ако је иступање било у првој или другој години по оснивању овог ОРТАКЛУКА, но с тим, ако није било штете предвиђене тачком 11 овог уговора. На веће потраживање нема права, ОРТАК који сам иступи или буде искључен.

Но ако би се у току реченог времена, решила општа ликвидација овог ОРТАКЛУКА, онда у том случају иступање појединих ОРТАКА, НЕ ВРЕДИ.

Тачка 4.

Овај ОРТАКЛУК који чине највише десет ОРТАКА уговарача, оснива се на неодређено време, а престаје и ликвидира по одредбама тачке 2 овог уговора, и & 745 и 751 Грађ. зак.

Тачка 5.

Ако буде које лице примљено у овај ОРТАКЛУК после потврде овог уговора, & 731 Гр. зак. примљени ОРТАК мора при ступању у овај ОРТАКЛУК, положити ОРТАКЛУКУ онолику суму улога колико буде потребно, да се изравна са осталим ОРТАЦИМА, и издати писмену изјаву потврђену код надлежне власти, да ступањем у овај ОРТАКЛУК, пристаје на све услове овог уговора, и прима на себе дужности које су прописане овим уговором.

Тачка 6.

Питање о месту пчеланика, о локалу за састанке ОРТАКА, о избору потребних органа и радника уопште, као и свако друго питање које се буде појавило и треба га решити, увек ће се решавати у смислу тачке 2 овог уговора, сходно & 733 и 737 Грађ. зак.

Тачка 7.

Ако би се појавило какво питање које треба да се расправи пред судом или код које административне власти, у сваком случају овај ОРТАКЛУК, заступаће корпоративно сви ОРТАЦИ, а могу у смислу тачке 2 овог уговора

овластити једног ортака свог, или неко лице ван овог ОРТАКЛУКА, ДА ОВАЈ ортаклук ЗАСТУПА (& 748 Гр. зак.)

Тачка 8.

Средства за постигнуће задатка обележног у тач.1 ов. уг. чине улози ОРТАКА. Сваки ОРТАК дужан је да уложи у овај ОРТАКЛУК по (200.) две стотине динара у ратама и у року како се буде решило у смислу тач. 2 ов. уг. и & 729 и 735 Гр. зак.

Тачка 9.

Ројеви пчела који се буду добили путем припатка - приплода, уносиће се у инвентар главне имовине ОРТАКЛУКА, и тиме ће се повећавати главница, која остаје недељива.

Тачка 10.

У приход ОРТАКЛУКА уносиће се принос у меду и воску, као и новац који се буде добио продајом расходованих: кошница, ројева, справа и т.д.

Чист приход по одбитку трошкова, делиће се по завршетку пословне године, на ОРТАКЕ подједнако, а у случају неспоразума, деоба ће се извршити у смислу && 734 739.740.741. и 744. Грађ. зак.

Тачка 11.

На случај каквог осетног губитка, који би се десио без ичије кривице, као случај пчелиње болести, случајног пожара, крађе и т.д. штету имају да снесу сви ОРТАЦИ подједнако и равномерно, па и онај ОРТАК који је у току дотичне године иступио, (искључен). Но ни једна ОРТАК не одговара за већу суму штете, него што износи сума његовог улога, коју штету иступајући (искључени) ОРТАК накнађава само улогом већ положеним. (& 742. Гр. зак.)

Тачка 12

На челу овог ОРТАКЛУКА, као СТАРЕШИНА стајеће један ОРТАК, кога буду ортаци изабрали споразумно или гласањем, (& 733 Гр. зак.).

Овог ортака изабраног за старешину, биће дужност:

а) да се стара о извршењу одлука донешених у смислу тачке 2. ов. уг.

б) контролисаће рад благајника и наређивати издатке решене у смислу тачке 2. ов.уг. Контролисаће рад руковаоца пчеланика, рад магационара и рад сваког радника кога овај ОРТАКЛУК буде најмио за свој рачун.

в) Позиваће ОРТАКЕ на састанке када год за то потребно нађе, но сазивање ортака на састанке има право и сваки ОРТАК.

г) Наредбама стаарешине дужни су да се покоравају: благајник, руковаоц пчеланика, магационар, прост радник као и сваки ОРТАК, када је та наредба издата у смислу тачке 2. Ов. уг. (& 730.735. Грађ. зак.)

Када је старешина спречен, заступаће га у дужности ОРТАК, који буде за то изабран.

Тачка 13.

Овај ОРТАКЛУК имаће своју пословну и рачунску годину, која почиње првог јануара а завршава се 31. децембра сваке године.

О раду органа овог ортаклука уопште, као и о раду на саставу месечног и годишњег рачуна, ОРТАЦИ ће прописати пословник, (&& 743.744, 745 и 746).

Пословником ће се регулистаи све оно што овај уговор није предвидео, а потребно је да се регулише. Тај пословник кога ће ОРТАЦИ прописати у смислу тачке 2 биће обавезан за све ОРТАКЕ, као и за цео овај ОРТАКЛУК.

Тачка 14.

Овај уговор може се мењати само по пристанку свију ОРТАКА колико их има.

Оригинални уговор биће увек на чувању код старешине овог ОРТАКЛУКА. Уговор ће се умножити, и дати сваком ОРТАКУ по један примерак.

Октобра, 1934. год.
Трстеник

УГОВАРАЧИ

У Г О В О Р А Ч И
Ганко Јанковић
Мисдр аи Тилмасовић
Милош Марковић
Јурић
Срђан
Дубровач
Јавко
Стојанка В Рагосавић
Јован
Митар Т. Сит

Пошписи уговараца

Нисмо, нажалост, могли да дођемо до сазнања о даљој судбини ортаклука. Потомци уговарача се не сећају како је оствариван овај уговор. Не сећају се ни шта се догађало са ортачким пчелињаком који је био централна тачка ортаклука. Сигурно је да је тај пчелињак био формиран. Из дневника Стојана Антића сазнајемо да је он 29. јуна 1935. године дао за заједнички пчелињак једно пчелиње друштво и да му је то било друго по реду јер је прво већ био дао. Као сигурно се може прихватити уверење да су и остали чланови ортаклука као врло озбиљни и одговорни људи и домаћини, извршавали своје обавезе у погледу чланског улога, давања ројева за ортачки пчелињак и других обавеза према ортаклуку. Очигледно је да су се ортаци као пчелари трудили да се развија заједнички пчелињак и пчеле гаје на тада најсавременији начин.

Знајући немиран дух и стваралиштво Стојана Антића јасно је да је он био иницијатор оснивања ортаклука и „душа“ целог посла око удруживања и организовања трстеничких пчелара.

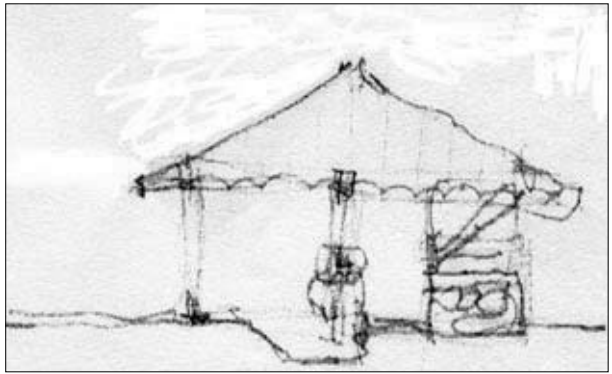
Од архитекте Василија Васе Петровића, сина једног од ортака, потписника уговора, Славка Петровића, сазнали смо накнадно још по неку чињеницу у вези са заједничким пчелињаком, којих се он сећа из детињства. Сећа се да се пчелињак налазио на плацу у Трстенику у близини кућа Стојана Антића, Славка Петровића и Миодрага Милосављевића који су били комшије и пчелари. Васа каже да је у пчелињаку било „доста кошница“, али нажалост, не памти шта је на крају било са тим кошницама.

Може се рећи да је ова локација више година била први центар пчеларства у Трстенику, јер су ту биле куће и пчелињаци више познатих пчелара на челу са Стојаном Антићем па је и за ортачки пчелињак ту било најпогодније место.

Занимљива је прича архитекте Васе Петровића о томе како су пчелари, ортаци, тада топили восак и коме су продавали восковарину. Тога се добро сећа јер су се он и остала деца из комшилука радо играли и врзмали око пчелињака посматрајући шта старији раде око пчела.

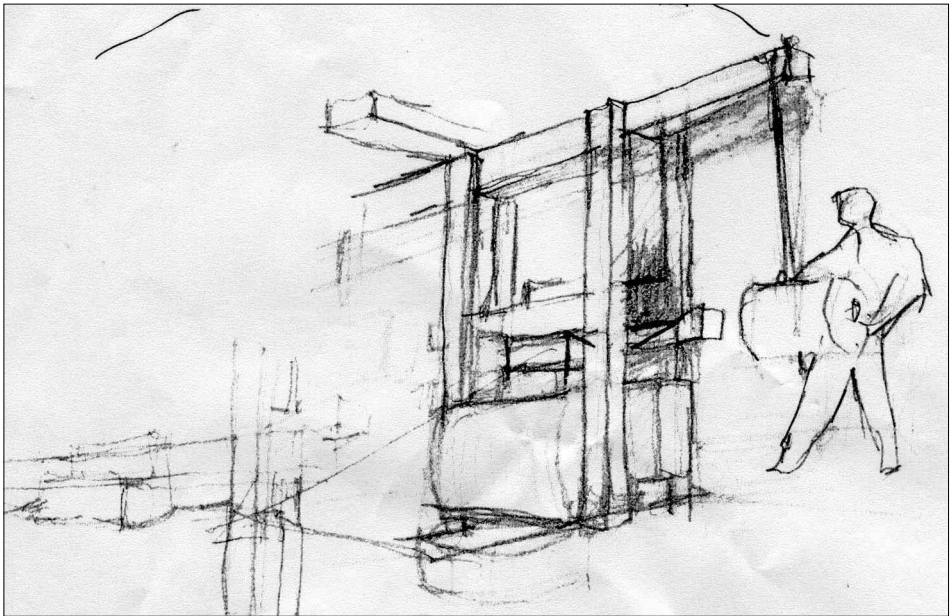
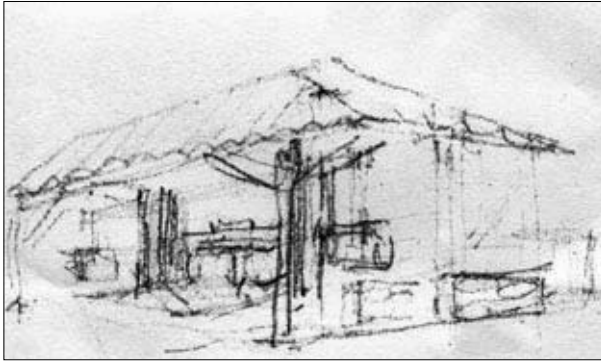
Каже да су за откуп восковарине редовно долазиле восковарције из Источне Србије са коњима који су носили товар. За децу је то била велика радост пошто би восковарције обично заноћили као гости у њиховим кућама, а коње би сместили у стаје и хранили их. Деци су дозвољавали да јашу коње у чему су она уживала.

Восак су топили на необичан начин справом коју су звали **тесак**. Кад са тесаком нису радили пчелари деца су га користила као љуљашку. Васа је по сећању направио скицу тесака. На њој се види корито издубљено у дрвету, постављено између два дрвена стуба. Корито је на дну имало отвор кроз који је отицао истопљени восак и сакупљао се у посуди постављеној у удубљењу у земљи. На дну корита стављана је слама а на њу су постављали саће са воском. Они су притискани гредом која је дрвеним клиновима притискала клип који је вршио притисак на постављено саће. Истовремено је саће поливано врелом водом. Клинове са стране ударали су тешким дрвеним маљевима.

*Скице тесака, Василије
Петровић, архитекта*

Тај простор се данас налази преко пута спортске хале где се укрштају улице Рајчевићева, Кнегиње Милице и Кнеза Лазара. У близини су подигнуте нове вишеспратнице, стамбене зграде, али су сачуване и неке приземне, старе, куће које подсећају на некадашњи пчеларски квартал у срцу Трстеника.

Трсџенички ичелар Миограј Милосављевић имао је у траду воскарску радњу у којој је радио са сујрујом

Миограј Милосављевић испред своје радње, 1935. године

Стара кућа Миодрага Милосављевића у улици Кнегиње Милице

ОБНОВА ПЧЕЛАРСТВА ПОСЛЕ ОСЛОБОЂЕЊА

Други светски рат оставио је страшне последице у свим областима привредног и друштвеног живота у Трстеничком крају. Страдало је и пчеларство.

Уништени су и запуштени многи пчелињаци. Прекинут је тек започет посао на организовању и удруживању пчелара. Многи пчелари постали су ратници, многи заробљеници. Неки се, нажалост, никад више нису вратили у пчелињаке.

И у ратним страхотама народ је сачувао љубав и поштовање за пчелу и пчеларство. Колико су могли људи су се трудили да сачувају бар по неко пчелиње друштво у пчелињаку. У заклоњеним пределима у томе су били успешнији.

По ослобођењу кренуо је талас обнове порушене земље. Ни пчеларство није остављено по страни. Оно је и иначе увек било саставни део привређивања и живота људи овога краја па су се сада, и на њему одражавале све промене у структури привређивања становништва, а нарочито су се видљиво одражавале миграције становништва са села у град изазване индустријализацијом и развојем друштвених служби и државних институција.

Пре рата Трстеник је био на гласу као град занатлија, трговаца и кафеџија, са 5 банака, 32 занатске радње, 36 кафана, 2 хотела. Био је центар на који су углавном били упућени становници ближе и даље околине. Народ се бавио претежно пољопривредом. Пчеларство је било узгредно и допунско занимање.

По ослобођењу Трстеник доживљава буран привредни развој и културни препород. То се нарочито догађало након доношења одлуке (1949. године), о оснивању „Прве петолетке“. Подигнут у једном изразито пољопривредном крају овај индустријски првенац дубоко ће

се укоренити у целокупан живот народа Трстеника и шире околине, и битно утицати на све поре материјалног и духовног живота овог краја.

По доношењу одлуке о изградњи Петолетке започела је изградња фабричких хала, стамбене колоније, индустријске школе, дома културе, пољопривредне економије, прилазних путева, аеродрома. Почело је запошљавање стручњака свих занимања и из свих крајева тадашње Југославије. Моравски сељак се поступно претвара у индустријског радника.

Општи напредак постепено захвата све привредне гране. Упоредо се развијају и друштвене делатности: здравство, просвета, култура. Типична србијанска паланка прераста у градско насеље. Догађају се бурне промене у укупном животу целог трстеничког краја и његове ближе и шире околине.

Пре рата овде је живело око 38.000 становника. Природним прираштајем и досељавањем са свих страна, због привредне експанзије, број домаћинстава и становника се повећава из године у годину.

Година	Број домаћинстава	Број становника
1948	8.410	43.473
1953	9.493	46.675
1961	11.388	49.209
1971	12.757	50.776
1981	14.064	53.695

Мења се стално и структура становништва. Док је нпр. 1961. године у Општини било 81,5% пољопривредног становништва, 1971. године било је 70,1% а 1981. године 47%.

Запошљавање радне снаге у индустрији, друштвеним службама и државној управи повлачи све већи број радно способног становништва са села. Многи на посао у граду путују свакодневно, а како се за то стварају услови, све је више оних који се одлучују и да станују у граду.

О пчелињацима се старају старији, они који остају да живе на сеоским имањима. Млађи за то немају времена, због заузетости у служби, дошколовавања, заснивања породице.

Како је време пролазило старији пчелари су се све теже старали о пчелињацима, а њихови потомци су већ зрели људи са оформљеним породицама, економски осамостаљени. Зато они постепено преузимају бригу о пчелама. Они који су се настанили у граду све чешће путују у своја села и раде у пчелињацима. Путовања су им олакшана јер је у међувремену, нарочито у седмој и осмој деценији прошлога века, изграђена путна мрежа тако да су скоро сва села у Општини Трстеник са градом повезана асфалтираним путевима и редовним аутобуским саобраћајем. То је било време процвата трстеничке привреде, а општина Трстеник је по просечним зарадама запослених била у самом врху у Србији што је великом броју домаћинстава омогућило да имају сопствене аутомобиле.

У редове пчелара током целог послератног периода сврставали су се и многи досељеници који су се запошљавали у овом крају. Неки од њих су заснивањем родбинских веза са овдашњим становништвом обезбеђивали плацеве за своје пчелињаке у сеоским атарима.

Други, који овде нису имали ни мираз, ни очевину и дедовину, куповали су или узимали у закуп плацеве за пчелињаке у ближој или даљој околини града. Неки су поред пчелињака изградили веће или мање викендице, у ствари, пчеларске куће.

Брзе промене у привреди и друштвеним делатностима, а у вези са тим и у структури становништва, учиниле су да дође до раздвајања места становања пчелара и локације њихових пчелињака. Док су се раније пчелињаци налазили у дворишту пчелара, или у непосредној близини куће, сада је већина пчелињака удаљена по неколико, па чак и по двадесетак километра од места становања пчелара. Бављење пчеларством је компликованије и скупље, а у време санкција, 90-их година због недостатка бензина и шећера за прихрањивање, страдало је доста пчелињих друштава, јер пчелари нису могли да им пружају потребну негу. Слично се догодило и у време НАТО бомбардовања 1999. године.

Задњих година прошлог века генерације оних што су се шездесетих-седамдесетих година запошљавали у фирмама и

друштвеним службама и одлазили из села у град, завршавали су радни век и постајали пензионери. Многи од њих су се враћали у родна села и родитељске домове, враћали својим коренима. Обнављали су сеоска домаћинства и пчелињаке. Станове у граду остављали су својој већ одраслој деци да заснивају своје породице и сналазе се око проналажења могућности за њихово издржавање.

Пчеларство је у трстеничком крају увек било допунско занимање појединаца или породица. Тек по неко се у новије време одлучивао да се пчеларством бави као основним занимањем, нарочито у време кризе и смањених могућности за запошљавање.

Задња деценија прошлог и прва деценија овога, 21. века, су године динамичне смене генерација у пчелињацима Трстеничког краја.

Уз све велике и тешке послове око обнове и послератне изградње земље и народ и држава старали су се да се пчеларство одржи.

Манастири Љубостиња и Велуће имају своје пчелињаке и монахе или монахиње оспособљене за рад у пчелињацима. Већина парохијских свештеника наставила је да се бави пчеларством.

Основне школе у наставним програмима имају пољопривредне поуке, а један део просветних радника су посебно заинтересовани да код деце пробуде занимање за пчеларство. У томе им помажу истакнутији пчелари из насеља у којима се налазе школе. Они школама поклањају по које пчелиње друштво са кошницама за очигледну наставу. А доста просветних радника, углавном средње и старије генерације, одржали су љубав према пчели и пчеларству попут њихових претходника.

Оснивањем сељачких радних задруга и пчеларство постаје део њихове колективне имовине јер су пчелари, као свој удео у задружну имовину уносили и пчелиња друштва.

У Старом Трстенику је 1949. године основана Сељачка радна задруга „Зора социјализма“. Задруга је постојала до 1953. године. Као свој удео Душан Глицић из Старог Трстеника унео је у задругу 45 кошница са пчелама. Задружни пчелињак био је смештен у дворишту Станоја Томића.

Задруга је унајмила Радивоја Марковића из Мачковца да ради у пчелињаку. Радивоје је рођен 1928. године у породици која је имала пчеле. Од своје тринаесте године и он је радио око пчела те је већ имао нешто пчеларског знања и искуства. Радивоје прича како се пре

рата сналазио за поједине алатке потребне у пчеларству. Каже да је, на пример, зврк правио од зупчаника извађеног из сата. Тај зупчаник је углављивао на шљивово дрво.

Радивоје је савесно обављао посао задружног пчелара. Пчелињак је био лепо уређен, број друштва је повећан на 50. Произведен мед је дељен члановима задруге.

Радивоје је за рад је, по уговору, добијао око 1.000 динара месечно а најчешће је исплаћиван шећером и сатним основама.

Када је задруга 1953. године расформирана пчелињак је враћен Душану Глицићу.

Вероватно су се и неке друге СРЗ, којих је било на овом подручју, у извесној мери бавиле и пчеларством, али о томе нема података

У комуналном предузећу у Трстенику за градско зеленило био је задужен Фрањо. Он је у Расаднику који се налазио преко пута садашње бензинске пумпе 1954. године основао пчелињак са око 40-50 кошница. Када је Расадник због ширења градске зоне расформиран пчелињак је премештен на задружну економију у Грабовцу. О њему се старао радник на економији Миша Мијајловић. Пчелињак је остао у власништву задруге „Слога“ све до седамдесетих година. Када је за руководиоца економије дошла Љиљана Чабровић затекла је само неколико кошница типа ДБ, без пчела, спакованих у управној згради економије.

ПЧЕЛАРИ СЕ ОПЕТ УДРУЖУЈУ

Доскора су била жива сећања на пчеларске подружине осниване пре рата у Горњем Рибнику, Стопањи, Медвеђи и Трстенику и на њихову корисну улогу у развоју пчеларства у трстеничком крају. О томе се причало међу пчеларима којих је било све више и више и код којих је сазрела свест да би удружени лакше савладавали проблеме са којима су се суочавали у обављању пчеларских послова.

НЕУСПЕО ПОКУШАЈ У ВЕЛУЋУ

Први озбиљнији послератни покушај да се организују пчелари учињен је 1952. године у Велућу. То није било случајно јер је општину Велуће тада чинило пет села у чијем је центру био истоимени манастир са дугом пчеларском традицијом и солидним пчелињаком. Међу пчеларима је био вредан и предузимљив Момчило Смиљковић.

Придружило му се још 10-12 пчелара и основали су Друштво пчелара. За председника су изабрали Момчила који је обавио све послове око доношења правила и регистрације друштва.

Али, пчелари нису показивали интерес да раде у друштву. Чак ни чланарину нису хтели да плаћају већ је то за све њих у 1952. и 1953. години учинио Момчило. Пошто ни за 1954. годину нису хтели да плате чланарину друштво је престало да постоји.

Иако је ово био неуспешан покушај не може се сматрати да је био и некористан, јер је и такво искуство покренуло пчеларе овог краја да се касније укључују у рад пчеларских подружина које су осниване у Стопањи, Трстенику и другим местима.

„ПОМОРАВЉЕ“ У СТОПАЊИ

Након 35 година од оснивања прве пчеларске подружине у Стопањи (1938. године) која је због рата престала са радом, пчелари овог краја су решили да се поново организују и раде у новим условима.

Окупили су се 21. јануара 1973. године и основали Друштво пчелара „Поморавље“. За председника су изабрали просветног радника Миломира Ћосића а за секретара општинског службеника Стевана-Стеву Лазаревића.

Стеван Лазаревић, Стопања

Друштво је извесно време успешно радило. Највише се бавило снабдевањем пчелара храном за пчеле, сатним основама, пчеларским прибором и другим пчеларским потребама. Робу су набављали у Београду, а пчеларима је уступали по набавним ценама.

Међучлановима „Поморавља“ био је и Ранђел Глицић, председник подружине основане 1938. године у Стопањи.

Чланови друштва су били:

Манастир Велуће
Љубивоје Цураковић-Врцко
Миломир Тосић
Велимир Перчевић
Миливоје Антић
Милосав Терзић
Мијушко Крстојевић
Миодраг Величковић
Миладин Здравковић
Милија Стевановић
Милутин Цветановић
Ранђел Глицић
Живорад Ђурић
Вучета Величковић
Милан Стјеповић
Јован Живановић
Живојин Живановић
Стеван Панић
Радојко Цамић
Јован Цветановић
Божидар Недић
Стеван-Стева Лазаревић
Драган Јевтић
Славољуб Алексић
Мирко Величковић
Момир Ерић
Драгутин-Гога Стевановић
Милија Врачаричић

Све су то били врсни пчелари, најбољи у том делу трстеничког краја. Неки су оставили дубок траг у пчеларству, по коме се памте. Милан Стјеповић је био чувени пчелар, добар посветни радник директор школе у Стопањи. Велики пчелари за ондашње прилике били су и Љубивоје Цураковић Врцко, Милија Стевановић, Ранђел

Глицић, Миломир Ћосић, Стева Лазаревић. Највећи домет у пчеларству начинио је Живорад Жика Ђурић, просветни радник, некада директор школе у Стопањи, па просветни радник у Крушевцу. Постао је велики, професионални, пчелар познат на ширим просторима.

Један од пчелињака Живорада Ђурића у Зебици код Шиљејовца

„Поморавље“ је након извесног времена престало са радом а већина његових чланова учланило се у трстеничко друштво.

Позивајући се на традицију „Поморавља“ изван број пчелара 02.03.1997. године оснива ново друштво под тим називом.

ОСАМ ДЕЦЕНИЈА ИСКУСТВА НА ОРГАНИЗОВАЊУ И УДРУЖИВАЊУ ПЧЕЛАРА

Прошло је осамдесет година од како су пчелари Горњег Рибника и околине (1932. године) на челу са свештеником Бором Трнавцем основали Среску пчеларску подружину у Горњем Рибнику.

Поп Бора је већ био овладао вештинама рационалног пчеларства и своја искуства ширио међу пчеларима. Такав је био и предузимљиви Стојан Антић из Трстеника, човек који је у Омашници већ био основао трећу по реду у Србији земљорадничку задругу. Ова задруга је већ давала резултате који су се могли користити као искуства за рад на удруживању пчелара. И тако је почело. Цела четврта деценија прошлог века била је међу пчеларима Трстеничког краја испуњена пословима око организовања и удруживања ради ублажавања економских тешкоћа у раду на пчелињацима и на организованом преласку са примитивног на рационално пчеларство.

Други светски рат угасио је пчеларске подружине у Рибнику, Трстенику, Медвеђи, Стопањи. Пропао је и ортаклук и ортачки пчелињак у Трстенику, али су остала драгоцене искуства заједничког рада пчелара. И остала су сећања.

После ослобођења у обновљеној земљи, пчелари опет почињу да раде на оснивању својих удружења са више или мање успеха, све до 1970. године када је основано Друштво пчелара Трстеник, које је одмах по оснивању постало центар окупљања пчелара из целог трстеничког краја и стуб на који се већ пуних четрдесет година ослања развој пчеларства.

Двадесети век јесте век великих научних достигнућа и општег напретка али је и век великих историјских ломова, разарања, страдања народа. У борби за опстанак људи су били успешнији и јачи ако то чине удруженим снагама. Тако је било и остало до данашњих дана и у пчеластву.

СТИЦАЊЕМ осамдесетогодишњих искустава на организовању и удруживању пчелара у трстеничком крају, стечен је драгоцен капитал историје пчеларства који може бити од користи и будућим генерацијама пчелара.

Пчеларе је увек окупљала нада да ће заједничким снагама лакше превладавати економске оскудице за обављање пчеларских послова и да ће опет заједно, моћи да прате и примењују тековине савремене пчеларске науке и праксе. Пчеларска удружења (друштва, подружине) увек су радила у интересу својих чланова или им је основно опредељење било да раде у интересу и свих осталих који се већ баве или желе да се баве пчеларством. Зато су темељи увек били широки и јаки.

ДРУШТВО ПЧЕЛАРА ТРСТЕНИК – ЧЕТРДЕСЕТ ГОДИНА СТУБ ПЧЕЛАРСТВА И МЕРА ВРЕДНОСТИ ПЧЕЛАРА ТРСТЕНИЧКОГ КРАЈА

Седамдесетих година двадесетог века ондашња друштвено – политичка организација ССРН покренула је активност за удруживање радних људи и грађана у струковна удружења кроз која ће спроводити разноврсне друштвене и професионалне активности. У општини Трстеник тада су основана: удружење пољопривредних инжењера и техничара, удружење економиста, удружење правника и др. Лекари су већ били организовани у оквиру Српског лекарског друштва. Тада су се и пчелари организовали и основали друштво пчелара. Тада основана друштва и удружења су по оснивању радила извесно време, а онда су се тихо гасила. Сви осим Друштва пчелара, које је опет тихо, а упорно радило на својим пословима, постајало све масовније и јаче, решавало проблеме пчеларства. И тако пуних четрдесет година. Пчеларство у трстеничком крају се не може замислити без Друштва пчелара, које је стекло завидан углед и међу нашим пчеларима и међу осталим пчеларским друштвима у оквиру савеза пчеларских организација Србије.

У центру свега што се за протеклих четрдесет година од оснивања Друштва догађало у пчеларству и са пчеларима трстеничког краја, као главни ослонац и актер стајало је и стоји Друштво.

А почело је овако:

Трстенички пчелари су основали Иницијативни одбор за оснивање пчеларског друштва. Чланови одбора су били већ искусни и познати пчелари:

1. Драгослав Госа Обрадовић, наставник у Основној школи „Миодраг Чајетинац - Чајка“,
2. Мијушко Миљић, службеник у Заводу за социјално осигурање,
3. Драган Стојаковић, службеник у Графичком предузећу „Металограф“,
4. Љубисав Мијајловић, радник у Графичком предузећу „Металограф“,
5. Никола Петровић Ширија, радник у трговини (продавница обуће „Пролетер),
6. Радомир Копривица, службеник у војном одсеку,
7. Милован Радоичић, милиционер,
8. Милован Ускоковић, инспектор у општинској управи и
9. Адам Градиштанац, учитељ у пензији.

Иницијативни одбор је обавио потребне припреме и сазвао оснивачку скупштину која је одржана 14. децембра 1970. године у просторијама Завода за запошљавање. Било је присутно 18 пчелара.

У име Иницијативног одбора Скупштину је отворио Драган Стојаковић, а председавали су Миодраг Пуношевац, Никола Петровић Ширија и Мијушко Миљић.

Записничар је био Драгослав Госа Обрадовић. Оверачи записника: Радомир Копривица и Драган Стојаковић.

Скупштина је одлучила да се оснује пчеларска подружина у Трстенику и именовала Управни одбор.

За председника је изабран Милован Коча Ускоковић. За секретара Драгослав Госа Обрадовић, а за благајника Драган Стојаковић.

За председника Надзорног одбора изабран је Миодраг Пуношевац, а за чланове Никола Петровић и Љубисав Мијајловић.

Руководство подружине је прионуло на посао. Пчелари су почели да се све више учлањавају и учествују у раду.

Наредна Скупштина одржана је 18. фебруара 1973. године. Подружница је тада имала 49 чланова, а на Скупштину је дошло више од 200 пчелара. У сали биоскопа скоро није било места за све. Посета је била масовнија него када се тих дана у биоскопу приказивао најгледанији филм тога времена „Један дан живота“, забележио је ревносни хроничар Госа Обрадовић. Он даље бележи да је пчеларима приказан филм о развоју пчеле, на шеснаестомиллиметарској траци.

Радно председништво на скупштини 1973., слева: Којривица, Николић...

Тога дана одржано је прво пчеларско предавање. Предавач је био Живојин Катунац, судија из Крушевца. Тема предавања је била: „Употреба пестицида, заштита пчела и обештећење за причињену штету на пчелињаку.“

Руководство је поднело извештај о раду између две Скупштине.

У извештају се наводи да је пчеларима подељено 6.000 килограма шећера по регресивној цени од 1,7 динара (у слободној продаји шећер је коштао 2,8 динара).

Занимљиво је да се право на пет килограма шећера по једном друштву стицало подношењем потврде о броју кошница, оверене у Месној канцеларији.

Годишња чланарина износила је 5 динара за старе чланове, а шест динара за чланове, који се први пут уписују.

Док је у време одржавања оснивачке скупштине само неколико пчелара било претплаћено на часопис *Пчелар* на овој скупштини је саопштено да је број претплатника знатно повећан.

Занимљиви су и подаци о финансијском пословању подружине у 1972. години:

Приходи:

- Чланарина старих чланова	43 x 5	= 215,00 динара
- Чланарина нових чланова	6 x 6	= <u>36,00 динара</u>
Укупно:		251,00 динара

Расходи:

- Поштански и остали трошкови	108,75 динара
- Готовина у благајни	142,25 динара
- Салдо из 1971. године	431,20 динара

Готовина у благајни на дан 31.12.1972, године 573,45 динара

Скупштина 1973. године

Радно председништво једне од њрих скуишћина

Оснивачи су своје удружење назвали подружина, онако како су се пре рата звала удружења пчелара. Под тим именом задњи пут се помиње 15. августа 1975. године. Од 06. јануара 1976. године помиње се као Друштво пчелара Трстеник.

Скупштина Друштва пчелара је 08. фебруара 2003. године донела одлуку да се Друштво зове: Друштво пчелара „Сретен Аџић“ Трстеник.

Мењали су се и називи органа Друштва. Најпре је то био Управни одбор, онда Председништво и најзад Извршни одбор. Овај орган имао је од 7-11 чланова, међу којима су били и председник, секретар и благајник.

Друштво је увек имало надзорни одбор који је вршио контролу материјално-финансијског пословања и о том подносио извештај Скупштини.

Често су формиране различите комисије и други органи Друштва.

Скупштина се у току постојања Друштва састајала двадесетак пута и вршила избор руководства.

Преко 200 пчелара бирано је у управни и надзорни одбор, комисије, одборе и друга радна тела Друштва.

Девет пчелара били су до сада председници Друштва, а седам чланова вршило је дужност секретара.

Редовне Скупштине су одржаване једном годишње, и на њима су подношени извештаји о раду и материјално-финансијском пословању и усвајани планови рада. На крају двогодишњег периода вршен је избор новог руководства а неколико пута је то вршено након истека четворогодишњег мандата.

Руководство Друштва је између седница скупштине радило на свим пословима од значаја за успешан рад Друштва и развој пчеларства. То су били стандардни послови око организационог уређивања и учвршћивања Друштва, повећања броја чланова, снабдевања чланова храном за пчеле, сатним основама, откупом и заменом воска, алатом и прибором, лековима и средствима за заштиту од болести и паразита пчела, организовање посета пчеларским изложбама, угледним пчелињацима, организовање предавања и изложби, промоција и слично. Али је било доста активности на решавању других проблема и организовању послова које су захтевале актуелне потребе пчелара и пчеларства.

У време санкција пчелари су имали велике проблеме око снабдевања шећером за прихрањивање пчела као и за набавку бензина за возила ради одласка у обилазак пчелињака и негу пчела. Уз велику помоћ СПОС-а ови проблеми су у значајној мери ублажавани.

Међу значајне и корисне послове обављане у Друштву треба убројити издавање пчеларског *Билтена* и *Зборника пчеларских радова*.

Обезбеђене су пословне просторије за рад Друштва и објекат за магацин и продавницу.

Организована је значајна пчеларска манифестација „Дани пчеларства 88“, изложба фотографија Верољуба Умељића „У свету пчела“, и презентација Умељићеве књиге, организовано је неколико зимских пчеларских изложби, а стално се радило и ради на популаризацији пчеларства, нарочито међу школском омладином. Тако је помагано оснивање школских пчелињака, формиране су ђачке пчеларске секције, организована акција „Ред за мед“.

Више пута су успешно организоване акције солидарности у којима су пчелари радо учествовали. Тако су прикупљена значајна

новчана средства за поплављена подручја на југу Србије, прикупљан мед за избеглице, за децу рањену на ратишту, за децу без родитеља, за помоћ Црној Гори и друго.

Током протеклих година мењали су се услови за рад Друштва, мењала су се руководства на његовом челу, али је Друштво упорно радило на унапређивању пчеларства, омасовљењу и окупљању пчелара. Треба истаћи да је Друштво преко Земљорадничке задруге у Горњем Ступњу, једним врло повољним аранжманом крајем осме деценије прошлог века омогућили нашим пчеларима набавку неколико стотина кошница са ројевима и сатним основама. Кошнице су типа ЛР и то је осетно допринело развоју пчеларства.

Преко Друштва је половином девете деценије искоришћена значајна донација организације Мерси Корпс (Merci Corps) у пчеларској опреми у вредности од око 44.000 америчких долара.

Заједно са другим вредним пчеларима Друштвом су руководили председници и секретари:

1. Милован-Коча Ускоковић, председник и Драгослав-Госа Обрадовић секретар од 17.12.1970. године до 18.02.1973. године

2. Радомир Копривица, председник и Драгослав-Госа Обрадовић, секретар од 18.02.1973. године до 25.01.1976. године.

3. Радојко Николић, председник 12 година. Биран је 1976., 1978., 1985. и 1989. године. Заједно са њим секретари су били: Стојан-Тоја Трајковић и Братислав-Бата Милутиновић.

4. Стојан-Тоја Трајковић, председник од 02.02.1980. године до 20.02. 1983. године. Секретар је био Милован-Коча Ускоковић.

5. Будимир-Буда Атанковић, председник и Предраг Николић, секретар од 20.02.1983. године до 17.02.1985. године.

6. Љубинко Чабровић, председник и Момчило Тодосијевић, секретар од 23.01.1993. године до 22.02.1997. године.

7. Момчило Тодосијевић, председник и Предраг Цветковић, секретар од 22.02.1997. године до 24.02.2001. године.

8. Предраг Цветковић, председник и Миодраг-Мики Петровић, секретар од 24.02.2001. године до 04.03.2006. године.

9. Милован Гаровић, председник и Миодраг Петровић, секретар од 04.03.2006. године.

ПРЕДСЕДНИЦИ

Милован-Коча Ускоковић
(председник 1970-1973.)

Коча је био један од иницијатора за оснивање пчеларске подружине у Трстенику 1970. године и њен први председник.

До тада је већ био афирмисан пчелар, цењен од колега пчелара и осталих. Рођен је 1916. године у Планиници код Мионице. Као кројачки радник пре рата је радио у Мионици, Ваљеву, Београду, Дубровнику, Краљеву и Врњачкој Бањи. Као припадник напредног, синдикалног и радничког покрета био је више пута хапшен и прогањан. У Народно-ослободилачком рату учествовао је од 1941. године. Рањаван и заробљаван. После рата дошао је у

Врњачку Бању где је основао кројачку задругу а потом био синдикални функционер.

У Трстеник је дошао 1948. године. Био је синдикални руководилац, персонални референт у срезу, а од 1951. године је био инспектор рада, до 1978. године када је отишао у пензију.

Био је члан среских руководства, Синдиката и Партије.

Носилац је многих признања: Орден рада са златним венцем, Орден заслуга за народ, Медаље заслуга за народ, Плакета Општина Врњачка Бања и Трстеник. Пчелињаци, од 23 до 10 пчелињих заједница, су му били у Осаоници, Прњавору, Планиници, Лозни.

Основна заслуга у пчеларству му је што је поставио темељ за организовање пчелара Трстеничког краја као и то што је као добар и вредан пчелар служио за пример осталима.

Коча је добитник више пчеларских признања. Има Диплому „Професор Јован Живановић“, Златну медаљу „Заслужни пчелар“, захвалницу друштва, диплому „Почасни члан СПОС-а“ и др.

Радомир Копривица

(председник 1973-1976.)

Рођен је 1918. а умро 2007. године

Био је борац, официр ЈНА, радио на пословима народне одбране.

Од 1965. године бавио се пчеларством. Имао је двадесетак друштава, а био је савестан и одговоран пчелар.

Био је, други по реду, на челу подружине. Дао је допринос да подружина (друштво) ојача, развије се, омасови и буде од користи пчеларима.

Носилац је више признања за свој рад и активност. Има и више пчеларских признања међу којима је и „Заслужни пчелар“.

Радојко Николић

(председник 1976-1980. и 1985-1993.)

Рођен је 1930. године у Лободеру.

Радни век је провео у „Првој Петолетки“.

Живи у Трстенику али никада није прекидао везу са родним селом. У Лободеру је изградио пчеларску кућу, тамо му је и пчелињак.

Члан је Друштва пчелара од 1971. године.

Радојко је најдуже био председник Друштва пчелара – 12 година. Дао је велики допринос успешном опстанку и развоју Друштва пчелара. За време његовог руковођења догађале, су се поред редовних, и неке значајне специфичне активности: набавка и доградња објекта, киоска, за продавницу и друге активности друштва, обезбеђивање пословне просторије за рад друштва,

развијање сарадње са пчеларским друштвима суседних општина, заснивање пчелињака у основним школама и др. У све то Радојко је уносио огромно лично залагање, ентузијазам и одрицање.

Био је на IX и X Конгресу Савеза пчелара Југославије у Осјеку и Крагујевцу.

Добио је много пчеларских признања („Заслужни пчелар“, Диплома „Јован Живановић“ и др.)

Стојан-Тоја Трајковић
(председник 1980-1983.)

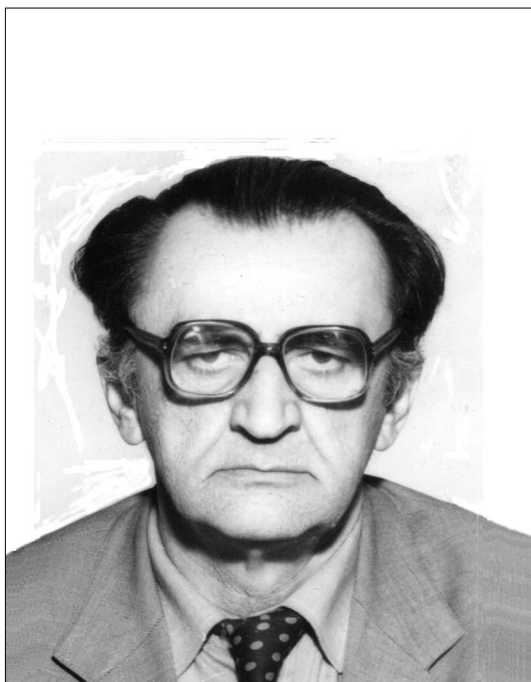
Стојан Тоја Трајковић рођен је 1923. године, умро је 1995.

Био је омиљен и познат просветни радник – учитељ, наставник, директор Основне школе „Живадин Апостоловић“.

Тоја је један од пионира трстеничког пчеларства. Био је пчелар више од педесет година и оставио дубок траг у пчеларству.

Дуго година је био веома активан у раду Друштва пчелара и у њему успешно обављао више дужности. Нарочито је био орјентисан на пружање помоћи младима да се успешно баве пчеларством.

Носилац је признања „Заслужни пчелар“ и више других признања.

Будимир Атанасковић
(председник 1983-1985.)

Будимир Буда Атанасковић је рођен 1936. године у Великој Врбници. Завршио је филолошки факултет. Умро је 2008. године.

Био је учитељ, наставник, професор, помоћник директора Основне школе „Живадин Апостоловић“ у Трстенику. Био је васпитач и директор Дома ученика и студената у Трстенику, Секретар СИЗ-а основног образовања и дечје заштите.

Активно се бавио друштвено-политичким радом. Био је председник и секретар Општинског одбора савеза резервних војних старешина, председник Скупштине месне заједнице Трстеник.

Пчеларством се бавио од 1968. године.

Упорно се залагао да се сви послови руководства обављају редовно и квалитетно. Нарочито се залагао за умножавање медоносне флоре. Борио се за оживљавање рада пчеларских секција у школама и пружао конкретну помоћ за остваривање ове идеје.

Био је изузетан пчелар, са великим пчеларским искуством и стручним знањем. О својим пчеларским искуствима

и сазнањима објавио је велики број стручних радова у *Пчелару*, *Билтену*, *Зборнику радова*.

Написао је и објавио књигу „Десеторамна кошница – моја искуства“.

У рукопису је остала још једна пчеларска књига у два тома.

Буда је добитник признања “Заслужни пчелар” и других признања.

Љубинко Чабровић

(председник 1993-1997.)

Рођен 1939. године у Пискањи код Рашке.

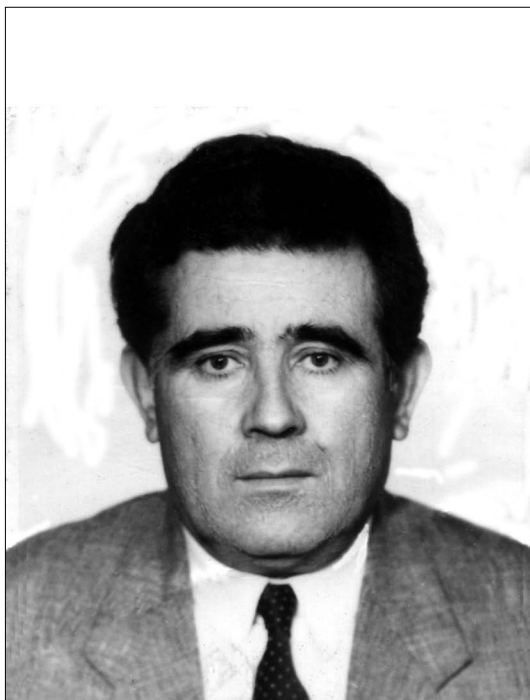
Завршио пољопривредни и правни факултет.

Радио у више организација у привреди, банкарству и друштвеним делатностима.

Бавио се друштвено-политичким радом.

Карактеристике тог периода у раду Друштва на чијем челу је био су:

- највећи број чланова
- покренута издавачка делатност. Друштво је почело да штампа свој билтен 1995. године и да издаје зборник радова из пчеларства 1997. год.
- Друштво је радило у условима санкција Србији.
- Са пчеларском задругом „Маја“ из Београда отворена продавница за потребе пчелара.
- Започето је организовање посета чланова Друштва

пчелињацима познатих пчелара: Умељића у Опланићу, Јевтића у Опарићу, Перчевића у Велућу и др.

Добитник је признања „Заслужни пчелар“ и више друштвених признања

Момчило Тодосијевић
(председник 1997-2001.)

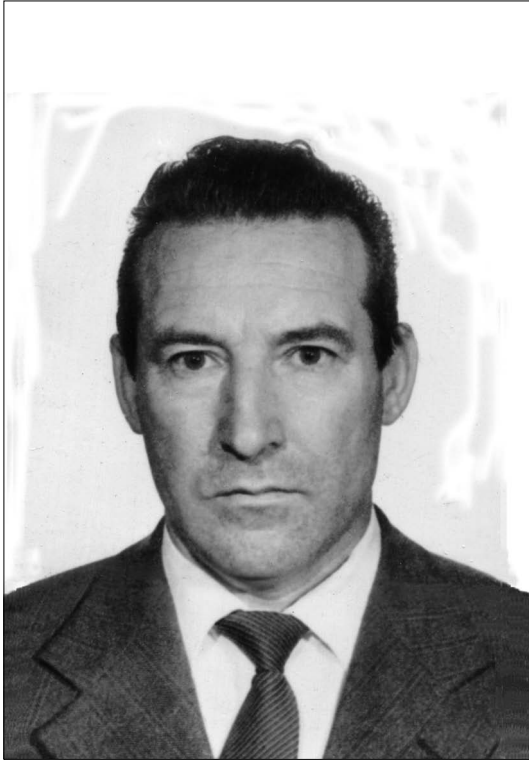
Момчило-Мома Тодосијевић рођен је 1935. године у Глободеру. Завршио је учитељску, вишу педагошку школу и филозофски факултет, група педагогија са психологијом.

Био је учитељ у Љубави, Велућу, Горњој Омашници, наставник и директор Основне школе „Миодраг Чајетинац - Чајка“ у Трстенику.

Био је секретар Самоуправне интересне заједнице физичке културе општине Трстеник, секретар ОКССРН, начелник Секретаријала унутрашњих послова у Трстенику.

Још у средњој школи је био активиста у СКЈ и другим друштвеним и политичким организацијама. Тако је наставио током целог живота.

За председника Друштва пчелара изабран је 22.02.1997. године. Тада је за секретара биран Предраг Цветковић.

Као председник је улагао напоре да се Друштво даље развија и ојача. Редовни послови обављани су одговорно и уредно. Учињено је доста на продубљивању сарадње са СПОС-ом и више пчеларских друштава у ближој и даљој околини Трстеника. Рађено је на побољшању здравствене заштите пчела и заштите од погрешне примене хемијских средстава за заштиту биља којом се наносила штета пчелама. Објављује чланке и стручне радове у листовима и часо-писима. Редовно пише у *Пчелару*, *Билтену*,

Зборнику радова. Објавио је и брошуру „Основи пчеларства“ у којој је изнео своја педесетогодишња пчеларска искуства. Написао је и објавио три монографије: *Глободер*, *Поджуйска села трстеничког краја* и *Подјочка насеља трстеничког краја*. У њима је историјски, геоморфолошки, антропогеографски и демографски обрађено 32 насеља јужно од Западне Мораве.

Носилац је многих друштвених признања: спортских, ударничких, Орден заслуга за народ, Орден рада и др.

Има пчеларско признање „Заслужни пчелар“.

Предраг Цветковић

(председник 2001-2006.)

Предраг-Прежа Цветковић је рођен 1959. године у Крушевцу.

Завршио је електротехнички факултет али се определио да се професионално бави пчеларством.

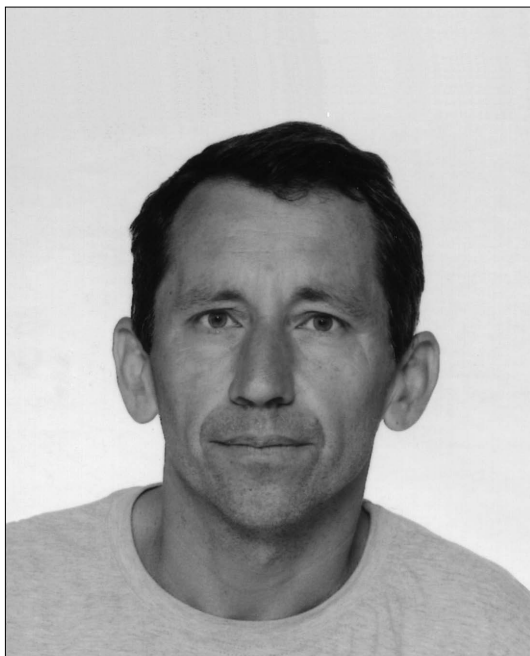
Трудио се да осавремени рад Друштва и тежио отварању према свету коришћењем савремених метода комуникација.

У то време пчелари Друштва су користили средства од донације организације Мерси Корпс (Mercy Corps).

Једно време организована је зимска пчеларска изложба. Редовно су обављане и друге активности Друштва.

Извесно време је био члан редакције часописа *Пчелар*. Од почетка је био уредник *Билтена* и *Зборника радова*. Од 2003. године је редован сарадник интернационалног часописа „The Beekeepers Quarterly“ који излази на енглеском језику.

Добитник је признања „Заслужни пчелар“ и дипломе „Професор Јован Живановић“.

Милован Гаровић

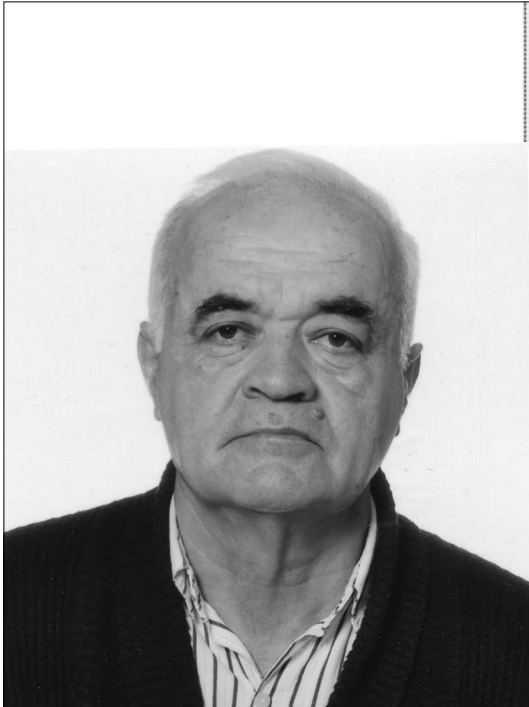
(председник од 2006.)

Рођен је 1945. године у селу Боршча код Рожаја.

Завршио је машински факултет. Радни век провео је у „Првој Петолетки“, где је био директор Енергетике, а радио је и на другим пословима руковођења.

Активан у раду месне заједнице и друштвено-политичких организација

Пчеларством се бави од 1976. године. Постао је познати пчелар у овом крају, власник једног од највећих пчелињака, са локацијама у Осаоници, Риљцу и Доњем Дубичу.

Поред редовних активности руководство Друштва на челу са Гаровићем посебно инсистира на едукацији пчелара и осталог становништва за повећање коришћења меда у исхрани, као и за коришћење других пчелињих производа. При томе се активност највише усмерава ка најмлађима. Појачана је сарадња са школама у смислу оснивања пчеларских секција и школских пчелињака. Покренута је акција „Ред за мед“ – сваком ђаку - прваку трстенички пчелари сваке

године поклањају по теглицу меда. Акција је добро прихваћена.

Гаровић је дуже време био веома активан у раду Друштва пчелара. Добитник је више пчеларских признања.

СЕКРЕТАРИ ДРУШТВА

Секретари су од оснивања Друштва бирани осам пута. Неки су у неком другом мандату бирани за председнике. А о овима што нису били председници нека реч више.

Драгослав-Госа Обрадовић

Рођен је 1928. године у Великој Дренови. По завршетку учитељске школе службовао је у Лободеру, Брезовици, Лопашу и Трстенику. Завршио је и вишу педагошку школу.

Био је директор Школе у Лопашу, Школе „Чајка“ у Трстенику, просветни саветник, васпитач у Ученичко-студентском дому.

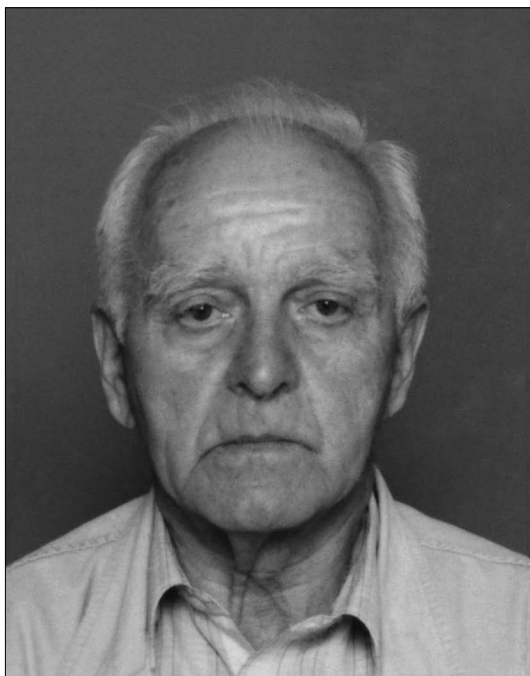
За секретара Друштва биран је 1972, 1973, 1985 године. У раду је био веома одговоран, и дао је допринос раду Друштва. Носилац је Ордена рада и признања „Заслужни пчелар“ и других признања.

Братислав-Бата Милутиновић

Бата је рођен 1929. године. Економиста. Радни век провео у „Првој Петолетки“ на одговорним пословима.

Потиче из познате пчеларске породице у којој је деда по мајци пре 1941. године пчеларио са вршкарама, а стриц са ДБ кошницама.

За секретара Друштва биран је 1989. године. На овој дужности дао је значајан допринос раду Друштва.

Носилац је више пчеларских признања, а међу њима је и признање „Заслужни пчелар“.

У великој мери је заслужан што је Друштво добило од „Петолетке“ киоск за продавницу.

Предраг Николић

Предраг је рођен 1940. године. По занимању је просветни радник. Радио је у Доњој Црнишави и Пејовцу.

Годинама је члан Друштва пчелара, а биран је у његове органе више пута.

Дужност секретара обављао је одговорно.

Има признање „Заслужни пчелар“.

Миодраг-Мики Петровић

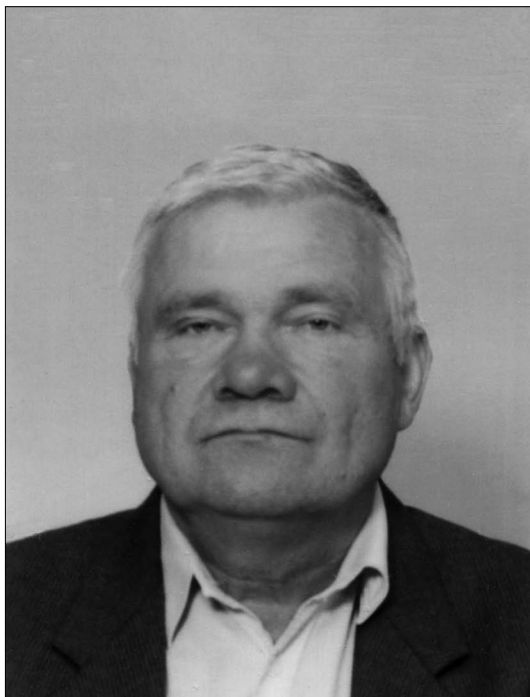
Рођен је 1950. године.
Машински је инжењер.

Запослен је у „Првој
Петолетки“, у Трстенику.

Потиче из познате
пчеларске породице Пе-
тровић, пореклом из Доње
Омашнице.

И пре избора за
секретара активно је радио
у Друштву на материјално
финансијским пословима.

Има признање „Заслу-
жни пчелар“.

Група посетилца трстеничких њелара шаумајданској изложби

ШАРЕНИ СВЕТ ПЧЕЛАРСКИ

И током друге половине прошлог века пчеларство је у неком облику било присутно у већини домаћинстава у трстеничком крају. Са пчелама су радили људи који су се бавили и другим пословима на имању и у селу - сељаци, домаћице, учитељи, свештеници, понеки трговац, занатлија, службеник, радник. Како се ширио круг делатности којима се становништво бавило мењала се и структура становништва, па се тако ширио круг људи заинтересованих за пчеларство. А пчелари су постајали и индустријски радници и државни чиновници и други. Из свих занимања, различитог образовања. Од људи са основном школом до факултетски образованих стручњака. Касније је међу пчеларима било и магистара, по неко са звањем доктора наука.

Једна непотпуна анализа старосне структуре пчелара око 1995. године говори да је преко 80% чланова Друштва било у групи од 31 до 70. година старости. Око 3% су били млађи од 20 година, а 9% су имали више од 70 година живота.

Пчеларством су се бавили и баве се људи свих степена образовања, свих занимања и свих положаја које су заузимали у друштву, привредним и друштвеним организацијама.

За Трстеник је везана и једна занимљивост у вези са тим. Ни један председник општине од ослобођења до данас није се бавио пчеларством. Међу челним људима Партије (КП, СКЈ) нисмо пронашли ни једног познатијег пчелара а ни један генерални директор “Прве петолетке” није се бавио пчеларством.

Занимљив је и податак који смо пронашли да је Хранислав Ђорић, чији је отац Михаило, пореклом из Велике Дренове, као млад свештеник до своје 35. године био пчелар.

Михаило је био учитељ у Јошаничкој Бањи, где је имао кућу и где су му се родили синови Хранислав, будући патријарх Герман и Љубодраг, касније знаменити лекар.

Михаило је иначе, оставио светао траг и као учитељ и као прегалац на унапређењу писмености и културе у околини Рашке. Нисмо успели да сазнамо да ли се и он занимао за пчеларство.

Хранислав је до 1931. године био свештеник и пчелар у Миоковцима код Чачка, а тада је са службом премештен у Врњце.

Године 1934. будући патријарх Српске православне цркве уписао се у утемељиваче чачанске пчеларске подружнице са улогом од 50 динара.

ПЧЕЛАРИ И ПЧЕЛАРСТВО

Из године у годину мења се број и структура људи који се баве пчеларством, мења се број и структура оних који се учлањавају у Друштво пчелара, а мења се и опште стање пчеларства, нарочито број пчелињих друштава.

У Друштву је било увек изражено настојање да се утврди колико стварно има пчелињих друштава и пчелара у трстеничком крају. Добијани су непотпуни подаци осим што су увек постојали тачни подаци о броју чланова Друштва.

Године 1995. године учињен је покушај да се прикупе подаци о броју и распрострањености пчелињих друштава по насељеним местима општине Трсеник. На томе је посебно ангажовано радио Предраг Цветковић, па је на основу прикупљених података направио карту распрострањености и власништва пчелињих друштава. Карту и информацију објавио је у *Билтену*, број 3/95.

Предраг Цветковић пише да је те године у власништву чланова Друштва било 3.400 кошница, односно 20 кошница по члану, што се може сматрати као одличан резултат. Процењено је да је 380 кошница чланова Друштва стационирано ван подручја Општине.

Процењено је да у власништву пчелара који нису чланови Друштва има још 2.400 кошница (пчелињих друштава).

Треба сматрати да су подаци о кошницама у власништву чланова Друштва поузданији јер су добијени анкетом међу члановима.

Занимљиво је, да је 1981. године, када је извршен општи, државни, попис у статистици приказано да на подручју Општине Трсеник има укупно 13.182 кошнице. Пошто других поузданих

података нема мора се узети да се на овом подручју број кошница креће у границама између 6 и 13 хиљада и да је у сталним променама.

РАСПРОСТРАЊЕНОСТ ПЧЕЛИЊИХ ДРУШТАВА ПО НАСЕЉЕНИМ МЕСТИМА ОПШТИНЕ ТРСТЕНИК

ЧЛАНОВИ ДРУШТВА

Број чланова и структура чланства Друштва пчелара мења се сваке године и зависи од више чинилаца укључујући и еколошке прилике и услове у којима се пчеларство развија.

Као илустрација дају се подаци за неколико година.

Година	Број чланова Друштва
1970	18
1973	49
1975	109
1980	139
1994	46
1995	166
1996	146
1997	93
2000	52
2008	69

Спискови чланова Друштва за неколико карактеристичних година дати су и по местима у којима пчелари, чланови Друштва, живе.

Чланови Друштва 1994. године

Трстеник

Букашиновић Драгојин
Марић Младен
Левићанин Мирослав
Смиљковић Зоран
Цветковић Предраг
Атанасковић Будимир
Недељковић Момир
Тодоровић Милош
Ђонић Милутин
Биговић Миодраг
Пешић Милорад
Милутиновић Братислав
Ристић Душан
Вилус Мирко
Весин Миодраг

Тодосијевић Момчило
Ерић Милован
Николић Радојко
Чабровић Љубинко
Миљић Мијушко
Чајетинац Станиша
Брадић Радомир
Пчеларска задруга „Рој“
Вучковић Боривоје
Петровић Живојин
Смиљковић Момчило
Здравковић Драган,

Медвеђа

Брадић Милован

Милутовац

Милосављевић Миролуб

Богдање

Марић Драгиша

Грабовац

Јанићијевић Славољуб

Пръавор

Манастир Љубостиња

Врњачка Бања

Дробњак Дејан

Осаоница

Белоица Миленко

Гаровић Милован

Горња Црнишава

Трошић Миломир

Велуће

Перчевић Велимир

Пољна

Димић Љубодраг-Љуба

Мијајловац

Вукомановић Драган

Недељковић Момир

Велика Дренова

Мутавцић Драгослав

Мала Дренова

Милошевић Борисав

Недељковић Слободан

Стублица

Младеновић Драган

Доњи Дубич

Јовановић Драгослав

Радоичић Владислав-Милко

Чланови Друштва 1995. године

Трстеник

Смиљковић Момчило

Јеремич Мирослав

Весин Миодраг

Ђонић Милутин

Минић Александар

Чомагић Милован

Танасковић Мирослав

Левићанин Мирослав

Биговић Миодраг

Пројовић Драган

Ерић Милован

Атанасковић Будимир

Стојаковић Драган

Шљивовац Славољуб

Антић Милосав

Шутић Радиша

Лапчевић Славољуб

Ристић Душан

Миљковић Мирослав

Белоица Миленко

Марић Живота

Тодоровић Милош
Крстић Миладин
Павловић Борко
Копривица Радомир
Вукашиновић Драгојин
Вучинић Миодраг
Брадић Радомир
Медар Снежана
Милетић Божин
Смиљковић Зоран
Тодосијевић Момчило
Петровић Живојин
Петаковић Јасмина
Недељковић Момир
Пуношевац Звонко
Анђелић Гојко
Адровић Шефко
Марјановић Љубодраг
Живковић Милован
Милићевић Десимир
Младеновић Драгиша
Пешић Миролуб
Синђелић Жарко
Максимовић Драган
Кузмановић Слободан
Пешић Милорад
Петрашиновић Драгош
Марић Младен
Петрашиновић Миланка
Недељковић Слоба
Николић Радојко
Лелић Славко
Чајетинац Живота
Глишић Душан
Вилус Мирко
Степановић Добривоје
Ковачевић Павле

Стојковић Душко
Петровић Миодраг
Цветковић Предраг
Младеновић Томислав
Анђелковић Станислав
Јелић Миодраг
Миловановић Вучко
Антушевић Бранимир
Панић Александар
Николић Предраг
Радосављевић Милија
Чеперковић Зоран
Петровић Славољуб
Чајетинац Станимир
Недељковић Петар
Чабровић Љубинко
Гавриловић Живорад
Вучић Слободан
Обрадовић Милутин
Мачужић Миодраг
Стојковић Зорица
Тројић Борисав
Милутиновић Братислав
Миљић Мијушко
Миљић Драган
Миљић Драгоје
Бабић Радосав
Предојевић Мирко
Думановић Живојин
Бркић Божидар
Радовановић Милашин
Шарановић Добривоје
Стевановић Милоје
Бркић Александар
Петрашиновић Мирослав
Ускоковић Милован
Цветковић Љубиша

Велика Дренова

Мутавцић Драгослав
Обрадовић Вук
Стоисављевић Драган
Левићанин Слободан

Страгари

Јаћимовић Саша

Мала Дренова

Милошевић Борисав
Недељковић Слободан

Медвеђа

Здравих Милен
Здравих Живојин
Брадић Милован
Брадић Зоран
Веселиновић Бранко
Веселиновић Илија

Пољна

Димић Љубодраг

Грабовац

Бабовић Радојко
Стевић Новица
Јанићијевић Славољуб
Ђорђевић Љубивоје

Лозна

Недељковић Драган
Недељковић Драгиша

Доњи Дубич

Обрадовић Зоран
Јовановић Драгослав

Радојичић Владислав
Алемпијевић Зоран
Васић Љубиша

Горњи Дубич

Јевтић Душан

Богдање

Милосављевић Андреја

Милутовац

Станисављевић Јездимир
Милосављевић Мирољуб
Милосављевић Лазар
Вучетић Мирослав

Мијајловац

Вукомановић Драган
Стојковић Раде

Рајинац

Танасковић Славољуб

Планиница

Николић Добрица

Љубостињски Прњавор

Манастир Љубостиња
Милетић Добрица
Милуновић Ђорђе

Рујишник

Томовић Радослав

Велуће

Перчевић Велимир
Ђосић Милован

Јасиковица

Недељковић Живота

Доња Црнишава

Бзенић Стојан

Максимовић Госпава

Миловановић Зоран

Горња Црнишава

Трошић Миломир

Трошић Драгомир

Трошић Десимир

Стублица

Младеновић Драган

Лопаш

Петров Стамена

Тодоровић Станоје

Стари Трстеник

Стевановић Милија

Тодоровић Родољуб

Осаоница

Микић Слободан

Ратковић Драгољуб

Гаровић Милован

Трифунровић Душан

Радивојевић Ранко

Оцаи

Каматовић Софија

Горњи Рибник

Вукчевић Небојша

Доња Омашница

Цветковић Живадин

Опарић

Јевтић Милан

Врњачка Бања

Радовић Стојан

Вушовић Милош

Бабић Милош

Степановић Страхиња

Миловановић Ратко

Ђорђевић Живорад

Атанасковић Горан

Чомагић Слободан

Милановић Благоје

Корићанац Предраг

Чланови Друшва 1997. године

Трстеник

Младеновић Драгиша
Радосављевић Живорад
Биговић Миодраг
Шљивовац Славољуб
Смиљковић Момчило
Николић Предраг
Николић Радојко
Вилус Мирко
Недељковић Живота
Марић Младен
Павловић Борко
Петровић Миодраг
Ковачевић Павле
Пешић Мирољуб
Глишић Душан
Радосављевић Миливоје
Пуношевац Звонко
Миловановић Вучко
Марић Живота
Миљић Мијушко
Атанасковић Будимир
Смиљковић Зоран
Петровић Владимир
Младеновић Томислав
Милутиновић Братислав
Ђонић Милутин
Ристић Душан
Левићанин Милутин
Вукашиновић Драгојин
Вукосављевић Милољуб
Тодосијевић Момчило
Цветковић Предраг
Чабровић Љубинко

Бабић Радослав
Пешић Милорад
Танасковић Мирослав
Адровић Шефко
Миљковић Љиљана
Шарановић Добривоје
Ускоковић Милован
Веселиновић Душица
Вучинић Миодраг
Крстић Миладин
Тодоровић Милош
Мачужић Миодраг
Петровић Славољуб

Велика Дренова

Јањушевић Бранко
Обрадовић Вук
Мутавцић Драгослав

Милутовац

Милосављевић Лазар
Вучетић Мирослав
Стевановић Иван
Станисављевић Јездимир
Милосављевић Лазар

Медвеђа

Здравић Милен
Рашковић Иван
Веселиновић Бранко

Чаири

Тројић Борислав
Митровић Крста

Мала Дренова

Милошевић Борислав

Пръавор

Манастир Љубостиња

Велуће

Тосић Милован

Лопаш

Петров Стамена

Горња Црнишава

Трошић Миломир

Трошић Десимир

Врњачка Бања

Степановић Страхиња

Ђорђевић Милош

Ђорђевић Исидор

Вушовић Милош

Бабић Милош

Осаоница

Ратковић Драгољуб

Гаровић Милован

Трифунковић Душан

Стублица

Младеновић Драган

Грабовац

Јанићијевић Славолјуб

Ђорђевић Љубивоје

Богдање

Вукашиновић Богомир

Доњи Дубич

Радоичић Славко

Радоичић Владислав

Јовановић Драгослав

Тодосијевић Драгојин

Обрадовић Зоран

Пољна

Милуновић Мирослав

Димић Љуба

Попина

Миодраговић Мирослав

Чланови друштва 2000. године

Милосављевић Миролjub	Обрадовић Велимир
Ђонић Милутин	Јовановић Драгослав
Тодосијевић Момчило	Николић Светислав
Николић Предраг	Миловановић Томислав
Петровић Миодраг	Терзић Живорад
Смиљковић Зоран	Вукојевић Иван
Ковачевић Павле	Чомагић Милован
Радивојевић Ранко	Петрашиновић Драгослав
Јовановић Милан	Ристић Слободан
Милошевић Мирослав	Пуношевац Звонко
Симић Ненад	Радосављевић Ненад
Недељковић Слободан	Марић Младен
Јанићијевић Славољуб	Михајловић Зоран
Младеновић Драган	Вукашиновић Драгојин
Ристивојевић Мирослав	Димић Љубодраг
Ђорђевић Милош	Ђорђевић Љубодраг
Атанасковић Будимир	
Миљић Мијушко	
Недељковић Живота	
Миловановић Вучко	
Бараћ Милун	
Вилус Мирко	
Младеновић Драгиша	
Вукчевић Радован	
Глишић Душан	
Милутиновић Братислав	
Стевић Новица	
Ускоковић Милован	
Јањушевић Бранко	
Јањушевић Зоран	
Мачужић Миодраг	
Пешић Миодраг	
Милосављевић Андреја	
Чабровић Љубинко	
Павловић Борко	
Миодраговић Мирослав	

Чланови Друштва 2008. године

Трстеник

Смиљковић Зоран
Митровић Радомир
Вучић Драгослав
Атанасковић Будимир
Бабић Радослав
Петровић Миодраг
Предојевић Мирко
Веселиновић Душица
Михајловић Зоран
Бабић Милош
Егерић Петар
Адровић Шефко
Јаћимовић Зоран
Младеновић Драгиша
Терзић Милен
Ђокић Милутин
Миловановић Милина
Недељковић Живота
Ђорђевић Живорад
Вучинић Миодраг
Јовановић Милан
Ракић Владица
Антић Ратко
Чабровић Љубинко
Николић Предраг
Биочанин Боривоје
Недељковић Петар
Вукојевић Иван
Биочанин Ненад
Исаиловић Драган
Весин Миодраг
Тодосијевић Момчило
Вушовић Милош
Пешић Милорад
Лазић Ангелина
Цветковић Љубиша

Медвеђа

Здравих Милен

Пољна

Павловић Новица

Грабовац

Савић Данијела

Лозна

Јовановић Милоје

Доњи Дубич

Радоичић Владислав

Богдање

Милосављевић Андреја

Милутовац

Милосављевић Лазар

Рајинац

Станић Срђан

Планиница

Илић Живко

Јасиковица

Вукчевић Радован
Вукчевић Милован
Малићанин Живота

Доња Црнишава

Миловановић Зоран

Горња Црнишава

Лукић Дамњан

Палић Павле

Шљивовац Бранислав

Палић Јован

Трошић Игор

Трошић Драгомир

Ђорђевић Добрица

Марковић Душан

Лопаш

Вучић Дејан

Сретенковић Горан

Осаоница

Гаровић Милован

Митровић Миодраг

Радосављевић Ненад

Трифунковић Душан

Бељици

Тројић Борислав

Попина

Миодраговић Мирослав

Ниш

Стевановић Кадивка

Врњачка Бања

Дуркалић Гордан

Подунавци

Дукић Милан

Штулац

Црноглавац Драган

Пчелињак Бошка Николића у Прњавору љубосињском

ПЧЕЛАРСКА ПАНОРАМА ТРСТЕНИЧКОГ КРАЈА

Мењају се природни услови за узгој пчела и пчеларство. Мењају се власнички и породични односи, вишеструко се мења структура становништва. Пчелари се релативно брзо прилагођавају овим условима, због чега су и подаци о стању пчеларства сваке године различити.

У покушају да се направи макар и приближна карта о пчеларству трстеничког краја крајем прошлог и почетком овог, двадесет првог века, прикупљени су подаци из разних извора: усмених и писаних анкета међу пчеларима, разговора о пчеларству са познаваоцима прилика у насељеним местима, архива Друштва пчелара и др. **Подаци се углавном односе на последње две деценија прошлог века и на прву деценију овог века.**

Пчелињаци су приказани по местима где су лоцирани без обзира где станују и живе њихови власници. А подаци о пчеларима дати су уз податке о пчелињацима. Уз то, у списковима чланова Друштва пчелари су пописани по местима где живе и тако се може употпунити слика о стању пчеларства у овом крају.

Где су постојала сећања на поједине пчеларе, који, из разноразних разлога, то више нису, поменути су и ови пчеларски сапутници.

Више пчелара који се овде помињу, нажалост, више нису међу живима. „Отишли су да справљају мед што капље у сновима“.

ПРЉАВОР ЉУБОСТИЊСКИ

1. Манастир Љубостиња има	50
2. Милуновић Ђорђе	
3. Милетић Добрица	23
4. Павловић Борко	60
5. Николић Бошко	50

Појилица на Бошковом пчелињаку

Бошко је био доајен пчеларства у трштеничком крају а његов пчелињак у Прњавору пример изванредно уређеног и одржаваног пчелињака, који је био атракција за посетиоце.

За пчеларски Прњавор посебан значај има манастир Љубостиња. То је одувек био, као што је раније наглашено, центар пчеларства у овом крају и жариште пчеларске културе чији се утицај осећао и осећа у читавом крају. Захваљујући близини и утицају манастира, а и повољним земљишним и климатским условима, у реону Прњавора, Планинице, Горњег и Доњег

Дубича, Рајинца, Пањака, Грабовца, Лозне, Угљарева, Богдања, пчеларство је најразвијеније, а пчеларска традиција најснажнија.

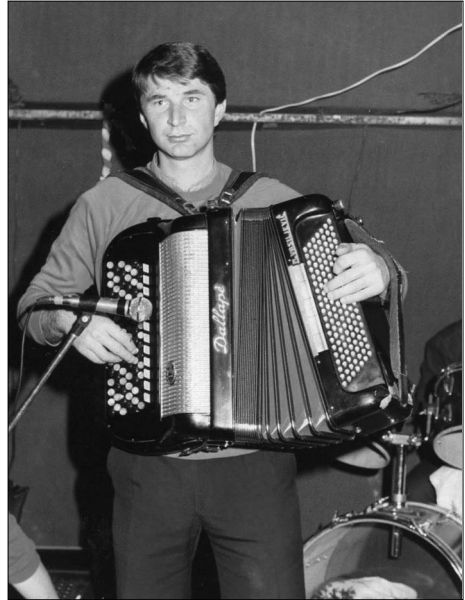
ПЛАНИНИЦА

Васиљевић Р. Мирослав 20

Потиче из познате пчеларске породице Богдана Васиљевића, чији је унук. Живи у породичној кући у Грабовцу, а пчеларством се бави од пре десетак година. Пчелињак му је у Планиници, на очевини. Пчеле сели и постиже добре резултате.

Има 20 кошница, спада у младе, перспективне пчеларе. Квалитетне кошнице прави сам. Уметничку “жицу” испољава обављајући више делатности. Цењен је музичар и столар.

*Свестірани
Мирослав Васиљевић,
йерсіективни йчелар,
хармоникаш, сіюлар*

Славко Недељковић у йчелињаку у Планиници

Васиљевић С. Богдан	30
Антонијевић Смиљко	5
Недељковић М. Славко	240

Славко је по занимању столар и велики произвођач кошница. Занимање столар користи му за бављење пчеларством јер сам прави кошнице. Бави се и одгајењем и продајом пчелињих друштава.

Недељковић Р. Драган	3
Недељковић И. Мирослав	20
Лукић А. Живорад	7
Ристић Д. Драган	10
Илић Д. Живко	10
Милан Јовановић	

Милан припада плејади пчелара трстеничког краја пред којим је лепа пчеларска будућност.

Рођен је 1974. године. Живи у Трстенику.

Потиче из породице са дугом пчеларском традицијом. Далеки предак Антоније Јовановић гајио је пчеле у вршкарама још почетком XIX века. Антонијев син Милан је наставио да ради са пчелама, па и Миланов син Станојло. Јовановићи су педесетих година вршкаре заменили кошницама (ДБ). Имали су, у разним периодима, између 30 и 75 кошница (ДБ) са пчелама.

А онда је после Станојла утихнуло очаравајуће брујање пчелињих ројева на имању Јовановића.

Рад са пчелама оживео је 1994. године најмлађи мушки изданак Милан. Морао је да све почне из почетка. До данас је формирао пчелињак са око стотину кошница (ДБ и ЛР) у којима је 80 пчелињих друштава. Опредељен је да се бави искључиво производњом матица. Зато има око 200 оплодњака и нуклеуса, а има и довољно стручног знања.

Пчелињак му је сада у Планиници, а кошнице лоцира и на другим погодним местима у овом крају.

Члан је редакције часописа *Пчелар*.

Објављује текстове о својим пчеларским искуствима.

Активан је члан Друштва. Добитник је дипломе „Професор Јован Живановић“

Михајловић М. Драган	15
Спасојевић В. Велимир	3
Јовановић С. Милашин	3
Николић Светислав	30
Милосављевић Милован	20
Недељковић Александар	15
Алексић Димитрије	10
Недељковић Душан	10
Петровић Пуниша	10

У новије време пчеларством су престали да се баве старији пчелари из Планинице:

Аксентијевић Мирослав, имао	50
Димитријевић Љубисав, имао	20
Вукосављевић Драгомир, имао	10
Јовановић Станојло, имао	30
Миловановић Милован	
Алексић Димитрије	
Недељковић Душан	
Петрић Пуниша	

Поред поменутих пчелара у Планиници су се крајем осме деценије пчеларством бавили и пчелари: Раде Васиљевић, Јанко Васиљевић, Мирослав Јовановић, Драган Антонијевић, Светислав Илић, Живорад Јовановић, Драган Спасојевић.

ЛОБОДЕР

Милићевић Р. Милан	32	Милетић Милићко	50
Милетић Милан		Миленковић Раја	30
Николић Радојко	10	Милетић Радосав	10
Јовановић Живојин	30	Вукосављевић Милан	10
Милуновић Ђорђе	40	Живковић Радослав	50
Јовановић Ђорђе	30	Јовановић Драгослав	

Николић Радојко је радни век провео у Петолетки. Сада је пензионер. Живи у Трстенику а пчелињак му је на очевини, где је направио викендицу, која служи као пчеларска кућа. Никада није тежио да створи велики пчелињак, али свој пчелињак одржава уредно и постиже добре резултате.

*Заслужена признања
Радојка Николића*

Радојко је пчелар чије име је уткано у новију историју трстеничког пчеларства. То је заслужио неуморним радом у Друштву и доприносом развоју пчеларства. Он је био председник Друштва најдуже од свих председника.

Радовановић Радмило Цига 120

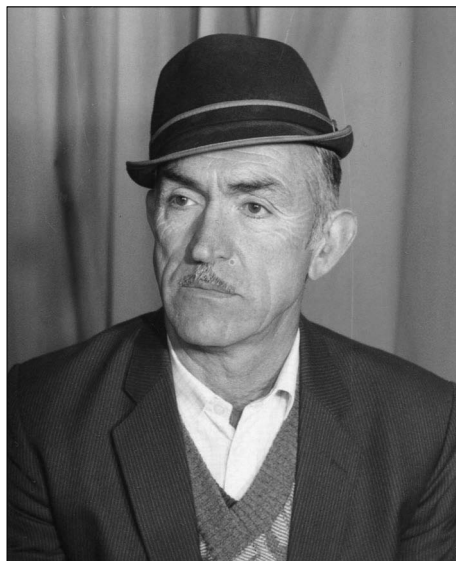
Некада су у овом крају били чувени пчелари Радовановић: Светислав, Жарко и Радош. Пчеларио је и Милетић Радојко, Милетић Срећко, Димитријевић Живојин. Радмило Радовановић Цига је син Светислава и веома је познат као професионални пчелар који живи и данас у Лободеру.

ДОЋИ ДУБИЧ

Милицављевић Р. Драгослав	11
Ћирић Д. Петар	2
Васић Д. Љубиша	6
Радојичић С. Славко	12
Радоичић С. Владислав	60
Јовановић М. Драгослав	20
Ристић Љ. Слободан	32
Обрадовић Ж. Велимир	40

Велимир је један од најпознатијих пчелара у Доњем Дубичу и околини. Живи у родном селу, бави се пољопривредом, а пчеларство му је највећа љубав.

Пчелар је од детињства, јер потиче из једне од најстаријих пчеларских породица у овом крају. Прати стручну литературу, а изванредан је практичар. Пчелињак у Доњем Дубичу има тридесетак кошница са пчелињим друштвима, беспрекорно је уређен и одржаван. Сада му у радовима на пчелињаку помаже син, а постепено уводи у посао унуке Ивана и Ненада. Годинама је члан Друштва пчелара и активан је у његовом раду. Има пчеларска признања.

Велимир Обрадовић

Алемпијевић С. Зоран	4
Симић Д. Ненад	6
Тодосијевић Р. Драгојин	4
Обрадовић В. Зоран	23
Вукашиновић Богомир	12
Вукашиновић П. Драгојин	55

Драгојин је био познат по надимку “Гига”. Гига је по пчеларском знању и одговорностима у раду у самом врху међу пчеларима овога краја. Живео је у својој кући у Трстенику а пчелињак му је у родном селу, у дворишту куће у којој је рођен.

Гига на пчелињаку

Гига и његов брат Богомир наследили су пчелињак од свог стрица, чувеног пчелара Радоја. Било је то пре више од 30 година. За то време ушао је у све тајне пчеларског заната те је постигао у раду изванредне резултате.

Пчелињак је увек био угледан у сваком погледу.

Познат је и по томе што је сам увек правио кошнице и све друге справе и алатке потребне за рад у пчелињаку. Увек је био веома активан у раду Друштва пчелара. За допринос развоју пчеларства добио је Признање Заслужни пчелар СПОС-а.

Судбина је хтела да вредни Гига пре неку годину издахне у пчелињаку у току старања о пчелама.

Атанасковић М. Будимир 45

Седамдесетих година прошлога века пчеларством је почео да се бави учитељ Будимир-Буда Атанасковић. Дружећи се са искусним пчеларима Надом и Јездом Миљојковићем, Стојаном-Тојом Трајковићем, Радомиром Копривицом, Љубисавом Мијајловићем и Мијушком Миљићем, Буда је стекао доста практичног пчеларског знања и вештине, а упоредо је проучавао и пчеларску литературу.

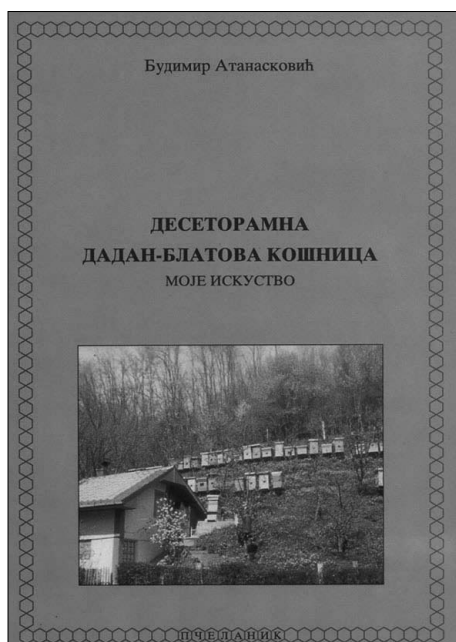
*Вредни пчелар
Буда Атанасковић*

Живео је у Трстенику.

Пчелињаци су му били у Богдању и Доњем Дубичу. Радио је са око 50 пчелињих друштава и стално је експериментисао.

Пчелињаци су били у беспрекорно уређеном стању. Године 1997. његов пчелињак у Доњем Дубичу проглашен је за најуређенији пчелињак у општини.

Сарађивао је у Пчелару и објавио неколико књига из области пчеларске литературе а остали су и неки необјављени рукописи.

*Буда је био вредан писац пчеларске
литературе*

Најуређенији пчелињак у оштини 1997. године био је пчелињак Буге и Борјанке Ашанасковић у Доњем Дубичу

Обрадовић Милутин	14
Милосављевић Р. Радослав	2
Митровић Бранивоје	20
Марковић Добривоје	10
Максимовић Драган	3
Радоичић Б. Милован	6
Радоичић Б. Милашин	6
Милетић	30
Стојаковић Зорица	6

Као пчелари у Доњем Дубичу помињу се и: Милосављевић Драгослав, Мијајловић Драган, Симић Слободан, Симић Милосав,

Симић Драгојло, Ристић Драгиша, Обрадовић Миодраг. Били су активни пчелари до 1987. године.

ГОРЊИ ДУБИЧ

Јевтић М. Драган	22
Лазаревић Ж. Владислав	8
Ристић Б. Александар	3
Лазаревић В. Милорад	3
Марић Живота	42
Ђорђевић М. Љубивоје	25
Јањушевић Милун	20
Терзић Живорад	20
Моша Петровић	
Бора Петровић	
Лазаревић Радисав	
Ристић Миленко	
Ристић Богољуб	
Павловић Првослав	
Спасојевић Радашин	
Спасојевић Мирослав	
Јевтић Љубивоје	
Спасојевић Владисав	

РАЈИНАЦ - ПАЊАК

Лелић Славко	13
Живковић Ж. Бора	20
Јовановић М. Миленко	5
Станић Р. Срђан	2
Антић С. Радомир	10
Милутин Стефановић	45
Танасковић Д. Славољуб	45

Славољуб живи и бави се пчеларством у Пањаку. Напредан је и свестран пољопривредник и угледан домаћин. Почео је да ради са

пчелама од дванаесте године живота. Пчелињак одржава по свим правилима пчеларске струке. Друштва су јака и дају добре приносе меда. Томе доприносе Славољубови засади малине и купине које у овом крају одлично успевају, а пчелама дају добру пашу.

У раду са пчелама помажу му син Слободан и унук Игор.

У Рајинцу су се у осмој деценији прошлога века пчеларством бавили и: Стефановић Милутин, Радосављевић Радојко, Миловановић Миломир, Антић Светолик.

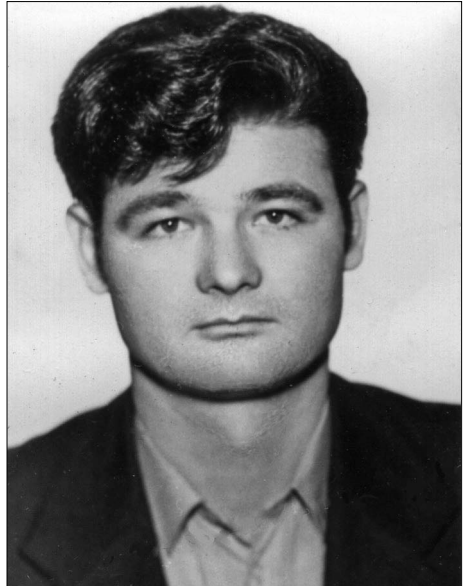
ГРАБОВАЦ

Митровић Д. Бранивоје 20

Родом је из Рајинца а живи у Грабовцу. Амбициозан, вредан, упоран. Почео је да ради као помоћни радник у општинској управи а постао дипломирани правник са правосудним испитом. У трстеничкој општини био је начелник и секретар. Упоран је и као пчелар. Увек има јака друштва и постиже добре резултате у пчеларству.

Јанићијевић П. Славољуб	40
Вукомановић Р. Мијодраг	8
Миленковић М. Радомир	15
Ђорђевић М. Љубивоје	24
Миловановић А.Добрица	3
Вукосављевић А. Милан	10
Бабовић С. Станимир	4
Миодраговић Будимир	3
Чорбић Милисав	1
Стевић Новица	11
Бабовић Радојко	
Петрашиновић Братислав	17
Милутиновић Братислав	55
Вукосављевић Лазар	4
Вукомановић Лазар	8
Благојевић Михаило	

Братислав-Бата Милутиновић је из старе трстеничке породице у којој су гајене пчеле. Израстао у врсног финансијског стручњака Петолетке а истовремено је израстао и као познат пчелар у овом крају. Живи у Трстенику а пчелињак му је на викенд плацу, код Црквице. Има сву опрему за пчеларство. Сам је конструисао монтажну приколицу за путнички аутомобил на којој може да се превезе и стационира десетак кошница са пчелињим друштвима. Свестран и радознао пчелар. Био је врло активан у Друштву пчелара.

*Лаза Вукомановић,
још један вредан пчелар
и свестран човек
за многа занимања*

Лазар Лаза Вукомановић такође потиче из пчеларске породице у Мијајловцу. Био је врстан металски радник у Петолетки где је зарадио пензију. У Грабовцу је формирао домаћинство и направио кућу где живи. Одличан је познавалац аутомеханичарског заната и више занатских вештина. Као пчелар је вредан и уредан и има намеру да увећава свој пчелињак.

УГЉАРЕВО И ЛОЗНА

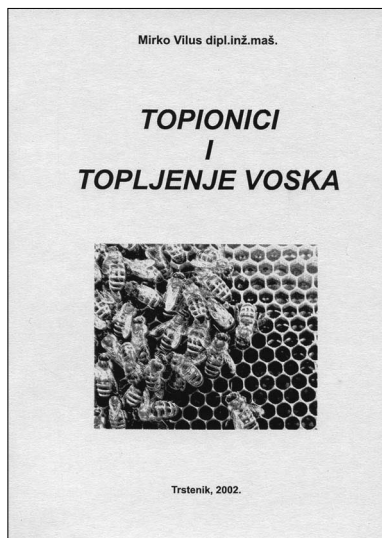
Обрадовић Дракче	6
Марић Младен	15
Ускоковић Милован	8
Антић Ратко	40

Милован-Коча Ускоковић је један од најпознатијих пчелара савременог пчеларства у трстеничком крају. Виталан и у старијим годинама, Коча је познат и по својим свакодневним одласцима бициклом од Трстеника где станује, до Лозне где му је пчелињак. Спада у оне стамене пчеларе што не јуре за великим бројем пчелињих друштава већ је увек одржавао десетак, али добрих друштва са којима је постао део историје трстеничког пчеларства. Оснивач је и први председник Друштва пчелара Трстеника.

Јаковљевић Живадин
Вилус Мирко

55

Вилус спада у напредне и свестране пчеларе. Оформио је већи пчелињак који одржава са пуно љубави и знања. Иноватор је у конструисању практичних пчеларских алата и справа које излаже на пчеларским изложбама и пише у *Пчелару*, *Билтену* и *Зборнику радова*.

Резултати вишегодишњег Вилусовог експериментисања и искуства – књига о топионцима и топљењу воска

Дипломирани је машински инжењер. Уз рад на пчелињаку бави се конструисањем пчеларског прибора. Написао је и 2002. године објавио књижицу *Топионици и топљење воска*. Живи у Трстенику.

Добитник је Признања „Јован Живановић“ и значке „Заслужни пчелар“.

Радосављевић Миливоје	8
Радосављевић Живорад	7
Радосављевић Верољуб	10
Недељковић Драган	40
Јовановић Милоје	10
Живковић Миле	20
Милетић Слободан	15
Савић Драги	20
Виријевић Миодраг	26
Милосављевић Александар	30
Радосављевић Мирослав	10
Петровић Милета	10
Антић Ратко	40

Некада се у Лозни пчеларством бавио и Јаковљевић Живадин. Радио је са вршкарама а затим са кошницама типа полошка. Наследио га је унук Миодраг.

У новије време у Лозни најекономичнији пчелињак има Антић Ратко, који одржава са сином Владаном, на породичном имању. Иначе живе у Трстенику.

Миливоје Радосављевић је дипломирани машински инжењер, столар из хобија и врстан пчелар. Сва три сина и супруга су пчелари, синови од малих ногу, а већ су позавршавали факултете.

БОГДАЊЕ

Марић Драгиша	14
Марић Душан	3
Трајковић Милосав	2
Попадић Иван	5
Радојевић Мирослав	1
Думановић Живојин	5
Лаврнић Петар	5
Милосављевић Андреја	26
Пешић Милорад	20
Биговић Миодраг	5

Пешић Милорад, просветни радник, дугогодишњи је пчелар и члан Друштва. У Богдању има пчеларску кућу са плацем. Сада не сели пчеле а постиже велике приносе. Живи у Трстенику.

У врх Богдања, под самим брдом, смештено је породично домаћинство Андреје Милосављевића, а у центру ограђен и дивно сређен пчелињак са око 30 кошница. Андреја је технолог у Петолетки, завршио је вишу школу а „испекао“ је и пчеларски занат, јер га је учио од малена – од деде и оца. Сада он учи синове: Ивана и Марка.

Његов пчелињак не познаје безмедне године.

Катић М. Томислав	3
Радивојевић Ранко	8
Марић Младен	30

Младен се пчеларством бави тридесетак година и израстао је у једног од највећих пчелара на овом подручју. Поред Богдања има пчелињаке у Попини, Дубљу, Угљареву. Поседује око 100 пчелињих друштава. Поред меда прикупља и прополис, а гаји и продаје ројеве. За себе и пријатеље прикупља млеч. Основно занимање му је столарски занат и познат је као произвођач кошница.

Живи у Трстенику као пензионер СУП-а.

Добитник је признања „Заслужан пчелар“.

Анђелковић Станислав	18
Атанасковић Будимир	20
Голубовић Душан	3
Цветковић Предраг	26

Предраг је млад, свестрано образован и радознао пчелар са условима да се још више развије у пчеларству. Има пчеларска признања. Заједно са Срђаном Печићем, дипл. инжењером електронике из Трстеника, први је у Србији поставио на интернету вишејезични сајт о пчеларству, општег типа, који и даље одржава.

Мачужић Милош	9
Здравковић Драган	17

Апостоловић Слободан	3
Трајковић М. Драган	2
Стојановић Слободан	3
Пројовић Драган	8
Мачужић Миодраг	8
Рашковић Рашко	5
Биочанин Боривоје	5

МЕДВЕЂА

Брадић Милован	60
----------------	----

Милован је био просветни радник и новинар. Живи у својој кући и на свом имању у Медвеђи где има пчелињак са око 60 друштава и модерну столарску радионицу у којој прави кошнице и пчеларски прибор. Предан је пчеларству којим се бави с љубављу и веома одговорно. Има пчеларска признања.

Пчелар је од 1973. године.

Миле Васић Мичурин	15
Здравих Милан	45
Здравих Живојин	25
Брадић Зоран	
Веселиновић Бранко	12
Стојић Милутин	

Годинама је у трстеничком крају Бранко Веселиновић био синоним за доброг пчелара. Вредан, предузимљив, уредан, поштен и добродушан. Бранку је, просто, припадало да буде пчелар. Са тим се одлично слагало да буде и добар учитељ. А Бранко је то био. Заједно са својом Цветом, такође учитељицом.

Један је од оснивача Друштва пчелара 1970. године, а стално је вредно радио на његовом организовању и развијању. За то је добио доста пчеларских признања: „Заслужни пчелар“ и др.

*Бранко Веселиновић:
пчелар за уілед*

Зравићи: Живојин и Милен

Веселиновић Илија	120
Рашковић Иван	8
Брадић Радомир	60

Радомир је почео са мањим бројем кошница а данас је успешан пчелар – привредник. Од пчеларства је направио бизнис. Од мале пчеларске задруге створио је пчеларску компанију „Рој“ са широким лепезом пословних захвата у Трстенику и другим крајевима.

Живи у Трстенику, где су му и пословне просторије, а погони компаније и пчелињак су у Медвеђи.

По образовању је политиколог.

Николић Раде	17
Здравић Владан	35
Ристић Душан	7
Милетић Божа	5
Адровић Шефко	15
Здравић М. Милан и Драгана	40
Величковић Драгомир	5
Брадић Момир	5
Вукашиновић Мома	5

МИЈАЈЛОВАЦ

Петрашиновић Драгослав	56
------------------------	----

Драгослав на најбољи начин наставља пчеларску традицију породице Петрашиновић, дугу скоро 150 година. Он је рођен 1968. године а пчеларством се бави од 1993. године. Врло је озбиљан и одговоран пчелар. О својим пчеларским искуствима пише у *Зборнику радова и Пчелару*. Његов прадеда Лазар био је чувени пчелар. Он је 1930. године пчеле из вршकारа пребацио у кошнице са покретним саћем. Познат је био и као изузетно хуман човек. Центрифуга и димилица из 1930. године још се користе.

Драгослав Петрашиновић (лево) на свом пчелињаку у Мијајловцу заједно са својим колеџом Драгишом Младеновићем (десно)

Вукомановић Б. Драган	30
Младеновић Драгиша	25
Симић Томислав	4
Димитријевић Драгиша	10
Симић Зоран	1
Милосављевић Мирослав	1
Петровић Витомир	1
Милуновић Драган	2
Васиљевић Радомир	1
Танасковић Мирослав	3
Стојковић Раде	5
Петрашиновић Мирослав	10

Мирослав-Мија Петрашиновић живи у Трстенику, по занимању је професор у Школском центру, а по интересовањима веома радознала, свестрана и предузимљива личност. Једно од тих

многобројних његових интересовање је и пчеларство. Савестан је и уредан пчелар. На изложби „Дани пчеларства 88“ у Трстенику награђен је његов рад – радијална центрифуга за 25 рамова.

Петрашиновић Томислав 5

РУЈИШНИК

Томовић Радослав 10

Петровић Славољуб 10

Славољуб је био дугогодишњи пчелар. Живео је у Трстенику, где је обављао одговорне послове, а пчелињаку у Рујишнику поклањао је велику пажњу.

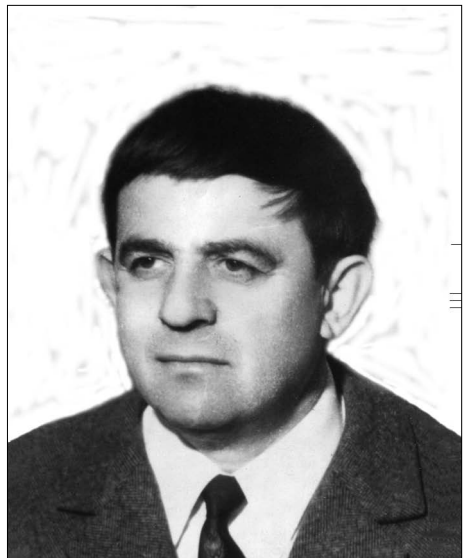
ВЕЛИКА ДРЕНОВА

Обрадовић Вук 30

Обрадовић Драгослав 10

Душан Обрадовић био је познат стари пчелар у Великој Дренови. Љубав према пчеларству пренео је на синове, старијег Вука и млађег Драгослава-Госу. Вук је био дипломирани економиста а Госа наставник. Вук је радио у Трстенику а живео у Великој Дренови. Госа је живео у Трстенику, а да се бави пчеларством на њега је утицало и старији брат.

Вук је био познат као добар пчелар и као активан члан Друштва пчелара Трстеник.

Вук Обрадовић

Несебично је помагао другим пчеларима, нарочито младима. Добио је више пчеларских признања, а међу њима и признање „Заслужни пчелар“ (1989. године).

Госа је био врстан просветни радник и вредан пчелар. Предано је радио у Друштву пчелара и дао велики допринос његовом развоју. Један од оснивача Друштва и неколико пута његов секретар.

Има више пчеларских признања.

Вук је умро 1998. а Госа 1990. године. О Госином пчелињаку наставила је да се стара супруга Нада.

Мутавцић Драгослав	20
Лепанац Раде	3
Стоисављевић Драгољуб	40
Јањушевић Бранко	7
Коларевић Душан	12
Џекић Рака	20
Сремац Драги	26
Драгањац Мића	6
Ђулаковић Милан	6
Мутавцић Радојка	4
Мутавцић Микула	3
Коларевић Миланка	5
Коларервић Мића	2
Ступљанин Живорад	20
Ступљанин Гиле	10
Брођанац Ђорђе	15
Недељковић Слободан	4
Трипковић Ђорђе	8
Насић Бора	7
Лакић Светозар	13
Милојевић Драги	5
Ђурић Мика	10
Радић Слађа	6
Петковић Зоја	8
Качаревић Момчило	5
Игњатовић Вукоман	11
Ђеличанин Радивоје Чкека	5

Рачић Миленко	8
Стоисављевић Драган	35
Левићанин Драган	2
Насић Мића	6
Обрадовић Звонко	2
Обрадовић Зорица	4
Радојичић Љуба	8
Ристић Добривоје	3
Спасојевић Влада	5
Спасојевић Љубивоје	6
Трифуновић Љубодраг	4
Гогољевић Бранко	2
Ђорђевић Звонко	8
Чуљић Раја	10
Ђосић Синиша	6
Костић Радмило	4
Дачић Милица	7
Ступљанин Мита	4
Апостоловић Ђорђе	10
Ђосић Живојин (Јовин)	10
Лакић Слободан	2
Левићанин С. Мића	10
Јаковљевић Зоран	40
Ђосић Бане	30
Мутавцић Љубисав	4
Матић Љубивоје Чвороња	10
Чуљић Милош	10
Пуношевац Звонко	20

Некада је (1932. године) пчелар био Миодраг-Мија Насић.

Занимљиво је да је и Хранислав Ђорић, Патријарх Српски, чији су родитељи пореклом из Велике Дренове био пчелар. Уписан је као утемељивач Чачанске пчеларске подружине 1934. године са улогом од 50 динара. Тада је већ био премештен за свештеника у Врњцима а до 1931. године је био свештеник и пчелар у Миоковцима код Чачка.

СЕЛИШТЕ

Унић Милош	40
Др. Вучић Верко	30
Чакарановић Бора	5
Мутавцић Драгослав	

СТРАГАРИ

Јаћимовић Саша	5
----------------	---

Саша је као средњошколац био најмлађи члан Друштва пчелара. Одушевљен пчеларством, оформио је мали пчелињак у Страгарима, на очевини, где живи. Кад је постао студент наставио је да се стара о пчелама. Стално је тврдио да ће пчеларство бити саставни део његовог живота.

Јаћимовић Саша

Миљковић Живојин	10
Максимовић Мира	2
Миладиновић Биња	6

Арсид Мића	15
Максимовић Божидар-Борко	30
Ђурић Момир	10
Савић Мерица	15
Стаменковић Слободан-Зуна	
Атанасковић Милоје	
Максимовић Драган	25

Драган је дипломирани економиста. Радио је у Петолетки и у институцијама у области здравства, активни прегалац у друштвено политичким и другим организацијама. Уредан је и одговоран пчелар.

МИЛУТОВАЦ

Смиљковић Мирољуб	17
Станисављевић Јездимир	20
Вучетић Мирослав	15
Аздејковић Југослав	7
Трифунковић Драгољуб	10
Милосављевић Мирољуб	11
Стевановић Иван	3
Милосављевић Лазар	50

По процени Лазара Милосављевића око 80% кошница у овом крају су ДБ а око 20% су типа ЛД. Само свештеник Небојша Вишњић гаји пчеле у Фараровим кошницама.

Лазар Милосављевић је изданак породице која се пчеларством бави дуже од 100 година. Пчеларски родоначелник је био деда Милосав који је умро 1947 године. Лазар је почео да се бави пчеларством 1960. године. Почео је са једним ројем на 6 рамова, а данас има 50 друштава у ДБ и ЛР кошницама. И Лазар потврђује да је интензивна и исплатива производња лозних калемова која је у овом крају трајала током седме и осме деценије, утицала на извесну стагнацију пчеларства.

Лазар је у Милутовачком крају познат као угледан и добар домаћин. Такав је и пчелар. Пчелињак му је уредан и има сву потребну пчеларску опрему. Сам прави кошнице а направдио је казан

за инвертовање сирупа и пресу за цеђење воска. Несебично помаже младе пчеларе, поклања им ројеве, преноси искуства.

У раду највише помаже супруга Јованка и зет Зоран. Унук Никола (од млађе ћерке) већ је уведен у пчеларство, а петогодишњи праунук Милош је од деде добио пчеларску опрему и помаже у пчелињаку. Рачуна да ће унук и праунук наставити пчеларску породичну традицију. Има пчеларска признања.

Вучетић Мића	56
Живадиновић Миско	10
Марковић Милан	5
Антић Драгољуб	5
Милосављевић Милутин	20
Радовановић Љубиша	10
Белостенац Ленка	10
Радовановић Момчило	10
Веселиновић Милан	5
Вишњић Небојша	30
Исаиловић Жива	40
Станисављевић Саша	10
Тодоровић Срећко	10
Милосављевић Александар	5
Додић Раде	32
Југовић Иван	10
Васиљевић Немања и Стева	15
Додић Каја	5
Костић Душан	5
Спасојевић Јован	5
Стошић Живота	20
Павловић Живко	5

Некада су међу најпознатијим пчеларима, по сведочењу Лазара Милосављевића били: Лазаров деда Милосав Милосављевић, учитељ Богомир Томић, Светомир Љубисављевић и Животије Љубисављевић.

Учитељ Богомир Томић био је родом из Мале Дренове, а за учитеља у Милутовцу је дошао 1930. године. Имао је пчелињак од 20 пчелињих заједница у „ћерзонкама“. Своје ћаке учио је пчеларству и код многих развио љубав према овом послу.

Светомир Љубисављевић је рођен почетком XX века, имао је пчелињак од 50 друштава, већином у „ђерзонкама“. Гајио је пчеле и у вршкарама. Остао је упамћен и по томе што је свима несебично помагао око пчела, хватао им ројеве на дрвећу, пребацивао пчеле из вршкара у кошнице, прегледао друштва.

Животије Љубисављевић је рођен 1904. године. Имао је у првој деценији прошлог века 60 пчелињих друштава. У почетку је радио са „ђерзонкама“ а касније са кошницама типа ДБ.

Кошнице је правио сам, а ако за деобу понекад није имао довољно празних кошница он би направио костур кошнице од неколико летава а преко њих би ставио картон. У тако направљену кутију стављао би рамове са пчелама и саћем, привремено, док не направи праву кошницу.

Први је у Милутовац донео ручну пресу за прављење сатних основа и вршио услуге и другим пчеларима.

ПОЉНА

Павловић Хранислав	10
Бркић Милисав	45
Бркић Миодраг	7
Дачић Божидар	12
Стошић Мирјана	2
Јанићијевић	2
Миловановић Томислав	35
Димић Љубодраг-Љуба	42
Бркић Божидар, лекар	

Новија историја пчеларства у трстеничком крају везана је за име надалеко чувеног пчелара Љубодрага-Љубе Димића. Рођен 1919. године Љуба је један од најстаријих активних пчелара у трстеничком крају. Пчеларством се бави од 1958. године. Пензију је стекао као подрумар у пољанској задрузи. Стално је живео у родном селу. Пчеле су му велика љубав, био је срећан када је могао да помаже другим пчеларима, нарочито млађима. Најбољи је познавалац историје пчеларства у пољанском крају и широј околини. Стекао је велико

Пчеларска панорама Шршеничкој краја

пчеларско знање и искуство што му је омогућило да свој велики пчелињак у Пољни одржава у беспрекорном стању и постиже добре резултате.

Члан Друштва пчелара је од 1970. године, од првог дана оснивања. Стално је био врло активан члан Друштва и више пута је био у његовом руководству. Има више пчеларских признања а међу њима је и признање „Заслужни пчелар“.

Бркић Верољуб	12
Павловић Воислав	30
Вучковић Животије	4
Павловић Новица	10
Здравих Славко	2
Марковић Мијодраг	5
Лазаревић Милан	5
Дачић Драгољуб	2
Бркић Милисав	30

Међу савременим пчеларима Пољне издваја се занимљива личност Милисава-Мисе Бркића.

Милисав-Миса Бркић

Миса је добар и напредан пчелар што пчеле гаји са великом љубављу и по правилима савремене науке и праксе. Од пчелара је поштован и цењен. Али од других пчелара он се разликује по уочљивом сликарском дару који му је омогућио да на платно смешта сеоски пејзаж или ентеријер, у коме се одигравају снажне сцене из свакодневног живота. Његова опсервација је изузетна и вредност његовог дела је у често гротескном сликању људи и животиња, живом колориту и оригиналној сценографији његовог предела. По томе он стаје у ред сликара наиваца који за свог родоначелника имају Питера Бројгела, великог Холанђанина XVI века.

Његов опус обухвата око 200 уља и пастела. Излагао је на многим изложбама у многим местима у овом крају, као и у Ужицу, Београду, Карловцу.

Миса Бркић: пчеларство као честит мотив

МАЛА ДРЕНОВА

Милошевић Борисав 15

Бора спада у најпознатије пчеларе у Малој Дренови. Рођен 1926. а пчеларством се бави од 1953. године. Члан Друштва пчелара је од дана његовог оснивања 1970. године. Живи у родном селу као пензионер Општинске управе. Има пчеларска признања. Осталим, нарочито млађим пчеларима, служи за пример. Имао је већи пчелињак (око 30 друштава) који је задњих година смањен.

Недељковић Слободан 104

Један од највећих пчелара у трстеничком крају годинама је био Слободан Недељковић. Он је био вршњак чика Боре Милошевића, исте године су почели и да се бави пчеларством. Живео је у Малој Дренови на свом поседу. Пчеларством се бави и његов син Петар, Пера адвокат, који живи у Трстенику. Он је био велики произвођач пчелињих производа, а сада тај посао обавља његов син, што најбоље потврђује њихову оспособљеност за бављење пчеларством. Слободан је у свом сину имао врсног сарадника и наследника који је наставио његов пут доброг пчелара. И отац и син имају више пчеларских признања.

Ђорић Милан	6
Савковић Момчило	12
Раичевић Верољуб	6
Благојевић Сибин	1
Ерац Мирослав	2
Раичевић Радослав	2
Раичевић Срећко	3
Арсић Зоран	10
Недељковић Петар	20

МАЛА СУГУБИНА

Митровић Крста	4
Митровић Живота	4
Ћирић Љубинко	
Трошић Животије	
Трошић Видосав	

РИЉАЦ

Биговић Миодраг	12
Радовановић Милашин	6
Глишић Душан,	30
Ћирић Слободан	

Душан Глишић је машински инжењер и радио је у Петолетки. Живи у Трстенику, а пчелињак му је на очевини у Риљцу. Пчеларством се озбиљно бави од 1983. године и постиже запажене резултате.

Према пчелама и пчеларству се односи веома одговорно. Увек има јака друштва.

Гаровић Милован	20
-----------------	----

ОСАОНИЦА

Ратковић Драгољуб	50
Чомагић Слободан	10
Гаровић Милован	50

На падини брда, са леве стране пута на изласку из Осаонице према Краљеву, пролазниковом погледу изложен је велики, лепо урађен пчелињак. Пчелињак је, очигледно, негован и одржаван са великом љубављу, знањем и искуством. То је пчелињак Милована Гаровића, дипломираног машинског инжењера из Осаонице, запосленог у Првој петолетки. То је, у ствари породични пчелињак. Имају још по један пчелињак у Риљцу и Доњем Дубичу. Пчеларством

Пчеларска панорама Шршеничкој краја

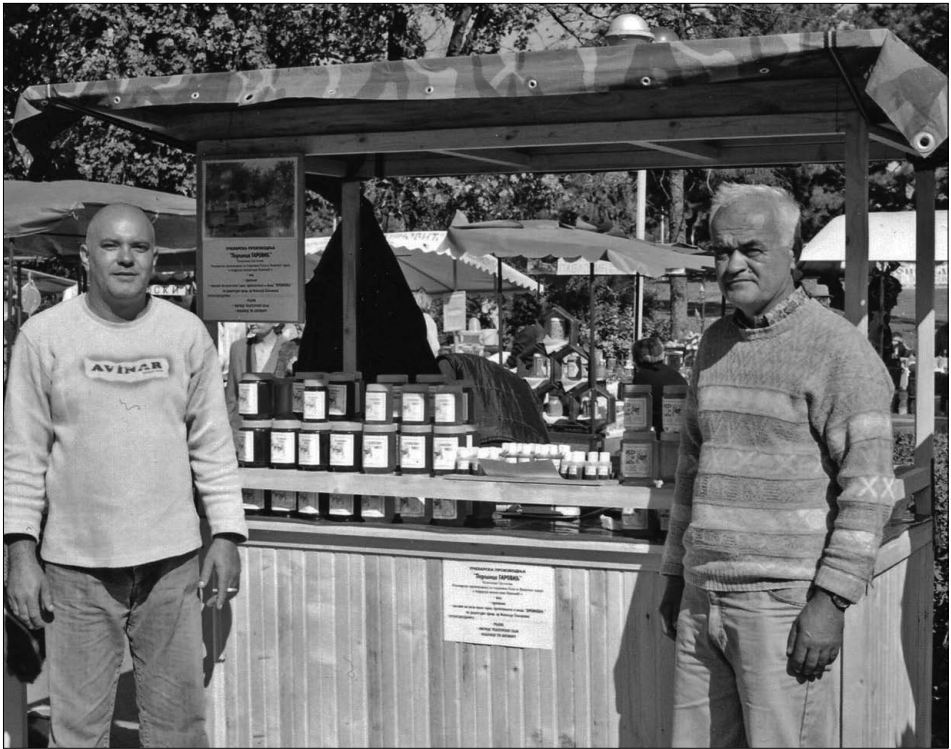
се бави и син Зоран, а у прве пчеларске воде загазио је и унук Богдан, основац. Зоран се поодавно професионално бави пчеларством. У томе је потражио излаз кад су наступили потреси и економска криза.

Пчелињак породице Гаровић у Осаоници

*Осијурана пчеларска будућности:
Богдан Гаровић
– најмлађа генерација пчелара породице
Гаровић*

Зоран и Милован Гаровић - излагачи на шаимајданској изложби

Милован је свестрани пчелар. Убира све пчеларске производе, производи матице, ројеве. Експериментише. О својим искуствима објављује текстове у *Пчелару*, *Билтену Друштва*, *Зборнику радова*.

Врло је активан у раду Друштва пчелара. Сада је председник.

Радивојевић Ранко	27
Трифунковић Душан	8
Лукић Слободан	
Белоица Миленко	12
Пећић Драгослав	
Радосављевић Ненад	10

ЧАИРИ

Здравковић Јован	15
Јевтић Бојан	6
Бркић Александар	8
Јеремић Милован	10
Шљивовац Славољуб	20
Тројић Борисав	

Славољубови родитељи потичу од пчеларског рода из Горње Црнишаве, па не чуди што је и он, у Чаирима, нашао ту чаробну нит љубави његових предака према пчели. Спада у озбиљне пчеларе.

Митровић Крста	8
Бабић Адам	8
Ивковић Радивоје	15
Петровић Трајко	15
Петровић Владимир	5
Павловић Александар	10
Петровић Влада	13
Ивковић Радован	16

Радован је са брдовитих падина Копаоника сишао у Моравску равницу, али је наставио да негује култ својих предака што су гајили копаоничку пчелу. На брду изнад Чаира, на купљеном плацу, засадио је винову лозу, воће, гаји поврће, формирао пчелињак, подигао пчеларску кућицу. Тако се један човек са брдовитог Подкопаоника сродио са амбијентом Поморавља. И остао.

Веселиновић Душица	26
Миљковић Љиљана	10
Тројић Борисав	10
Јеремић Мирослав	10
Левићанин Милутин	2
Максимовић Драган	20

ОЦАЦИ

Панић Александар 8

Рођен у Пољни. Пензионисан је као судски чиновник у Трстенику. Изнад Оцака на готово идеалном месту за пчелињак подигао је пчеларску кућу и уредио беспрекорно уређен и негован пчелињак.

Игњатовић Иван 6

Пештерац Милан 2

Младеновић Томислав 22

Томислав-Тома Младеновић припада плејади старијих пољопривредних стручњака „Слоге“ који су дали велики допринос развоју пољопривреде у трстеничком крају. Као такав је познат и остао у сећањима народа.

Живео је у Трстенику а пчелињак му је био у Оцацима где је изградио и пчеларску кућу. Имао је лепо уређен пчелињак и увек добро одгајена друштва. Несебично је увек помогао младим пчеларима. Имао је комплетну пчеларску опрему.

Био је врло активан у Друштву пчелара, а имао и заслужена пчеларска признања.

Умро је 2009. године.

Левих Добривоје 6

Стојаковић Драган 12

Миљковић Јанко 11

Миљковић Мирослав и Љиљана 6

Милићевић Станислав 15

Брзић Јован

Јован Брзић је био одличан висококвалификовани радник у Првој Петолетки али и врло озбиљан пчелар. Пчелињак му је у родном селу у Оцацима. Био је активан члан Друштва пчелара и неуморан прегалац на доградњи и реконструкцији пчеларског објекта - киоска. Један од највреднијих и најпожртвованијих.

Пише о својим пчеларским искуствима у *Зборнику радова*.

Каматовић Софија	5
Смиљковић Зоран	10
Пуношевац Звонко	9

Раније су се бавили пчеларством у Оцацима:

Сарић Радојко
Пештерац Бранка

ПОПИНА

Миодраговић Мирослав	7
Копривица Радомир	15
Петрашиновић Добривоје	

Пчелињак Мирослава Миодраговића у Појини

Копривица припада генерацији старијих, познатих, пчелара у Трстенику. Један је од оснивача Друштва пчелара, одржавао је пчелињак од десетак друштава, којима је посвећивао слободно време и

велику љубав. Активно је радио у органима друштва и зато добијао одговарајућа признања. („Заслужни пчелар“ и др).

У Попини пчеле имају и Младен Марић, Милош Миодраговић, Миро Милорадовић, Мики Петровић.

ДУБЉЕ

Марјановић Љубодраг
Чајетинац Станимир 30
Аћимовић Драган

Станимир је доктор електротехничких наука. Професор је на Машинском факултету у Краљеву и на Високој техничкој школи у Трстенику. Познат је као пчелар са доста пчеларског искуства и знања које му омогућава да у раду постиже запажене резултате. Знање из електротехнике примењује у експерименталном стимулисању пчела.

Пише у *Пчелару* и *Зборнику радова*.

Марић Младен 15
Терзић Славица и Милен 100

Терзићи спадају у ред већих пчелара овога краја. Имају преко 100 пчелињих друштава у лепо уређеном и уредно одржаваном пчелињаку у Дубљу. Намеравају да иду даље у ширењу пчелињака.

БРЕЗОВИЦА

Панић Добривоје 6
Миловановић Милутин 7
Бараћ Тома 11
Милановић Милован 4
Атанасковић Борисав 3
Јевтовић Љубомир 3
Јочић Драган 13
Ђорђевић Драган 7
Атанасковић Јованка 15

Рачић Славиша	2
Миловановић Ратко	5
Синђелић Жарко	18
Петровић Миодраг	15
Тодосијевић Момчило	20
Петровић Живојин	30

Тодосијевић Момчило, Петровић Живојин и Петровић Мики имају велике пчелињаке у другим местима а у Брезовици су населили пчеле почетком XXI века. То су познати и добри пчелари а на пчелињацима у Брезовици постижу одличне резултате.

СТУБЛИЦА

Младеновић Драган	15
-------------------	----

Драган спада међу оне заљубљенике у пчелу и пчеларство, чија се љубав одавно укоренила у породичној пчеларској традицији. Најстарији пчелар у Младеновићима (за кога они знају) био је Божа, рођен на самом почетку двадесетог века. Божин син Ранко наследио је пчелињак од оца, а Драган је наследио љубав за пчеларство и тридесетак друштава у вршкарама од Ранка. Одмах је почео да ради са кошницама са покретним саћем а већ је био овладао пчеларским вештинама. Постао је познат као пчелар у читавом крају.

Младеновић Милосав	11
Младеновић Раде	3
Младеновић Радман	3
Срејић Љубиша	6
Срејић Јовица	4
Мијајловић Витко	8

ГОРЊИ РИБНИК

Вукчевић Небојша	15
Ђокић Славољуб	
Ђонић Милутин	40

Милутин је достојан настављач традиције чувених пчелара Горњег Рибника и околине.

Професор, живи у Трстенику, а пчеларством се бави у Горњем Рибнику, на својој очевини.

Цео радни век је провео учећи младе физичким, хемијским и математичким вештинама. Из физике је написао и штампао збирке задатака за сва четири разреда гимназије, а објавио је и више стручних радова у *Просветном прегледу*. Поноси се многим наградама на свим нивоима, до савезног, које су освојили његови ученици. За такав рад у просвети је награђиван и цењен.

Милутиин Божић

Професор „држи час“ пчелама: Милутиин у свом пчелињаку

Пчелињак Милушина Ђонића у Горњем Рибнику

И у пчеларству је просветни радник. Увек је подучавао младе пчеларе, почетнике и оне који су се припремали да то буду. У новембру 1995. године у трштеничкој гимназији оснива секцију младих пчелара која је успешно радила, а он био и оснивач и учитељ. За обуку чланова секције је користио свој пчелињак.

Степановић Страхиња 12

Страхиња има пчелињаке и на подручју Врњачке Бање али је и „уз помоћ пчела“ остао везан за родно место, где често борави.

ДОЊА ЦРНИШАВА

Пешић Милорад 12
Дујдић Рака 5
Мојсиловић Микан 15

Бзенић Велисав	16
Николић Предраг	34
Бзенић Милан	6

Пчелињак Предрага Николића у Доњој Црнишави

Као учитељ у Доњој Црнишави у школском дворишту Предраг је засновао пчелињак који је, заједно са супругом Горданом, одржавао сво време. Пчелињак је од неколико нарастао на око 40 друштава. То је породици просветних радника учинило живот садржајнијим и срећнијим. Врло је активан у Друштву пчелара и има пчеларска признања.

Карацић Никола	10
Карацић Вучко	10
Макрагић Младен	2
Карацић Милентије	6
Бзенић Ранђел	3
Бзенић Бранислав	3
Бзенић Воислав	2
Вушовић Милош	10

Максимовић Госпава	8
Бзенић Стојан	
Миловановић Зоран	
Миловановић Вучко	40

Вучко Миловановић је живео у Трстенику а пчелињак му је на самом улазу у Доњу Црнишаву, његово родно село. Спадао је у ред веома савесних и угледних пчелара. Постизао је добре резултате у пчеластву.

Пецић Мирољуб	2
---------------	---

ГОРЊА ЦРНИШАВА

Трошић Миломир	35
Трошић Драгомир	30
Трошић Десимир	57

Некако истовремено, осамдесетих година прошлога века, тројица Трошића, рођака и комшија: Миломир, Десимир и Драгомир почели су да се баве пчеларством. Међусобно се испомажући и упорно радећи на умножавању пчелињих друштава и неговању пчелињака. Постали су добри и познати пчелари. Сви су дугогодишњи чланови Друштва пчелара. Редовни су посетиоци свих пчеларских скупова у Трстенику и другим местима. Прате пчеларску литературу и стручна предавања. Имају наследнике који се баве пчеларством и иду њиховим стопама. Имају сва пчеларска признања.

Здравковић Драган	2
Здравковић Јован	4
Бзенић Стојан	2
Лапчевић Славољуб	15

Славољуб Лапчевић - Слава је дипломирани машински инжењер, а велики заљубљеник у пчеле и пчеларство. Живи у Трстенику а родитељи му потичу из Горње Црнишаве, из породице која се увек

занимала и бавила пчеларством. Пчеларством су се бавили и његови родитељи: Савко и Зага. Он је унук, по мајци, чувеног пчелара, попа Боре Трнавца из Горњег Рибника.

Димитрије и Маја Лайчевић на породичном пчелињаку у Горњој Црнишави

Слава и Савко имају лепо уређен пчелињак у центру Горње Црнишаве у дворишту Савкове родне куће. У раду постижу добре резултате.

У раду Слави помажу ћерка Маја и син Димитрије и спремају се да касније буду велики пчелари.

Пешић Мија	20
Недељковић Живота	6
Милетић Мита	35
Миодраговић Милан	3
Ђорђевић Будимир	3
Ђорђевић Добрица	15

Тодоровић Мирослав	3
Тодоровић Драган	10
Весин Миодраг	49

Миодраг Весин је пчелињак у Горњој Црнишави наследио од таста Срећка Милетића који је био угледан и познат пчелар. Рођен је 1949. године у Кикинди а живи у Трстенику. У раду са пчелама постиже добре резултате.

Михајловић Зоран	30
------------------	----

Михајловић Зоран има пчелињак у селу Цернице код Варварина. Производи матице, мед, восак и ројеве. Намерава да и даље увећава своје пчелињаке и да се још озбиљније бави пчеларством. Врло је активан у Друштву пчелара. Има пчеларска признања. Активан је друштвени радник.

Палић Павле	42
-------------	----

Павле Палић

Пчелар у униформи

Павле-Паја Палић је рођен у Горњој Црнишави 1944. године. Као младић, после завршене Војно индустријске школе у Трстенику определио се за војни позив. Завршио је Ваздухопловну-техничку академију у Београду и Сарајеву. Завршио је и Генерал-штабну академију. Као официр служио је на комадним дужностима и војним гарнизонима широм Југославије.

Грађански рат у Босни затекао га је на дужности у Мостару. Учествовао је у ратним дејствима у Херцеговини, а затим и у Србији.

По завршетку рата био је на дужностима у Команди ваздухопловства у Земуну и у Генералштабу војске Југославије. Пензионисан је 2001. године у чину пуковника.

Отац му је био ратник те се определио за војни позив, а деда по мајци, Здравко Атанасковић био је пчелар па је од њега наследио љубав и страст за рад са пчелама.

Код Мостара је имао диван пчелињак са викендицом, пчеларском кућом, а рат га је оставио без игде ичега. Пчелињак није преболео.

„Смојра“ у Горњој Црнишави

Носталгија за родним крајем и љубав за пчеле, природу и миран живот учинили су своје. По пензионисању вратио се из Београда у родно село, обновио стару породичну кућу и започео да се бави пчеларством. Сам прави кошнице изванредног квалитета, као и пчеларски прибор. Има и неке иновације у пчеларству. Данас већ има око 50 друштава у Фараровим кошницама. Око њега се окупљају млади Црнишавци које је „заразио“ пчеларством. Највернији је Бранислав - Бане Шљивовац, рођак и комшија. Бане већ има двадесетак друштава и велике пчеларске планове.

Бане Шљивовац, у пчелињаку

Шљивовац Бранислав	18
Шљивовац Љубиша	10
Марковић Душан	20
Лукић Дамњан	10
Палић Јован	5
Чабровић Љубинко	30

ЛОПАШ

Тодоровић Станоје	29
-------------------	----

Станоје је био радник СУП-а у Трстнеику, а сада је пензионер. Један је од старијих пчелара у овом крају. Познат је као добар пчелар. У раду са пчелама постиже добре резултате. Увек је расположен и спреман да помогне другим пчеларима, нарочито младима. Упоредо са њим пчелари супруга Гордана.

Ђалић Градимир	5
Ђалић Љубиша	2
Милетић Будимир	2
Милетић Мирослав	5
Милетић Миљивоје	5
Марковић Бранко	2
Цветковић Данијела (дете)	5
Врачаричић Драган	2
Сретенковић Раде	11
Раденковић Мирослав	3
Петров Стамена	19
Анђелковић Радоје	2
Раковац Боривоје	5
Радовановић Станислав	3
Цветковић Љубиша	3
Батоћанин Мирослав	2
Раковац Драгомир	10
Милетић Радован	5
Сретенковић Слободан и Горан	50
Вучић Милоје	10
Вучић Драган	10
Цветковић Добрила и Бранислав	
Цветковић Александар	5

Некада су у Лопашу били пчелари:

Вучић Радован
Ђалић Градимир
Ђалић Љубиша

КАМЕЊАЧА

Раковац Зоран	1
Лазић Обрад	3
Јеремић Милован	5

Милован је стари пчелар. Пчелињак подигао на очевини, као и пчеларску кућу. По занимању је столар што му користи при градњи кошница.

БУЧЈЕ

Обрадовић Милутин	31
Миљковић Милета	20

Милета је напредан пчелар. Био је активан друштвено-политички радник и привредни руководиоцац.

ЈАСИКОВИЦА

Недељковић Живота	20
Вукчевић Милован	
Вукчевић Радован	
Вукчевић Радослав	
Јездимир Миљковић-Језда	
Здравковић Сима	10

У Јасиковици, на око 320 метара надморске висине, два брата Вукчевића Радован и Милован, граде свој „мали рај“, од, за сада, стотинак пчелињих друштава у дванаесторамним ДБ кошницама.

А све је почело још уочи Другог светског рата када се у кућу Вукчевића, у шупљину између греда, уселио ненадани гост и постао члан породице. Рој су прво сместили у вршкару а потом у кошницу.

Дечаци Радован и Милован су се одмалена интересовали за оно што њихов деда и отац раде у пчелињаку и помагали су им.

У школи у Јасиковици становао је учитељ Јездимир Миљковић -Језда када су Радован и Милован постали ђаци. Језда је већ био познати пчелар а у пчелињаку у школском дворишту имао је четрдесетак кошница са пчелама. Мали Вукчевићи су му стално помагали у раду.

На имању Вукчевића до 2000. године био је пчелињак са око десетак кошница. Тада браћа крећу на проширивање пчелињака користећи се знањем стеченим праћењем стручне литературе и практичним искуством.

Пчелињак Радована Вукчевића

Данас имају пчелињаке са по 50 кошница ДБ типа, са 12 рамова. Пчелињаци се одржавају по свим правилима пчеларске струке. Оба пчелињака имају пчеларске куће.

Кажу да у Јасиковици имају богату пчелињу пашу и постижу добре резултате.

Млади, перспективни, Вукчевићи су већ постали познати пчелари о којима се прича међу пчеларима, у медијима, међу посетиоцима пчелињака.

Радован своје пчелињак води под називом Пчеларство „Вукчевић“ а Милован под називом Пчеларска фарма „Свети Прокопије“.

Добитници су признања СПОС-а.

Браћа Вукчевић имају лепо уређене пчелињаке: Милованов пчелињак

Митровић Радомир-Лале
Марковић Радомир

СТОПАЊА

Ћосић М. Миломир 6

Миломир Ћосић је дуго година био просветни радник у Стопањи. Уз посао васпитача младих генерација са великом љубављу гајио је пчеле и постао познат пчелар у том крају. Када су пчелари у Стопањи и околним местима одлучили 1973. године да оснују пчеларско друштво „Поморавље“ на оснивачкој скупштини су изабрали Миломира Ћосића за председника. Ово друштво је престало са радом али је Ћосић наставио да се бави пчеларством. И то врло успешно.

Има више пчеларских признања.

Недић Радослав Божа 10
Марковић Драги
Живорад Ђурић

Недић Радослав-Божа пчеле је преселио у Глободер.

Живорад-Жика Ђурић више не држи пчеле у Стопањи, али о њему говоримо јер је одавде пошао у богати свет пчела.

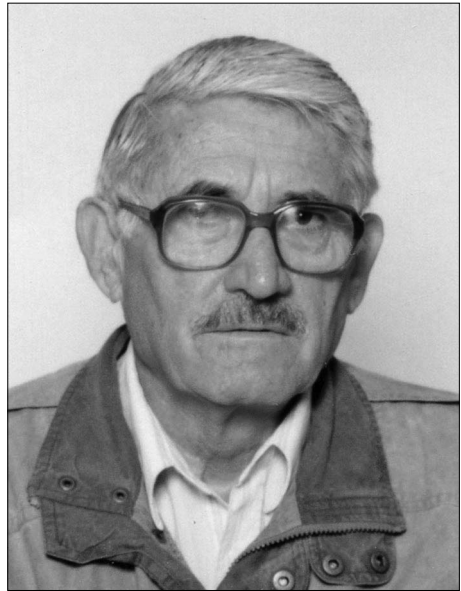
Жика Ђурић је био просветни радник. Рођен је у Горњој Омашници. Памтимо га као доброг наставника и успешног директора Осмогодишње школе у Стопањи у времену од 1958. до 1977. године. Тада прелази на рад у Васпитно-поправни дом у Крушевцу где је пензионисан 1988. године.

Од 1959. године Жика је пчелар из хобија, али пчелар који није дангубио. До 1988. године “пекао” је пчеларски занат, изучио га, и умножавао пчелињак. По пензионисању се потпуно предаје пчеларству и постаје професионални пчелар.

Први пчелињак је засновао у Стопањи, у месту службовања. Прелазак на рад у Крушевцу значио је и промену места пчелињака. На плацу у подјастребарском селу Зебице формира пчелињак са око 120 друштава у ДБ кошницама, а у селу Беласица је други пчелињак са око 40 друштава у ЛР кошницама.

Стекао је врхунско пчеларско знање и проверио га у практичном раду. Друштва су јака, пчелињаци уређени. У Зебици има пчеларску кућу а у њој сву потребну опрему и услове за рад.

Поред меда, бави се производњом и прометом ројева, матица, поленовог праха, прополиса, воска и матичног млеча.

Живорад-Жика Ђурић

У Крушевцу је активан у друштву пчелара. Као председник друштва заслужан је за оснивање пчеларске задруге, за организовање прве пчеларске изложбе.

Стручно знање из пчеларства успешно преноси пчеларима на предавањима у многим друштвима пчелара, на стручним скуповима на нивоу Републике, у стручним часописима, у емисијама крушевачке и трстеничке телевизије.

Са задовољством истиче да је до сада поклонио будућим пчеларима много ројева и да од његове пчеларске фарме води порекло неколико стотина пчелињака у Србији.

Велики је пријатељ трстеничког друштва пчелара. Носилац је Признања „Заслужни пчелар“ и Дипломе „Јован Живановић“.

ОКРУГЛИЦА

Антић Милосав	6
Обрадовић Милутин	31
Обрадовић Љубодраг	5
Миљевић Мијушко	50

Мијушково име је назаобилазно када се говори о пчеларству у трстеничком крају.

Он припада генерацији најстаријих пчелара новијег времена у трстеничком крају. Пчеларством је почео да се бави за време Другог светског рата. У раду са пчелама постизао је добре резултате.

Члан Друштва пчелара је од његовог оснивања. Био је активан члан Друштва и биран је редовно у његове органе. Добио је многа пчеларска признања, међу њима и Признање „Заслужни пчелар“ СПОС-а.

Живи у Трстенику.

Божовић Зоран	3
Милосављевић Миодраг	3

ВЕЛУЋЕ

Тосић Милован	13
Перчевић Велимир	250

Перчевић Велимир - Вела је један од пчелара са највећим бројем пчелињих друштава на подручју општине Трстеник. Оставио је радно место у привредном предузећу да би се посветио пчеларству. Постао је познат произвођач ројева и пчелињих производа.

Живи у Велућу.

Смиљковић Момчило	30
-------------------	----

Момчило је био врхунски пчелар – познат у целом трстеничком крају. Био је активан у Друштву пчелара и добитник пчеларских признања.

СТАРИ ТРСТЕНИК

Стевановић Милија	15
Тодоровић Родољуб	20

За Милију Стевановића знају сви пчелари у трстеничком крају. И он припада плејади оних просветних радника што су својим примером учили друге, нарочито младе, да се баве племенитим пчеларским послом. Дуго година се бави пчеларством. У пчеларском послу постиже добре резултате.

Родољуб је пензионер Војске Југославије (потпуковник). По пензионисању дошао да живи у Старом Трстенику.

Петровић Милорад	15
Ђеличанин Милорад	15

Лекар Милорад љубав и пчеле наследио је од оца – пчелара Љубе. Пчелама сигурно није потребно његово знање неуропсихијатрије, али је њему драгоцен мир пчелињака и чаробни мирис воска, меда и прополиса, што се у рана јутра и у предвечерја шири у пчелињем насељу, након напорног радног дана са његовим пацијентима.

БРЕСНО ПОЉЕ

Ерић Милован

10

Милован Ерић је био дугогодишњи добар пчелар родом из Бресног Поља. Живео је и радио у Трстенику у „Првој петолетки“ и на више одговорних функција на општинском нивоу.

Носилац је више пчеларских признања.

ДОЊА И ГОРЊА ОМАШНИЦА, ГОЛУБОВАЦ

Петровић Р. Живојин

20

Жикин прадеда Милош је почео. Наследио га син Светозар, а од њега син Радован. Милош и Светозар пчеларили у вршкама. Када је Радован, Жикин отац, преузео пчелињак 1935. године, почео је да чита часопис *Пчелар*, увео ДБ кошнице. У томе му помогао, већ помињани, учитељ Божа Златковић.

Мики Пејчковић у пчелињаку

Бојан Петровић у пчелињаку у Доњој Омашници

Сада су Живојин Жика и син Миодраг са синовима Бојаном и Дејаном озбиљна пчеларска породица. Имају пчелињаке у Доњој Омашници, Доњој Црнишави, Брезовици и Бељицима, са преко осамдесет кошница. Миодраг је врло активан у Друштву пчелара. Располажу солидним пчеларским знањем и искуством. Сада у пчеларство уводе и њиховог унука Ненада.

Петровић Ж. Миодраг	80
Петровић М. Бојан	
Петровић М. Дејан	70
Петровић Радослав	3
Петровић Бобан	2
Цветковић Живорад	6
Ђурић Миодраг	8
Ђурић Мирослав	4
Цветковић Живадин	6
Вешковац Мирољуб	15
Павловић Славица	6

Здравковић Миладин	
Костић Драгиша	
Ђукић Раша	
Вучић Слободан	
Крстојевић Петар	20
Крстојевић Драган	5

Некада су се пчеларством бавили и Петар Милутиновић (имао 30 друштава) из Горње Омашнице, Ранко Антић и Миодраг Брашић из Доње Омашнице.

ГРАД ТРСТЕНИК

Стари пчелари, Трстеничани, обично су у граду имали сопствене окућнице на којима би држали и пчелињак.

Пчелари који су касније насељени и живе у граду Трстенику сналазили су се, на разне начине да обезбеде услове да своје пчелињаке формирају на локацијама у ближој или нешто даљој околини. Поред близине града (месту становања пчелара) на избор локације утицало је и то да ли пчелар или неко из његове фамилије већ има имање у власништву на овом подручју. Колико год су били у могућности пчелари су се трудили, и труде, да пчелињаке поставе у оним подручјима где су конфигурација терена, пчелиња паша, могућност прилаза аутомобилима и други услови били најповољнији.

Пчелињаци су се скоро сасвим иселили из града. То се види из података да је 1981. године у Трстенику пописано 354 пчелињих друштава а 1995. набројано их је једва четрдесетак.

Граду су најближи пчелињаци који се налазе у Бељицима, Чаирима, Осаоници, Грабовцу.

Они пчелари који држе мали број друштава у својим двориштима у граду претежно их користе за формирање нуклеуса и производњу матица. Искуство ових пчелара показује да пчеле добро искоришћавају пашу градског зеленила, гајеног цвећа и медоносног биља у непосредној близини града.

Власници пчелињака у граду су:

Миљић Мијушко	10
Пешић Милорад	5
Живковић Милован	17
Крстић Миладин	7
Костадиновић Божидар	8
Цветковић Предраг	50 (пчелињак у Пејовцу)

Предраг-Прежа Цветковић је пчелар занимљив по својој радозналости да уђе у тајне пчеларског посла на начин који омогућавају савршена разноврсна средства и методе рада и комуникација. Поред рада у пчелињаку активно ради у Друштву пчелара, у његовом руководству био председник.

Да пчеларска традиција појединих насеља или атара на примеру добрих пчелара имају велики утицај на одржавање и развој пчеларства у тим срединама потврђује и пример Новог насеља у Трстенику о чему је Момчило Тодосијевић писао у *Билтену* Друштва број 6/96.

НАСЕЉЕ РАСАДНИК – ТРСТЕНИЧКО КАМЕНОВО

У Новом Насељу у Трстенику, у делу приватне градње, на месту где је некада био расадник, живи велики број пчелара. Око 75% домаћинстава гаји пчеле, па је у овом делу града, све комшија до комшије, окупљено 29 пчелара.

Своје кошнице су стационарирали по околним селима, а један број пчелара има кошнице у свом дворишту. Они тврде да им пчеле у граду сакупе меда исто колико и оне изван Трстеника.

Комшије пчелари су један другог “повлачили” ка пчеларењу, а неки се баве пчеларењем по породичној традицији. У сваком случају, оваква конкуренција пчелара је највећа на подручју наше општине и за сваку је похвалу.

У расаднику је до половине двадесетог века пчелар Фрањо одржавао велики пчелињак у власништву комуналног предузећа а новодосељени становници приватних кућа су се угледали на старог пчелара.

Поред већ помињаних пчелара из Трстеника по свим насељеним местима, где су им пчелињаци), као пчелари 1987. године помињу се и:

Вулетић Душан
Ристић Петар
Павловић Ивко
Гилић Радослав
Величковић Југослав
Јанићијевић Славољуб-Гера
Павловић Мирко
Кнежевић Радослав
Матић Драган
Максимовић Драган

Драган Максимовић, био је радник СУП-а у Трстенику, годинама је био напредан пчелар. Познат је и по томе што је сам, за своје потребе, правио квалитетне кошнице и прибор, и по жељи да увек помаже другим пчеларима.

Андрић Драгић
Радулашки Милош
Крњачки Илија
Ранковић Драгослав
Лебедев Симеон
Дубичанин Милан
Марчетић Илија
Смиљковић Драган
Младеновић Панта
Кањевић Радован
Рањеловић Драгиша
Ђорђевић Добривоје
Ђорђевић Радован
Живковић Младен
Секулић Панта
Миљковић Драгутин
Крстић Ивко

ГЛОБОДЕР

Николић Јевтимије	20
Момчило Тодосијевић	30
Миловановић Драган	10
Тодосијевић Радоје	15
Ржаничанин Милош	15
Лапчевић Марко	20

Мома Тодосијевић спада међу најдинамичније и најсвестраније пчеларе у трстеничком крају.

Рођен је у Глободеру, у великој фамилији Тодосијевића, у којој је увек било добрих пчелара. Цео радни век провео је у Трстенику где и данас живи.

Основни пчелињак се налази у дворишту родне куће, а други пчелињак је лоциран у врх села Брезовица.

Располаже богатим пчеларским искуством и знањем из пчеларства. У раду примењује савремене методе, што даје добре резултате. Врши експерименте у циљу побољшавања укупне пчеларске делатности.

Међу првим пчеларима у трстеничком крају почео је да производи и продаје ројеве.

Пчеларство је саставни део његовог и живота његове породице. Супруга Ранђија-Ђина, такође просветни радник, је Момин сарадник у свим пчеларским пословима.

Писац је стручних радова о пчеларству. Свестрано ангажован друштвени радник. Истраживач прошлости становништва и насеља у овом крају о чему је написао неколико књига.

Миљко Шљивић

80

Миљко живи и бави се пчеларством у Глободеру, на подручју општине Крушевац. Кроз вишегодишњу сарадњу толико се зближио и сродио са пчеларима трстеничког краја да је постао „наш Миљко“.

Дипломирани је економиста, запослен у државној служби, а фанатично је заљубљен у пчеларство. По годинама је млађи човек, а свестран је пчелар. Располаже великим теоретским и практичним

знањем које неуморно преноси пчеларима на бројним предавањима која држи широм Србије и у државама у окружењу. Спада у ред најактивнијих предавача СПОС-а.

Миљко Шљивић

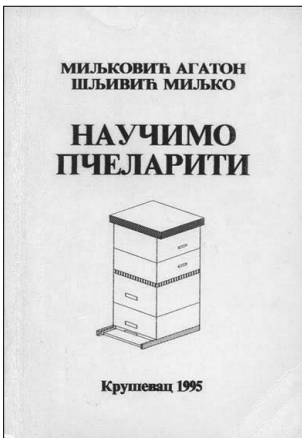
пчелар, као комшија трстеничких пчелара, као предавач и као председник СПОС-а Миљко Шљивић се доказао да јесте наш веран пријатељ и зато је „наш Миљко“.

Има пчеларска признања.

Вредно пише и објављује радове у *Пчелару*, пчеларске приручнике и сл. Пчеларе саветује и у телевизијским емисијама.

Ради са кошницама типа ДБ и то чини врхунски стручно и савесно. Непрекидно експериментише, вредан је иноватор. Пчелињак се налази у дворишту родне куће у Глободеру у којој живи и која је увек отворена за добродошле госте: пчеларе и оне који желе да постану пчелари.

Миљко је у два мандата биран за председника СПОС-а. На овој дужности допринео је већој афирмацији организације пчелара Србије. Као колега

Књиге Миљка Шљивића

ВРЂАЧКА БАЂА, РУЂИНЦИ, ВРЂЦИ

Степановић Страхиња 15

Страхиња-Киња је родом из Горњег Рибника, из породице давнашњих добрих пчелара. Дипломирани је инжењер агрономије, а годинама је био главни и цењени стручњак за производњу садница парковског дрвећа и цвећа и за украшавање надалеко чувених врњачких паркова. Његово стручно интересовање за цвеће уклапа се у животно опредељење да буде и добар пчелар.

Киња је житељ Врњачке Бање. Живи у својој кући, а пчелињаци су му и на подручју Бања и у његовом Рибнику. У родном селу је врло често, није се отуђио. Од када пчелари члан је нашег Друштва, активно у њему ради. У пчеларском послу постиже изванредне резултате. Има пчеларска признања.

Ђорђевић Живорад	30
Бабић Милош	40
Вушовић Милош	10
Ђорђевић Милош	10
Радовић Стојан	30
Атанасковић Горан	
Корићанац Предраг	
Милосављевић Благоје	
Милосављевић Ратко	
Чомагић Слободан	
Петрашиновић Драгош	9

НОВО СЕЛО

Вучинић Миодраг 20 (17ДБ + 3 ЛР)

Миодраг-Вуца Вучинић, релативно млад човек а искусан пчелар. Професор, педантан, одговоран и одан пословима које је у животу радио. Такав је и пчелар. Пчеле негује на пчелињаку формираном на плацу у Новом Селу, на миразу.

Пчелињак је беспрекорно уређен, кошнице одржава на прави начин, а друштва су, по правилу, увек јака и доносе добре приносе. У раду му несебично помаже супруга Љиља, такође просветни радник.

На пчелињаку су направили скромну пчеларску кућицу.

РСОВЦИ

Мирослав Танасковић 3

РИБНИЦА

Медар Снежана 3

Снежана је као општински ветеринарски инспектор годинама искрено сарађивала са Друштвом пчелара Трстеник пружајући му помоћ у оквиру својих надлежности. Чинила је, и чини, то жаром правог заљубљеника у пчеларство и одговорношћу доброг стручњака. Живи у Трстенику а пчелињак, који намерава да и даље развија, налази се у Рибници код Краљева.

ГЛЕДИЋ

Радослав Бабић 10

Јовановић Милан 60

ПОДУНАВЦИ

Веселиновић Радослав 10

КАЛУДРА

Тодоровић Милош 21

Милош је био познат као један од најстаријих и најбољих пчелара у овом крају. У Трстеник се доселио из поткопаоничког краја и овде засновао породицу.

Цео радни век провео је у Петолетки као врстан мајстор.

Пчеларство му је испуњавало живот. Пчелињак је држао у Калудри, на миразу.

Има бројна пчеларска признања

СТАНИШИНЦИ

Чомагић Милован 10

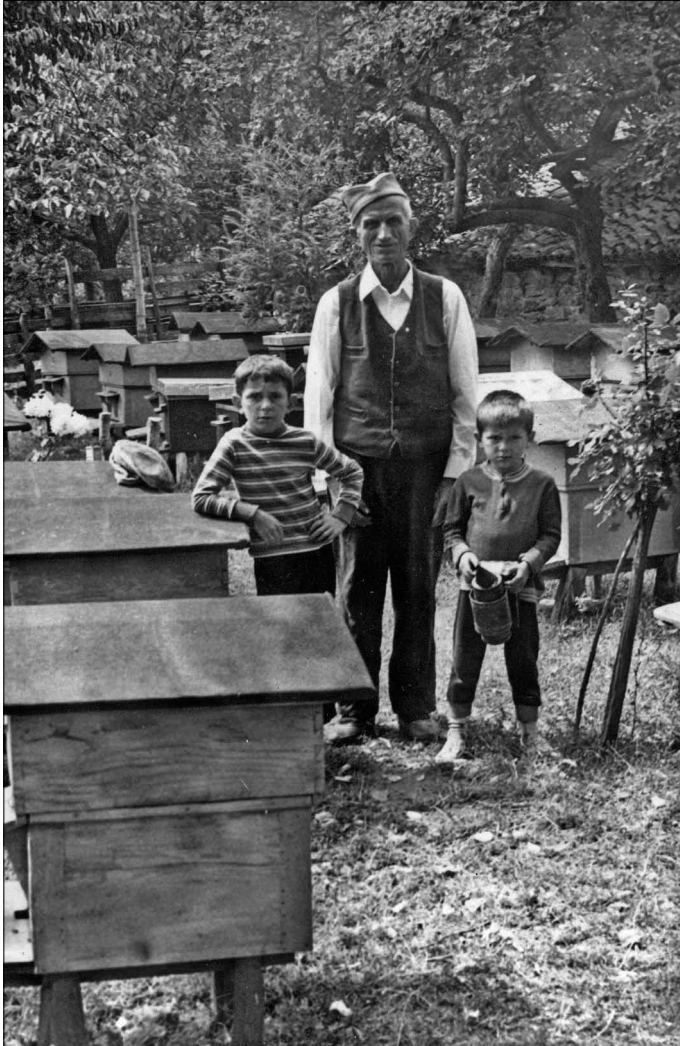
Думановић Душан 80

Душков лејо уређен и оџрађен пчелињак у Станишинима

Душан-Дуле Думановић је био један од оних првих школованих пчелара у овом крају. Још 1926. године завршио је Сточарско-ратарску

школу у Краљеву где се као предмет изучавало и пчеларство. И ако је био међу најшколованијим људима тога времена у околини Врњачке Бање није се запослио ни као економ, ни као чиновник, већ је цео живот провео у својим Станишинцима. Ту, у родном селу, на очевини, бавио се пољопривредом у коју је уводио новине и ширио их међу земљацима.

Душко Думановић са унуцима у ичелињаку. На време је мислио о својим ичеларским наследницима

Пчелар је постао 1928. године. До 1940. радио је са вршкарама а онда је прешао да ради кошницама са покретним саћем. Док је радио са вршкарама није као други пчелари убијао пчеле већ их је преводио у нове, празне кошнице.

Временом је постао надалеко чувен пчелар. Чувен је постао и мед из његовог пчелињака па су многи купци из Београда и других крајева долазили у Станишинце да набаве мед.

Од оснивања пчеларског друштва у Трстенику био је његов члан, а пчелари трстеничког краја су га изузетно волели и ценили. И сматрали „својим Душком“.

Његов пчеларски посао настављају унуци код којих је пробудио љубав према пчеларству.

Носилац је бројних пчеларских признања.

Целим својим пчеларским бићем, животом и делом, Душко обавезује да му посветимо ове редове. Његов пример био је вероватно „заразан“ за многе мештане Станишинаца који се помињу као добри пчелари ранијих генерација:

Новак Лазовић
Стојан Думановић
Богоје Думановић
Михајло Илић
Вукојица Маргачић
Момчило Шеровић
Милен Шеровић
Велиман Шеровић
Никола Чомагић
Вучета Лазовић
Иван Миловановић
Захарије Лазовић
Радован Радуловић
Горан Лазовић
Слободан Радичевић
Сејдан Радичевић
Милован Чомагић
Паун Радуловић
Светислав Думановић

Светозар Чолић
Живан Милошевић
Станојло Чолић
Драгић Чолић
Гмитар Чолић
Синиша Бежановић
Илија Миодраговић
Душан Ђокић
Радиша Миодраговић
Ратко Илић
Данило Иричанин
Стојан Чомагић
Радојко Шеровић
Слободан Чомагић
Миливоје Чомагић
Иван Радуловић

ТУЛЕШ

Ковачевић Павле 15

КОМОРАНЕ

Стевановић Иван

НЕКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ САВРЕМЕНЕ ПЧЕЛАРСКЕ ПРАКСЕ

У раду са пчелама пчелари, углавном користе искуства својих претходника, настојећи да истовремено користе пчеласку литературу и друге начине сазнавања о новинама у пчеларству које су резултат напретка пчеларске науке и праксе. Пчелари трстеничког краја радо прихватају све оно што омогућава квалитетније и лакше пчеларење уз неопходну опрезност и критичност.

Савремени наши пчелари су веома заинтересовани да постижу што веће приносе и што бољи квалитет традиционално основних пчелињих производа: меда и воска, а временом су настојали да користе и друге могућности за повећање прихода од пчеларства и унапређење ове племените делатности.

Поред меда и воска, пчелари су се постепено окретали ка прикупљању прополиса, матичног млеча, пчелињег отрова, полена.

Последњих деценија прошлог (20) века пчелари почињу масовније да се баве вештачким одгајивањем матица и ројева. Матице и ројеви су употребљавани за задовољавање сопствених потреба за повећање броја пчелињих друштава, али су све више и више постајали и предмет трговине.

Пчеларство је постало доста сложеније занимање, а пчелари користе различита искуства и научна сазнања у циљу његовог развијања, примењујући разноврсне поступке и решења савременог пчеларства. Савремене методе пчеларења траже виши ниво пчеларског знања али и савремену опрему и алата који се користе у пчеларству. Пчеларску опрему и алате наши пчелари су и раније или правили сами или набављали у трговини.

Међу пчеларима у трстеничком крају из године у годину било је све више и више квалификованих металаца који су већ били обучени у

коришћењу разноврсних материјала за прављење пчеларског прибора и алата.

Технички напредак условио је масовно коришћење модерних справа на електрични погон за пчеларске потребе: стругови, бушилице, млинови за млевање шећера, тестере, центрифуге, топионици за восак, димилице.

Многи пчелари, задруге и сл. почињу да се баве прављењем кошница, центрифуга, топионика, сатних основа, шећерно-медних погача за прихрањивање пчела и друго и све то, уз пчелиње производе, реализује се на пчеларском тржишту.

Предмет трговине постају све више и средства за заштиту пчела од болести и паразита.

Трстенички крај је, по природним одликама, изразито пољопривредно подручје са напредном пољопривредом и пољопривредницима који гаје доста врло интензивних култура. Све то се не може ни замислити без коришћења хемијских препарата, нарочито за заштиту биља, који су жестоки отрови за пчеле. Друштво пчелара годинама већ чини све што је у његовој моћи да утиче на пољопривреднике да сарађују са пчеларима приликом планирања и извођења заштите биља како би ови могли да заштите пчеле од тровања.

Друштво пчелара као и многи наши пчелари појединачно трудили су се да се на овом подручју сачува и обогати пчелиња паша. Пропагирано је гајење мађарског багрема, багремца, фацелије, софоре, перка и другог биља, што је дало и извесне резултате. Једно време је нарочито био прихваћен и афирмисан перко као богата пчелиња паша и то у критичним периодима у току године а веома је користан за исхрану стоке, нарочито крава музара, а и користан је као зеленишно ђубриво.

И предузеће за газдовање шумама на овом подручју предузима нешто у смислу побољшања пчелиње паше и уместо багрема све више се сади кестен, а он је медоносна биљка. Ширење кестена на овим теренима је прихватљиво за пчеларе јер од ове биљке се добија квалитетан мед.

Друга половина двадесетог века, до самог његовог краја протекла је без ратних трзавица, разарања и убијања на подручју Србије. То је био период када су и пчелари могли да се у миру посвећују пословима око пчела и пчеларства.

Напредовале су пчеларска наука и пракса, објављивано је доста пчеларске литературе коју су наши пчелари могли успешно да прате јер је степен писмености пчеларске популације био доста висок и сваким даном постајао све виши и виши.

Друга карактеристика пчеларења у том периоду било је изражено настојање да се у пракси прате и примењују сазнања о свим новинама од значаја за пчеларску делатност које је доносило ново време. То је за резултат имало стални успон пчеларства, како у погледу квалитета тако и квантитета. То је био и период поновног организовања и удруживања пчелара у трстеничком крају чији је највећи домет био оснивање Друштва пчелара Трстеник које већ четрдесет година опстајава као централна тачка и стуб пчелара и пчеларства у трстеничком крају.

У овом периоду, а нарочито у његовој другој половини, па све до данашњих дана битна обележја пчеларског посла јесте борба са болестима и паразитима које нападају пчелу а раније нису биле толико запажене: вароа, ноземоза, америчка и европска трулеж и друго. Ову борбу пчелари воде са променљивим успехом али, углавном, успешно и уз знатно повећање трошкова пчеларења.

Веће зло пчеларству дошло је у виду масовне примене хемијских средстава у пољопривреди, нарочито за заштиту биља. Друштво пчелара се борило и бори да се заведе некакав ред у овој области којим би се сачувале пчеле од тровања. Али су резултати незнатни а резултат таквог нереда и недисциплине скоро свих пољопривредника који се баве интензивном пољопривредом, може бити потпуно уништење пчеле.

ЕВОЛУЦИЈА КОШНИЦЕ

Кошница као станиште пчелињег друштва има пресудну улогу у пчеларству. Отуда је кошница увек интересантна за пчеларе и није далеко од истине изрека да би сваки пчелар хтео да пронађе сопствени тип кошнице и зато је у овом погледу много експеримената и комбинација.

Пчелари трстеничког краја махом су се опредељивали за кошнице типа ДБ, полошке и ЛР а у знатно мањем обиму користили су и кошнице Фарарове и Ђерзонке.

Сваки тип кошнице које су пчелари користили доживљавао је током времена извесне модификације, све у циљу стварања бољих услова за живот пчелиње заједнице.

У време првих пчелињака са кошницама са покретним саћем пчелари су се много трудили да пчеле заштите од хладноће у зимском периоду. У том циљу су правили павиљоне у које су смештали кошнице. Правили су и неке друге облике ветробрана.

Сматрало се тада да зидови кошнице треба да буду дебели бар пет центиметара а правили су и кошнице са дуплим зидовима између којих су стављали струготину или неки други заштитни материјал.

Временом су пчелари напуштали праксу својих пчеларских предака. Сазнањем да пчелиња друштва у току зиме ретко страдају због хладноће, већ из других разлога, постепено су нестајали павиљони, а дебљина даске од које су прављене кошнице је смањивана. Данас је уобичајена дебљина зидова кошнице 2,5 или 3 центиметара. О заштити од јаких ветрова пчелари нарочито воде рачуна приликом избора места за пчелињак.

Кошнице са зидовима веће дебљине биле су тешке и непрактичне за руковање и рад.

Променама су обухваћени и сви други делови кошнице.

Подњача више није фиксирана за плодиште већ се слободно може померати и постављати на постоље, чистити. Задњих деценија почела се правити дубока подњача са мрежом чија је намена да онемогући враћање вароје која отпадне након третирања друштва. Дубока подњача је све више у примени, а мишљења пчелара – практичара су подељена у вези са предностима и недостацима такве подњаче. Изгледа да су у понечему у праву и једни и други.

Неки типови кошница имали су вратанца на супротним странама плодишта помоћу којих су пчелари чистили кошнице, чак и у току зиме. Тај конструктивни детаљ одавно је нестао.

Током деведесетих година пчелари су почели више да праве или купују ДБ кошнице са десет рамова. Таква кошница има предност над класичном дванаесторамном кошницом јер је практичнија за рад, а пчеларима тако у основи сужен простор задовољава праисконски нагон да се у узаним дупљама шумског дрвећа крећу и складиште мед вертикално, а не у ширину. О својим искуствима у раду са десеторамном ДБ кошницом трстенички пчелар Будимир Атанасковић написао је и објавио књигу.

Један број пчелара који користе десеторамну ДБ кошницу уместо стандарних полунаставака праве медишта истих димензија као и плодишта.

Комбинације се праве и са кошницом типа ЛР. Када пчелар из разноразних разлога, хоће кошницу ЛР типа да претвори у ДБ направи прстен чије су дебљина зидова и обим исти као код ЛР кошнице а висина око 7 центиметара и такав прстен дода на наставак ЛР кошнице која на тај начин добија димензије ДБ кошнице. Као медоносни наставци у таквој комбинацији се користе наставци од ЛР кошница.

Довитљиви пчелари украшавају своје пчелињаке кошницама неувобичајеног изгледа које побуђују пажњу околине. Такве кошнице имају, обично, рамове ДБ димензија.

Бошко Николић међу својим необичним кошницама (детал са фотографије)

Бошко Николић је у томе био „шампион“. Његове кошнице у пчелињаку у Прњавору имале су облике свих типова српских кућа. У њима је било места и за по 2-3 друштва. Имао је кошницу издубљену у попинском камену, кошницу у шупљем стаблу храстовог дрвета, кошницу у облику медведа у природној величини направљену од глине. Медвед је предњим шапама блажено држао глинени ћуп са медом. При крају живота знимљиву колекцију кошница комплетирао је и кошницом високе „сахат куле“ са истакнутим државним заставама.

У школском пчелињаку у Милутовцу стајала је кошница која је представљала макету новоизграђене школске зграде.

У пчелињаку Миломира-Мире Трошића у Горњој Црнишави шепурио се прави-правцати телевизор из кога су излетале пчеле.

Два пчелара из Мијајловца су један читав велики храст претворили у кошницу. Пошто су у деблу храста пронашли рој на стаблу су изрезали отвор, преуредили шупљину дрвета за постављање рамова и на отвор поставили рам са вратима и отвором за лето. Пчеле су весело зујале у том природном станишту.

Рој у шупљини дрвета

*Враћа
у деблу–кошници*

Много је још оваквих занимљивости у пчелињацима трстеничких пчелара.

И поклопна даска доживела је значајне промене. Док су стари пчелари сатоноше прикривали најчешће увоштеним крпама савремени пчелари то чине правим, дрвеним поклопним даскама које могу бити различитог облика. У савремену поклопну даску уграђују се хранилице, збегови и сл.

И данас се у појединим пчелињацима могу видети кошнице са кровом на две воде. То су кошнице старије израде. Тада су кровови прављени од дрвених дашчица које су понекад облагане тер папиром. У сврменим условима праве се кошнице са равним кровом јер постоји већи избор изолационих материјала који потпуно спречавају прокишњавање. За то се првенствено користи искоришћени штампарски

лим. Овакве лимове пчелари су раније набављали од графичког предузећа „Металограф“, а данас се сналазе на друге начине.

Извршене су промене и на лету. Код савремених кошница лето се оставља преко целе ширине предње стране и отворено је у време интензивне пчелиње паше. Летвица којом се лето затвара има два отвора, један шири који пчеле користе у нормалним приликама, а други ужи отвор је отворен у зимском периоду, и у време прихрањивања пчела.

Полетна даска се поставља целом дужином отвора на кошници.

На новим ДБ кошницама се не прави друго лето на плодишту. На ЛР кошницама на које се поставља по неколико наставака у време медобрања неки пчелари скраћују иначе врло дугачак и напоран пут од подњаче до медишта, прављењем округлих отвора на предњим странама медишта или постављањем наставака у смакнути поредак, тако да пчеле директно слећу у њих. То се чини када је паша изузетно обилна а временске прилике повољне.

Момчило Тодосијевић у својим пчелињацима има кошнице са начињеним отворима на медишњим наставцима. Сматра да је то веома корисна пракса која даје добре резултате, због излетања а и вентилације и испаравања меда у току медобрања.

Пчелари трстеничког краја су се брзо прилагођавали могућностима које је у примени разних нових материјала пружало ново време. То се односи и на коришћење таквих материјала за прављење постоља за кошнице. Уместо дрвених кочића или клупа од дасака за неколико кошница трстенички пчелари металци су почели да праве постоља од метала, најчешће забетонирана у земљу. Осамдесетих година прошлог века наши пчелари су почели да на носеће металне стубиће постоља навлаче металне посуде у облику нешто дубље тацне, у њих су сипали течност и на тај начин онемогућавали мраве да улазе у кошницу и хранилицу. Касније се као материјал користе блокови од бетона, а у новије време и постоља од армираног бетона са два или једним стубићем, што у великој мери олакшава манипулисање са кошницом и лакше одржавање реда у пчелињаку (кошење траве и сл.).

Већи број пчелара сами праве кошнице за сопствене потребе, првенствено због тога што им је то јефтиније а и због могућности да сами одређују форму и квалитет. У време преласка на рационално

пчеларство било је у овом крају неколико познатих мајстора за прављење кошница. Међу савременим пчеларима таквих мајстора има доста. Један од најпознатијих је Славко Недељковић из Планинице који кошнице прави и за тржиште. Добри мајстори за прављење кошница за сопствене потребе су Павле Палић из Горње Црнишаве, Милован Брадић из Медвеђе, Мирослав Васиљевић из Грабовца и други. Некада је то био и Драгојин-Гига Вукашиновић из Трстеника.

Добре кошнице, углавном полошке, после II светског рата правило је Столарско предузеће „Живадин Апостоловић“. Доста од ових кошница су још увек у употреби. Пре двадесетак година кошнице, углавном ЛР, правила је фирма „Столарија“ у Трстенику која је била у саставу краљевачког „Каблара“.

Квалитетне кошнице типа ДБ правило је једно предузеће у Тишевцу које су трстенички пчелари радо набављали. Сличне кошнице увожене су и из Бугарске („Бугарке“), а мањи број Фараровки и Ђерзонки набављан је углавном из северних крајева Југославије. Половином девете деценије прошлог века већа група трстеничких пчелара, чланова Друштва, преко земљорадничке задруге у Горњем Ступњу на кредит је набавила око 300 кошница типа ЛР са саћем и ројевима, што је подстакло укупан развој пчеларства. Ове кошнице још увек се користе у пчелињацима. У новије време прављењем кошница и њиховим прометом бави се Пчеларска компанија „Рој“ чији је оснивач и власник Радомир Брадић из Трстеника. Рамови су прилагођени типу и димензијама кошнице и њеним наставцима. Облици дашчица од којих су рамови састављени су различити. Има их и без граничника за одстојање између рамова у кошници. Раније су као граничници наживане лимене профилисане траке али су оне биле непрактичне и сасвим су одбачене. Било је и других типова граничника. Сада као граничници служе проширене горње стране вертикалних страница рамова.

Отвори за провлачење жице на коју се постављају сатне основе раније су прављени обичним шилом. Прављење отвора (рупица) сада је унапређено па се то чини бушачем чија се игла покреће притиском на полугу, а многи наши пчелари за то сада користе електричне бушилице.

По неки пчелар у начињене рупице на раму утискује металне нитне које омогућавају лакше провлачење жице, а отвори се не морају правити изнова. Ово није масовно примењиван поступак.

ПРИБОР И ОПРЕМА

У оскудним временима примитивног пчеларства пчелари су користили мали број алатки и прибора који су начешће сами правили од материјала који су им били доступни. Са напретком пчеларске праксе ширила се лепеза алатки које су пчеларима биле на располагању, а савремени пчелари су отишли далеко у усавршавању средстава за рад са пчелама. Пчелари трстеничког краја су увек предњачили у усавршавању тих средстава која су им омогућавала квалитетнији, бржи и лакши рад.

Центрифуга заузима централно место у колекцији пчеларске опреме. Појава центрифуге омогућила је да се из рамова са медом врца чист мед и да нестане штетно „убијање“ пчела.

Док су давнашњи пчелари сами, и уз помоћ шлосера и ковача правили полудрвене центрифуге њихови потомци су користили металне центрифуге за више рамова. Данас скоро сваки пчелар има сопствену центрифугу. Поодавно су почеле да се користе центрифуге са електромоторима, што је унапредило технологију цеђења меда из саћа. На изложби „Пчеларство 88“ трстенички пчелар Мирослав Петрашиновић из Трстеника добио је прву награду за иновације јер је направио радијалну центрифугу на електрични погон са 25 рамова.

Сада се за центрифуге користе углавном лим од прохрома.

Пчеларске капе, блузе и комбинезони су обавезан реквизит сваког пчелара. Док су се стари пчелари штитили од убода пчела обичном одећом и веловима, каснији њихови следбеници су пчеларску капу и одећу усавршавали толико да данашњи пчелар, комплетно обучен личи у пчелињаку на космонаута.

Капа је добила облик шешира са мрежом, често је пришивена на белу блузу од лаког материјала, понеко користи и заштитне рукавице. Производе се и комплетни комбинезони који штите цело тело пчелара. И они се праве од лаких материјала, а доста пчелара за рад у пчелињацима користи и радничке комбинезоне добијане за рад у Петолетки и другим фирмама.

У пчеларску капу (шешир) уграђују се обручи од жице који омогућавају да се пчелар осећа конформно.

Димилица је незаменљива у раду са пчелама. И она је усавршавана и функционално и у дизајну па је рад са димилицом лакши и конфорнији.

Нужда је натерала наше пчеларе да је усаврше због њене употребе за заштиту од пчелињих паразита, нарочито варое. На издувни поклопац додају дугачку спљоштену цев која се може увући кроз лето дубоко у кошницу и тако удувати дим од употребљених хемикалија за заштиту.

Неки су смислили и димилицу са вентилатором са погоном на батерије чија је усисна цев у тегли са димом, а издувна дубоко у кошници.

Хранилица се данас најчешће прави од пластике. Различитих су димензија и запремине. Највише се користи она у коју стане око 250 ml сирупа, али има и знатно већих. Често се хранилице уграђују као саставни део поклопне даске и тада обично чине половину целе површине. Такве хранилице се праве или од танког лима или од шпер плоче. Неки наши пчелари су деведестих година покушавали да направе хранилицу која се стављала на спољашњу страну кошнице. Ови покушаји су остали као неприменљив експеримент.

Конструисани су скидачи медних поклопаца са металним четкицама на ротирајућем ваљку. Они захтевају да све странице рамова буду исте ширине. У трстеничком крају нису у великој примени, има их једва неколико, можда и зато што су релативно скупи.

Медни поклопци се највише скидају виљушком са већим бројем оштих игала утопљених у пластичну равну плочу. Мањи број пчелара правио је скидаче медних поклопаца тако што би се од бакарног лима ширине око 5 cm направила плоча са оштром ивицом, плоча се насађује на тело електричне лемилице која је загрева и са тако топлом плочицом скидају поклопци.

Утапање жичане арматуре у сатне основе је доживело извесну модернизацију. Стари пчелари су користили зврк који су често сами правили од приручног материјала. Исти су загревали да боље утапа жицу у сатну основу.

Касније је у употребу ушао електрични исправљач на који се прикључе крајеви постављене жице, жица се одмах загреје и утопи се у већ постављену сатну основу.

Масовније се користи електрични зврк који је, такође, начињен од лемилнице на коју се поставља глава обичног зврка. Загрејан зврк добро и брзо обави свој посао.

Топљење воска је увек било један од тежих и компликованијих поступака у пчеларству. Највећи проблем увек се састојао у томе како добити већи проценат воска из восковарине (дрездине).

Стари пчелари, видели смо, су се сналазили на разне начине али су увек били незадовољни због тога што је много воска остајало неискоришћено.

Зато је разумљиво што су се пчелари, и наши и у другим крајевима, трудили да тај поступак унапреде. Седамдесетих година већи број наших пчелара куповао је топионике на пару који су прављени у Македонији. Касније су сами правили, или куповали топионике у које су стављали саће за топљење у цилиндричне посуде са решеткастим отворима. Такве посуде праве сами пчелари или користе приручне материјале као што је, на пример, кошуљица од искоришћених филтера за ваздух или уље код мотора великих димензија. У такве посуде улазио је клип који се кретао помоћу бескрајног завртња. То је, у ствари, преса за цеђење воска. Да би се добио чист восак обично се користила слама која је служила као цедило. Добре физичке особине сламе биле су познате и старим пчеларима који су је редовно употребљавали.

Сунчани топионик

Прављени су и сунчани топионици, а и данас се доста користе, са којима је лакше радити, проценат искоришћености

воска је велики, а добија се квалитетан, чист, восак. У сунчане топионике истовремено, зависно од димензија, стављају се један или два рама.

Лоша им је страна што се могу користити само за време сунчаних и топлих дана којих је у јесен или рано пролеће мало, а тада је најпотребније топити восак.

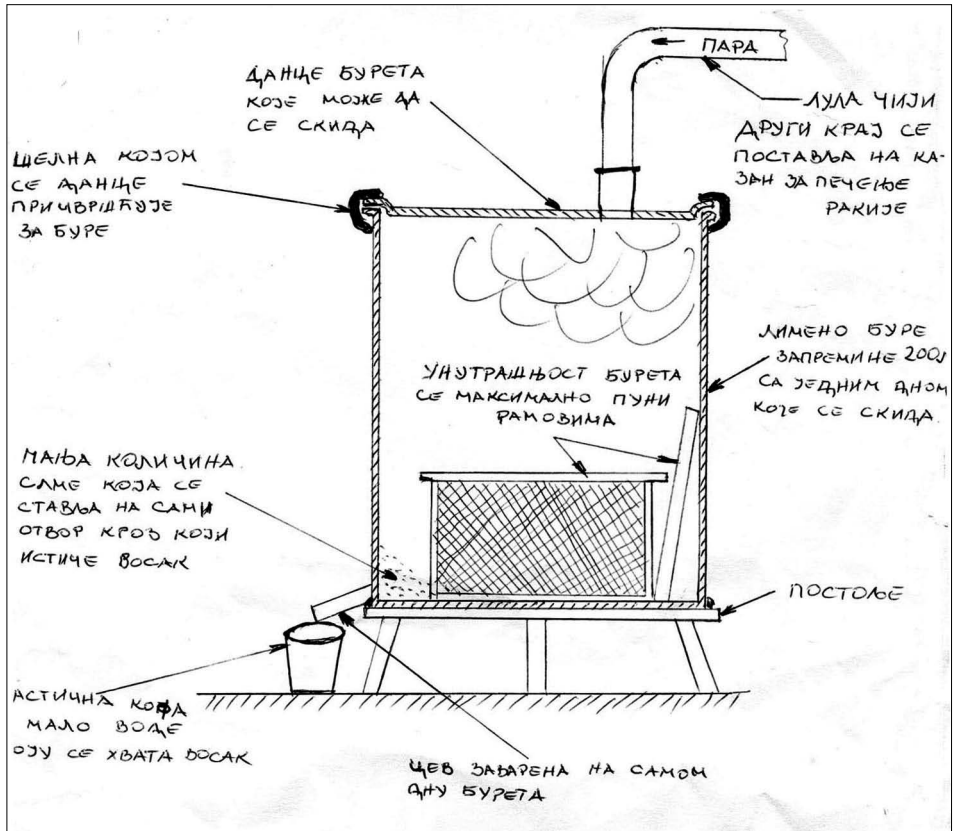
Сунчани топионици на једном пчелињаку

Од савремених трстеничких пчелара на конструисању топионика највише ради Мирко Вилус и о томе често пише у пчелаској литератури.

Довитљиви и практични људи трстеничког краја у најновије време су се досетили да за топљење воска искористе „машински“ казан за печење ракије који има скоро свако сеоско домаћинство, а и многи „викендаши“. Восак се топи воденом паром. Из казана у којем се загрева вода, пара се одводи лулом у затворено буре у које су стављени рамови са саћем за топљење. На дну бурета је славина кроз

коју истиче восак који претходно пролази кроз сламу стављену на дно бурета. У овакву бурад стане 10-20 рамова а добија се восак завидне чистоће.

Овај начин топљења воска се све више користи.

Казан за ракију као шпонионик за восак
(цртеж Мирослава Васиљевића)

И ОПЕТ – РАТ

Најновијим генерацијама наших пчелара било је суђено да на самом крају двадесетог века доживе страхоте ратног разарања и баве се пчеларством гледајући у небо у страху од злокобних птица што су носиле смртоносне товари.

Седамдесет дана и ноћи трајало је дивљање бездушних моћника изнад глава овдашњих вредних и часних људи. Страшно бомбардовање започело је 24. марта 1999. године. Почело је и трајало баш када су пчелари требали да буду са пчелама. А нису могли јер је владао страх и није било ни нафте ни бензина. И много тога другог недостајало је и пчелама и човеку исцрпљеним неправедним санкцијама.

Тог пролећа пчеле су радиле као ретко кад, као у инат. Прва паша у скоро свим рејонима трстеничког краја била је добра, понегде и рекордна. А као ретко када друга паша је потпуно изостала. Било је безброј проблема због несташице и високе цене шећера за прихрањивање, лекова, као и дугих проблема око припреме пчелињих друштава за зиму.

Остало је запажено да велики број друштава у трстеничком крају ту зиму није преживео, а да је највећи део зазимљених друштава необјашњиво много ослабио.

Тек ће се изучавати, утврђивати и доказивати да ли су злокобна хука снажних небеских машина, свакодневне заглушујуће и разорне експлозије, бомбе са уранијумом и ко зна којим још опасним материјалима, пореметили, и колико, хармонију пчелињих заједница и колико су и наше пчеле стварно биле жртве и овог дивљачког поигравања светских моћника.

У сваком случају, остале су штетне последице да их упорни пчелари годинама лече.

Неки искусни пчелари запазили су знаке неуобичајених траума код пчелињих заједница и повезују их са бомбардовањем.

Драган Младеновић из Стублице и Стамена Петров из Лопаша сведоче о чудном бекству целих друштава из кошница, те 1999. године.

Пчелар Љубодраг Васовић из Подунаваца прича како је у току агресије покушавао да „ухвати“ рој на дрвету у близини пчелињака. Баш у том тренутку у околини Краљева експлодирала је из авиона бачена бомба, а рој је одједном, како он каже „нестао у ваздуху у виду магле“.

Колико је познато овде није било директних погодака у пчелињаке и њиховог разарања током бомбардовања, али то није утеха за штете које је пчеларство претрпело.

Многи наши пчелари у то време су мобилисани и нису били у ситуацији да своје пчеле припреме за пашу. Некима су притицале у помоћ колеге пчелари, индивидуално или у организацији Друштва.

*У пчелињаку Миљка Шљивића у марту 1999. године
Слева: Предрај Цветковић, Миодрај Пејровић, Милорад Пешић,
Аташон Миљковић, Момчило Тодосијевић*

ЗНАКОВИ

*...Памтимо их по ономе што су
радили и да би се уледали на њих...*

Историју пчеларства у трстеничком крају кроз дуге векове стварало је безброј генерација вредних пчелара. Пчеларство је одувек било општенародна делатност и саставни део привредног и духовног бића народа. И да има писаних извора и материјалних доказа тешко би било издвојити поједине пчеларе који су у свом времену и у свом крају били најпознатији по пчеларском умећу и знању, по величини пчелињака, или по неким другим особеностима због којих су остали упамћени и помињани. Који су оставили траг.

Помињањем малог броја пчелара који су запамћени у народу овога краја више од других, и то из историјски новијег периода (предходни век) чинимо грех према другим, исто тако добрим пчеларима и људима, којих је увек било доста, али су наша сазнања о таквима или сасвим оскудна или их уопште немамо. Верујемо да ће наш грех бити подстрек неким новим, будућим, истраживачима да допуњавају галерију светлих ликова пчелара овога краја, проналазећи их у свим временима и отргнути од заборава.

Неспорно је да је немерљив допринос манастира Љубостиња и Велуће, из нашег краја, Каленића и других манастира из ближе или даље околине, као и многих православних цркава којих је било у овом крају, њиховог свештенства или других пчелара који су радили на тим пчелињацима, очувању пчеларства и у критичним периодима за српски народ.

Док су многи од тих заслужних појединаца често остајали и остали анонимни, владари су имали привилегију да им имена остану записана на многим даровним повељама којима су манастирима поклањали пчеле и пчелињаке. То се највише односи на владаре из лозе Немањића.

О кнезу Лазару, владару из овога краја и његовом, готово идолопоклоничком односу према пчеларству, сведоче више писаних трагова, топоними који потсећају на његове пчелињаке, митови и легенде у народу.

Уз цркве и свештенство за пчеларство су много чиниле генерације учитеља који су службовали у овим крајевима. Готово је немогуће замислити народног свештеника у цркви и народног учитеља у школи, која се обично налазила у манастиру или цркви или у непосредној близини, да се нису истовремено бавили просвећивањем народа учећи га писмености и духовности и обучавајући многе пчеларским вештинама. То су најчешће чинили сопственим примером.

У трстеничком крају живе сећања на познате пчеларе: Стојана Антића, Борисава-Бору Трнавца, Бошка Николића, Љубисава Мијајловића, Милету Мику Савића, Адама Градиштанца, Јездимира -Језду Миљојковића, Стојана-Тоју Трајковића, Милана Стјеповића, на старе учитеље Божу Златковића и Лазара Спалевића и много других, старих пчелара. То су, као и многи њихови вршњаци, светла имена нашег пчеларства.

Овде се са поносом помиње и име знаменитог Сретена Ацића који је пореклом из овога краја а дао је значајан допринос пчеларству уопште.

СРЕТЕН АЦИЋ

Сретен Ацић је родом из трстеничког краја али је кратко време овде живео. Као учитељ је у Трстенику радио само две године. Није се лично много бавио практичним радом у пчеларству, али је као оснивач Учитељске школе у Јагодини велику пажњу поклањао пчеларству. Као научни радник објавио је велики број радова о меду и медоносном биљу.

Због тога што потиче из овога краја и што је свестрано доприносио напретку пчеларства на ширим просторима, пчелари општине Трстеник су 2004. године свом Друштву дали његово име.

Ацић је рођен у Малој Сугубини 1856. године у свештеничкој породици. Отац му је био Милун Мачужић, а мајка Сава Поповић која је задржала презиме свог оца Хаџи Јефtimiја Поповића, свештеника Врњачког.

Родитељи Сретенови су рано умрли па је малог Сретена код себе узео деда по мајци Хаци Јефtimiје Поповић. Деда га 1868. године уписује у школу у Трстенику са презименом Ацић по свом звању “Аци” које је носио после посете гробу Исуса Христа у Јерусалиму. Право породично презиме Сретеново је Мачужић. Пошто се у то време презиме Мачужић сматрало као погрдно и сам Сретен и његов деда Јефtimiје Поповић преименовали су га у Ацић.

Основну школу је завршио 1868. године. Нижу гимназију је учио у Крагујевцу од 1868. до 1872. године. Учитељску школу учио је у Крагујевцу и Београду.

Учитељ у Трстенику био је од 1880. до 1882. године. Потом је као државни стипендиста студирао педагошке и филозофске науке у Бечу и Лајпцигу.

По повратку у Србију био је предавач у Нишкој учитељској школи и Вишој женској учитељској школи у Београду. После положеног професорског испита у области психологије са логиком, педагогије са моториком, немачког језика и књижевности и српског језика, постављен је за професора у учитељској школи у Алексинцу до школске 1896/1897. године.

Када је, на Ацићево инсистирање, министар просвете Андра Ђорђевић одлучио да се у Србији оснује једна учитељска школа са интернатом у којој би Сретен био управитељ, Ацић је изабрао да то буде у Јагодини. Пре оснивања ове школе он је неколико месеци боравио у Шведској, Норвешкој и Данској проучавајући њихова искуства у уређењу учитељских школа.

Августа 1889. године Сретен је добио указ о постављењу за управитеља Мушке учитељске школе у Јагодини. На тој дужности остао је пуних 22 године посвећујући јој све своје знање и радну енергију.

Ова школа је највеће Ацићево дело. Постала је узорна и опитна школа свим ондашњим учитељским школама у Србији. Уз школу је основао и интернат, први пут у Србији, намењен сиромашним ђацима.

Поред школе створио је украсни врт, јединствен на читавом Балкану. Била је то, у ствари, права ботаничка башта са примерцима ретког биља из читавог света. У том врту Ацић је уредио пет пољских учионица за обављање наставе у природи и зеленилу.

У оквиру школе постојао је и пчелињак.

То до тада није имала ниједна учитељска школа у свету.

Краљ Петар I Карађорђевић је јуна 1915. године због тога посетио Јагодину и са Ацићем обишао украсни врт. А затим га је питао да ли би овако нешто могло да се засади на краљевом имању на Опленцу. Ацић је одговорио потврдно и касније је под његовим руководством и надзором никло велелепно краљевско имање на Опленцу.

После Учитељске школе у Јагодини Ацић је постао просветни инспектор у Потиској области у Суботици, па професор Више педагошке школе у Београду и управитељ I класе Учитељске школе у Вршцу.

Пензионисан је 1924. године.

За свој плодотворан рад одликован је 1898. године Орденом Светог Саве V реда, 1903. године Орденом Светог Саве IV реда, 1907. године Орденом Светог Саве III реда, а имао је и Крст милосрђа.

Ацић је одлично говорио немачки, а служио се и руским језиком. У ратовима 1876-1878 учествовао је као писар.

Умро је 9. децембра 1933. године. Сахрањен је на београдском новом гробљу, а 1973. године његова ћерка Ана, тада игуманија манастира Враћевштица, пренела је очеве и посмртне остатке мајке Милеве у манастир Светог Георгија у Враћевшници и ту их сахранила. На монашком гробљу овог манастира, на надгробној плочи, игуманија Ана је поред основних података о својим родитељима уписала и име свог брата, Сретеновог сина Милована, ћака, који је као српски војник настрадао и нестало „негде у Албанији“ 1915. године.

Сретен Ацић је био врстан педагог, а има велике заслуге за напредак српског пчеларства.

Његово бављење пчеларством може се поделити на два периода.

Први период обухвата његову делатност од 1898. до 1914. године када је управљао Учитељском школом у Јагодини. Тада су се практично примењивала достигнућа рационалног пчеларства на пчелињаку који је он основао при учитељској школи.

У Лондону је 1907. године одржана Балканска изложба на којој су излагале Србије, Црна Гора и Бугарска. Изложба је одржана у време тзв. „царинског рата“ Србије и Аустроугарске, па је за Краљевину Србију била од нарочитог значаја. Трајала је од 21. априла до 25. октобра, а њеном отварању присуствовали су председник Српске владе Никола Пашић и министар народне привреде Коста Стојановић.

Том приликом Учитељска школа Сретена Ацића је изложила мед од 8, 6, 4 и 2 године који је оставио снажан утисак па је школа добила златну медаљу за квалитетан мед.

Сретен Ацић, управник Учитељске школе, је излагао самостално, бело вино, вино од трешања, вино од црних трешања.

Други период је време после првог светског рата до његове смрти. Тада се он углавном бавио публиковањем радова о пчеларству.

О пчеларству и меду објавио је 18 радова у свим ондашњим стручним и популарним часописима и листовима.

Важио је за доброг стручњака за медоносно биље. О медоносном биљу је објавио познату манוגрафију *Медоносно шибље и грвеће* као и публикацију *Одбир најмедоноснијих биљака Јуџославије*.

СТОЈАН АНТИЋ

Стојан је вишеструко значајна и занимљива личност. Рођен је 1874. а умро 1974. године.

Неке његове претке видимо у Омашници као пчеларе још у другој половини деветнаестог века. Антићи су били значајне личности и почетком двадесетог века у Омашници, као и у Окружју Крушевачком.

Стојан је био оснивач кредитне, потрошачке, и винарске задруге, у Омашници. Он је тим задругама руководио, обављао послове, био уредник листа *Вредан задругар* који је био у функцији оснивања и развоја задругарства у овом крају.

Године 1920. Стојанова породица се доселила у Трстеник, где је он формирао пчелињак.

Стојан Антић са сином Анђонићем

Немиран Стојанов дух одвео га је у чиновнике. Радио је у среској финансијској управи, био општински деловођа и банкарски чиновник. У Пчелару се увек потписивао као банкарски чиновник.

Пуних 13 година, од 1933. до 1945., Стојан је из дана у дан водио пчеларски дневник у којем је, са задивљујућом способношћу запажања, кратко, јасно и прецизно, поред података о пчеларству и од значаја за пчеларство, бележио и друге чињенице од интереса за проучавање тог периода трстеничке историје.

1935
 дана било је време жувања, пчеле
 радиле.
 10. и 11. мај - Билор и ветро,
 пчеле радиле
 12. мај - Брамелово, по добром
 лето време.
 13. мај - Целог дана облачно,
 и вине и вине (Кити)
 14. мај облачно.
 15. мај Ветро и ишло. Багрен
одговоро да цвела
 одговоро да цвела и дивелите
 у пчелару (Синдрани)
 16. 17. и 18. мај - Брамелово
 ветро и ишло и ветро са мало
 Кити
 19. мај - Ветро и ишло Баг-
рен цвела, пчеле раде
 Лана са дна на Скупштини

Страница Стојановог дневника из 1935. године

Из његовог дневника сазнајемо о стању његовог пчелињака и методом његовог рада са пчелама, резултатима тог рада, климатским приликама, данима зимског чишћења кошница, данима зимског прочишћавања пчела, времену цветања појединих медоносних биљака, броју дана цветања и броју дана медобрања, појаву болести и штеточини, ројењу пчела, приносима меда и др.

У *Пчелару* је редовно писао о својим искуствима и сазнањима у вези са рационалним пчеларством. Веома су му познати и занимљиви радови: *Једно искуство о зимовању пчела, Моје посматрање природних појава у зимовању пчела, Претеривање пчела из вршкаре у Ђерзонку, Моја зајажњања о пчелама, пчеларима и кошницама, Непокретна подњача код поправљене кошнице, Зашто матица прелази у медуште, Значај, изглед и форма крова у кошнице* и др.

Пчелињак са око 50 кошница (просечно) налазио се у Трстенику.

У списима заоставштине Стојана Антића налазе се занимљиве белешке под ознаком „Мало грађе за пчеларски речник“.

Стојан није био обичан пчелар практичар, већ радознали истраживач тада још многих неоткривених, али ипак наслућиваних тајни из света пчела.

Пошто је и пчеларска литература била оскудна, овај свестрано даровит човек у својим истраживањима, на пример о најприхватљивијем типу кошнице или о неким пчеларским појмовима и речима своју радозналост задовољавао је својом пчеларском праксом или оним што су радили и како су радили његови пчелари, најчешће сељаци.

Тако је бележио да је од обичних сељака и сељанки, пре 50 година чуо да пчелу зову: пшела, чела, буба. Реч буба била је израз нарочите наклоности и поштовања човека према овом племенитом инсекту.

Пчеларском народу, а и самом Стојану, нису тада била доступна сазнања о открићима о суштини пчелиње заједнице али су наслућивали да у њој једна „усавршена“ пчела, која се обично налази у средини заједнице и ретко се може видети, има посебну улогу и значај. Име јој нису знали али је сељачки народ онако како је смислио да коњ рже, крава муче, овца блеји, коза вречи, свиња рокће, пас лаје, мачка мјауче и др. морао да и за ту „нарочиту пчелу“ и њен глас смисли некакво име.

Матро Грађе за Српски Речник

1. Матро: од свака гур сам и рел: матела,
Тела.

2. Матрица, радилица и штрица.

И сваки у знали јам је шовлико вретено,
када туд било мателарских књига, да се у реду матела
након Матрица, знали у и нег мателарских, јер у
је мотри видети у више прилика.

Сваки као мателарски народ даи у матрици ово
има не матрице, што је она матрица матела, о ма
трици задатку мателарски матрица, матрица се
мателар матрица матрица, јер матрица матрица

буди матрица матрица матрица матрица
у матрица матрица, матрица матрица матрица
ла матрица матрица матрица. Матрица је добна ово
има матрица матрица, матрица матрица матрица
матрица матрица матрица матрица матрица
да се матрица матрица матрица матрица
матрица матрица матрица матрица матрица

Матрица. Матрица је матрица матрица матрица
матрица матрица матрица матрица матрица
се матрица матрица, матрица матрица матрица
ослужује да матрица матрица, матрица матрица
матрица матрица матрица матрица, матрица матрица
матрица матрица матрица матрица, матрица матрица
се матрица матрица да се матрица матрица *

Матрица матрица, матрица матрица матрица
ких матрица, матрица матрица матрица матрица
сво матрица матрица матрица матрица

Страница рукописа Стојана Антића

Из искуства се знало да се пред ројење пчела из кошница чује неки необичан глас просто сличан у утањеном гласу који би човек изговорио као: „мат-мат-мат“.

Тада се говорило да пчела „матка“, да је то нарочита пчела која је мајка свих пчела и народ је прозвао матица.

Радилици су пчелари дали то име тек када је у примену ушла кошница са покретним саћем и кад су постале видљиве многе тајне пчелиње заједнице.

Антоније Анђић у пчелињаку

После Стојанове смрти пчеларством се бави његов син Антоније Тоне (1909-1981), поштански службеник. Антонија су на пчеларском послу наследили синови Жика, трговац, и Јова, дипломирани економиста.

БОРА ТРНАВАЦ

Борисав-Бора Трнавац, дугогодишњи парох цркве рибничке је једно од најсветлијих имена пчеларства у трстеничком крају.

Рођен је 1906. а умро 1989. године. Завршио је Богословију у Битољу. Рукоположен је 1928. године и постављен за свештеника у рибничкој парохији. На тој дужности је остао пуних 40 година, до пензионисања 1968. године.

Са бројном породицом живео је у Горњем Рибнику, у породичној кући и на свом имању.

Остао је упамћен као уредан и одговоран свештеник, предан свештеничком позиву, пчеларству и породици. Интересовала га је и политика, а и спорт. Дуго година био је и председник фудбалског клуба у Рибнику.

Имао је лепо уређен пчелињак који се налазио у дворишту његове куће. Међу првима је прихватио идеје рационалног пчеларства и примењивао их у својој пчеларској пракси. Али се није задржао само на томе, упорно се борио да ове напредне идеје прихватају и други пчелари.

Залагао се да пчелари напусте дотадашње методе нерационалног пчеларства и да прихвате рад са кошницама са покретним саћем и нове методе пчеларења.

Користио је пчеларску литературу а редовно је читао часопис *Пчелар* чији је био један од највреднијих сарадника. У часопису је објављивао своја пчеларска сазнања и искуства. Пишући о условима за ширење пчеларства (*Пчелар* бр. 6/1936) поп Бора на прво место ставља потребу стручног оспособљавања пчелара: „Пракса без теорије то је чекић без наковања, или плуг без раоника. Једно без другог нема никакву важност.“ Само они пчелари који прате пчеларску литературу су у стању да се баве пчеларством на савремен начин. Такви пчелари могу да се ослободе разних празноверица и предрасуда и само просвећени пчелари могу бити темељ напретка пчеларства, пчеларства рентабилног и занимљивог.

По његовом мишљењу најпозванији да раде на развијању пчеларства су економи, учитељи и свештеници јер су... „они у сталном додиру са народом, а и сама им дужност налаже да се за овакав идеалан рад залажу и потпомажу га својим упутима, саветима и примером“. Бора је био доследан у свему. Саветовао је друге пчеларе, помагао неискусним пчеларима у раду на пчелињацима, држао предавања за пчеларе. Био је оснивач прве пчеларске подружине у овом крају. Била је то Среска пчеларска подружина у Горњем Рибнику. Организовани пчелари, предвођени попом Бором, лакше су савладавали тешкоће у пчеларском раду, а биле су им доступније новине модерног пчеларства. Од нарочите помоћи пчеларима у прихватању рационалног пчеларства била је заједничка опрема и прибор који су користили за израду сатних основа, врцања меда, као и за друге пчеларске услуге.

Бора је у пчеларском раду предњачио и постигао добре резултате. У литератури је остало забележено да је 1935. године од 10 пчелињих друштава добио 500 килограма меда што је за оно време било натпросечан принос.

ДОБРОСАВ ЂУРИЋ

Међу пионирима рационалног пчеларства у Трстенику био је и Добросав Ж. Ђурић (1896-1990.) године.

Да почне да се бави пчеларством на Добросаву је пресудно утицао земљак из Омашнице Стојан Антић. Повезивало их је порекло – оба су потицала из Омашнице, и суседство у Трстенику где су у непосредној близини имали породичне куће.

Добросав је био солунски борац, носилац Албанске споменице.

По занимању је био трговац, али сиромашан и никада није могао да створи капитал за отварање сопствене трговине. Пошто је

имао четворо деце коју је требало подизати бавио се једним занатом – правио је футроле од рафије и картона за чаше и флаше за бањске госте у Врњачкој Бањи. По ослобођењу је радио у угоститељском предузећу, до пензионисања.

Љубав према гајењу пчела стекао је дружећи се са Стојаном Антићем, са којим је радо причао о пчелама, помагао му у раду на пчелињаку, посматрао пчеле. Почео је да пчелари 1934-35. године са једним ројем који му је, с кошницом, поклонио Стојан. У просеку је имао по десетак друштава у полошким кошницама. Пчелињак је био у Апостоловићевом шљиваку. Био је снабдевен са основним алатом и прибором, чак је имао и центрифугу, када му се материјално стање побољшало.

Породица Добросава Ђурића у пчелињаку

Његов син Бошко Ђурић, познати трстенички банкар, прича како је Добросав сам направио пресу за прављење сатних основа. У дрвени оквир изливао је матрицу саћа од гипса. Са таквом пресом вршио је услуге и другим пчеларима. Био је заљубљен у пчеле. Сатима је знао да их посматра у пчелињаку, да их негује и да о њима прича. Захваљујући њему пуно његових пријатеља

и комшија су постали пчелари. И младе и старије пчеларе је саветовао и помагао им у раду.

Био је претплатник на *Пчелар*, а имао је и више књига о пчеларству.

БОШКО НИКОЛИЋ

Рођен је 1923. године у Доњем Рибнику. У Крушевцу је учио и изучио абацијски занат и као шегрт припадао је напредном радничком покрету. Учествовао је у Народно-ослободилачком рату. После ослобођења радио је у више државних и друштвених предузећа, до пензионисања.

Бошко је био свестрана и занимљива личност. У животу је имао више занимања и љубави, а највеће од њих биле су: љубав према родном месту, љубав према књизи и љубав према пчеларству.

Из љубави према Доњем Рибнику и уопште, према трстеничком крају, родило се његово интересовање за историјску прошлост о којој је радо говорио, писао у локалној штампи, написао књигу о цркви у Горњем Рибнику, сакупљао старе књиге у којима је писано о историји овога краја, сакупљао предмете и казивања из области етнологије.

Бошков цео живот био је испуњен дружењем са књигом. То није било обично дружење заинтересованог, знатижељног читаоца, већ дубока љубав страственог љубитеља књиге која је имала велике, дугорочне, последице.

Још док је живео у Рибнику имао је богату библиотеку коју је једног лета, на дан Огњене Марије, надошла Црнишавска река скоро сасвим уништила. Ту штету никада није могао да прежали, а бол никада није преболео.

Када се преселио у Трстеник направио је породичну кућу у којој су почасна места (просторије) припадале библиотеци и простору за обављање пчеларских послова.

Било је то време када је Трстеник од типичне српске паланке постајао индустријски центар овога краја, када се рађала радничка класа, техничка интелигенција, када се почео развијати савремени школски систем. Било је то време када је деловала нестварно идеја једног абације да у сопственој кући централну просторију намени

за библиотеку и за чување старина из овога краја. А било је баш тако. Свом снагом Бошко се посветио стварању библиотеке. Опет је настао мукотрпан сакупљачки рад, путовања, дописивања. Нарочито је тражио ретке, старе књиге, записе. Успут, део библиотеке био је испуњен предметима из прошлости: стари новац, стари предмети, стара одликовања, делови старих униформи. Тако је настала драгоцену библиотека са неколико хиљада књига, од којих су многе биле раритети. А упоредо са растом Трстеника, као индустријског центра овог краја, расла је Бошкова библиотека и постепено постајала општеномско добро. Све бројнија радничка класа изнедрила је слој будућих машинских техничара, машинских инжењера, технолога. Школе су спремале будуће раднике за машинама, техничаре, стручњаке. Све то догађало се у срцу пољопривредног и сељачког краја, у долини Западне Мораве и на обронцима околних планина.

Узаврео интерес за школовање, дошколовавање, напредовање, надире на врата Бошкове куће и Бошкове библиотеке. Књига постаје неопходна многим, нарочито младим људима. Безброј је дипломских, семинарских и других стручних радова сазидан на сазнањима позајмљених, у Бошковој библиотеци. А она – постаје тесна. Широм отворена врата Бошковог дома не могу да приме све оне што им треба књига.

Рибнички и трстенички абација схвата међу првима да је једном оваквом граду и околини у процвату и бујању, потребно безброј књига и широки простор. Зато са неколико истомишљеника покреће акцију за оснивање градске библиотеке и с правом се сматра њеним утемељивачем. Део књижног фонда из своје библиотеке приложио је градској библиотеци, а до краја живота помагао је њен рад.

Пуних педесет година Бошко је био Пчелар. Пчелар пишемо великим словом јер је немогуће дукчије издвојити Бошково име из масе часних, добрих, племенитих пчелара којих је у трстеничком крају увек па и у његово време, било доста. Као пчелар, и као свестрана личност, Бошко је био горостас, међаш.

Педантан и крајње одговоран у сваком послу Бошко је био такав и као пчелар. У Прњавору Љубостињском је купио једну стару кућицу и запуштен плац од којих је направио пчеларску институцију. Плац је оградио бетонским стубовима и плетеном жицом. Направио је дивну капију на улазу у пчелињак, засадио је дрвореде липа између

тераса које је направио да би на њих сместио кошнице. У пчелињаку је направио бунар са хидрофором и у свим деловима је имао текућу воду. Пчелама је обезбеђивао воду на јединствен начин – из грла велике металне жабе у танком млазу истицала је вода а затим се сливала коритом од дасака простртим кроз пчелињак.

Бошко у свом пчелињаку

Што се кошница тиче Бошков пчелињак прича посебну причу. Основу од око стотину кошница чиниле су кошнице типа ДБ и полошке. Са посебном љубављу, и уз велике материјалне издатке, направио је кошнице које су у ствари биле модели свих типова српских кућа, а имао је кошницу у старом пању хрстовог дрвета и кошницу издубљену у једном комаду попинског камена. Посебну атракцију представљао је павиљон са неколико модернизованих трмки, као и кошница од глине у облику медведа у природној величини. На врху пчелињака, на узвишењу, као посебан украс шепурила се велика кошница са истакнутом државном заставом, у облику „сахат куле“, како је говорио Бошко. Кошнице су правили вешти мајстори по Бошковим нацртима.

Стара пчеларска кућица са опремом и две просторије била је место обављања свих послова у вези са медом и пчелама, али је пружала и све услове да Бошко и његова животна и пчеларска сапутница Мица увек дочекају и угосте и најављене и изненадне госте.

Бошко Николић са породицом и пријатељима у пчелињаку. Александар Панић седи с десна

Пчелињак у Прњавору био је понос Бошков и његове породице, али и понос свих пчелара овога краја. Многи су и своје госте водили да им покажу тај пчелињак. Може се рећи да је Бошков пчелињак дуго година био институција са којом се хвалио и поносио Трстеник и околина.

За Бошка се може рећи да је био велики пчеларски зналац, да је новине прихватао, али уз неопходан опрез. У пчеларству га није одржавао материјални интерес већ превелика љубав.

Несебично је помагао свим пчеларима. Почетницима је поклањао ројеве, давао савете и обучавао их у практичном раду. Осталим пчеларима је помагао у пчеларским радовима, давао им савете и упутства за рад.

Запажено је било његово залагање за гајење пчела у школама и развијање смисла за пчеларство код деце у најранијим годинама. Школама је редовно поклањао пчелиња друштва.

У оваквим ћујовима
Бошко Николић је
поклањао мед из
пчелињака у Прњавору
пријатељима, познани-
цима и сарадницима
широм света

Годинама је био стуб трстеничког пчеларства. Учествовао је на свим пчеларским изложбама и другим манифестацијама.

Добитник је многих пчеларских награда и свих пчеларских признања, међу њима и „Заслужни пчелар“.

У нашим пчеларским круговима дуже време је постојала идеја да се у Бошковом пчелињаку у Прњавору направи музеј пчеларства трстеничког краја. Бошка је ова идеја радовала али, нажалост, никад није остварена.

Умро је 1991. године.

Инспирисан величином личности дела Бошка Николића млади, даровит, завичајни песник Верољуб Вукашиновић написао је и њему посветио песму „Јесен у пчелињаку“.

Ова песма је већ постала саставни део антологија поезије посвећене пчелама и пчеларству и спада у сами врх поезије посвећене успомени на једног пчелара.

Ево тих стихова божанске лепоте и дубоког садржаја.

Јесен у пчелињаку

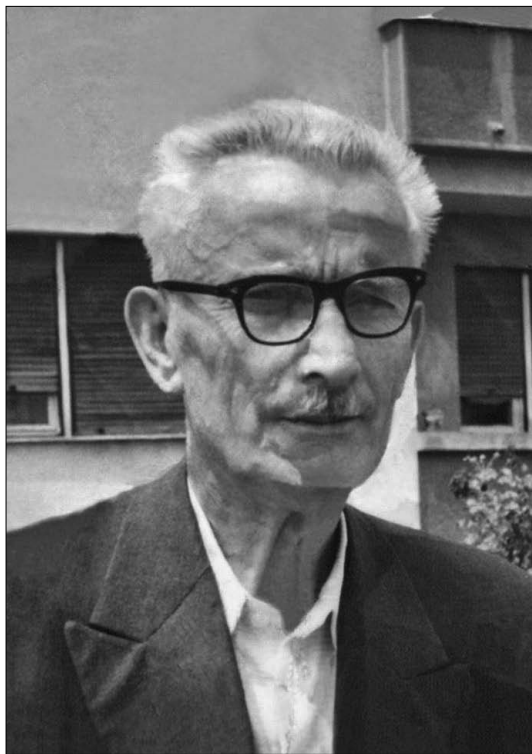
Бошку Николићу

Јесен је у пчелињаку
(где небески се огледа ред)
и међу пчелама светло је
као међу словима.

А старац што је
над њима бдио
отишао је
и сада справља мед
што капље у сновима.

АДАМ ГРАДИШТАНАЦ

Адам, старији брат Аврама Градиштанца, рођен је у Медвеђи 1897. године где је завршио основну школу. Гимназију је завршио у Крушевцу, а Учитељску школу у Скопљу 1920. године. Као учитељ службовао је у селима: Доње Невље, Велика Дренова, Госпођинци, код Новог Сада. Био је учитељ и управитељ Основне школе „Бранислав Нушић“, у Београду, учитељ у Омољници. Крајем 1944. године долази у ослобођени Трстеник и у првом Народноослободилачком одбору постаје повереник за просвету трстеничког среза.

Близиак и непосредан у контакту са људима, добар организатор, у самопрегорном раду видео је смисао и лепоту живота. Због тога је био поштован, омиљен и цењен у свим срединама где је живео и радио. Тражио је ред и рад, дисциплину и висок степен одговорности – особине које природно треба да одликују и сваког доброг пчелара.

До пензионисања је радио у Трстенику а за укупан рад и допринос друштвеној заједници добио је већи број заслужених признања.

У првом браку био је ожењен сестром будућег патријарха Германа.

И као ученик и као млад учитељ, кад је боравио у Медвеђи, радио је са братом Аврамом око пчела.

По доласку на службу у Трстеник створио је узоран пчелињак. Пчелињак се налазио у Чаирима. И у овом послу Адам је био прави народни учитељ. Тих, а добронамеран, окупљао је око себе будуће младе, али и искусне пчеларе. Није жалио труда да свакоме помогне. Његов пчелињак је био право огледно пчеларско добро у трстеничком крају.

Шездесетих година прошлога века имао је у пчелињаку 27 кошница са пчелама које је уредно и стручно одржавао. О раду и стању у пчелињаку више година је водио пчеларски дневник. Са годинама смањивао је своје ангажовање у пчеларству да би при крају живота пчелињак био расформиран.

Захваљујући учитељу Адаму многи млади људи су почели да се баве пчеларством и да га памте као пчелара – учитеља. Адам Градиштанац је један из велике колоне учитеља пчелара заслужних за опстанак и развој пчеларства у трстеничком крају, попут учитеља Јездимира Миљковића-Језде, Милана Стјеповића, Стојана Трајковића Тоје и др.

Умро је 1981. године.

ЉУБИСАВ МИЈАИЛОВИЋ

Љубисав је рођен 1928. године у планинском селу Стублица, у породици пчелара. Као младић дошао је у Трстеник на изучавање шнајдерског заната.

По природи је био скроман човек и пријатан саговорник. А као занатлија био је познат у читавом трстеничком крају.

Настанио се у Чаирима где је дошао на мираз. У међувремену је завршио и словослагачки занат и запослио се у графичком предузећу „Металограф“, где је на штампарској машини радио до смрти.

Пчеларство му је било љубав којој је посветио велики део живота. Био је пчелар од ране младости.

Имао је стотинак пчелињих друштава које је држао на пчелињацима у Чаирима и у Штулцу.

Љубисав Мијаиловић у свом пчелињаку

Био је активан члан трстеничког Друштва пчелара, а носилац је признања „Златна пчела“ и много других признања. Љубисав је остао у сећањима многих трстеничких пчелара као човек који није штедео себе у пружању помоћи свима, и саветом и практичним радом на пчелињаку.

Умро је 1987. године

ДРАГАН СТОЈАКОВИЋ

Драган Стојаковић је рођен 1912. године и доскора је био најстарији живи Трстеничанин (најстарији рођени Трстеничанин, мушкарац), како сведочи Десимир - Деско Поповић.

Драганов отац Раденко је био власник хотела и кафане „Јадран“ у Трстенику. Отац је послао Драгана да у Суботици заврши трговачку академију (завршио 1932.) а затим у Беч где је завршио школу за енолога.

Љубисав Мијаиловић и Драган Стојаковић (десно)

Од ране младости почео је да се занима за пчеларство. Прво је на Гочу купио два друштва у трмкама а онда почео да ради са кошницама типа ДБ. Формирао је два пчелињака: један у Планиници а други у Богдању, и постизао добре резултате. У пчелињацима је имао око 60 кошница са пчелама.

При крају живота имао је у Оџацима пчелињак са десетак пчелињих друштава.

Умро је пре неколико година у дубокој старости.

До краја живота у својој породичној кући сачувао је разноврсну опрему, алат и пчеларски прибор, експонате који на свој начин сведоче о развоју пчеларства у трстеничком крају.

Био је у групи пчелара – оснивача пчеларског друштва (подружине) Трстеник 1970. године. Више пута је биран у руководство Друштва у којем је обављао дужности благајника.

Добио је више пчеларских признања међу којима и признање „Заслужни пчелар“.

ЧИКА МИКА ИЗ ТРСТЕНИКА

Милета Мика Савић је био знаменити пчелар и јединствена личност.

Рођен је у Чаирима 1909. године а живео је до 1991. године.

Школовао се за отправника возова. Прво место службовања добио је у богатом и питомом војвођанском Платичеву као шеф железничке станице. Касније је премештен за шефа станице у Трстенику, где је остао до пензионисања 1962. године.

Рођен је у породици са дугом пчеларском традицијом. Деда Драгољуб се бавио пчеларством још у деветнаестом веку, а отац је наследио и љубав према пчелама и пчелињак са вршкарама. По доласку из Платичева у Трстеник Мика је почео да се бави пчеларством. Временом је постао један од највећих и најпознатијих пчелара у овом крају. Имао је и по 120 пчелињих друштава на пчелињаку у Чаирима. Располагао је солидним пчеларским знањем које је успешно примењивао у раду са пчелама.

Са задовољством је помагао другим пчеларима, а младе је саветовао да се баве пчеларством, подучавао их и помагао.

Дружио се и сарађивао са многим пчеларима. На пчелињаку у Чаирима Мика је време проводио најчешће са познатим пчеларима Љубисавом Мијајловићем, Адамом Градиштанцем, Драганом Стојаковићем.

Пчеларством се бавио до дубоке старости.

Мика је био изузетно дружељубив и племенит човек. Није запањено да је било кога мрзео или се са ким посвађао. Поред државне службе и пчеларства живот су му испуњавала и друга интересовања.

Био је страстан ловац, омиљен и позиван на ловачка дружења широм Југославије. Свуда је имао бројне пријатеље.

Непрекидно се, успут, бавио новинарством које му је било више од хобија. Сарађивао је са Радио Београдом, локалним средствима информисања, новосадским *Пољопривредником*, *Ловачким новинама*, извештавао је и о пчеларским темама. Као дописник често је знао да буде пристрасан јер свој крај и људе увек је представљао у најлепшем светлу. Ако је понекад недостајала лепа вест ваљало ју је измислити. Само да свет чује и прочита о његовом трстеничком крају. Увек се потписивао као „чика Мика из Трстеника“. Таквог су га сви знали. И волели.

Као заљубљеник у српску културу и обичаје, трудио се да све то на најбољи начин представи, у Платичеву и околини. Имао је племениту душу, а необуздан младалачки темперамент те су често људи питомог Платичева имали прилику да свог младог шефа станице виде обученог у српску народну ношњу, како се шепури пред њихвоим удавачама.

Тада се у њега смртно загледала лепотица Олга коју је противно вољи

њених родитеља довео у Чаире. Чаирани су је до краја живота звали госпођа Олга.

У кратку причу о чика Мики не може да стане све оно што је везано за релативно дуг век овог племенитог пчелара и човека. Многе успомене, анегдоте, доживљаји, остају у памћењу оних који су имали срећу да са њим буду пријатељи, да другују и сарађују.

Пчеларска скупштина 1995. године

ПЧЕЛАРСКА ПРИЗНАЊА

На првој редовној скупштини пчеларске подружине Трстеник (18.02.1973. године) донета је одлука да се Адам Градиштанац прогласи за почасног члана. **То је прва одлука о одавању признања пчеларске подружине једном пчелару.**

Подружина (Друштво) пчелара се више није бавила пчеларским признањима све до почетка 1978. године. Од тада је редовно са скупштинама друштва једном броју истакнутих пчелара одавано признање за залагање и рад. У почетку су то били најстарији пчелари од којих су се многи пчеларством бавили и у првој половини века.

Подаци о пчеларским признањима драгоцени су за изучавање историје пчеларства трстеничког краја. Они говоре о пчеларима који су у одређеном времену били успешнији од осталих, о пчеларству у појединим пределима овога краја, о активностима друштва пчелара, и др.

Одлуке о додели признања пчеларског Друштва (захвалнице) доношене су на скупштини Друштва:

12.02.1978. године

1. Радивојевић Вера, Богдање
2. Градиштанац Адам, Трстеник
3. Милојковић Јездимир, Медвеђа
4. Милојковић Нада, Медвеђа
5. Стојаковић Драган, Трстеник
6. Мијајловић Љубисав, Чаири
7. Вучковић Ђунисије, Трстеник
8. Миљић Мијушко, Трстеник
9. Димић Љуба, Пољна
10. Милошевић Борисав, Мала Дренова

11. Радоичић Стеван, Велика Дренова
12. Копривица Радомир, Трстеник
13. Јаношевић Милен, Медвеђа
14. Вукашиновић Радоје, Доњи Дубич
15. Петровић Милета, Угљарево
16. Обрадовић Драгослав, Трстеник
17. Николић Бошко, Трстеник
18. Ускоковић Милован, Трстеник
19. Стефановић Милутин, Раинац
20. Симић Милосав, Доњи Дубич
21. Трошић Животије, Божуревац
22. Милошевић Радиша, Грабовац
23. Недељковић Витомир, Планиница
24. Обрадовић Вук, Велика Дренова
25. Јевтић Душан, Доња Црнишава
26. Вукчевић Милен, Горњи Рибник
27. Стојановић Радослав, Богдање
28. Богићевић Славко, Брезовица
29. Манастир Љубостиња
30. ОКССРН, Трстеник
31. Др. Богољуб Костантиновић, Београд
32. Основна школа „Живадин Апостоловић“ Трстеник

02.02.1980. године

1. Пуношевац Миодраг, Трстеник
2. Павловић Александар, Трстеник
3. Радоичић Милован, Трстеник
4. Гајић Богдан, Трстеник
5. Предојевић Сава, Трстеник
6. Антић Антоније, Трстеник
7. Ђурђевић Будимир, Трстеник
8. Цветковић Милутин, Трстеник
9. Тројић Борисав, Чаири
10. Јовановић Живојин, Лободер
11. Радовановић Владимир, Лободер

12. Танасковић Драгољуб, Пањак
13. Васиљевић Раде, Планиница
14. Јочић Драган, Брезовица
15. Јовановић Драгослав, Доњи Дубич
16. Мутавцић Драгослав, Велика Дренова
17. Дачић Милутин, Велика Дренова
18. Лакић Светозар, Велика Дренова
19. Стојановић Миливоје, Медвеђа
20. Топличкић Миодраг, Медвеђа
21. Веселиновић Бранко, Медвеђа
22. Петрашиновић Мирослав, Мијајловац
23. Милосављевић Животије, Милутовац
24. Вучетић Мирослав, Милутовац
25. Петров Стамена, Лопаш
26. Николић Предраг, Доња Црнишава
27. Бзенић Светомир, Доња Црнишава
28. Стевановић Милија, Почекovina
29. Пантелић Владимир, Оџаци
30. Пецић Драгослав, Осаоница
31. Манастир Велуће
32. ОК ССРН Трстеник

11.01.1987. године

1. Левићанин Милутин
2. Павловић Мирко
3. Петаковић Јасмина, Трстеник
4. Терзић Драгољуб
5. Атанасковић Будимир, Трстеник
6. Марић Младен, Трстеник
7. Милетић Срећко
8. Миловановић Вучко, Трстеник
9. Тодосијевић Момчило, Трстеник
10. Тодоровић Милош, Трстеник
11. Антић Жика, Трстеник
12. Милосављевић Драгослав, Доњи Дубич

13. Јаковљевић Живадин, Лозна
14. Раковац Драгомир, Лопаш
15. Вукчевић Радослав, Јасиковица
16. Младеновић Милосав, Стублица
17. Думановић Душан, Станишинци
18. Организација синдиката ППТ
19. Трговинско предузеће „Западна Морава“
20. Сиз основног образовања
21. Основна школа „Миодраг Чајетинац Чајка“
22. СПОС - Београд
23. Друштво пчелара Крушевац
24. Друштво пчелара Врњачка Бања
25. Друштво пчелара Краљево
26. Друштво пчелара Чачак
27. Друштво пчелара Крагујевац
28. Новинска установа Трибина – Трстеник

За доделу плакете СО-е Трстеник предложени су:
Николић Предраг, Доња Црнишава
Обрадовић Драгослав, Трстеник

За доделу Ордена рада предложени су:
Николић Бошко, Трстеник
Димић Љубодраг, Пољна

На скупштини Друштва 17. јануара 1988. године уручено је признање „Заслужни пчелар“:

Мијајловић Љубисаву
Николић Радојку
Николић Бошку
Веселиновић Бранку
Стевановић Милији
Димић Љубодрагу
Миљић Мијушку

Били су то први пчелари из трстеничког краја који су добили ово признање СПОС-а.

На седници председништва Друштва 9.11.1998. године Радојко Николић је предложен за признање СПОЈ-а „Златна матица“, а за признање „Заслужни пчелар“ предложени су Манастир Љубостиња, Стамена Петров, Вук Обрадовић, Борисав-Бора Милошевић и Марић Младен.

На скупштини одржаној 29. јануара 1989. године за признање „Заслужни пчелар“ предложени су:

Вук Обрадовић
Борисав Милошевић
Младен Марић
Стамена Петров
Радојко Николић
Манастир Љубостиња

На скупштини одржаној 4. фебруара 1990. године Признања („Заслужни пчелар“) уручена су:

Стамени Петров
Вуку Обрадовићу
Манастиру Љубостиња

На овој Скупштини обновљен је предлог СПОС-у за Признање „Заслужни пчелар“ за Младена Марића и Борисава Милошевића а предложени су и: Драгослав-Госа Обрадовић, Радомир Копривица и Раде Васиљевић

На скупштини одржаној 10. фебруара 1991. за признање СПОС-а „Заслужни пчелар“ предложени су:

Атанасковић Будимир
Јовановић Живојин
Мутавцић Драгослав

На скупштини одржаној 18. јануара 1992. године Признање СПОС-а „Заслужни пчелар“ уручено је:

Обрадовић Драгославу-Госи
Атанасковић Будимиру
Јовановић Живојину

Мутавцић Драгославу
Милошевић Борисаву
Марић Младену
Копривица Радомиру

Председништво друштва одлучило је 10.03.1993. године да се обнови предлог за доделу Признања СПОЈ-а „Златна матица“ Радојку Николић, а да се предложи за Признање „Заслужни пчелар“ Драгослав Јовановић, Слободан Недељковић и Драган Младеновић.

Упућен је и предлог надлежним органима да се Бошку Николићу постхумно додели Орден рада.

Захвалнице Друштва додељене су на Скупштини одржаној 10. фебруара 1995. године Момчилу Смиљковићу и Предрагу Цветковићу.

Поводом двадесетпетогодишњице од оснивања Друштва пчелара Трстеник 13.01.1996. године одржана је свечана седница Скупштине којој је присуствовао председник СПОС-а Михајло Филиповић који је уручио диплому „Професор Јован Живановић“ Радојку Николићу која је раније додељена. Предложено је да се СПОС-у упути предлог за доделу дипломе „Професор Јован Живановић“ Друштву пчелара Трстеник и Миловану-Кочи Ускоковићу, првом председнику Друштва.

Скупштина је доделила захвалнице, а председник Друштва је образложио учињене предлоге:

Миловану -Кочи Ускоковићу,
Драгану Стојаковићу,
Радомиру Копривици,
Мијушку Миљићу,
Бранку Веселиновићу,
Драгославу Обрадовићу
...Зато што су били први, што су поставили темеље...

Пчеларима:
Љуби Димићу,
Трошић Миломиру-Мири,
Драгану Младеновићу,
Вуку Обрадовићу,

Владиславу Радоичићу,
Радојку Николићу,
Братиславу Милутиновићу,
Страхињи Степановићу,

...зато што је њихов допринос дуже потврђиван и нешто је видљивији од доприноса многих пчелара нашега краја...

Манастирима:
Љубостиња и
Велуће

... зато што су истрајно, вековима, гајили и развијали култ пчеларства и били искра из које је непрекидно зрачила вера да је пчеларство једна дивна, племенита вештина којој се вреди посветити.

Савезу пчеларских организација Србије

... нашој матици...

У његовом окриљу смо се развијали и опстали. Дивимо се онима који су у најтеже време санкција одржали Савез а нама помогли и да преживимо и да га развијамо.

Часопису *Пчелар*

... за нарочито видљиву мисију у развоју пчеларства уопште. У нашем крају посебно. Овим потврђујемо да је “Пчелар” постао део нашег пчеларског бића.

Михајлу Филиповићу, председнику СПОС-а

... јер смо имали срећу да се у најтежем времену, и за пчеларе и за пчеларство, на челу наше организације нађе човек који је имао способност и снагу да подмести леђа под такав терет, успешно га понесе и изнесе. Само то је довољно да га памтимо.

Првославу Нешићу, секретару СПОС-а и главном уреднику Пчелара

... за напор да наш пчелар заиста буде наш, за упорност да се не угаси и онда када су за то постојали сви услови. За оно што је дуго, дуго у нашој организацији...

Славку Јаковљевићу, дугогодишњем активисти СПОС-а ... за многогодишње „добро јутро драги пчелари“. За безброј писмених и усмених савета у „Пчелару“ и предавањима код нас. За несебичну и до краја пријатељаку помоћ у организацији наших „Дана пчелара 88“, када је изгарао са нама као да му од тога зависи хлеб.

Предузећима:

- „Исхрана“ у саставу Прве петолетке ...што су нам помогли да решимо један од основних услова за рад Друштва - киоск за продавницу и локацију на којој се налази...

- Народни универзитет Трстеник

...што је ова кућа годинама и кућа наших пчелара, што јесте амбијент у којем се ми најпријатније осећамо. Памтимо стално да су нам бесплатно пружили све услуге око „Дана пчеларства 88“. Памтимо им што је њихова „Трибина“ и наша новина. И што њихови људи годинама обавештавају јавност о нама.

Пчеларским друштвима:

Крушевац,

Краљево,

Чачак,

Крагујевац,

Врњачка Бања,

... јер успешно сарађујемо на пчеларским пословима.

На Скупштини друштва која је одржана 22.02.1990. године уручена је Диплома „Јован Живановић“ Друштву пчелара Трстеник и Миловану-Кочи Ускоковићу.

Златна медаља „Заслужни пчелар“ уручена је Јовановић Драгославу, Младеновић Драгану, Недељковић Слободану, Вукашиновић Драгојину, Николић Радојку, Тодосијевић Момчилу и Чабровић Љубинку.

На Скупштини одржаној 21.12.1997. године додељена су признања пчеларима. Захвалницу су добили Станисављевић Јездимир, Ковачевић Павле, Милосављевић Мирољуб, Младеновић Драгиша, Вучинић Миодраг, Младеновић Томислав, Гаровић Милован, Марић Живота, Ђорђевић Љубивоје и Народна библиотека „Јефимија“.

За Диплому „Јован Живановић“ предложен је Вилус Мирко, а за Значку „Заслужни пчелар“ Цветковић Предраг и Тодоровић Милош.

Награду за постигнуте резултате у производњи меда добили су: Вукашиновић Драгојин, Радивојевић Ранко, Атанасковић Будимир, Миодраговић Мирослав.

Скупштина 1995. године

23. јануара 1999. године на Скупштини Друштва уручена је диплома „Јован Живановић“ манастирима Љубостиња и Велуће и Мирку Вилусу. Захвалнице су добили: предузеће „Комстан“, ЕПС Трстеник, Радња “Мрвица“.

За Признање “Заслужни пчелар“ предложени су Ђонић Милутин и Младеновић Томислав (уручено 22.12.2001.). Тада је за почасног члана СПОС-а изабрана Кадивка Стевановић.

8.02.2003. године је предложено и усвојено да Захвалницу добију Зоран Михајловић, Кадивка Стевановић.

Похвалница је додељена Народном универзитету а за повељу је предложена Радио-телевизија Трстеник.

За Медаљу „Заслужни пчелар“ предложен је Петровић Миодраг а за диплому „Јован Живановић“ Предраг Цветковић и Живојин Николић.

На Скупштини одржаној 4.03.2006. године предложени су за Признање „Заслужни пчелар“ Будимир Атанасковић и Милан Јовановић.

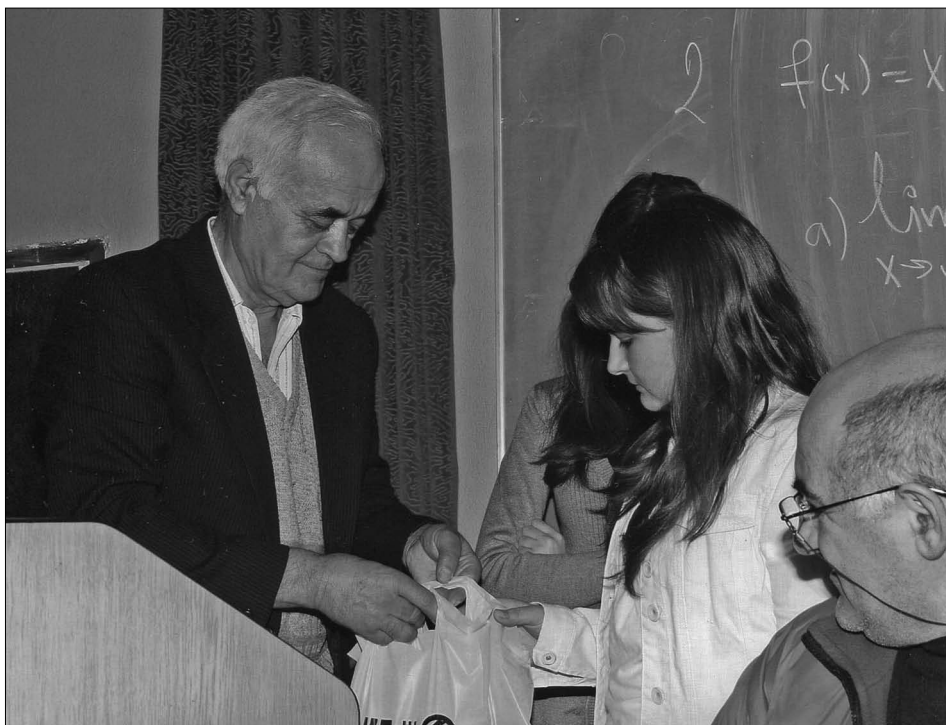
За Диплому „Јован Живановић“ предложена је Кадивка Стевановић.

На седници Извршног одбора Друштва одржаној 06.08.2008. године предложени су: за Диплому „Јован Живановић“ Вилус Мирко, за Признање „Заслужни пчелар“ Момчило Тодосијевић, за почасног члана СПОС-а Радојко Николић, за повељу Вукчевић Радован, Радосављевић Ненад, за похвалницу Веселиновић Душица, за Захвалницу ТВ Трстеник и ТВ Логос, за Медаљу Петровић Миодраг и Терзић Милен.

На Скупштини Друштва одржаној 7.02.2009. године за златну медаљу „Заслужни пчелар“ предложен је Љубинко Чабровић, за повељу Милош Бабић и Љуба Димић, за захвалницу ТВ Трстеник.

Скупштина 2010. године, уручивање награда за деције радове

Председник Друштва Милован Гаровић уручује награду младој писаници

На Скупштини одржаној 20.02.2010. године:

- додељене су награде ученицима V и VI разреда који су написали најбоље песме на расписаном конкурс на тему: „Кошница, пчела, мед“;

прву награду добила је Тамара Таврић (ОШ Милутовац)

друга награда припала је Ђалић Невени (ОШ Попина)

трећу награду су поделили Милутиновић Јелена (ОШ „Миодраг Чајетинац Чајка“) и Милетић Марко (ОШ Доњи Рибник)

- уручена су признања: Медаља „Заслужни пчелар“ – Љубинку Чабровићу, признање почасни чланови СПОС-а добили су Димић Љуба и Веселиновић Бранко. Повељу су добили: Милутин Ђонић и Милош Бабић, а за признање „Заслужни пчелар“ предложен је Вукојевић Иван, а Похвале су добили: Дамњан Лукић и Малина Миловановић. Уручена је захвалница ТВ Трстеник.

За почасне чланове Друштва изабрани су:

Ђурић Живорад

Симић Миодраг

Трифунковић Душан

А Захвалнице су додељене:

Верољубу Вукашиновићу

Основним Школама: „Миодраг Чајетинац Чајка“ у Трстенику, „Живадин Апостоловић“ из Трстеника, „Свети Сава“ из Пејовца, Школи из Доњег Рибника, „Јован Јовановић Змај“ из Стопање, „Љубивоје Бајић“ из Медвеђе, „Раде Додић“ из Милутовца.

Предложено је да СПОС додели:

Повељу:

Михајловић Зорану

Палић Павлу

Похвалу:

Мачужић Миодрагу

Милосављевић Лазару и

Танасковић Славољубу

Медаљу „Заслужни пчелар“

Вукојевић Ивану

СПОМЕНИК ЖЕНИ ПЧЕЛАРУ

Дуго је у историји људског друштва мушкарац био ловац а жена се старала о свим пословима око припремања хране, гајења житарица, поврћа и других биљака које су служиле за исхрану и друге потребе људи.

Захваљујући жени опстале су и развиле се многе културне биљке и корисне делатности људског рада.

Може се претпоставити да је жена имала велику улогу и у развоју и опстанку пчеларства, а зна се да је улога жене у овој човековој делатности у Трстеничком крају увек била важна.

Било је и увек има доста жена које су се старале о пчелињацима и биле пчеларке на гласу. Многи данашњи пчелари причају како им је прабаба, баба, стрина, у свом крају била позната пчеларка. Некима ни имена не знају, неке помињу по причама предака, нечија имена су остала у бледим сећањима из детињства.

Већина жена су радиле око пчела заједно са мушкарцима обављајући лакше а важне послове око „убијања“ пчела, цеђења меда, топљење воска и др. Када би се десило да муж – пчелар, или син, оде у рат, у заробљеништво, или каквим случајем изгуби живот, већина таквих злосрећница сматрала би својом дужношћу да сама на своја плећа прихвати и терет настављања породичне пчеларске традиције, онако како су прихватале и све друге послове на имању и у домаћинству. Захваљујући тим женама у многим породицама пчеларство се није гасило.

Таква је вечита судбина жене. И данас уз скоро сваког мушкарца – пчелара, као верна сенка стоји супруга, као сарадник и као подршка. Односи у породици су се променили, променио се начин пчеларења, пчелињаци су све удаљенији од кућног дворишта, али у свему томе има све више места и потребе за ангажовање жене.

Нема посла у пчеларству којим се жене не баве, више или мање. Најчешће се оне данас ангажују око справљања сирупа и погача за прихрањивање пчела, сакупљања прополиса, млеча, скидања медних поклопаца, цеђења и паковања меда, продаје пчелињих производа, учешћа на изложбама и др.

Пчеларство јесте озбиљан и тежак посао али оно пчеларима и њиховим пријатељима, комшијама, познаницима, пружа прилику да се окупљају у пчелињацима, у природи, да се друже, да уживају у лепоти и очаравајућим мирисима биљака у цветању и јединственом мирису ваздуха у пчелињаку. Ту је жена оно чаробно биће што оплемењује пријатељство и дружење, што припрема храну и пиће на излетима или када се окупе пријатељи и родбина, кад се убира мед или обавља који други, већи посао у пчелињаку.

Данас скоро нема пчелара који неће признати да им жене пружају подршку и свакодневну драгоцену помоћ у обављању пчеларских послова.

Од анкетираних 137 наших пчелара једна трећина њих је изјавила да заједно са својим супругама обављају све пчеларске послове, а остали су рекли да се пчеларством баве уз помоћ својих супруга.

ТРАГОВИМА ПРОШЛОСТИ

Још на попису извршеном 1859. године у селима на десној страни Мораве уписана су имена жена на које су се водили пчелињаци. За неке од њих је записано да су удовице и да су се о пчелињацима бавиле после смрти мужева, а за неке нема таквих података.

Забележено је да је у Мачковцу Милунка, удовица, имала три пчелиња друштва, Анка Милосављевић 10 а Нада Миловановић 8.

У Стопањи (или Бресном Пољу) Младена, Костина удовица, старала се о 4 пчелиња друштва.

У Глободеру је Станија, удовица, имала 2 а у Старом Трстенику удовица Митра 8 трмки.

Неки наши стари пчелари причају о познатим пчеларкама из прве половине прошлог века када се пчеларило са вршкарама, али су већ почели да се осећају утицаји рационалног пчеларства.

Љуба Димић, познати пчелар из Пољне сведочи да је Андрија Парађанин имао ћерку Дару, удату Кривачић, која је од оца преузела бригу о пчелињаку и била у том послу вешта и успешна. Пчеларила је од 1925. до 1945. године, када је пчелињак расформиран.

Када је прерано, у 26-ој години живота, умро напредни учитељ у Пољни – пчелар Александар Бркић-Сана имао је пчелињак са преко 30 пчелињих друштава у кошницама са покретним саћем. Његови родитељи нису дозволи да пчелињак пропадне већ су наставили да се старају о пчелама. Постепено је сав терет падао на Санину мајку. Запамћено је да је једно друштво живело читавих 40 година од Санине смрти и о њему су се, поред мајке, старали и други пољански пчелари, међу којима је био и Љуба. Ово дуговечно друштво пчелари су сматрали као провиђење.

Велимир Обрадовић из Горњег Дубича вели да је његова баба Милана, рођена 1864. године, била вешт пчелар. Остала је прича у овом крају како је баба Милана многим вршила разне пчеларске услуге, што је било корисно јер у њено време скоро није било куће у селу која није имала бар по неко пчелиње друштво у дворишту. А захваљујући упорности и жртвовању мајке Љубице, Велимир је наставио породичну пчеларску традицију. У току Другог светског рата Љубица је остала сама са два малолетна детета, док су три пунолетна сина били у рату, а муж у немачком заробљеништву. Љубица се старала и о пчелињаку и успела је да сачува неколико друштва у вршкарама са којима је Велимир наставио да ради и временом постао познат и цењени пчелар.

А стари пчелар Радош Радовановић, родом из Лободера, каже да је пчеларство судбина породице Радовановића. Сећа се да је његова баба Софија била пчелар на гласу у читавом крају.

У Планиници је као пчеларка запамћена Милунка Јовановић. Након смрти мужа Станојла она је одлучила да настави његов пчеларски посао. Сама се старала о пчелињаку и успешно га дуго одржавала.

Живојин -Жика Петровић, родом из Доње Омашнице, прича како се његова баба у старости, кад су јој оболеле ноге, жалила:... „добро су ме и оволико служиле, колико сам пчела са њима погазила...“ мислећи на време када је мед из вршкара узиман „убијањем“ пчела.

Овакве или сличне приче о женским пчеларима из прошлости, и њиховим породицама могли би да испричају и многи други пчелари јер најчешће потичу из традиционално пчеларских породица, а у таквим породицама је била нормална појава да и жене раде са пчелама.

Пчеларство је данас сложен посао. Изложени бројним искушењима које је донело ново време и нова технологија пчелари су током целе године ангажовани у својим пчелињацама или око њих. То је условило и потребу још већег ангажовања и осталих чланова пчеларске породице, нарочито жене.

У списковима чланова Друштва или власника пчелињака све чешће су имена жена – пчеларки.

У Пољни пчелињак има Мирјана Стошић, а у Чаирима Душица Веселиновић и Љиљана Миљковић. У Милутовцу се још бави пчеларством старица Каја Додић а пчеларка је и Белостенац Ленка. У Оцацима је већ позната пчеларка Софија Каматовић, а у Дубљу Ана Терзић (са мужем Миленом). У Брезовици се пчеларством бави Јованка Атанасковић а у Доњој Црнишави Госпава Максимовић. У Лопашу се у списак пчелара уписала девојчица Данијела Цветковић, уз помоћ старог пчелара Станоја Тодоровића, и поред већ искусне пчеларке Стамене Петров. У Медвеђи се једна снаја преданим радом у пчелињаку уврстила у ред добрих пчеларки. Драгана Здравих, заједно са свекром Миланом одржава велики пчелињак и породичну традицију Здравиха.

Уз имена многих наших пчелара, власника пчелињака, чланова пчеларског друштва, носилаца заслужених пчеларских признања, треба равноправно да стоје уписана и имена њихових животних сапутница.

Снежана Медар је вишегодишњи општински инспектор у Трстенику. За то време остваривала је коректну сарадњу са Друштвом пчелара и дала допринос успешном раду Друштва.

Помињемо и госпођу Лепосаву Чед. Урошевића адвоката из Трстеника која је 1934. године била добротворка пчеларске пордужине у Чачку са улогом од 100 динара.

МИЦА БОШКОВА

Бошко Николић је био педантан и одговоран пчелар. Памти се и по надалеко чувеној гостопримљивости. Увек је био спреман да свакоме покаже свој пчелињак и своје велико пчеларско знање.

Дуго времена пчелињак у Прњавору Љубостињском био је место ходочашћа пчелара из свих крајева. Долазили су посетиоци, појединачно и у групама и увек били радо дочекивани и угошћени.

За његово успешно пчеларење а нарочито за дочек гостију, за ред у пчеларској кући (и у пчелињаку) велике заслуге имала је Мица – Бошкова животна сапутница. Увек насмејана за сваког је имала лепу реч. Тако је било у њиховој кући и у библиотеци.

Мица Николић

Мица је сваку посету и сваки већи посао у пчеларству претварала у свечаност. Разумела се и радила све пчеларске послове. Била је виртоуз за скидање медних поклопаца.

То је био искључиво њен посао. Непрестано је радила на уређивању пчелињака, гајила цвеће, башту, воће.

После ране Бошкове смрти наставила је још извесно време да се стара о пчелињаку, док болест није учинила своје.

ТРСТЕНИЧКИ ИБЕР И БОРЈАНКА

Будимир-Буда Атанасковић је у трстеничком крају познат као добар пчелар, писац многих радова из области пчеларства, дугогодишњи активиста у пчеларском друштву, предавач.

Тако вредног и динамичног пчелара задесила је несрећа да изгуби вид у зрелим годинама. Али се није предавао. До задњег сунчевог зрака који је видео одржавао је пчелињак и радио са пчелама. Како је вид све више слабио тако је његова одана животна сапутница Борјанка преузимала послове у пчелињаку који и данас постоји. То је омогућавало Буди да, према својим могућностима, буде активан пчелар.

Борјанка Ашанасковић

Поред обављања послова у пчелињаку Буда Атанасковић се бавио писањем текстова о пчеларству које је редовно објављивао у *Пчелару* и *Зборнику радова из пчеларства*, а написао је и објавио занимљиву књигу о својим пчеларским искуствима.

Да би пратио пчеларску литературу, а нарочито да би своја запажања преточио у писане текстове, Борјанка своје супругу чита књиге и часописе, и записује све што он жели да се запише. Тако је настала и његова књига и бројни други текстови објављени под његовим именом. А може се само замислити колико је стрпљења, оданости, напора Будине животне сапутнице било потребно да се свакодневно остварује тако динамичан живот слепог пчелара.

Животна прича професора и пчелара Будимира Атанковића из Трстеника у многоме подсећа на судбину чувеног Ибера који је, иако слеп од ране младости, уз помоћ супруге, веома задужио пчеларску теорију и праксу.

ЉИЉАНА МИРИНА

Када је 1995. године умро Мирослав-Миро Миљковић, грађевински стручњак и пчелар остао је пчелињак, а супруга Љиљана се до тада није озбиљније бавила пчеларством, осим што је мужу помагала у неким пчеларским пословима.

Љиљана са унуком Штевом у свом пчелињаку

Сада је била пред избором: или да пчелињак расформира или да сама преузме сву бригу и старање и настави да се дружи са пчелама. Срећом, одлучила се за ову другу могућност те и данас на Чаирском брду, непосредно изнад Пејовца „стоји“ мали, уредно одржаван пчелињак Миљковића.

Каже да јој је доста око пчела помагао пчелар Предраг Цветковић, а уз њу је сада и унук Стева Спасојевић

СТАМЕНА ПЧЕЛАРКА

Крста Петров је био вредан просветни радник у Лопашу и Почековини.

Био је и директор школе али је био и врстан пчелар. Када је Крста прерано умро његова супруга Стамена, такође просветни радник, није се двоумила. Одлучила је да са њиховом децом настави Крстин пчеларски пут, и то врло успешно, захваљујући знању и искуству које је стекла уз мужа пчелара. Пчелињак је проширила и одржавала га у уредном стању онако како то жене умеју. У пчелињаку је 30-ак кошница са пчелама. Члан је Друштва пчелара, дуго година учествује активно у његовом раду. Прати новине у пчеларству које доноси ново време. Има пчеларска признања нашег Друштва и СПОС-а („Заслужни пчелар“).

ДРАГАНА ИЗ МЕДВЕЂЕ

Здравићи из Медвеђе су давнашњи добри пчелари.

Један од њих био је Милен, рођен 1919. године, ратни заробљеник 5 година, а по повратку из Немачке почео да се бави пчеларством. Један рој је набавио на Гочу а умножио га до 80-ак друштва. Пчелињак му је био у близини породичне куће у Медвеђи на потесу званом Црквенац. Тврдио је да је то идеално место за пчеле. Његов син Милан наследио је пчелињак са преко 50 друштава и љубав према пчелама и пчеларству. У том племенитом послу несебично му се придружила снаха Драгана. Драганин свекар ради у иностранству

па није у могућности да се интензивно бави пчеларством. Она се храбро ухватила у коштац са изазовима савременог пчеларства. Сви је знају као добру пчеларку која и ако млада чува традицију фамилије Здравиха, а као снаха – пчеларка може бити пример другим фамилијама.

Драјана Здравих и Милан Јовановић

ЈАСМИНА

У Прњавору (Љубостињском) има један омањи али женском руком мајсторски уређен и одржаван пчелињак.

Славољуб Петаковић, адвокат по занимању, воли пчеле и разуме се у пчеларство. И ради са пчелама. Али главни „газда“ у пчелињаку је супруга Јасмина, дипломирани технолог. Она се стара о пчелама, члан је Друштва пчелара, активно учествује у његовом раду и раду органа Друштва. Прати стручну литературу и примењује све новине у раду са пчелама. У пчелињаку постиже добре резултате. Има пчеларска признања.

СЛИКАРЕВА ЖЕНА

Љубинко Каматовић из Оцака је био уметничка пчеларска душа. Био је познат широј културној јавности као истакнути стваралац, наивни сликар. Нека од његових дела чувају се у Музеју наивне уметности у Јагодини.

Био је запослен у Трстенику а живео у Оцацима где је имао пчелињак. Са пчелама је радио љубављу и страшћу рођеног уметника. Умро је прерано али је пчелињак наставио свој живот захваљујући Љубинковој супрузи – Софији. Попут бројних пчеларки које је живот приморао да продуже дело својих домаћина Софија се предано посветила поред осталих послова пчеларству. Стекла је солидно пчеларско искуство. Има јака друштва у лепо уређеном пчелињаку. Постиге добре резултате у приносима меда.

ВУЧКОВИМ ПУТЕМ

Вучко Миловановић се целог живота занимао за пчеле. Имао је леп пчелињак на сунчаној страни Доње Црнишаве и у њему проводио сваки слободан тренутак. У пчеларском послу му је стално помагала супруга Малина.

Када је 2000. године Вучко умро његова Малина је храбро, на своја плећа прихватила бригу о пчелињаку, следећи примере многих удовица што су ступале у упражњене редове својих мужева и домаћина.

Вучко је био члан друштва пчелара од његовог оснивања. Редовно је заједно са супругом читао *Пчелар* и другу пчеларску литературу. Малина је наставила да буде члан Друштва у чијем раду активно учествује. У раду јој помаже снаја.

Малина је спасила пчелињак који подсећа сваког ко пролази пут обе Црнишаве на неуморног пчелара Вучка Миловановића.

ДУШИЦА

За наше прилике помало је необично да у руководству друштва пчелара седи и једна жена. А наше Друштво се баш са тим може похвалити. Тај статус заслужила је Душица Веселиновић преданим радом у свом пчелињаку и у друштву пчелара. Рођена у Милутовцу, живи у Трстенику, а пчелињак јој се налази на плацу изнад насеља Пејовац.

Душица у свом пчелињаку у Пејовцу

Пчеларством, као хобијем, почела је да се бави 1993. године. Од једног друштва са којим је почела створила је пчелињак са 26 друштава. Користи кошнице типа ДБ, углавном десеторамних. Члан је редакције *Билтена* и *Зборника*.

ДАНИЦА ИЗ ПЛАНИНИЦЕ

И у Планиници једна млада жена одлучна је да се после смрти мужа бори за настављање његовог пчеларског пута. Данице Недељковић покојни муж Мирослав основао је пчелињак на породичном имању у Планиници са четрдесетак пчелињих друштава.

Даница и њен син Драган (рођен 1982. године) прихватили су негу пчелињака као саставни део свакодневних обавеза и живота. Пчелињак и породична пчеларска традиција опет су сачувани захваљујући једној верној, предузимљовој и одговорној жени.

Даница Николић

Даница са сином Драганом на породичном пчелињаку

ИЗОСТАЛА ПРИЗНАЊА

Судбина и наш менталитет држе жену подаље од сваког признања. Као да истицање заслуга жене умањује заслуге мушкараца, у сваком послу, па и пчеларству.

Зар то није очигледно и на примеру пчеларских признања које додељује СПОС у 2003, 2004. и 2007. године?

Признање	2003		2004		2007	
	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене
1. Диплома “Професор Јован Живановић”	51	1	54	2	59	
2. Златна медаља “Заслужни пчелар”	90	1	100		103	
3. Диплома “почасни члан СПОС-а”			1		17	
4. Повеља СПОС-а		18			47	
5. Захвалница		58			103	3
6. Похвалница		54			107	2
	141	2	285	2	436	5

Чињеница да је од укупног броја признања само 1,2% додељено женама каже све. То ни приближно не одговара значају и улози жене у нашем пчеларству. И ако се ни Трстеничко друштво пчелара није на одговарајући начин одужило својим пчеларкама, ипак је у извесној мери водило рачуна о њиховим заслугама.

Тако су на Скупштини друштва одржаној 12.02.1978. године одата признања Вери Радивојевић из Богдања и Нади Миљојковић из Медвеђе, учитељици у Јасиковици.

На Скупштинама одржаним 5.01.1980. и 11.01.1987. одата су признања Стамени Петров из Лопаша и Јасмини Петаковић из Трстеника.

Златну медаљу „Заслужни пчелар“ добила је 1989. године Стамена Петров.

У знак захвалности за често занемаривање заслуга жена пчеларки, жена верних сарадника и животних сапутница пчелара, треба да се подигне споменик који би симболизовао жену као матицу целог људског рода, жену као биће са многим особинама неуморне пчеле и жену као ослонац безбројним трудбеницима у пчеларским пословима. То је дуг и према многобројним монахињама што прилежно негују пчеле у својим манастирима.

Жена је то истински заслужила.

ПИСАНА РЕЧ ПЧЕЛАРА ТРСТЕНИЧКОГ КРАЈА

Успешни пчелари осећају неодољиву потребу да своје пчеларско знање и искуство преносе другима, нарочито онима који тек улазе у свет пчеларства.

Осим тога, многи осећају потребу да са другим пчеларима измењују мишљење о својим иновацијама у пчеларству, дилемама пред којима се налазе, резултатима које постижу.

Писана реч је незаменљиво средство којим то постижу а модерна средства телекомуникација омогућавају брже и квалитетније комуницирање пчелара.

У првим деценијама усвајања метода рационалног пчеларства на овом подручју било је неколико срчаних бораца који су се, поред практичне примене тих метода, и писаном речи борили за модерно пчеларство.

Ако се прелистају странице *Пчелара* објављиваног у последњих двадесетак година наилази се и на текстове из пера пчелара из трстеничког краја. Број текстова и њихових писаца се постепено повећавао из године у годину, а садржина је у сагласности са актуелном пчеларском проблематиком.

Од 1987. до почетка 2009. године у *Пчелару* је објављено око 80 текстова из пера пчелара трстеничког краја.

Најпре је почео да пише Будимир Атанасковић и објавио је око 30 радова. Касније у часопису пишу: Мирко Вилус, Милован Гаровић, Предраг Цветковић, Момчило Тодосијевић, Љубинко Чабровић, Милан Јовановић, Станимир Чајетинац.

Предраг Цветковић је извесно време био члан редакције часописа. Од 2007. године члан редакције је Милан Јовановић.

Крајем прошлога века међу нашим пчеларима оживела је идеја да се напише монографија о пчеларству и пчеларима трстеничког краја, али је обављање тог после стално одлагано. До данашњих дана.

Озбиљнији покушаји да се подржи и потстакне писање и објављивање текстова о раду Друштва и о пчеларству учињени су 1995, 1996. и 2000. године.

пчеларски

БИЛТЕН

Друштва пчелара Трстеник

април

$\frac{1}{95}$

година I

бесплатан примеракизлази повремено

Зашто Билтен?

Првих дана овог ђудљивог и варљивог пролећа свима који воле пчеле и пчеларство дарујемо први број Билтена Друштва пчелара Трстеник.

Зашто? Зато, јер нас је у трстеничком и врњачком крају доста-вероватно највише у дугој традицији гајења пчела и зато, јер је овде пчеларство добило размере и обележја једног покрета за побољшање квалитета живота људи.

Побољшава се квалитет пчеларења коришћењем најновијих стручних и научних сазнања.

Поред традиционалне производње меда и воска наши пчелари све више прикупљају полен, прополис, млеч, производе матице и ројеве и њима снабдевају пчеларе у другим крајевима.

Са радошћу и поносом објављујемо да је са 166 чланова, колико их у овом тренутку има наше Друштво пчелара, постало најмасовније у својој историји.

Председништво Друштва сматра својом обавезом да и на овај начин допринесе полету пчеларства у овом крају.

Основна нам је замисао да садашње и будуће пчеларе, садашње и будуће чланове Друштва пчелара, повремено обавештавамо о свему што радимо и што намеравамо да радимо, да их подстичемо на нове иницијативе, да им преносимо по неко ново искуство или идеју. Да и на овај начин измењујемо искуства. Да их упућујемо на пчеларску литературу. Да их подстичемо да у својим домовима имају и читају наш незаменљиви "Пчелар"-часопис Савеза пчеларских организација Србије.

Желимо, једноставно, да будемо стално заједно и желимо да будемо матица у нашем великом пчеларском друштву.

Љубинко Чабровић

**СА РЕДОВНЕ ГОДИШЊЕ СКУПШТИНЕ
ПЧЕЛАРА ОПШТИНЕ ТРСТЕНИК**

Почетком фебруара 1995. год. у Већници Друштвеног дома у Трстенику одржана је 26. редовна годишња скупштина пчелара општине Трстеник. У присуству преко 150 пчелара, после поднетих извештаја о раду Друштва и о финансијском пословању, плодне дискусије и многих значајних предлога чланова Друштва, усвојени су сви поднети материјали и донето је неколико значајних одлука које ће значити снажан импулс и подстицај за бржи развој пчеларства у нашој општини.

Насловна сираница првог броја Билтена

Председништво Друштва је 24. марта 1995. године донело одлуку да се приступи издавању пчеларског билтена. За главног и одговорног уредника именован је Предраг Цветковић а за чланове редакције Будимир Атанасковић, Милутин Ђонић, Љубинко Чабровић и Момчило Тодосијевић.

Већ у априлу штампан је први број на осам страница, са тиражом од 500 примерка.

Уводни текст објаснио је зашто се *Билтен* издаје а на осталим страницама су: извештај са редовне годишње скупштине, информације о активности председништва, списак чланова Друштва у 1995 години, портрет првог председника Друштва (подружине), текстови о пчеларској паши у овом крају, о пчеларским радовима у априлу, сећање на преминулог нашег познатог пчелара, више обавештења за пчеларе и пчеларски огласи.

Редакција је прихватила сугестију Првослава Нешића, секретара СПОС-а и главног и одговорног уредника часописа *Пчелар* да се у заглавље Билтена упише и Савез пчеларских организација Србије, па је већ у другом броју то учињено.

Друштво пчелара Трстеник је било прво пчеларско друштво које је почело са издавањем свог гласила.

Билтен је штампан повремено, по потреби, и до сада је издато деветнаест бројева.

Задњих година уредник је Драгана Илић а чланови редакције Милован Гаровић и Душица Веселиновић.

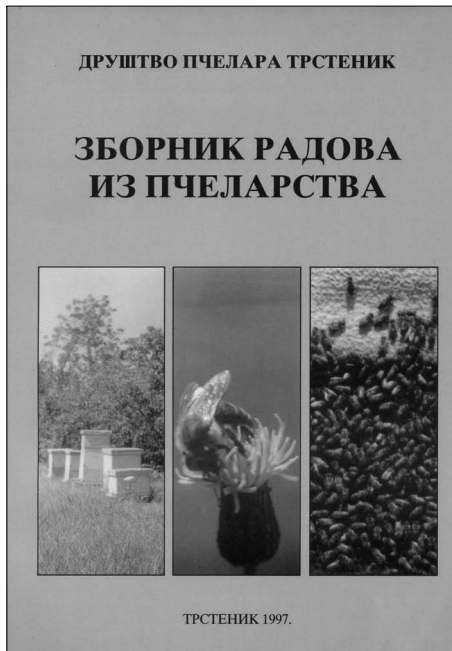
Концепција *Билтена* је делимично измењена. Тираж је 120 примерака.

Већ следеће, 1996. године, у периоду између 13. јануара и 28. августа председништво Друштва ради на припреми за издавање *Зборника радова из пчеларства*. И по овом издавачком подухвату наше Друштво је било прво у Србији.

За уредника је именован Предраг Цветковић а чланови уређивачког одбора су били: Будимир Атанасковић, Милутин Ђонић, Љубинко Чабровић и Момчило Тодосијевић.

Са потписом овог уређивачког одбора објављена су два броја зборника. Први број објављен је 1997. године у тиражу од 500 примерака али је, због интересовања читалаца, тираж доштампаван.

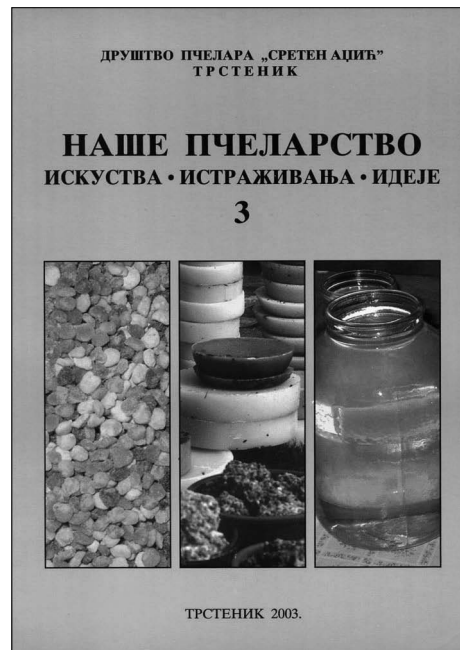
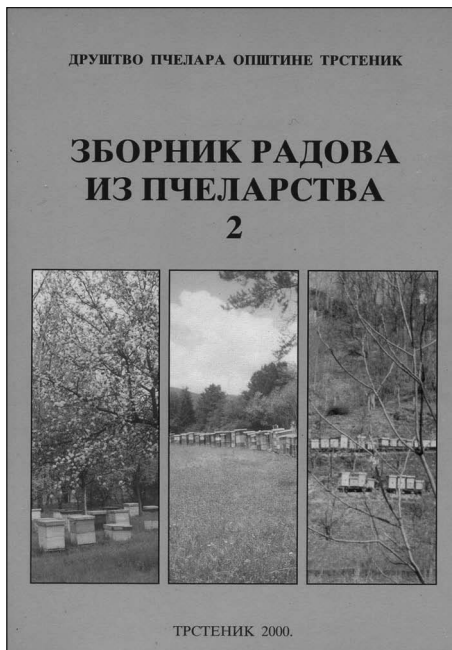
Други број је објављен 2000. године у тиражу од 1.000 примерака.

Трећи број је објављен 2003. године са тиражом од такође, 500 примерака, под уредништвом Предрага Цветковића, Момчила Тодосијевића и Милана Јовановића.

Уређивачки одбор променио је име Зборника у *Наше ичеларство – искуства, истраживања, идеје*.

Садржину зборника чине поглавља: Гајење пчела, болести пчела, пчеларски прибор и опрема, медоносно биље и пчелиња паша, пчелињи производи.

Насловне стране четири књиге Зборника радова

У до сада издатим бројевима зборника радове су објавили 56 аутора. Аутори су чланови нашег Друштва (25) и пчелари из других крајева (31).

Од аутора из Трстеничког друштва најчешће су објављивани радови Будимира Атанасковића (7), Момчила Тодосијевића (5), Предрага Цветковића (5), Мирка Вилуса (4), Милована Гаровића (3), Милутина Ђонића (3), Милана Јовановића (3), Драгослава Петрашиновића (2). Објављени су и радови Станимира Чајетинца, Драгише Младеновића, Страхине Степановића, Славка Лелића, Томислава Младеновића, Јована Брзића.

Аутори из других пчеларских друштава су афирмисани пчелари, сарадници нашег Друштва: Др. Комнен Ђиновић, Агатон Миљковић, Миљко Шљивић, Верољуб Умељић, Живорад Ђурић, Др. Кадивка Стевановић, Др. Драгиша Савић, Иван Брндушић. Објављивани су и радове Синеше Мировића, Николе Мишчевића, Јездимира Аксентијевића, Драгољуба Стојисављевића, Звонка Мијајловића, Дејана Крецуља, Павла Вујановића.

Аутори радова и сарадници на издавању Зборника окуљени на промоцији прве књиге у лето 1998. године

Радове у *Зборнику* редовно објављују сарадници Ветеринарског специјалистичког института „Краљево“ у Краљеву: Зоран Дебељак, Александар Жарковић, Казимир Матовић, Александар Томић, Миланко Шеклер.

Народна библиотека „Јефимија“ више година присно сарађује са пчеларима и Друштвом пчелара. Сарадња је вишеструка, а нарочито је плодна у издавачкој делатности. Поред заједничког издавања *Зборника* у библиотеци је 2000. године покренута Едиција „Пчеланик“. Амбиција издавача је да се у оквиру ове едиције објављују значајнији ауторски текстови из области пчеларства. Уредник едиције је Предраг Цветковић.

До сада су објављене књиге: *Храна и исхрана пчелињих грушњава* коју је написао Др. Десимир Јевтић и књига *Пчеларење десеторамном ДБ кошницом – моја искуства* коју је написао Будимир Атанасковић.

Објављено је и репринт издање капиталног дела *Животи пчела* Мориса Метерлинка.

СТРУЧНО ОСПОСОБЉАВАЊЕ ПЧЕЛАРА У ОКВИРУ ДРУШТВА ПЧЕЛАРА

ПЧЕЛАРСКА ПРЕДАВАЊА

Један од мотива за удруживање старих пчелара, као и пчелара после II Светског рата до данашњих дана, била је увек изражена потреба за праћење напретка пчеларске науке и праксе и за размену искустава стечених у раду са пчелама.

Зато су све скупштине и други скупови у пчеларским подружинама и пчеларским друштвима започињали предавањима искусних пчелара о актуелним питањима пчеларске науке и праксе.

Таква пракса одржала се од оснивања првих пчеларских скупштина па све до данашњих дана.

Предавања одржавана у време прихватања рационалног пчеларства односила су се на објашњавање различитости између пчеларења у вршкарама и кошницама са покретним саћем, на особености тада увођених кошница, радовима у току године, преношење пчелињих друштава из вршкара у кошнице, умножавање пчелињих друштава у новим условима, примени тада ручно израђиваних центрифуга, новим начинима издвајања воска, борби против разних штетних веровања и празноверица и слично. Предавачи су обично били напредни пчелари из Трстеника (Стојан Антић), из Горњег Рибника (Бора Трнавац) и још понеко.

Како су се пчеларска наука и пракса усавршавали тако су и пчеларска удружења настојала да пчеларе упознају са савршенијим начинима пчеларења.

Поменуто је већ да је прво предавање по поновном оснивању пчеларске подружине у Трстенику одржао Живојин Катунац, делегат Друштва пчелара Србије, судија из Крушевца. Било је то 18.02.1973. године. Потом су предавања држали: Ђорђе Живановић, Михаило

Максимовић, Радомир Балановић, др. Богољуб Константиновић (више пута), др Јован Кулинчевић, Славко Јаковљевић (више пута), Стево Галић (више пута), др. Нада Дугалић, Миљко Шљивић, Михаило Флиповић, Жика Ђурић, Бранислав Ристић, Наум Банцов, Др Кадивка Стевановић, Првослав Нешић, Верољуб Умељић, Горан Јевтић, Иван Венер, др. Милан Ћировић, Драгослав Бугарски, Слободан Лазовић, Владимир Хуњади, неколико стручњака Ветеринарског института Краљево.

Веома запажено и посећено предавање одржали су марту 2001. године у Трстенику и истакнути руски пчеларски стручњаци и научници Николај Иванович Кривцов и Вјачеслав Иванович Лебедев.

Више искусних пчелара, чланова Друштва, били су предавачи на скупштинама или другим пчеларским скуповима, или на посебним семинарима за заинтересоване групе пчелара. Забележена су имена Бошка Николића, Будимира Атанасковића, Момчила Тодосијевића, Предрага Цветковића, Милутина Ђонића, Миодрaга Вучинића, Снежане Медар, Радојка Николића, Мирка Вилуса, Страхине Степановића, Станимира Чајетинца, Вукојевић Ивана, мр Наума Банцов, др Миланке Ерски-Билић, Јанез Михалич, Гвозден Стевановић.

Највише предавања односи се на технику пчеларења у појединим типовима кошница, припреме пчелињих друштава за презимљавање или за поједине медоносне паше, заштиту и лечење пчелињих болести, радове у пчелињаку током године, употреба и коришћење пчелињих производа.

Постепено у обуку пчелара путем организованих предавања и разговора улазе сложеније теме, што одговара степену развоја пчеларске науке и струке и вишег степена оспособљености. Говори се о појединим сложенијим поступцима у производњи матица, о нуклеусима и оплодњавању, о двоматичном пчеларењу, о савременијим врстама прибора и алата за пчеларство, о поступцима којима се обезбеђују високи приноси меда, о медоносној флори.

Посебна тема је производња ројева, јер се све више пчелара орјентише на ројеве као предмет продаје. Заштита и лечење пчела од болести и штеточина редовно је актуелна и занимљива тема предавања и дискусија пчелара.

Све ове и сличне теме уносе се у годишње планове Друштва и реализују зато што су пчелари за њих заинтересовани јер већ о томе имају извесна знања и искуства па желе да их провере и прошире кроз разговоре са људима из области науке, као и са успешним практичарима.

Поред организовања предавања на већим скуповима у Трстенику предавања су у појединим годинама одржавана у Медвеђи, Великој Дренови и Милутовцу.

Предавачи су временом почели да своја предавања модернизују коришћењем слајдова, филмова, макета кошница, оплодњака, прибора и сл. за очигледну наставу.

Сва предавања су увек била добро посећивана.

Друштво пчелара Трстеник
Пчеларска задруга „Маја“

Трстеник,
21., 22. и 23 октобар.

ДАНИ ПЧЕЛАРСТВА '88

21. октобар, 14 часова:

Отварање изложбе „Пчеларство '88“.

22. октобар, 8 часова:

Предавања

БОГОЉУБ КОНСТАНТИНОВИЋ:

Савремене тенденције у пчеларству

НАУМ БАНЦОВ:

Практичан рад на сузбијању Варое
и Америчке трулежи

ЈАНЕЗ МИХАЛИЧ:

Производња матица

ГВОЗДЕН СТЕВАНОВИЋ:

Масовна производња матица у
Америци

23. октобар, 9 часова:

УРУЧИВАЊЕ ПРИЗНАЊА

9,30 часова: Коктел за учеснике

12 часова: Затварање манифестације

Све активности
Дом културе Трстеник

Плакаш за пчеларску манифестацију „Дани пчеларства '88“

„ДАНИ ПЧЕЛАРСТВА 88“ Трстеник – центар пчеларства Југославије

У јесен 1988. године (21., 22. и 23. октобра) у Трстенику су организовани и одржани „Дани пчеларства 88“, као саставни део свечаности које су сваке јесени овде одржаване поводом прославе Дана ослобођења Трстеника и околине.

Организатори су били Друштво пчелара Трстеник, Пчеларска задруга „Маја“ из Београда, и Савез пчеларских организација Србије.

Трстеник је тада био на врхунцу економске моћи, а пчелари Трстеника и околине су први пут добили прилику да јавности представе своја достигнућа у обављању племенитог пчеларског посла. Позиву да учествују у овој манифестацији одазвали су се многобројни пчелари – излагачи пчелињих производа, алата и прибора, иноватори, представници радних организација и пчеларских пословних заједница, научни радници и практичари из ове области, представници многих пчеларских друштава из свих крајева тадашње Југославије.

Трстеник је тих дана био пчеларски центар Југославије.

Чланови организационог одбора били су: Воја Аврамовић, председник СПОС-а, Славко Јаковљевић и Мића Милетић, чланови председништва СПОС-а, професор др. Богољуб Константиновић, Душко Миловић, директор пчеларске задруге „Маја“ Београд, Радојко Николић, председник Друштва пчелара Трстеник, Радомир Брадић, Младен Марић, Драгослав Обрадовић, чланови председништва Друштва, Љубинко Чабровић, председник Извршног савета СО-е Трстеник (председник Организационог одбора).

Међу гостима били су: Мића Ђуришић, председник Савеза пчеларских организација Црне Горе, Михајло Филиповић, председник

Друштва пчелара Београд, (касније председник СПОС-а), Милоје Савовић, председник Пословне заједнице за пчеларство Југославије и др.

На свечаном отварању председник Организационог одбора, је поред осталог, рекао:

“Захваљујем вам свима што вас је љубав према племенитом послу којим се пчелари баве окупила данас овде.

Нисте погрешили што сте део свог драгоценог времена посветили овом међусобном виђењу и дружењу. Чаробни свет пчелиње заједнице, пчеларима, без обзира да ли се пчеларством баве из хобија или као професијом, открива неке вечите истине, надокнађује тако често изневерене наде о људском друштву беспрекорне организације, реда и рада, правде, једнакости, залагања сваке јединке до крајњих граница сопствених могућности.

Зато није чудно што су пчелари, по правилу, људи чисте душе, великог поштења, племенити, одани, стрпљиви, солидарни, што верују у будућност. И најчешће, скромни људи.

Да ли на њихове племените особине утиче пример пчеле и њене заједнице, или је то само по себи, по рођењу, дато да душевни мир и равнотежа траже рођеног пчелара, траже амбијент савршене уређености, вечито је питање, али, истина је да тај наш скромни пчелар вечито тежи да унутрашње богатство свог људског бића пренесе у своју људску заједницу, да људима око себе живот учини срећнијим и лепшим, да медом ублажи горчину жучи што је сурова стварност шири око нас.

Зато сте и ви што се стицајем разних околности не бавите пчеларством, али се дружите и пријатељи сте пчелара, срећни људи. Молим вас, да оваквих дружења буде што више и више”.

Отварајући свечаност председник Скупштине општине Милосав Веселиновић је рекао:

“Са нарочитим задовољством желим да похвалим напор, да се овде, у Трстенику, окупе пчелари и пчеларски стручњаци из већег броја места широм наше домовине: Словеније, Скопља, Фоче, Зрењанина, Загреба, Београда, Смедерева и др. Ја вам свима желим да се ових дана у гостољубивом Трстенику лепо дружите, размењујете искуства и међусобно се што боље упознате. Верујем да ће то бити ваш и наш скромни допринос да се продубљује и шири братство и јединство наших народа и народности, да ће то доприносити ширењу братских веза и пословне сарадње, не само на пословима пчеларства већ и на другим секторима.”

Изложбу је посетио и разговарао са пчеларима председник Извршног већа (влада) Србије Др Десимир Јевтић.

Др Десимир Јевтић, председник Владе Србије (десно), у друштву (слева) Радојка Николића, Љубинка Чабровића, Воје Аврамовића, Славка Јаковљевића и Милосава Веселиновића

У оквиру „Дана пчеларства 88“ приређени су:

- Саветовање представника пчеларске привреде и других организација и органа на тему: Перспективе организације и развоја пчеларске привреде у Србији.

- Изложба пчелињих производа, алата, прибора, иновација у пчеларству,

- Циклус стручних предавања о перспективама развоја пчеларства, савременим тенденцијама у пчеларству код нас и у свету, сузбијање болести и штеточина, производњи матица код нас и у Америци.

На саветовању је констатовано да је пчеларство засновано углавном на пчелињацима индивидуалних власника и само десетак организација у друштвеном власништву, које су биле мале, неповезане међусобно, недовољно оспособљене за ову делатност. Слично је стање било и у области производње репро-материјала за пчеларство.

Указано је на незадовољавајуће стање у финализацији и преради пчеларских производа и њиховог асортимана. Учесници саветовања су се zaloжили да се у Србији оснује институт за пчеларство, као научна установа. Дате су одговарајуће поруке влади Србије, министарству за пољопривреду и Пословној заједници за пчеларство.

Изложба је организована у холу и на платоу испред Дома културе у Трстенику.

Излагачи су били: Пчеларска задруга „Маја“, Београд, Пчеларски комбинат Београд, „Банатска пчела“ Зрењанин, „Металопластика“ Крушевац, Пчеларско друштво Београд, Земљорадничка задруга Коњух, „Каблар“ Краљево погон у Трстенику, Пчеларска задруга „Звонце“ Бабушница, већи број пчелара из разних крајева.

Заједнички снимак: организатори, излагачи, гости.

Славко Јаковљевић чути први слева, дао је велики допринос успеху изложбе

Изложбу су организовано посетили пчелари из Новог Пазара, Сјенице, Краљева, Чачка, Ужица, Зајечара.

Закључено је доста пословних аранжмана. Највећи комерцијални ефекат остварило је предузеће „Столарија“ из Трстеника јер је за време

изложбе изражено интересовање купаца за преко 6.000 кошница чију је производњу ова фирма тада почела да осваја.

Стручно предавање одржали су истакнути научни радници и практичари из Београда, Трстеника, Скопља, Љубљане, Ужица.

Учесницима је омогућено да посете пчелињаке манастира Љубостиња и Велуће, пчелињак Бошка Николића у Прњавору Љубостињском, фабрику минералне воде у Велућу.

У манастирским конацима (као и у другим посетама) гости су топло примљени. У току ових пријема испољено је пријатељство изражено кроз емотивне говоре домаћина и гостију. Нарочито се памти мудар говор игуманије манастира Љубостиња Варваре. Он је код свих гостију изазвао дивљење и сузе.

Многи пчелари су обећали помоћ у обнављању манастирских пчелињака.

Била је то „лабудова песма“ пчелара Социјалистичке Републике Југославије.

Прву награду и повељу добио је Стеван Галић из Крагујевца за најбоље уређен штанд и изложене експонате. Награда је била комплетна кошница.

Слева: Радојко Николић, Бошко Николић, Сивео Галић

Друга награда је припала Мирославу-Мији Петрашиновићу из Трстеника за радијалну центрифугу са 25 рамова.

Трећу награду освојио је Бошко Николић из Трстеника у знак признања за сачувану стару пчеларску литературу.

Издајач на изложби Чего Фуштар, из Босне

Свим учесницима су додељене захвалнице, као и организацијама и појединцима који су допринели успеху ове манифестације.

Посебно признање одато је СПОС-у који је непрекидно био укључен у овај посао. Часопис *Пчелар* и члан председништва СПОС-а Славко Јаковљевић учинили су све да о овој манифестацији редовно обавештавају пчеларску и осталу јавност. Часопис *Пчелар* је у првом броју у 1989. години на 7 страница објавио текст и фотографије Славка Јаковљевића о овом пчеларском скупу.

За изложбу је владало велико интересовање

Никола Мишчевић из Сремчице, пчелар – иноватор и Радомир Брадић, касније власник компаније „Рој“

Материјалну помоћ манифестацији пружили су:

Пољопривредно прометни комбинат „Трстеник“

ИХП „Прва Петолетка“, Трстеник

РО „Металограф“, Трстеник

ООУР „Столарија“, Трстеник

Пчеларска задруга „Маја“, Београд

РО „Банатска пчела“, Зрењанин

Раднички универзитет „Прва петолетка“, Трстеник.

ПОСЛОВНЕ ПРОСТОРИЈЕ ДРУШТВА ПЧЕЛАРА

До 1987. године Друштво није имало пословне просторије за рад. Половином године (07. јун 1987.) „Прва Петолетка“ (ООУР „Исхрана“) доноси одлуку о преносу на трајно коришћење Друштву једног монтажног објекта (киоск) који је био лоциран на углу дворишта Основне школе „Живадин Апостоловић“, у близини зелене пијаце. Површина му је била 15 метара квадратних, имао је једну просторију и био је у доста лошем стању.

Тадашњи председник Друштва, Радојко Николић и председништво организовали су активност око поправке објекта и доградње магацинског простора. Радојко Николић је несебично, данима, радио на поправци објекта, прикупљају и превозу материјала, прикупљању новчаних прилога и сл.

Многи пчелари су се са ентузијазмом одазвали позиву да својим радом, новчаним прилозима, механизацијом, грађевинским материјалом и сл. помогну на уређењу плаца, поправци киоска и изградњи магацина уз киоск.

Радојко Николић је бесплатно радио преко 30 дана, а велику помоћ су пружили: Бошко Николић, Драгољуб Жујковић, Драгојин Вукашиновић, Младен Марић, Драгољуб Терзић, Миљко Павловић, Раденко Ратковић, Радомир Брадић, Владимир Вукатиновић, Драган Максимовић, Драган Здравковић, Јован Брзић, Добрица Миловановић, Живорад Гавриловић, Радош Илић, Миладин Миленковић, предузеће „Изградња“ и др.

Сакупљено је 241.000 динара помоћи. Овај новац дао је 151 пчелар из општина Трстеник и Врњачка Бања и то је била значајна помоћ.

Прилоге су дали пчелари из следећих места :

Место	Број пчелара	Износ
Трстеник	51	99.000
Планиница	11	13.000
Лободер	2	3.500
Доњи Дубич	11	17.000
Рајинац	4	4.000
Медвеђа	23	35.000
Пољна	20	21.000
Милутовац	2	5.000
Велика Дренова	3	6.000
Горњи Рибник	1	1.000
Горња Црнишава	1	2.000
Доња Црнишава	3	6.000
Лопаш	6	9.000
Грабовац	3	4.000
Врњачка Бања	1	1.000
Осаоница	1	1.000
Стари Трстеник	1	2.000
Оџаци	3	5.000
Станишинци	1	2.000
Мала Дренова	2	3.000
Угљарево	1	2.000

Објекат је био намењен за пружање услуга пчеларима: продаја пчеларских производа, снабдевање пчеларским алатом, прибором, репроматеријалом, лековима, пчеларском литературом.

Када је објекат реновиран и обновљен издат је у закуп Пчеларској задрузи „Маја“ из Београда, која је неколико година коректно обављала послове за потребе пчелара и измиривала своје обавезе према Друштву пчелара.

Касније је објекат користила Пчеларска задруга „Рој“ из Трстеника пружајући разноврсне услуге пчеларима и Друштву, а

потом га је у закуп узело приватно предузеће „Зоки Комерц“ из Грабовца, али не за пружање услуга пчеларима. Закупац је извршио реконструкцију магацина и киоска и доградио терасу испред објекта. Новцем од закупнине Друштво је задовољавало основне потребе за свој рад.

Године 1998. одлучено је да се киоск уклони а на истом месту подигне зидани објекат истих габарита, али функционалнији и квалитетнији. Од надлежних органа прибављене су све потребне дозволе, изабран пословни партнер који је прихватио да учествује у изградњи. Постојећи, уклоњен објекат је продат. До реализације овог пројекта никад није дошло јер је управа школе хтела да се по сваку цену уклони овај објекат, у чему је, на жалост, уз чудну помоћ тадашње локалне самоуправе успела. Вођен је дуготрајан судски спор, ишло се до Врховног суда који је пресудио у корист Друштва, али то за тадашње локалне моћнике није било важно. Друштво је изиграно и остало је без тако важног објекта.

Године 1991. Савет Месне заједнице Трстеник доноси одлуку о уступању Друштву пчелара на коришћење једну просторију у монтажној згради у ул. Радоја Крстића у Трстенику. Једно време ову просторију Друштво је користило заједно са пчеларском задругом „Рој“ која се касније одавде иселила. Просторије се и данас користе за рад управе друштва, за окупљање пчелара, за снабдевање пчелара шећером, лековима, воском, прибором исл.

*Са једне од ранијих изложби децијих радова,
после уручивања награда и диплома деци чији су радови награђени*

ПЧЕЛАРЦИ

Јесен 1995.

Искусни пчелар и физичар, професор у трстеничкој гимназији Милутин Ђонић оснива у својој школи Секцију младих пчелара.

То Ђонић следи традицију бројних генерација просветних радника и школа у трстеничком крају да увећењем младих у чаробни свет пчела обезбеђују будућност пчеларства.

*Чланови секције младих пчелара са професором Ђонићем
на практичном раду у пчелињаку*

Зимски дани су за учење о пчелама и за припрему да прве пролећне дане посвете практичном раду. За обуку им служи професоров пчелињак у Горњем Рибнику. А пчелињак, читава школа пчеларства: редови кошница, пчеларска кућа, алат, прибор, литература. Беспрекоран ред. Као у кошници.

А у пчеларској школи све се учи по реду, по природним законима пчеле и њене заједнице. Стрпљиво, упорно, са много љубави.

Секција је започела рад са четрдесетак „добровољаца“. Толико их је, отприлике, сваке године. Понекад мање, понекад више. Кад оду они из генерације матураната њихова места заузима следећа генерација. Па следећа, и тако редом.

Ђонићеви „пчеларци“ су огушевљени радом са пчелама

У помоћ су прискочили и спонзори, они што им је у срцу будућност пчеларства. Тако су млади пчелари добили сву опрему и пчеларски прибор. И све остало што правим пчеларима треба.

Прича о професору Ђонићу и његовим пчеларцима испричана је у част великог броја наших добрих пчелара што су, у многим генерацијама, великодушно помагали школама у њиховим насељеним местима да оснивају школске пчелињаке, да најмлађе упуте у тајне пчеларске вештине. И у част многих учитеља који су позив просветних радника богатали и садржајем пчеларског умећа.

Захваљујући њима живели су школски пчелињаци и секције младих пчелара у скоро свим нашим основним школама.

А пчеларство у школама било је и остаје прва и највећа брига свих руководстава Друштва пчелара, од оснивања до данашњих дана.

Заједничка фотографија са децом чији су радови најрађени на једној од ранијих изложби. Зоран Михајловић (лево) и Предраг Цвејковић (десно)

Садашње руководство се веома труди да пчелу и пчеларство приближи најмлађим генерацијама.

Већ четири године воде акцију “Ред за мед“, обилазе школе, причају деци о пчели и о меду, а првацима поклањају по теглу меда да би им почетак и цело школовање били слатки као мед.

Недавно је за ђаке V и VI разреда расписан конкурс за најлепшу песму на тему: „кошница, пчела, мед“ а писцима четири најбоље песме додељене су награде. Награде су биле - мед. Најлепше песме написали су: Тамара Таврић, Невена Палић, Јелена Милутиновић и Марко Милетић.

Песме: (1. награда)

Кошница, пчела мед

Кад сунце огреје
ја се питам где је
вода као лед
кошница и мед?

Тад погледам
ливаде шарене,
нешто лети
зуји око мене.

То су мале,
вредне, пчеле
што дрвене кошнице
медом населе.

Вредно лете
са цвета на цвет,
да у кошницу донесу
најлепши мед.

Кад мед накупе
оне се веселе:
не каже се случајно:
„Вредни као пчеле!“

Таврић Тамара
ОШ „Раде Додић“ Милутовац

Млада њесникиња и њчеларка, Тамара Таврић

*У ред за мед: Представници Друштва њчелара са ђацима-ѡрвацима,
којима су у име Друштва њоклоњене шеелице са медом
(О.Ш. „Живагин Аѡстоловић“)*

Представници Друштва на уручивању њоклона њрвацима у ОШ „Чајка“

ПЧЕЛАРЕВА ДУША

Дружећи се дуго времена са многим пчеларима запажам да пчеларски посао на неки начин утиче и на формирање неких пчеларевих особина.

Пчелари су, по правилу, напредни, вредни и радни људи.

Будући да доскора у овом крају није било професионалних пчелара, пчеларство је било споредно занимање многих земљорадника, металаца, запослених у разним државним службама и душтвеним делатностима. Већина таквих пчелара су предани својим пословима и својим професијама. Може се рећи да су међу најбољима. У својим главним занимањима и струкама су се усавршавали, на радним местима напредовали.

Потомци старих пчелара потврђују да су обично такви били и њихови преци. Били су угледни домаћини, предводници заједничких сеоских послова, активни учесници у власти. Многи су припадали Народно-ослободилачком покрету. Били писменији од осталих у својим срединама. Први су прихватили навике које је доносило ново време. Потомци их се сећају с поносом.

Веома су привржени породици. Не познајем пчелара који је запостављао породицу. Труде се да својој деци усаде најлепше људске особине. Уче их да у овом времену, сложеном и тешком, пронађу себи часно место. По правилу, породице пчелара су стабилне, пуне љубави и међусобног разумевања. Хармоније.

То важи и за старе пчеларе, претке савремених.

Остављали су пород за понос и себи и друштвеној заједници. Треба погледати из каквих угледних породица и домаћинстава потичу многи наши пчеларски савременици. Додуше, има доста и оних који нису кренули пчеларским путевима својих родоначелника али су и

на другим пословима којим су се бавили, и уживоту уопште очували светињу пчеларског завета предака.

Пчелар је друштвен човек. Мало је оних што се нису уклапали у живот своје друштвене средине. Радо се друже са колегама, родбином, пријатељима. Међусобно се испомажу код обављања пчеларских радова, саветују се, мењају искуства.

Прави пчелар се ретко виђа како у кафани или на другим местима бесплошен губи време.

Радо учествују у друштвеном и политичком животу, у друштвеним, хуманитарним, културно забавним активностима.

Најрадије се друже на пчелињацима. „Берба“ меда је најчешће свечаност за пчеларе и за пријатеље а нарочито за комшилук који током целе године прилежно брине о пчелињаку „припажава га“. На пчелињак се у селу гледа као на култно место. Сељани се радују када се у атар њиховог села досељавају кошнице са пчелама.

Пчелари су људи, у просеку, са најмање порока. Права је реткост да сретнете пчелара алкохоличара. Не знам пчелара који је коцкар, крадљивац, кавгација. То су најчешће тихи, племенити, часни и поштени људи. Чини се да и међу њиховом децом има најмање оних што су склони девијантним понашањима и пороцима којим обилује садашње време.

На сликама старих пчелара виде се старине избријаних лица, негованих бркова, понеко има и уредну браду. На глави најчешће шубара, сељачком руком сашивена и извезена кошуља, антерија у гајтанима, и остала одећа што се данас зове „народна ношња“. Те старе слике одишу мирисом чистоће, уредности, личне хигијене пчелара. И стари и савремени пчелари знају да је увреда за пчелу ако јој се дође знојав, прљав, неуредан, одећа је могла да буде и стара и закрпљена али увек чиста. Тако је до данашњих дана. Данас се у пчелињак не иде у „народној ношњи“ али се иде онако како ново време налаже. Често се по пчелињацима виђају пчелари обучени у чиста радна одела која користе и у другим свакодневним пословима, у предузећима и код куће. Пчелар није уредан само у пчелињаку чистоћа и уредност су свакодневни начин живота пчелара.

У пчелињаку пчелар никада неће оставити разбацан алат и друге материјале. Пчеларски прибор се одржава у чистом и уредном стању.

Занесеност љубављу према пчеларству и често обављање послова у пчелињаку били су од давнина повод злурадним оговарањима да кад неко оде у пчеларе престаје да се инересује за све друго. Раније, док су се пчеларством бавили углавном старији људи, било је више пошалица овакве природе. Међу савременим пчеларима има доста, и све је више млађих људи па су и овакве шале реткост.

У разговорима са потомцима познатих старих пчелара, сви, без изузетка, хвале своје претке да су били изузетно посвећени женама, својим и оним другим. Женске душе су кажу, пленили својим угледом у средини где су живели, својом углађеношћу, дотераним одевањем, дарежљивошћу и другим племенитим особинама. По правилу, били су и виталнији од својих вршњака.

Можда у овим причама има и претеривања, можда причама о својим прецима истичу и свој педигре, и свој рејтинг, али је истина да је пчелар по својој природи нежан, племенит и да му љубав испуњава живот.

А пчеларева љубав је дубока и постојана.

Да се мане пчеларског посла не може га натерати ниједан разлог економске природе. То ће учинити само кад мора, кад старост и болест учине своје. Али он увек мисли на сутра. Свако се труди да код млађег нараштаја, своје деце, унука, развије љубав према пчели и пчеларству. Унуцима се одмалена купује пчеларска опрема, уводе се у лакше послове. Сликају их у пчелињацима, поносе се подмлатком.

У литератури се често налазе подаци о екстремно дуговечним пчеларима. Има података да су поједини стари пчелари у овом крају доживљавали дубљу старост. Такве смо сретали и током друге половине, па и при самом крају прошлога века.

Савремени начин живота учинио је своје па се пчелари по дужини свог животног века не разликују од осталих.

На ичелињаку Верољуба Умељића у Ойланићу

ПРИЈАТЕЉИ

За четрдесет година постојања и плодног рада наше Друштво пчелара учинило је много на унапређевању пчеларства у трстеничком крају. За то време остваривана је сарадња и са другим пчеларским друштвима у ближој и даљој околини и са великим бројем напредних и познатих пчеларских трудбеника што је веома допринело да рад Друштва буде тако плодносан и користан. Познанства стечена радом на пчеларским пословима често су се претварала у пријатељства и дугогодишња дружења.

Са поштовањем се сећамо пчеларских стручњака и ентузијаста са којима смо се дружили и сарађивали у корист племените пчеларске делатности.

Михајло Филиповић. вишегодишњи председник СПОС-а срећним стицајем околности нашао се на том положају у време тешко и критично за српско пчеларство, у време несрећних санкција, кад је владала велика оскудица горива која је претила да пчелињаци пропадају јер њихови власници не би могли да их обилазе и негују. Захваљујући првенствено „Фићи“ тај проблем је за пчеларе био решен. „Фића“ је наше Друштво и наше пчеларе изузетно ценио и волео. Био је пресрећан када је могао да наш добар рад хвали и поштује га признањима. Дугогодишњи уредник Пчелара *Првослав Нешић-Прле* помно је пратио наш рад, подстицао нас да наши пчелари објављују текстове у часопису и то је имало за резултат да имена више наших пчелара постану позната у пчеларском свету. Посебно поглавље у нашој пчеларској историји је светло име Славка Јаковљевића који нам је до краја живота био друг, пријатељ и сарадник. Учили смо на његовим књигама и једва чекали суботу да редовно на таласима Радио Београда чујемо оно његово познато „Добро јутро драги пчелари“. Имали смо осећај да се и тако обраћа баш нама и сваком од нас појединачно.

Наш је био и остао чудесно динамичан и неуморан *Миљко Шљивић*, такође председник СПОС-а једно време. Био је и остао више од члана нашег Друштва. У *Живораду-Жики Ђурићу* трстеничко друштво и сви пчелари имају трајно „свог“ човека, пријатеља и друга који никада не заборавља да потиче из овог краја и значи пријатељску спону нашу са пчеларским друштвом у Крушевцу чији је еминентан члан и вођа.

На овом великом окуљању пчелара у пчелињаку Миљка Шљивића била је и група трстеничких пчелара

Међу многобројним пријатељима нашег Друштва и пчелара је и име *Верољуба Умељића*. Верољуб је у сваком погледу врстан пчелар, свестран познавалац света пчела и света цвећа. Перфекциониста, упоран без мере, мајстор фотографије, што је у стању да иде по многим пољима и гудурама да пронађе и слика неки редак цвет у који су заљубљене пчеле и тако га пресели на зид неке од галерија где излаже своје уметнички изабране и урађене фотографије. По оном што зна, говори, а нарочито по ономе што у вези са пчеларством пише, тешко је у њему препознати бившег „Заставиног“ металца. Има се утисак да је у питању професор универзитета.

Елоквентан, човек широке културе. Кад има некакву примедбу рећи ће то одмах и отворено, а увек добронамерно.

Трстенички пчелари радо и често помињу свог пријатеља из Грузе, Верољуба Умељића.

Верољуб Умељић пред отвореном кошницом објашњава свој начин пчеларења

Многим нашим пчеларима остао је у трајном сећању дочек који нам је приредио кад смо га средином претходне деценије посетили у његовом родном Опланићу, баш у време када је поред родне куће градио модеран објекат намењен пчеларству. У дворишту постављен велики шатор, „шатра“, а на заложеној ватри огроман земљани лонац који је сигурно запамтио безброј „свадбарских купуса“. Око послова и послуживања трчкарале су вредне Грузжанке, све његове комшије и пријатељи.

То се памти....

Покушавали смо да Верољубу макар скромно узвратимо гостопримство. Наравно, при том је недостајао амбијент Опланића и топла душа грузжанских сељака.

Народна библиотека "Јефимија" и
Друштво пчелара општине Трстеник

позивају Вас
на представљање књиге
Верољуба Умељића

У СВЕТУ ЦВЕЋА И
ПЧЕЛА

Учествују:
ВЕРОЉУБ УМЕЉИЋ
Проф. др АЦА МАРКОВИЋ
СТРАХИЊА СТЕПАНОВИЋ

Петак, 22. децембар 2000.
18 часова
Већница Народног универзитета у
Трстенику

Покровитељ
Компјутерски центар
"Delta Electronics" Трстеник

Код нас смо организовали изложбу његових уметничких фотографија која је била својеврстан културни догађај за Трстеник. Организовали смо промоцију његове изванредне књиге. Памтимо га, виђамо се. Сећемо се.

Памти се и топао дочек у пчелињаку Миљка Шљивића у његовом родном Глободеру. И то је била свечаност целог села. Дочекивали су нас у пчелињацима Вела у Велућу, Јевтићи у Опарићу.

*Афиша, штампана за
промоцију књиге Верољуба
Умељића у Трстенику*

*Отварање изложбе фотографија „У свету цвећа и пчела“
Верољуба Умељића
слева: Предрај Цветковић, Верољуб Умељић, Љубинко Чабровић*

*Трсџенички ѓчелари у посеџи ѓчеларима Оџарића:
у дворишћу куће Десимира Јевџића*

У Превешћу, у једном од ѓчелињака Драџана Јевџића

Не догађа се често да председник владе обиђе неки пчеларски скуп, изложбу и слично што разумемо и правдамо заузетошћу државним пословима. А нама се баш то догодило. „Дане пчеларства 88“ у Трстенику посетио је Десимир-Деско Јевтић тадашњи председник владе Србије. Био је то гест човека пореклом пчеларског рода, из нашег комшилука. И раније се интересовао за трстеничко пчеларство. Обилазио и волео пчелињак Бошка Николића. И даље је често у овом крају. Пише књиге, држи предавања. Заслужан је што је на Митровом пољу, на Гочу, створен институт за пчеларство.

ИБАРСКИ КОРЕНИ СРЕТЕНА АЏИЋА

Има неке симболике у настојању руководства нашег Друштва да средином последње деценије прошлога века развије и учврсти сарадњу са пчеларима Ибарског подручја, од Краљева, Баљевца и Рашке нарочито. Из плодне сарадње пчелара и пчеларских друштава остала су бројна и трајна пријатељства која су неговали Момир-Моша Пешовић, добродушни судија Окружног суда, председник друштва у Краљеву, горостасни Милан-Миланче Драгојловић, вођа пчелара у баљевачком крају, Живојин-Жика Стефановић, пчелар, рудар, песник, Миро Каровић, пчеларска легенда Поткопаоника.

Милан Драгојловић у пчелињаку у Баљевцу

У Рашки наше пријатељство негује Стаменко Андријанић, прекаљени борац за препород пољопривреде и пчеларства у том крају, са својим сарадницима.

А сада са радошћу застајемо пред сазнањем да су корени Сретена Ацића, великана нашег пчеларства и струке, човека чије име је узело за своје Друштво пчелара у Трстенику, у ибарском и рашком крају.

Прича о пореклу и познатим прецима Сретена М. Ацића (1856-1933.) сеже у другу половину осамнаестог века када се у левачко село Мала Сугубина, недалеко од Трстеника и манастира Љубостиња доселио Јован Мачуга. По предању, из Ибарског краја, из села Баљевца и Реке упутила су се три брата из рода Мачужића, у Тепече, Вучковицу код Крагујевца и Матаруге. И данас у овим селима живе породице из рода Мачужића.

Данашњи Мачужићи своје презиме изводе из речи мачуга – батина, мотка којом су се њихови преци бранили од вукова у својим честим сеобама. Од тројице браће који су кренули у сеобу, један од њих Јован Мачуга привремено се настанио у селу Матаруге код Жиче а касније је са већ основаном породицом отишао у Малу Сугубину. Његов потомак Сретен је рођен у том селу али га је очувао деда по мајци у Врњачкој Бањи. Сретен је презиме Ацић узео по звању тог деде јер се презиме Мачужић тада сматрало као погрдно.

ПЕСМА

Причу о пчеларству и пчеларима трстеничког краја завршавам словом о пчелару што пчеле не гаји у пчелињацама, већ у коренима, у небеским висинама, у молитвама.

У песмама...

*Верољуб
Вукашиновић*

Када се на почетку последње деценије прошлога века (1993.) појавила поетска збирка младог трстеничког песника Верољуба Вукашиновића, најављена је појава особеног песника, а цветним вртом српске поезије забрујала је умилна и окрепљујућа мелодија којом пчела и њена заједница оглашавају своју радост што на најлепши начин улепшавају и богате човеков земаљски живот.

Пчела и пчеларство су тако добили свог песника на чије стваралаштво су особито поносни пчелари трстеничког краја у којем су и песникови корени и снажно песничко надахнуће.

Верољуб-Верко Вукашиновић је рођен 1959. године у Доњем Дубичу у близини манастира Љубостиња, где је некад Јефимија златом везла Похвалу Кнезу Лазару.

Манастир је вековима био извор духовности и чувар култа пчеле. На тим изворима укоренила се снажна пчеларска традиција која је судбоносно утицала на формирање бића и начина живота многих генерација горштака овога планинског краја. Тим људима су богобојажљивост, поштење, истинољубивост и радиност урођене особине. Као таквима је блиско биће пчеле и пчелиње заједнице, те се у животу радо окрећу бављењу око пчела. Међу пчеларима најчувенији су Вукашиновићи, из чијег племена је никао мудар и плодан песник што стваралаштвом потврђује да су завичајни корени значајна одредница целокупног човековог живота.

То сведочи безброј мудрих стихова сложених у више песничких збирки. Код Верољуба су завичај и његово читаво духовно, интелектуално и материјално наслеђе основна тема целокупног стваралаштва.

Његови стихови нису плод појединачних и тренутних надахнућа, већ извор из ког непрекидно тече, тихим, умилним, жубором, песма о коренима, о завичају. Песма завичају. Песма у којој су Пчела, Манастир, Љубостиња, Молитва, привилеговане речи.

Песник говори срцем и гласом и својих савременика што их деценијама живот откида од родног прага где би, можда, проживели тежак земљоделски живот, али слуте и пате што су морали да буду ускраћени за спокојство и ватромет лепоте брдских превоја и пашњака. Пате што их је мало у сеоским домовима, што им се родне школе гасе. Зато се радо завичају враћају, свако на свој начин. А песник стихом.

Песма „Љуљашка“ тумачи тај усуд песникових вршњака, земљака, песниковог времена:

Отац нам је
Направио љуљашку.

Везао је
Једним крајем за небо

Другим крајем за земљу.

На њој се њишемо
Сваког дана
Држећи једни друге
У наручју.

До сад је Верољуб-Верко Вукашиновић објавио песничке збирке: *Повесмо, Како је тихо Госноде, Двери у лијама, Ойросији јаће бело, Шумски буквар, Цветна недеља, Светлости у брдима, Вршлар, Лице.*

Добитник је бројних, престижних, награда за поезију: Милан Ракић, Јефимијин вез, Печат вароши Сремско-Карловачке, Златна струна, Змај Огњени Вук, Србољуб Митић, Кондир косовке девојке и др.

Антологичари песме Верољуба Вукашиновића већ смештају у антологије оцењујући да је реч о поезији изузетног квалитета, о стиховима мудрости и топлине.

О пчели, најчешћем предмету својих стихова, сам песник каже:

„Пчела нас суочава са најдубљим тајнама природе и представља савршену божју творевину. Због тога одувек надахњује песнике који пчеларе у словној кошници дивећи се истинским пчеларима, чији је живот међу пчелама испуњен чистом поезијом.

Пчела је обесмртила не само свој род, већ је оплодила и врт Поезије. Као што су њени производи лековити и исцелитељски, освежавајући, тако је и њен импулс поезији исцелитељски, освежавајући... јер пчеле остају вечити сведок пролећа и доказ умности Природе.”

Опчињен пчелом, песник је исплео диван венац од песама које славе Пчелу, пчеларство и пчеларе. Ове песме у циклусу „Пчелињи псалми“ објављене су у једној од Верољубових књига, а постепено се већ пресељавају у антологије поезије.

А творац антологије „Пчела и мед у цветнику поезије“ у којој су и песме Верољуба Вукашиновића, професор Миодраг Радовић, родом из Трстеничког краја, каже „Пчеле су прастари искон и вечита складност“.

Молитва је у основи песничког стила песника Верољуба Вукашиновића, што његову поезију чини још свечанијом, умнијом. Обавија је тишином која није само одсуство буке, већ је тишина за овог песника, и за све људе са развијеним унутрашњим животом, посебна врста музике.

„То је она врста музике при којој се најбоље чују „божји разбоји”, она музика у којој зујање пчела у пчелињаку није само проста слика, још мање сликовница“ (М. Егерић).

Молитва за благослав у пчелињаку Љубостињком

За благослов Те молим
Матице из висина
Наших се душа сети
Ти, мајко божијег сина

За благослов Те молим
Краљице мудрих пчела
Разјасни наше мисли
Просветли наша дела

Нека прашина тешка
На нас је давно легла
Учврсти наше саће
Прочисти наша легла

За благослов те молим
Прамајко у розети
Ти, чистија од крина
Наших се душа сети

ИЗВОРИ

1. Белешке и разговори са најстаријим живим пчеларима који су се некада пчеларством бавили у трстеничком крају: Божо Златковић (Краљево), Лазар Спалевић (Врњачка Бања), Радослав М. Петрашиновић (Мијајловац), Радош Радовановић (Врњци), Драгослав Вучић (Мачковац).

2. Часопис Савеза пчеларских организација Србије „Пчелар“. Сви текстови који се односе на пчеларство у трстеничком крају а објављивани су у часопису почев од броја 4. из 1924. до броја 4 из 1940. године који су сачувани у библиотеци Бошка Николића, а ставио нам је на коришћење син Бошков – Јовица.

Чланци савремених трстеничких пчелара објављивани у *Пчелару*.

3. Дневник Стојана Антића, вођен свакодневно од 1933. до 1945. године, са претежном пчеларском тематиком, као и документи у вези са оснивањем и радом Трстеничке пчеларске подружнице из заоставштине Стојана Антића.

Коришћење ових материјала ставили су нам на располагање и коришћење Стојанови љубазни потомци, Милан Антић и пок. Мирослав Антић.

4. Анкета извршена у оквиру Друштва пчелара, половином последње деценије прошлог века (око 1995. године), са пчеларима – члановима Друштва, као и са другим пчеларима.

5. Историјски архив Југославије, Београд, књига 53. Попис стоке у округу крушевачком 1859. године

6. Архива Друштва пчелара „Сретен Ацић“, Трстеник

- Записници са свих седница скупштине и Управног одбора од оснивања.

- Спискови чланова, по годинама

- Пчеларски билтен

- Зборник радова

7. Тихомир Јевтић: Живот и гајење пчела, Београд, 1955.

8. Група аутора: Пчеларство, Загреб, 1990.

9. Зборник радова: Сретен Ацић, Трстеник, 2006.

10. Севастијан Путник: Манастир Љубостиња, Крушевац

11. М. Поповић: Трстеник и његова околина, Трстеник, 1966.

12. С. Ђурић: Љубостиња, Београд, 1978.

13. М. Сотировић: Трстеник од најстаријих времена до 1980. године,

Трстеник 1999.

14. Т. Шкрбановић: Студеничко властелинство 1183-1190.
15. Турски катастарски пописи неких подручја Западне Србије XV и XVI век, Историјски архиви Краљево, Чачак и Ужице 1984.
16. Јован Цвијић: Насеља и порекло становништва у време прве владавине Књаза Милоша (1815-1839.) књига 22. Београд, Земун, 1926.
17. Др. Лепосава Цвијетић: Становништво и привреда Округа крушевачког 1834. године, Крушевац, 2000.
18. Љ. Бајић: Школство у трстеничком крају (1813-1983.), Трстеник, 1983.
19. Г. Карић: Црква Св. Архангела Гаврила у Горњем Рибнику, Оцаци 2007.
20. Миломир Јовановић и Богомир Михајловић: 100 година Пољопривредне школе у Краљеву, Краљево, 1983.
21. Душко Лапчевић: Бан Белош Политика, Београд, 2003.
22. Радош Љушић: Кнежевина Србија (1830-1839.)
23. Драгољуб Милановић, Краљево и његово уже гравитационо подручје, Београд, 1973.
24. Момчило Р. Тодосијевић: Глободер, Београд, 1999.
25. Момчило Р. Тодосијевић: Поджупска насеља трстеничког краја, Београд, 2005.
26. Момчило Р. Тодосијевић: Подгочка насеља трстеничког краја, Београд, 2008.
27. Драгослав Драги Весић: Мала Сугубина, у рукопису
28. Властимир Лале Терзић: Од оца до сукурдова, Београд, 2002.
29. Милутин Хехемиковић: Станишинци, Врњачка Бања, 2008.
30. Милун Мандић: Друштво пчелара Чачак, Београд, 2005.
31. Душко Грбовић: Пчеларство на тлу Јагодине са околином, Јагодина, 2007.
32. Ђорђе Пилчевић: Пчеларство у Пожешком крају, Пожега, 1996.
33. Марко Мандић и Милинко Милановић: Пчеларство пријепољског краја у XX веку и почетком XXI века, Пријепоље, 2009.
34. Бора Радовановић-Грчки: Пчеларство у смедеревском крају, Смедерево, 2009.
35. Милија Ђорђевић: Пчеларство и пчелари Доње Јасенице, Смедеревска Паланка, 1995.
36. Живот и дело Сретена Ацића, Зборник радова. Историјски архиви Јагодине и Крушевца и Библиотека „Јефимија“ Трстеник, Округли сто поводом 150 година од рођења Сретена Ацића.
37. Животије Живановић: Ојконими трстеничког краја, Трстеник, 2004.
38. Подаци о природним условима за пчеларство коришћени су из дипломског рада: Природни и економски услови за производњу њивског биља на подручју Општине Трстеник: Љ. Ч. Пољопривредни факултет Земун, 1964.

Воја Аврамовић 373, 375

РЕГИСТАР ЛИЧНИХ ИМЕНА

- Милан Агатоновић 139
Шефко Адровић 245
Југослав Аздејковић 251
Јездимир Аксентијевић 367
Мирослав Аксентијевић 122, 231
Димитрије Алексић 231
Павле Алексић 139, 158
Славољуб Алексић 189
Зоран С. Алемпијевић 233
Стаменко Андријанић 401
Владислав Андрић 139, 158
Драгић Андрић 284
Радоје Анђелковић 273
Станислав Анђелковић 242
Александар Антић 152
Антоније-Тоне Антић 91, 313, 318, 338
Благоје-Блажо Антић 131
Владан Антић 241
Димитрије-Гмитар (Антић) 132
Драгољуб Антић 252
Живојин-Жика Антић 132, 318, 339
Јанко Антић 134
Јован Антић 132, 318
Миливоје Антић 189
Милосав Антић 278
Никола Антић 132
Радоје Антић 152
Радомир С. Антић 237
Ранко Антић 282
Ратко Антић 239, 241
Светолик Антић 238
Стојан Антић 5, 57, 60, 62, 68, 91, 93, 94, 96, 98, 130, 131, 132, 142, 146, 159, 163, 164, 169, 173, 178, 191, 310, **314-318**, 321, 322, 369
Велимир-Мица Антонијевић 118
Драган Антонијевић 231
Сима Антонијевић – Јовановић 118
Смиљко Антонијевић 230
Ђорђе Апостоловић 249
Слободан Апостоловић 243
Јулка Арамбашић 115
Љуба Аранђеловић 135, 161
Зоран Арсић 256
Јован Арсић 139, 152, 153, 158
Мића Арсић 250
Борисав Атанасковић 263
Борјанка Атанасковић **354-355**
Будимир Атанасковић 64, 144, 145, 199, **203**, **235**, 242, 296, 339, 341, 345, 346, 354, 355, 363, 365, 367, 368, 370
Горан Атанасковић 287
Здравко Атанасковић 271
Јованка Атанасковић 263, 352
Милен Атанасковић 160
Милоје Атанасковић 251
Драган Аћимовић 263
Сретен Аџић 6, **310**, 311, 401
Адам Бабић 260
Милош Бабић 287, 346, 347
Радослав Бабић 288
Радојко Бабовић 238
Станимир Бабовић 238
Радоје Ђ. Бајић 124, 161
Радомир Балановић 370
Наум Банцов 370
Тома Бараћ 263
Вукојица Барић 152
Мирослав Батоћанин 273
Синиша Бежановић 292
Миленко Белоица 259
Ленка Белостенац 252, 352
Бранислав Бзенић 267
Велисав Бзенић 267
Воислав Бзенић 267
Живко Бзенић 138
Милан Бзенић 267
Ранђел Бзенић 267
Светомир Бзенић 339
Стојан Бзенић 268
Миодраг Биговић 241, 257
Боривоје Биочанин 243
Михаило Благојевић 238
Сибин Благојевић 256
Јездимир Богићевић 136
Славко Богићевић 338
Зоран Божовић 278
Зоран Брадић 243
Милован Брадић **243**, 301
Момир Брадић 245

- Радомир Брадић **245**, 301, 373, 379, 381
Бранко Бранковић 130, 173
Миодраг Брашић 134, 282
Јован Брзић 261, 367, 381
Александар-Сана Бркић 88, 90, 91, 100, 115, **128**, 129, 351
Александар Бркић 260
Бождар Бркић 253
Верољуб Бркић 254
Милицав Бркић 253, **254-255**
Миодраг Бркић 253
Момир-Моша Бркић 128
Иван Брндушић 367
Ђорђе Брођанац 248
Драгослав Бугарски 370
Богдан Васиљевић 90, 99, 121, 228
Богдан-Боки Васиљевић 122
Богдан С. Васиљевић 230
Радомир Васиљевић 246
Јанко (Васиљевић) 122, 231
Мирослав Васиљевић 95, **228**, 229, 306
Немања Васиљевић 252
Раде Васиљевић 122, 231, 339, 341
Стеван (Васиљевић) 122, 252
Таса (Васиљевић) 121
Љубиша Д. Васић 233
Миле Васић-Мичурин 243
Љубодраг Васовић 308
Бранко Величковић 139, 158
Вучета Величковић 189
Драгомир Величковић 245
Југослав Величковић 284
Миљојко Величковић 135, 162
Миодраг Величковић 189
Тихомир Вељковић 124, 161
Иван Венер 370
Бранко Веселиновић **243**, 244, 339, 340, 342, 347
Душица Веселиновић 260, 346, 352, **359**, 365
Илија Веселиновић 245
Милан Веселиновић 252
Миросав Веселиновић 374, 375
Радослав Веселиновић 288
Тодор Веселиновић 124, 161
Цвета Веселиновић 243
Миодраг Весин 270
Мирољуб Вешковац 281
Мирко Вилус **240**, 305, 345, 346, 363, 367, 370
Миодраг Виријевић 241
Небојша Вишњић 251, 252
Милија Врачаревић 189
Драган Врачаричић 273
Павле Вујановић 367
Ратомир Вујић 152
Живота Вукадиновић 119
Владимир Вукатиновић 381
Богомир Вукашиновић 117, 233, 234
Верољуб Вукашиновић 328, 348, **403-406**
Драгојин П. Вукашиновић 233, **234**, 301, 344, 345, 381
Мома Вукашиновић 245
Радоје Вукашиновић 99, 117, 234, 338
Иван Вукојевић 347, 348, 370
Драган Вукомановић 246
Лазар Вукомановић 238, **239**
Мијодраг Р. Вукомановић 238
Драгомир Вукосављевић 231
Лазар Вукосављевић 238
Милан Вукосављевић 231, 238
Станимир Вукосављевић 122
Мила Вукчевић 138
Милен Вукчевић 339
Милован Вукчевић 274, **275**
Небојша Вукчевић 264
Радован Вукчевић 274, **275**, 346
Радослав Вукчевић 275, 340
Душан Вулетић 284
Мирослав Вучетић 251, 252, 339
Љиља Вучинић 287
Миодраг Вучинић **287**, 344, 370
Верко Др Вучић 250
Драган Вучић 273
Драгослав-Дракче Вучић 85
Милоје Вучић 273
Радован Вучић 273
Слободан Вучић 282
Ђунисије Вучковић 337
Животије Вучковић 254
Милош Вушовић 267, 287
Живорад Гавриловић 381
Богдан Гајић 338
Стево Галић 370, 377
Богдан Гаровић 258
Зоран Гаровић 258, 259
Милован Гаровић **207**, **257-259**, 344, 347, 363, 365, 367
Обрад Георгијевић 69
Радослав Гилић 284
М. Глигоријевић 103
Душан Глицић 135, 186, 187
Рањел Глицић 135, 136, 161, 162, 188, 189, 190
Душан Глишић 257
Бранко Гогољевић 249
Душан Голубовић 242
Аврам Градиштанац 97, 115, **122**, 125, 133, 158, 161
Адам Градиштанац 161, 194, 310, **329-330**, 334, 337

- Радослав Градиштанац 124, 161
 А. Дакић 115
 Божидар Дачић 253
 Драгослав Дачић 254
 Милица Дачић 249
 Милутин Дачић 339
 Зоран Дебелџак 368
 Драгиша Димитријевић 246
 Живојин Димитријевић 120, 232
 Љубисав Димитријевић 231
 Љубодраг-Љуба Димић 126, 129, **253**,
 337, 340, 342, 346, 347, 351
 Каја Додић 252, 352
 Раде Додић 252
 Мића Драгањац 248
 Милан Дубичанин 284
 Миливоје Дубљанин 124, 161
 Др Нада Дугалић 370
 Прокопије Долошев 98, 99
 Милан Драгојловић 400
 Тока Дреновац 115
 Рака Дујдић 266
 Богоје Думановић 291
 Душан Думановић 152, 153, 154, **289**,
 290, 291, 340
 Живојин Думановић 241
 Светислав Думановић 291
 Стојан Думановић 291
 Градимир Ђалић 273
 Љубиша Ђалић 273
 Невена Ђалић 347
 Др Комнен Ђиновић 367
 Душан Ђокић 292
 Ђорђе Ђокић 135, 162
 Славољуб Ђокић 264
 Милутин Ђонић 264, **265**, 345, 347,
 365, 367, 370, **385-386**
 Андра Ђорђевић 312
 Будимир Ђорђевић 269
 Владимир Ђорђевић 154, 155
 Добривоје Ђорђевић 284
 Добрица Ђорђевић 269
 Драган Ђорђевић 263
 Живорад Ђорђевић 287
 Звонко Ђорђевић 249
 Љубивоје М. Ђорђевић 237, 238, 344
 Милан Д. Ђорђевић 169
 Радован Ђорђевић 284
 Љубодраг Ђорић 213
 Милан Ђорић 256
 Михаило Ђорић 213
 Рака Ђорић 126
 Хранислав Ђорић 213, 249
 Раша Ђукић 282
 Светозар Ђулаковић 152
 Будимир Ђурђевић 338
 Бошко Ђурић 322
 Добросав Ђурић 130, 132, 163, 164,
 169, 173, **321-323**
 Живорад-Жика Ђурић 84, 136, 189,
 190, **277**, 348, 367, 370, 396
 Мика Ђурић 248
 Миодраг Ђурић 281
 Мирослав Ђурић 281
 Момир Ђурић 251
 Максимилијан Ђуричин 69
 Мића Ђуришић 373
 Милан Ђурковић 152
 Миливоје Ђурковић 152
 Михајло Ђурковић 139, 158
 Миодраг Ђгерић 406
 Мирослав Ђрац 129, 256
 Милован Ђрић 280
 Мишо Ђрић 135
 Момир Ђрић 189
 Миланка Ђерски-Билић 370
 Александар Ђарковић 368
 Миско Живадиновић 252
 Драгомир Живановић 135, 162
 Ђорђе Живановић 369
 Живојин Живановић 189
 Јован Живановић 18, 30, 67, 100, 105
 Јован Живановић („Поморавље“) 189
 Станимир Живановић 135, 162
 Бора Ж. Живковић 237
 Младен Живковић 284
 Миле Живковић 241
 Милован Живковић 283
 Радосав Живковић 120
 Радослав Живковић 231
 Велимир Живојиновић 152
 Драгољуб Жујовић 381
 Владан Здравих 245
 Драгана Здравих 245, 352, **356-357**
 Живојин Здравих 243, 244
 Милан Здравих 243, 245, 352, 356
 Милен Здравих 244, 356
 Славко Здравих 254
 Драган Здравковић 242, 268, 381
 Јован Здравковић 260, 268
 Живојин Здравковић 124
 Миладин Здравковић 189, 282
 Милан Здравковић 133
 Сима Здравковић 274
 Сергеј Зелински **98**, 99
 Божидар-Божа Златковић 96, 115, 123,
 124, 132, **133**, 134, 160, 280, 310
 Радивоје Ивковић 260

- Радован Ивковић 260
Вукоман Игњатовић 248
Иван Игњатовић 261
Драгана Илић 365
Живко Д. Илић 230
Коста Илић 115
Михајло Илић 291
Радош Илић 381
Ратко Илић 292
Светислав Илић 231
Данило Иричанин 292
Жива Исаиловић 252
Зоран Јаковљевић 249
Живадин Јаковљевић 240, 241, 340
Миодраг Јаковљевић 241
Славко Јаковљевић 344, 370, 373, 375, 376, 377, 395
Славољуб П. Јанићијевић 238, 284
Драгомир Јанковић 130, 163, 164, 169, 173
Милош Јанковић 152
Милен Јаношевић 338
Бранко Јањушевић 248
Милун Јањушевић 237
Саша Јаћимовић 250
Бојан Јевтић 260
Горан Јевтић 370
Др Десимир Јевтић 368, 375, 399, 400
Драган М. Јевтић 237
Драган Јевтић 117, 189, 205, 398, 399
Душан Јевтић 339
Љубивоје Јевтић 117, 237
Младен Јевтић 124, 161
Тихомир Јевтић 94
Драгић (Јевтовић) 141
Љубодраг Јевтовић 141
Љубомир Јевтовић 263
Милован Јеремић 260, 273, 274
Мирослав Јеремић 260
Александар Јовановић 124, 161
Антоније Јовановић 230
Драгослав Јовановић 231, 233, 339, 342, 344
Ђорђе Јовановић 231
Живојин Јовановић 120, 231, 338, 341
Живорад Јовановић 231
Јован П. Јовановић 115, 155
Милан Јовановић 122, 288
Милан А. Јовановић 230
Милан М. Јовановић 230, 346, 357, 363, 366, 367
Милашин Јовановић 231
Миленко М. Јовановић 237
Милоје Јовановић 241
Милунка Јовановић 351
Мирослав Јовановић 231
Станојло Јовановић 230, 231, 351
Радојица Јовановић 139, 160
Ракић Јовановић 119
Драган Јочић 263, 339
Иван Југовић 252
Љубинко Каматовић 358
Софија Каматовић 262, 352, 358
Радован Кањевић
Обрен Карајовић 97
Сава Карамарковић 69
Вучко Караџић 267
Милентије Караџић 267
Никола Караџић 267
Миро Каровић 400
Томислав Катих 242
Живојин Катунац 195, 369
Момчило Качаревић 248
Квимби 15
Клациус 14
Радослав Кнежевић 284
Зоран Ковачевић 133
Момир И. Ковачевић 124, 161
Павле Ковачевић 292, 344
Радоје Ђ. Ковачевић 124, 161
Душан Коларевић 248
Миланка Коларевић 248
Мића Коларевић 248
Колин 16
Др Богољуб Константиновић 338, 370, 373
Радомир Копривица 194, 199, 201, 235, 262, 338, 341, 342
Предраг Корићанац 287
Божидар Костадиновић 283
Драгиша Костић 282
Душан Костић 252
Радмило Костић 249
Дејан Кречуљ 367
Николај Кривцов 370
Илија Крњачки 284
Ивко Крстић 284
Миладин Крстић 283
Драган Крстојевић 282
Мијушко Крстојевић 189
Петар Крстојевић 282
Др Јован Кулинчевић 370
Кунаковић 10
Петар Лаврнић 241
Владислав Ж. Лазаревић 237
Милан Лазаревић 254
Радисав Лазаревић 117, 237
Милорад В. Лазаревић 237
Стеван-Стева Лазаревић 188, 189, 190
Обрад Лазић 273
Вучета Лазовић 291

- Горан Лазовић 291
 Захарије Лазовић 291
 Новак Лазовић 291
 Обрен Лазовић 135, 162
 Слободан Лазовић 370
 Светозар Лакић 248, 339
 Слободан Лакић 249
 Владислав С. Лапчевић 91, 139
 Димитрије Лапчевић 269
 Драгиша Лапчевић 154
 Зага Лапчевић 269
 Маја Лапчевић 269
 Марко Лапчевић 285
 Савко Лапчевић 269
 Славољуб Лапчевић 268, **269**
 Вјачеслав Лебедев 370
 Симеон Лебедев 284
 Добривоје Левић 139, 261
 Драган Левићанин 249
 Милутин Левићанин 260, 339
 Мирослав-Мића Левићанин 130, 249
 Славко Лелић 237, 367
 Раде Лепенац 248
 Александар Лукић 122
 Дамњан Лукић 272, 347
 Живорад А. Лукић 230
 Слободан Лукић 259
 Животије Љубисављевић 252, **253**
 Светомир Љубисављевић 252, 253
 Павле Мазанко 131, 163, 164, 169
 Младен Макарагић 267
 Божирад-Борко Максимовић 250
 Госпава Максимовић 268, 352
 Драган Максимовић 236, 260
 Драган Максимовић 251, 284, 381
 Борђе Максимовић 124, 158
 Михајло Максимовић 369
 Мира Максимовић 250
 Драгиша Марић 241
 Душан Марић 241
 Живота Марић 237, 344
 Младен Марић 239, **242**, 263, 339, 341, 342, 373, 381
 Љубодраг Марјановић 263
 Бранко Марковић 273
 Добривоје Марковић 10
 Драги Марковић 277
 Драгољуб Марковић 152
 Душан Марковић 273
 Милан Марковић 252
 Милош Марковић 130, 173
 Мијодраг Марковић 254
 Радивоје Марковић 87, 97, 99, 186, 187
 Радомир Марковић 276
 Вукојица Мартачић 291
 Илија Марчетић 284
 Драган Матић 284
 Љубивоје Матић-Чвороња 249
 Казимир Матовић 368
 Милун Мачужић 310
 Звонко Мијајловић 367
 Драги Милојевић 248
 Милош Мачужић 242
 Миодраг Мачужић 243, 348
 Снежана Медар **288**, 352, 370
 Вучко Миловановић 268, 339
 Добрица А. Миловановић 238, 381
 Зоран Миловановић 268
 Иван Миловановић 291
 Милан Миловановић 117
 Душко Миловић 373
 Божидар Младеновић **140**, 141
 Драган (Младеновић) 141, 308
 Милосав Младеновић 141
 Ранко (Младеновић) 140, 141
 Томислав Младеновић 64, 261, 344, 345, 367
 Витко Мијајловић 264
 Драган Мијајловић 236
 Љубисав Мијаиловић 141, 194, 235, 310, **330-331**, 332, 334, 337, 340
 Миша Мијајловић 187
 Биња Миладиновић 250
 Милован Милановић 263
 Илија Миленковић 152
 Живојин Миленковић 120
 Миладин Миленковић 381
 Радомир Миленковић 238
 Раја Миленковић 231
 Божа Милетић 245
 Божин Милетић 129
 Будимир Милетић 273
 Добрица Милетић 227
 Драгић Милетић 117
 Живадин Милетић 117
 Марко Милетић 347, 387
 Милан Милетић 231
 Милић Милетић 120
 Милићко Милетић 231
 Мирослав Милетић 273
 Миливоје Милетић 273
 Миодраг Милетић 131, 164, 169
 Мита Милетић 269
 Мића Милетић 373
 Радојко Милетић 120, 232
 Радован Милетић 273
 Радосав Милетић 120, 231
 Слободан Милетић 241

Срећко Милетић 120, 232, 270, 339
Тихомир Милетић 152
Драгослав Р. Милисављевић 233
Радослав Р. Милисављевић 236
Милан Милићевић 120
Милан Р. Милићевић 231
Станислав Милићевић 261
Вучко Миловановић 358
Драган Миловановић 285
Малина Миловановић 347, **358**
Милован Миловановић 231
Миломир Миловановић 238
Милутин Миловановић 263
Нада Миловановић 350
Ратко Миловановић 264
Томислав Миловановић 253
Јездимир Милојковић-Језда 123, 337
Нада Милојковић 123, 337
Миро Милорадовић 263
Андреја Милосављевић 241, 242
Александар Милосављевић 241, 252
Анка Милосављевић 350
Благоје Милосављевић 287
Драгослав Милосављевић 236, 339
Животије Милосављевић 339
Иван Милосављевић 242
Јованка Милосављевић 252
Лазар Милосављевић 251, 252, 348
Марко Милосављевић 242
Милан П. Милосављевић 91, 115, 130
Милован Милосављевић 231
Милосав Милосављевић 251, 252
Милутин Милосављевић 252
Миодраг Милосављевић 130, 131, 163,
164, 169, 173, 178, 181
Миодраг Милосављевић 278
Мирољуб Милосављевић 251, 344
Мирослав Милосављевић 246
Ратко Милосављевић 287
Борисав Милошевић 256, 337, 341, 342
Живан Милошевић 292
Радиша Милошевић 338
Драган Милуновић 246
Ђорђе Милуновић 27, 231
Братислав Милутиновић 199, **209**, 238,
239, 343
Јелена Милутиновић 347, 387
Милан Милутиновић 131
Милорад Милутиновић 164, 169
Милош Милутиновић 169
Петар Милутиновић 134, 282
Мијушко Миљић 194, 235, **278**, 283,
337, 340, 342
Агатон Миљковић 308, 367

Драгутин Миљковић 284
Јанко Миљковић 261
Јездимир Миљковић 235, 274, 330
Љиљана Миљковић 260, 261, 352, **355-356**
Живојин Миљковић 250
Милета Миљковић 274
Милован Миљковић 152
Мирослав Миљковић 261, 355
Нада Миљковић 235
Јездимир Миљојковић 310
Нада Миљојковић 361
Будимир Миодраговић 238
Илија Миодраговић 292
Милан Миодраговић 269
Милош Миодраговић 263
Мирослав Миодраговић 262, 345
Радиша Миодраговић 292
Синиша Мировић 367
Бранивоје Митровић 236, **238**
Живојин Митровић 139
Живота Митровић 257
Крста Митровић 257, 260
Радомир Митровић 276
Драган М. Михајловић 231
Зоран Михајловић 271, 348, 387
Миливоје Михајловић 139, 158
Јанез Михалич 370
Божидар Мићић 154
Никола Мишчевић 367, 379
Младена, Костина удовица из Стопање 350
Божа Младеновић 264
Драган Младеновић **264**, 342, 344
Драгиша Младеновић 141, 246, 344, 367
Милосав Младеновић 264, 340
Панта Младеновић 284
Раде Младеновић 264
Радман Младеновић 264
Ранко Младеновић 264
Микан Мојсиловић 266
Миланка Мороквашић 148
Драгослав Мутавцић 248, 250, 339, 341, 342
Љубисав Мутавцић 249
Микула Мутавцић 248
Радојка Мутавцић 248
Бора Настић 248
Миодраг-Мија Настић 249
Мића Настић 249
Александар Недељковић 231
Витомир Недељковић 122, 338
Даница Недељковић **360**
Драган Недељковић 230, 241, 360
Душан Недељковић 231
Живота Недељковић 269, 274
Мирослав Недељковић 230, 360

- Петар Недељковић 256
 Славко М. Недељковић 229, **230**
 Слободан Недељковић 248, **256**, 342, 344
 Станојло Недељковић 139
 Божидар Неђић 189
 Љубомир Неђић 152
 Радослав Неђић 277
 Православ Нешић 343, 365, 370, 395
 Бошко Николић 5, 227, 228, 297, 298,
 310, **323-328**, 338, 340, 342, 353, 370,
 377, 378, 381, 400
 Десимир Николић 129
 Живојин Николић 346
 Јевтимије Николић 285
 Милован Николић 85, 94
 Мица Николоћ 326, **353**
 Предраг Николић 199, **210**, **267**, 339, 340
 Раде Николић 245
 Радојко Николић 85, 120, 199, **202**, 231,
232, 340, 341, 342, 343, 344, 346, 370,
 373, 375, 377, 381
 Хаџи Ружа Николић 169
 Светислав Николић 231
 Станислав Николић 122
 Велимир Обрадовић 90, 92, 116, 117, **233**, 351
 Вук Обрадовић 130, **247**, 338, 341, 342
 Драгослав Обрадовић 130, 194, 195, 199,
209, 247, 248, 338, 340, 341, 342, 373
 Дракче Обрадовић 239
 Душан Обрадовић 130, 247
 Ђорђе Обрадовић 152
 Живан Обрадовић 117
 Звонко Обрадовић 249
 Зоран Обрадовић 117, 233
 Зорица Обрадовић 249
 Иван Обрадовић 233
 Љубица (Обрадовић) 351
 Љубодраг Обрадовић 278
 Милана (Обрадовић) 351
 Милутин Обрадовић 135, 236, 274, 278
 Миодраг Обрадовић 237
 Нада Обрадовић 248
 Ненад Обрадовић 233
 Александар Павловић 131, 260, 338
 Борко Павловић 227
 Воислав Павловић 254
 Живко Павловић 252
 Живота Павловић 131
 Ивко Павловић 284
 Јован Павловић 131, 173
 Миљко Павловић 381
 Мирко Павловић 284, 339
 Новица Павловић 254
 Православ Павловић 117, 237
 Славица Павловић 281
 Хранислав Павловић 253
 Јован Палић 273
 Невена Палић 387
 Павле Палић **270**, 301, 348
 Александар Панић 261, 326
 Добривоје Панић 263
 Стеван Панић 189
 Владимир Пантелић 339
 Андреја Парађанин 127, **128**, 351
 Дара Парађанин (Кривачић) 128, 351
 Велимир Перчевић 189, 205, **279**, 398
 Јасмина Петаковић 339, **357**, 361
 Славољуб Петаковић 357
 Зоја Петковић 248
 Тодор Петковић 131, 163, 164, 169
 Братислав Петрашиновић 238
 Добривоје Петрашиновић 262
 Драгослав Петрашиновић **245**, 367
 Драгош Петрашиновић 287
 Лазар Петрашиновић 245
 Милан Петрашиновић 115
 Мирослав Петрашиновић **246**, 302,
 339, 378
 Радосав Петрашиновић 86, 87, 98, 99,
124, 126
 Томислав Петрашиновић 247
 Пуниша Петрић 231
 Крста Петров 356
 Стамена Петров 273, 308, 339, 341,
 352, **356**, 361
 Бобан Петровић 281
 Бојан Петровић 134, 281
 Бора Петровић 117, 237
 Василије-Васа Петровић 178, 179
 Витомир Петровић 246
 Влада Петровић 260
 Владимир Петровић 260
 Дејан Петровић 134, 281
 Живојин Петровић 134, 264, 280, 281, 351
 Лаша Петровић 117
 Љубодраг-Љуба Петровић 118
 Милан Петровић 119
 Милета Петровић 118, 241, 338
 Милорад Петровић 279
 Милош Петровић 134, 280
 Миодраг-Мики Петровић 134, 200,
211, 263, 264, 280, 281, 308, 346
 Моша Петровић 237
 Ненад Петровић 134, 281
 Никола Петровић Ширија 194
 Пуниша Петровић 10
 Радован Петровић 86, 134, 280
 Радоје Петровић 118

Радослав Петровић 281
Светозар Петровић 134, 280
Славко Петровић 131, 173, 178
Славољуб Петровић 247
Трајко Петровић 260
Хранислав-Хране Петровић 131
Драгослав Пецић 259, 339
Мирољуб Пецић 269
Срђан Пецић 242
Мија Пешић 269
Милорад Пешић 241, 242, 266, 283, 308
Момир-Моша Пешовић 400
Бранка Пештерац 262
Милан Пештерац 261
Ђорђе Пилчевић 154
Иван Попадић 241
Божидар М. Поповић 152
Хаџи Јефтимије Поповић 310, 311
Сава Поповић 310
Драгутин Посниковић 150
Сава Предојевић 338
Драган Пројовић 243
Драгутин Прокић 118
Звонко Пуношевац 249, 262
Миодраг Пуношевац 194, 338
Мирослав Раденковић 273
Вера Радивојевић 337, 361
Милован Радивојевић 128
Ранко Радивојевић 242, 259, 345
Сејдан Радичевић 291
Слободан Радичевић 291
Слађа Радић 248
Владимир Радовановић 119, 338
Жарко Радовановић 119, 232
Љубиша Радовановић 252
Милашин Радовановић 257
Момчило Радовановић 252
Радмило Радовановић-Цига 119, **232**
Радош Радовановић 60, 94, 99, 118,
119, 120, 232, 351
Светислав Радовановић 119, 232
Софија (Радовановић) 351
Станислав Радовановић 273
Миодраг Радовић 406
Стојан Радовић 287
Владислав С. Радоичић 117, 233, 343
Милашин Радоичић 236
Милован Радоичић 194, 236, 338
Стеван Радоичић 338
Мирослав Радојевић 241
Љуба Радојичић 249
Славко С. Радојичић 233
Верољуб Радосављевић 241
Ђурђе Радосављевић 126

Живорад Радосављевић 241
Лаза Радосављевић 126
Миливоје Радосављевић **241**
Мирослав Радосављевић 241
Ненад Радосављевић 259, 346
Радојко Радосављевић 238
Стојанка В. Радосављевић 131, 173
Милош Радулашки 284
Иван Радуловић 292
Паун Радуловић 291
Радован Радуловић 291
Верољуб Раичевић 256
Радосав Раичевић 256
Срећко Раичевић 256
Боривоје Раковац 273
Драгомир Раковац 273, 340
Зоран Раковац 273
Сава Ракочевић 131, 164, 169
Драгиша Ранђеловић 284
Драгослав Ранковић 284
Петар Ратајац 69
Драгољуб Ратковић 257
Раденко Ратковић 381
Миленко Рачић 249
Славиша Рачић 264
Александар Рашковић 152, 153
Драгољуб Рашковић 152
Иван Рашковић 245
Рашко Рашковић 243
Сретен Рашковић 139, 160
Реомир 14, 15
Милош Ржаничанин 285
Аврам Ристић 135, 162
Александар Б. Ристић 237
Богољуб Ристић 117, 237
Бранислав Ристић 370
Добривоје Ристић 249
Драган Д. Ристић 230
Драгиша Ристић 237
Душан Ристић 245
Мијаило Ристић 117
Миленко Ристић 117, 237
Петар Ристић 284
Слободан Љ. Ристић 233
Рут 15
Драгиша Савић 367
Драгољуб Савић 333
Драгољуб-Драги Савић 118, 241
Мерима Савић 251
Милета-Мика Савић 135, 162, 310, **333-335**
Олга Савић 334, 335
Момчило Савковић 256
Милоје Савовић 374
Радојко Сарић 262

- Панта Секулић 284
 Драгојло Симић 237
 Зоран Симић 246
 Милосав Симић 236, 339
 Миодраг Симић 348
 Мола Симић 129
 Ненад Д. Симић 233
 Петар Симић 118
 Слободан Симић 236
 Томислав Симић 246
 Жарко Синђелић 264
 Алекса Смиљковић 69
 Божидар Смиљковић 135
 Драган Смиљковић 284
 Зоран Смиљковић 139, 262
 Мирољуб Смиљковић 251
 Момчило Смиљковић 64, **135**, 187,
 188, 279, 342
 Лазар Спалевих **137**, 143, 160, 310
 Финија Спалевих 137
 Милован Спасић 150
 Станимир Спасић 129, 149, 150
 Велимир Спасојевић 231
 Влада Спасојевић 249
 Владислав Спасојевић 117, 237
 Драган Спасојевић 231
 Јован Спасојевић 252
 Љубивоје Спасојевић 249
 Мирослав Спасојевић 237
 Радашин Спасојевић 117, 237
 Радомир Спасојевић 117
 Стеван-Стева Спасојевић 355, 356
 Јовица Срејић 264
 Љубиша Срејић 141, 264
 Драги Сремац 248
 Горан Сретеновић 273
 Раде Сретеновић 273
 Слободан Сретеновић 273
 Слободан Стаменковић-Зуна 251
 Јездимир Станисављевић 129, 251, 344
 Саша Станисављевић 252
 Срђан Р. Станић 237
 Димитрије Станковић 148
 Драгутин-Гога Стевановић 189
 Гвозден Стевановић 370
 Иван Стевановић 251, 292
 Кадивка Стевановић 345, 346, 367, 370
 Милија Стевановић 136, 189, 190, 279,
 339, 340
 Милоје Стевановић 135
 Ранко Стевановић 133
 Новица Стевић 238
 Милан Степановић 138
 Момир Степановић 138
 Страхиња Степановић 138, 266, **287**,
 343, 367, 370
 Живојин Стефановић 400
 Милутин Стефановић 131, 173, 237, 238, 338
 Вељко Стижанин 60, 113, 114
 Милан Стјеповић 135, 136, 189, 310, 330
 Драган Стоисављевић 249
 Драгољуб Стоисављевић 248
 Благоје Стојадиновић 152
 Петар Стојадиновић 169
 Драган Стојаковић 194, 261, **332-333**,
 334, 337, 342
 Зорица Стојаковић 236
 Раде Стојаковић 246
 Јован Стојановић 152
 Миливоје Стојановић 339
 Никола Стојановић 152
 Петар Стојановић 131, 163
 Радослав Стојановић 338
 Слободан Стојановић 243
 Марјан Стојиљковић 108, 114
 Драгољуб Стојисављевић 367
 Милутин Стојић 243
 Живота Стошић 252
 Мирјана Стошић 253, 352
 Гиле Ступљанин 248
 Живорад Ступљанин 248
 Мита Ступљанин 249
 Тамара Таврић 347, 387, **388**, 389
 Игор Танасковић 238
 Драгољуб Танасковић 339
 Мирослав Танасковић 246, 288
 Славољуб Д. Танасковић **237**, 348
 Слободан Танасковић 238
 Ана Терзић 352
 Драгољуб Терзић 339, 381
 Живорад Терзић 237
 Милен Терзић 263, 346, 352
 Милосав Терзић 189
 Славица Терзић 263
 Гордана Тодоровић 273
 Драган Тодоровић 270
 Милош Тодоровић **289**, 339, 345
 Мирослав Тодоровић 270
 Родољуб Тодоровић 279
 Срећко Тодоровић 252
 Станоје Тодоровић 272, 352
 Драгојин Р. Тодосијевић 233
 Момчило Тодосијевић 62, 199, 200,
205, 264, 283, **285**, 300, 308, 339, 344,
 346, 363, 365, 366, 367, 370
 Радоје Тодосијевић 285
 Ранђија-Ђина Тодосијевић 285
 Љубомир Томашевић 131, 163, 164, 169, 172

- Александар Томић 368
Богомир Томић 252
Станоје Томић 186
Радослав Томовић 247
Милан Топличих 124, 161
Миодраг Топличих 339
Ратко Топличих 152
Драган М. Трајковић 243
Милосав Трајковић 241
Стојан Трајковић 199, **203**, 235, 310, 330
Ђорђе Трипковић 248
Милош Трипковић 152
Душан Трифуновић 259, 348
Вуле Трифуновић 51
Драгољуб Трифуновић 251
Љубодраг Трифуновић 249
Борисав-Бора Трнавац 49, 91, 96, 102, 136, 137, 142, 158, 160, 191, 269, 310, **319-320**, 369
Борисав Тројић 260, 338
Видосав Трошић 257
Десимир Трошић 268
Драгомир Трошић 268
Животије Трошић 257, 339
Миломир Трошић 268, 298, 342
Љуба Ђеличанин 135, 136, 279
Милорад Ђеличанин 136, 279
Радивоје-Чекеа Ђеличанин 248
Љубинко Ђирић 257
Петар Д. Ђирић 233
Стеван Ђирић 152
Др Милан Ђировић 370
Бане Ђосић 249
Живојин Ђосић (Јовин) 249
Милован Ђосић 279
Миломир Ђосић 136, 188, 189, 190, **276**
Синиша Ђосић 249
Милан Ђулаковић 248
Верољуб Умељић 198, 205, 367, 370, 394, **396-398**
Милош Унић 250
Лепосава Чед. Урошевић 352
Милован-Коча Ускоковић 194, 199, **200**, 239, **240**, 338, 342, 344
Михајло Филиповић 94, 342, 343, 370, 373, 395
Чедо Фуштар 377
Владимир Хуњади 370
- Јован Цветановић 189
Милутин Цветановић 189
Љубомир Цветић 130
Александар Цветковић 273
Бранислав Цветковић 273
Данијела Цветковић 273, 352
Добрила Цветковић 273
Живадин Цветковић 281
Живорад Цветковић 281
Љубиша Цветковић 273
Милутин Цветковић 338
Предраг Цветковић 64, 200, 206, **207**, 214, 242, 283, 308, 342, 345, 346, 356, 363, 365, 366, 367, 368, 370, 387, 398
Радивоје Цветковић 152
Љубивоје Цураковић-Врцко 135, 189, 190
Љиљана Чабровић 187
Љубинко Чабровић 199, **204**, 272, 344, 346, 347, 363, 365, 373, 375, 398
Станимир Чајетинац 263, 363, 367, 370
Бора Чакарановић 250
Гмитар Чолић 292
Драгић Чолић 292
Светозар Чолић 292
Станојло Чолић 292
Миливоје Чомагић 292
Милован Чомагић 289, 291
Никола Чомагић 291
Слободан Чомагић 257, 287, 292
Стојан Чомагић 292
Миљисав Чорбић 238
Милош Чуљић 249
Раја Чуљић 249
Радојко Џамић 189
Рака Џекић 248
Сава Шарановић 152
Миланко Шеклер 368
Велиман Шеровић 291
Милен Шеровић 291
Момчило Шеровић 291
Радојко Шеровић 292
Миљко Шљивић **285**, 286, 308, 367, 370, 396, 398
Миодраг Шљивић 152
Бранислав-Бане Шљивовац 271, 272
Љубиша Шљивовац 272
Славољуб Шљивовац 260

За имена која се наводе у попису из 1859. године, као и спискове чланова Друштва 1994, 1995, 1997, 2000 и 2008. године погледати:

- Попис стоке у домаћинствима 1859 стр. 70-81

- Спискови чланова Друштва стр. 216-225

РЕГИСТАР ИМЕНА ИСТОРИЈСКИХ ЛИЧНОСТИ

- Агип Јерменин 143
Алексије III 27
Андријашевић 10
Иво Андрић 17
Мита Анђелковић 47, 48
Аристомас 8
Аристотел 8, 10
Атила 9, 23
Ана Аџић 313
Милован Аџић 313
Балдовин, кнез 29
Фридрих I Барбароса 25, 26, 27
Бела II 25
Белош 25
Блат 15
Брајен, пчелар 28
Брата, улијар
Братослав, пчелар 28
Питер Бројгел 254
Валери 17
Варвара, игуманија 377
Варон 8, 22
Вергилије 12, 17
Лудвик Вицман 139
Вићентије, јеромонах 36
Воихна, улијар 29
Вратко, кнез 32
Геза II 25
Гете 17
Виктор Гиздавић, јеромонах 37
Станоје Главаш 46
Гнус, пчелар
Дадан 15
Данте 17
Демокрит 10
Деса 25
Димирије Солунски 30
Добрило, пчелар 30
Добрко, пчелар 28
Доситеј Оврадовић 17
Краљ Драгутин 28, 29
Дучић 17
Цар Душан 29, 30, 32
Иван Ђерзон 10
Еразмо Ротердамски 17
Змај 17
Франсоа Ибер 14, 15, 355
Ибрахим 40
Иван, пчелар 29
Иса-бег 39
Антун Јанша 15
Јелена Анжујска 28
Јефимија 35, 404
Јесењин 17
Матија С. Карамарковић 69
Мијајло Јовановић 36
Радивоје Јовановић 36
Калимах 17
Карађорђе 46
Петар I Карађорђевић 312
Вук Караџић 17
Катон 8
Колумел 8
Костадин, пчелар 30
Лаза Костић 17
Лав XI Мудри 30
Кнез Лазар 21, 32, 33, 34, 126, 310
Стефан Лазаревић 35
Лоренцо Лангстрот 10
Лукреције 17,
Књегиња Љубица 48
Маврикије 23, 30
Десанка Максимовић 17
Маљуштат 29
Маноло II 25
Марашли-Али Паша 48, 49

- Данило Марковић, игуман 36
Јован Мачуга 401
Медвједев 10
Меринг 15
Морис Метерлинк 16, 368
Методије, игуман 155
Мехмед II, султан 41
Чедомир Мијатовић 127
Милан Милићевић 33
Милан Милетић 38
Књегиња Милица 32, 34, 36
Младен Миловановић
Милунка, удовица из Мачковца 350
Краљ Милутин 28, 29
Бранко Миљковић 17
Мирко, пчелар 29
Митра, удовица из Ст. Трстеника 350
Живко Михаиловић 47
Мојсеј 7
Петар Мркша 46
Мршуља 104
Муса 33
Кирали Муслимов 11
Момчило Настасијевић 17
Негослав, улијар 29
Стефан Дечански 29
Стефан Немања 24, 25, 26, 27, 31
Вукан Немањић 32
Ниче 17
Његош 17
Јоаникије Обрадовић, игуман 36
Кнез Милош Обреновић 33, 36, 46, 47, 50, 69, 149, 150
Овидије 17
Осипов 10
Павле, пчелар 28
Паладије 8
Јосиф Панчић 127
Никола Пашић 313
Пера, откупљивач восковарине 90
Петрарка 17
Пиндар 17
Питагора 10
Плиније 8
Плнош, пчелар 30
Лаза Полић 50
Поментко, пчелар 30
Василије Поповић 48
Мина Поповић, свештеник 49
Пробус 21
Петар Прокопович 15
Бранко Радичевић 17
Радомир, пчелар 30
Радосав, улијар 29
Милош Рафаиловић 99
Рашко, пчелар 30
Прискурс Ретор 9, 23
Рилке 17
Ругја, улијар 29
Свамердам 14
Свети Сава 17, 27
Севастијан Путник 36, 37, 38
Селим II, султан 42
Селим III, султан 42
Сенека 17
Соломон 12
Станија, удовица из Глободера
Стефан Владислав I 28
Стефан Првовенчани 31
Коста Стојановић 313
Сулејман II законодавац 42
Теодосије 9, 23
Теодосије III 30
Теофил 17
Теофило, јеромонах 36
Марија Терезија 15
Никола Тесла 8
Вилхелм Тирски 25, 27
Тихомир 25
Толстој 17
Урош I 28, 30, 31, 38
Урош II 25
Филиск 8
Фрањо, пчелар 187, 283
Халик, пчелар
Ханеман 16
Хесиод 17
Хипократ 10
Хомер 17
Хорације 17
Хоџес, конзул 51
Хрушка 15
Мула Хусеин 46
Милош Црњански 17
Георгије Чарапић 47
Шиљан, субаша 41

РЕЦЕНЗИЈА

Пред нама је једна нова књига пуна детаља о развоју пчеларства овога краја. Књига у којој, не само да су дати подаци о стању пчеларства у прошлости, већ разјашњени многи узроци који су убрзавали или успоравали развој ове пољопривредне гране. Овакав успешан приказ могао је да нам презентира само човек са стручним пољопривредним знањем и заљубљеник у пчеларство. Аутор нас води и разјашњава живот пчеле из далеке прошлости до данас, са сталним акцентом на значај пчелињих производа за живот човека и човекову средину, на потребу коју је човек осећао да се тако дуго дружи са пчелом; и што је људска цивилизација напредовала, потреба је постајала све већа. Посебна је вредност књиге што је аутор приступио писању са пуно жара и истраживачког заноса.

Аутор успешно прати унапређење те гране људске делатности, а посебно потенцира улогу појединих пчелара и стручњака, који су се удруживали да би брже решавали нека питања унапређења пчеларства, што им појединачно није било изводљиво. У том циљу поменут је велики број пчелара и начин њиховог рада и велики број организатора пчеларског удруживања.

Овако зналачки прикупљен материјал обогатио је историју овог краја, посебно што је поред пчеларства дотицао и разјашњавао многе појаве које су у вези са развојем пчеларства.

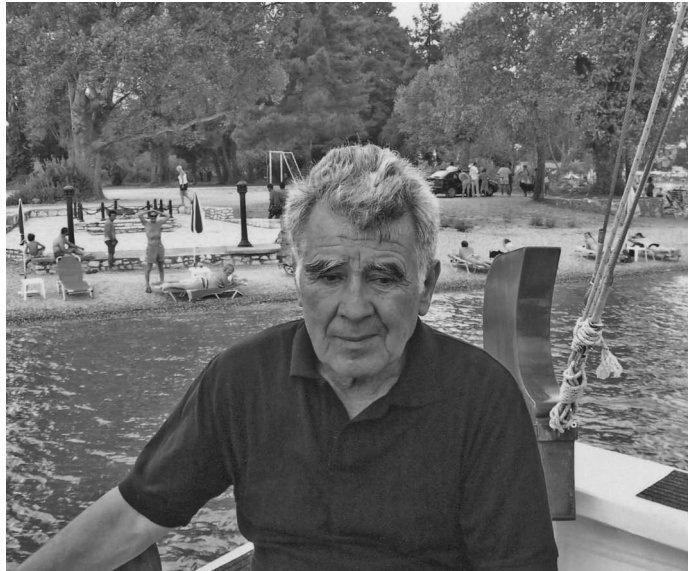
Зато, сви ми можемо да будемо захвални Љубинку Чабровићу, што је у дужем периоду трагао и проналазио податке из ове проблематике и истакао вредности које је човек стварао, гајећи пчеле, као и појединце, који су пишући о свом искуству преносили другима оно што су сазнали, тако да цела монографија има своју сврху, а то је да потомке подсети на своје претке пчеларе, а пчеларе упозна са

мукотрпним радом развоја пчеларства овог краја, што ће им свакако бити од користи.

Ову књигу, пре свега, због квалитета садржаја треба штампати, али и због пчелара и пчеларских потомака који је са нестрпљењем очекују.

Момчило Тодосијевић, професор
Милован Гаровић, дипл. инж.машинства

БЕЛЕШКА О АУТОРУ

Љубинко Чабровић је рођен 1939. године у Пискањи код Рашке. Завршио је пољопривредни и правни факултет са правосудним испитом. Завршио је школу резервних официра. Резервни је капетан I кл.

Друштвено-политичким радом почео је да се бави као ђак Средње пољопривредне школе у Краљеву а наставио на Пољопривредном факултету у Земуну и Београдском универзитету. Био је учесник на више међународних омладинских и студентских скупова.

У Трстенику живи и ради од 1964. године.

Професионално је обављао следеће послове: председник ОКНО, секретар и председник Општинске конференције ССРН, директор и главни и одговорни уредник новинске установе „Трибина“,

листа „Трибина“ и Радио Трстеника, чији је био оснивач седамдесетих година. Био је директор Радничког универзитета „Прва петолетка“, генерални директор Пољопривредно прометног комбината „Трстеник“, председник Извршног Савета Скупштине општине Трстеник, Друштвени правобранилац самоуправљања, руководилац Експозитуре „Инвестбанке“. Био је секретар Службе Међуопштинске конференције СКС Краљево.

Обављао је више дужности у органима самоуправљања, народне одбране и др.

Учесник је и ударник на више савезних омладинских радних акција.

Објављивао је текстове у листовима, часописима, монографијама.

Добио је више друштвених признања: Орден заслуга за народ, Спомен плакету Општине Трстеник, Повељу заслужног члана Савеза инжењера и техничара Србије, Значку Народне одбране Србије и др.

САДРЖАЈ

Прича о љубави (уводна белешка)	5
Пчела идеал људске среће и благостања	7
Чудесна пчела	7
Вечити сапутници	11
Надахнуће	16
Заједничка историја	19
Праисторија	19
Медена љубав старих Словена	23
Епоха Немањића – Златно доба пчеларства у Србији	24
Пчеларски трагови кнеза Лазара	
у трстеничком крају	32
Пчеле у турским дефтерима	39
Између две царевине, немира и расељавања	43
Пчеле у борбама за ослобођење Србије	45
Карађорђе – син професионалног пчелара	46
Господар пчелар	47
Кнежевина и пчеларство у успону	49
Трстенички крај	53
Положај и рељеф	53
Хидрографија	56
Климатске одлике	56
Зимско прочишћавање пчела	57
Неке карактеристике цветања медоносног биља	59
Трагом старих пчелара	67
Први поменути пчелари	69
Подсећање на пчеларске претке	69
Дубоки корени нерационалног пчеларства	83
Како су радили стари пчелари	83

Сва питања су отворена	91
Веровања, сујеверја, празноверице	101
Грешни пчелар из Почковине	103
Прихватање рационалног пчеларства	113
Критике на рачун трстеничких пчелара	113
Пчеларство на падинама Гледићких планина	116
Медвеђа и Мијајловац расадници добрих пчелара	122
Стари пчелар из Мијајловца	124
Под окриљем Благодина	126
Пчелари и пчелињаци у Трстенику	130
Почетак рада са кошницима у Омашници	132
Стопања и Стари Трстеник	135
Пчелари Горњег Рибника и околине	136
Пчелари Брезовице и околине	140
Услови пчеларења и приноси меда	141
Умножавање пчелињих друштава	
у пракси старих пчелара	145
Школовање за пчеларство	147
Школе у Трстеничком крају	147
Школа и црква на истом послу	149
Оснивање Српског пољопривредног друштва	150
Почасно место Пољопривредне школе у Краљеву	
у историји српског пчеларства	151
Ђаци Пољопривредне школе први школовани	
пчелари из трстеничког краја	152
Организовање и удруживање пчелара пре II светског рата	157
Прва среска пчеларска подружина	158
Оснивање пчеларске подружине у Медвеђи	161
Подружина у Стопањи	161
Трстеничка пчеларска подружина	163
Ортаклук пчелара у Трстенику	173
Обнова пчеларства после ослобођења	183
Пчелари се опет удружују	187
Неуспео покушај у Велућу	187
„Поморавље“ у Стопањи	188
Осам деценија искуства на организовању	191
и удруживању пчелара	

Друштво пчелара Трстеник – четири деценије стуб	
пчеларства и мера вредности пчелара Трстеничког краја	193
Председници	200
Секретари Друштва	208
Шарени свет пчеларски	213
Пчелари и пчеларство	214
Чланови Друштва	215
Чланови Друштва 1994. године	216
Чланови Друштва 1995. године	217
Чланови Друштва 1997. године	221
Чланови Друштва 2000. године	223
Чланови Друштва 2008. године	224
Пчеларска панорама трстеничког краја	227
Прњавор љубостињски	227
Планиница	228
Лободер	231
Доњи Дубич	233
Горњи Дубич	237
Рајинац – Пањак	237
Грабовац	238
Угљарево и Лозна	239
Богдање	241
Медвеђа	243
Мијајловац	245
Рујишник	247
Велика Дренова	247
Селиште	250
Страгари	250
Милутовац	251
Пољна	253
Мала Дренова	256
Мала Сугубина	257
Риљац	257
Осаоница	257
Чаири	260
Оџаци	261
Попина	262
Дубље	263
Брезовица	263
Стублица	264
Горњи Рибник	264

Доња Црнишава	266
Горња Црнишава	268
Лопаш	272
Камењача	273
Бучје	274
Јасиковица	275
Стопања	276
Округлица	278
Велуђе	279
Стари Трстеник	279
Бресно Поље	280
Доња и Горња Омашница, Голубовац	280
Град Трстеник	282
Глободер	285
Врњачка Бања, Руђинци, Врњци	287
Ново Село	287
Рсовци	288
Рибница	288
Гледић	288
Подунавци	288
Калудра	289
Станишинци	289
Тулеш	292
Коморане	292
Неке карактеристике савремене пчеларске праксе	293
Еволуција кошнице	295
Прибор и опрема	302
И опет, рат	307
Знакови	309
Сретен Ацић	310
Стојан Антић	314
Бора Трнавац	319
Добросав Ђурић	321
Бошко Николић	322
Адам Градиштанац	329
Љубисав Мијаиловић	330
Драган Стојаковић	332
Чика Мика из Трстеника	333
Пчеларска признања	337
Споменик жени – пчелару	349
Траговима прошлости	350

Мица Бошкова	353
Трстенички Ибер и Борјанка	354
Љиљана Мирина	355
Стамена пчеларка	356
Драгана из Медвеђе	356
Јасмина	357
Сликарева жена	358
Вучковим путем	358
Душица	359
Даница из Планинице	360
Изостала призања	361
Писана реч пчелара трстеничког краја	363
Предавања, стручно оспособљавање пчелара	
у оквиру Друштва пчелара	369
Пчеларска предавања	369
„Дани пчеларства 88“	373
Пословне просторије Друштва пчелара	381
Пчеларци	385
Пчеларева душа	391
Пријатељи	395
Ибарски корени Сретена Ацића	400
Песма	403
Извори	407
Регистар личних имена	409
Регистар имена историјских личности	419
Рецензија	421
Белешка о аутору	423

ДОБРОТВОРИ КОЈИ СУ ПОМОГЛИ ИЗДАВАЊЕ ОВЕ КЊИГЕ

ППТ Индустијска пнеуматика АД
ППТ Кочна техника АД
ППТ Заптивке АД
ППТ Хидраулика АД
Буџет Општине Трстеник
Предузеће за технолошко металуршку обраду (ТМО)
М-граф графичко предузеће
Савез пчеларских организација Србије
„Златна пчела“, Рача
„Тандем-хидраулик“ Доњи Рибник

Пренумеранти – Чланови Друштва „Сретен Аџић“

1. Вучић Драгослав, Трстеник
2. Обрадовић Милош, Трстеник
3. Тодосијевић Момчило, Трстеник
4. Михајловић Иван, Грабовац
5. Младеновић Драгиша, Трстеник
6. Ђонић Милутин, Трстеник
7. Миловановић Малина, Трстеник
8. Гаровић Милован, Трстеник
9. Милосављевић Лазар, Милутовац
10. Здравих Милан, Медвеђа
11. Лукић Дамњан, Горња Црнишава
12. Радосављевић Ненад, Осаоница
13. Вукомановић Милета, Почковина
14. Јовановић Милан, Трстеник
15. Јовановић Милан, Лозна
16. Глишић Душан, Трстеник
17. Радоичић Владислав, Доњи Дубич
18. Вукчевић Радован, Јасиковица
19. Вукчевић Милован, Јасиковица
20. Вушовић Милош, Врњачка Бања
21. Младеновић Томислав, Трстеник
22. Пешић Милорад, Трстеник
23. Бабић Радослав, Трстеник
24. Петровић Миодраг, Трстеник
25. Мимовић Зоран, Трстеник
26. Недељковић Живота, Трстеник
27. Палић Павле, Горња Црнишава
28. Михајловић Зоран, Трстеник
29. Веселиновић Душица, Трстеник

Љубинко Чабровић
ПЧЕЛАРСТВО И ПЧЕЛАРИ ТРСТЕНИЧКОГ КРАЈА

Библиотека
ПЧЕЛАНИК
Књига 4

Издавачи

Народна библиотека „Јефимија“ Трстеник
Друштво пчелара „Сретен Аџић“ Трстеник

Уређивачки одбор

Момчило Тодосијевић, Љубинко Чабровић, Верољуб Вукашиновић,
Живојин Николић, Милован Гаровић, Миодраг Петровић, Предраг
Цветковић

Уредници

Верољуб Вукашиновић
Предраг Цветковић

Рецензенти

Момчило Тодосијевић
Милован Гаровић

Унос текста и техничко уређење

Јелена Лапчевић
Предраг Цветковић

Лектор

Верољуб Вукашиновић

Коректор

Марија Лапчевић

Корице

Иван Величковић

Штампа

М-граф Трстеник

ISBN 978-86-83191-37-6

Тираж
500

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

638.1 (497.11)
638.1-05(497.11)

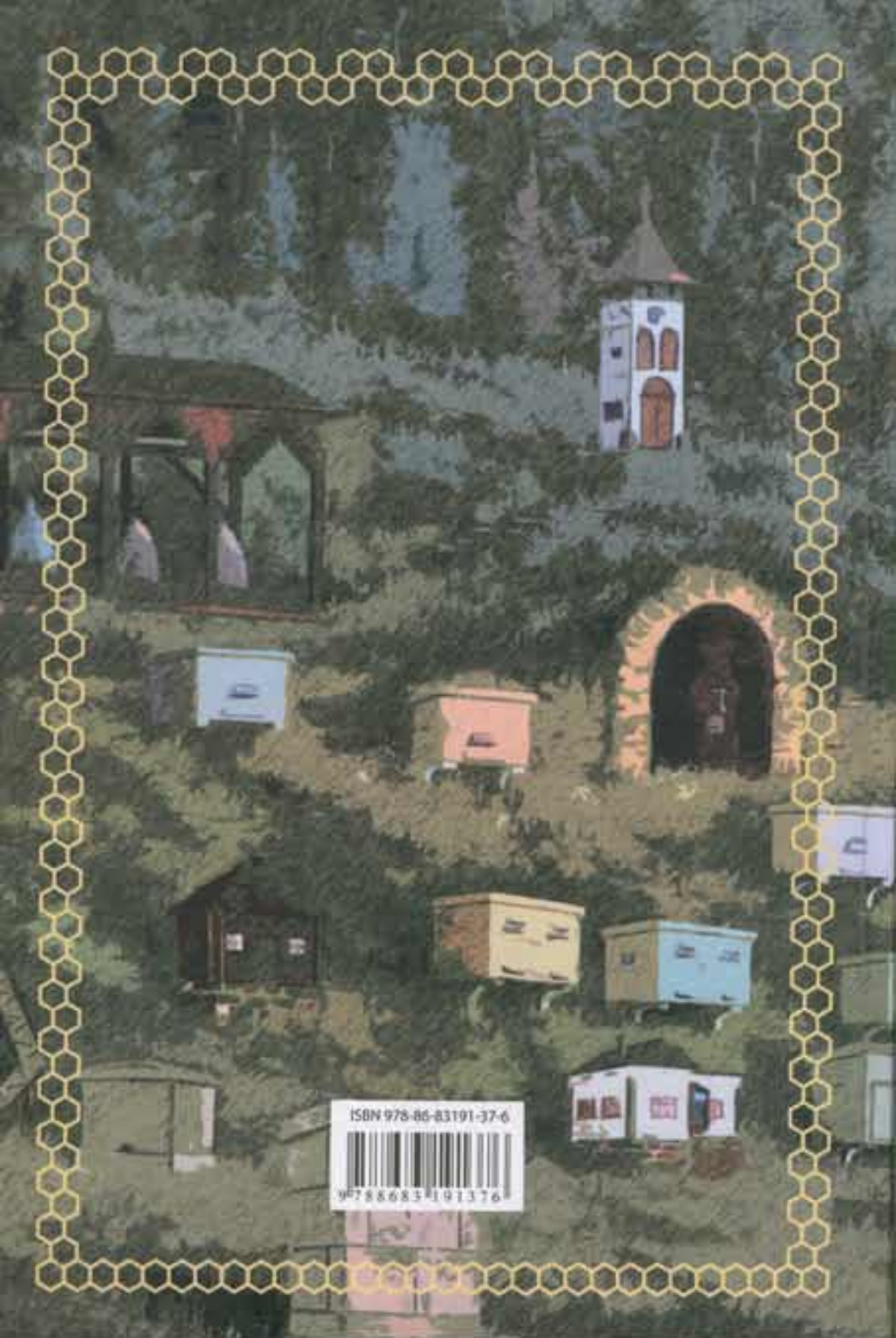
ЧАБРОВИЋ, Љубинко, 1939-

Пчеларство и пчелари трстеничког краја /
Љубинко Чабровић. - Трстеник : Народна
библиотека „Јефимија“ : Друштво пчелара „Сретен
Ацић“ , 2011 (Трстеник : М-граф). - 430 стр. :
илустр. ; 24 см. - (Библиотека Пчеланик ; књ. 4)

Ауторова слика. - Тираж 500. - Белешка о аутору:
стр. 423-424. - Библиографија: стр. 407-408. -
Регистри.

ISBN 978-86-83191-37-6 (НБЈ)

а) Пчеларство - Трстенички крај
б) Пчелари - Трстенички крај
COBISS. SR-ID 181565452

ISBN 978-86-83191-37-6

9 788683 191376